

T.C.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**UZAK DOĞU ÜLKELERİNDE KÜLTÜREL MİRAS VE
SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM YAKLAŞIMLARI**

Yüksek Lisans Tezi

Ersan UZ

Danışman

Prof. Dr. Adem ÖGER

Nevşehir

Mayıs 2021

UZAK DOĞU ÜLKELERİNDE KÜLTÜREL MİRAS VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM YAKLAŞIMLARI

Ersan UZ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kültürel Miras ve Kültür Yönetimi Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi, Mayıs 2021

Danışman: Prof. Dr. Adem ÖGER

ÖZET

İçinde bulunduğumuz yüzyılda küreselleşmenin etkileri düşünüldüğünde, her toplumun kimliğini yansıtan karakteristik özelliklerini belirlemesi ve sürdürmesi önemli hâle gelmektedir. Bu özelliklerden biri kültürel miras olup bir toplumun çeşitliliğini ve kimliğini ifade eden en iyi unsurdur. 21. yüzyılda sürdürülebilirlik kavramı hem kültürel miras hem de turizm bağlamında önemli bir yaklaşım olarak ön plana çıkmakta ve çevresel, ekonomik ve sosyal anlamda boyutları bulunan bir anlayış olarak ülkelerin kalkınma planlarında yerini almaktadır. Bulunduğu ülkenin ve toplumun ortak yaşamından izler taşıyan kültürel miras; sosyal, ekonomik ve kültürel gelişme için bir kaynak olarak değerlendirilebilir. İnsanı merkeze alan ve bütüncül bir gelişim yaklaşımına sahip olan sürdürülebilir kültürel miras yönetimi, bu mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasını amaçlamaktadır. Bir bölgenin somut ve somut olmayan kültürel mirasının sürdürülebilir bir yaklaşım ile korunması ve yönetilmesi turizm faaliyetleri bağlamında büyük önem arz etmektedir.

Kültürel miras kaynaklarına yönelik olası zararların sebepleri arasında toplumda, turistlerde ve kültürel miras kaynaklarının bulunduğu bölgelerde paydaşlardaki farkındalık eksikliği ve paydaşların koruma sürecine dâhil edilmemeleri gelmektedir. Bu bağlamda kültürel mirasa dayalı gelişen turizm faaliyetlerinde, sürdürülebilir ilkelerin göz önüne alınması ve tüm paydaşların farkındalık düzeylerinin artırılması hususu zorunlu bir ihtiyaç hâline gelmektedir. Ayrıca turizm, bir alanın gelişimini hızlandırarak miras alanlarının kaderinde belirleyici bir rol oynayabilir ve tarihî bölgelerin ve alanların restorasyonunu teşvik ederek sürdürülebilir kalkınmaya da katkı sunabilir. Aynı zamanda turizm, aşırı gelişme ile mevcut kültürel miras

alanlarını tehdit de edebilir. Bu noktada turizm ile kültürel miras yönetimi arasında turistler tarafından dışsal değerlerin tüketimi ile kültürel miras yöneticileri tarafından içsel değerlerin korunması arasında bir denge bulmak oldukça önemlidir. “Kaynak” yerine “miras” kavramının kullanılması, anlamdaki farklılığı ifade eder. “Kaynaklar” değerlendirilen varlığın yararlanılabilecek ekonomik, dışsal veya kullanım değerine sahip olduğunu belirtir. “Miras” ise söz konusu varlığın ekonomik olmayan, içsel ve sosyal değerlerini tanıyan çok daha geniş bir terimdir. Bunu yaparken belli yükümlülük ve sorumluluklarla bir miras olduğunu kabul eder.

Uzak Doğu Asya ülkelerinde son yıllarda kültürel mirasa yaklaşım, kültürel miras yönetimi, kültürel mirası koruma ve yaşatmaya yönelik güncel yaklaşımlar, kültürel mirasa dayalı sürdürülebilir turizm politikaları gibi unsurların tespiti ve tahlili çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmada geniş bir literatür taraması sonucu elde edilen bilgiler derlenerek grafikler oluşturulmuş, elde edilen veriler ülke bazlı değerlendirilmiştir. Tez konusuna dayanak olan ve ilgili bölümlerdeki kavramlar çeşitli kaynaklardan edinilen bilgiler ışığında açıklanmış, gerek görüldüğünde bu kavramlarla ilgili örnekler verilmiştir.

Bu çalışma temel olarak üç bölümden oluşmakta olup birinci bölümde kültürel miras, turizm ve sürdürülebilirlik arasındaki ilişki ele alınmıştır. İkinci bölümde ise Uzak Doğu Asya ülkelerindeki kültürel miras yaklaşımları, bu ülkelerin turizmlerine dair derlenen bilgiler, UNESCO sözleşmelerine katılım durumları, Dünya Bankası verilerinden elde edilen uluslararası turist sayıları ve turizm gelirleri ülkesel bazda ele alınmış ve bölüm sonunda genel bir değerlendirme yapılmıştır. Üçüncü bölümde ise kültür endüstrisi ve ekonomisi kavramları ele alındıktan sonra bazı Uzak Doğu Asya ülkelerindeki kültür endüstrisi ve ekonomisi örneklerine yer verilmiştir. Çalışma sonucunda Uzak Doğu Asya ülkelerindeki kültürel miras ve sürdürülebilir turizm yaklaşımları ve uygulamaları ülke bazlı olarak derlenmiş ve kültürel miras, turizm ve kültür ekonomisi bağlamında değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Kültür Ekonomisi, Miras Yönetimi, Sürdürülebilir Turizm, Uzak Doğu

CULTURAL HERITAGE AND SUSTAINABLE TOURISM APPROACHES IN THE FAR EAST COUNTRIES

Ersan UZ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences

Cultural Heritage and Culture Management Department, M.A. , Mayıs, 2021

Supervisor: Prof. Dr. Adem ÖGER

ABSTRACT

Considering the effects of globalization in the current century, it becomes important for each society to identify and maintain its characteristic features that reflect its identity. One of these features is cultural heritage and it is the best element that expresses the diversity and identity of a society. In the 21st century, the concept of sustainability stands out as an important approach in the context of both cultural heritage and tourism, and has taken its place in the development plans of countries as an understanding that has environmental, economic and social dimensions. The cultural heritage, bearing traces of the common life of the country and society in which it is located, can be considered as a resource for social, economic and cultural development. Sustainable cultural heritage management, which focuses on people and has a holistic development approach, aims to transfer this heritage to future generations. Preserving and managing the tangible and intangible cultural heritage of a region with a sustainable approach is of great importance in the context of tourism activities.

Among the causes of possible damages to cultural heritage resources are the lack of awareness of the stakeholders in the society, tourists and regions where cultural heritage resources are located and not inclusion of the stakeholders in the conservation process. In this context, it becomes a necessity to consider sustainable principles and to increase the awareness levels of all stakeholders in tourism activities based on cultural heritage. In addition, tourism can play a decisive role in the fate of heritage sites by accelerating the development of an area and contributing to sustainable development by promoting the restoration of historical sites. At the same time, tourism can threaten the existing cultural heritage sites by overdevelopment. At this point, it is very important to find a balance between

tourism and cultural heritage management between the consumption of external values by tourists and the protection of intrinsic values by cultural heritage managers. Using the concept of "heritage" instead of "resource" expresses the difference in meaning. "Resources" indicates that the asset evaluated has an economic, external or usage value that can be utilized. "Heritage" is a much broader term that recognizes the non-economic, intrinsic and social values of the property in question. In doing so, it accepts that it has a legacy with certain obligations and responsibilities.

In the Far East Asian countries, in recent years, the approach to cultural heritage, cultural heritage management, current approaches to conservation and survival, and sustainable tourism policies based on cultural heritage constitute the subject of our study. In the study, the information obtained as a result of a wide literature review was compiled and the data shown with graphics were evaluated on a country basis. The concepts on the basis of the thesis subject and in the related sections were explained in the light of the information obtained from various sources and the examples were given.

This study basically consists of three parts, and in the first part, the relationship between cultural heritage, tourism and sustainability is discussed. In the second part, the cultural heritage approaches in the Far East Asian countries, the information collected on their tourism, their participation in UNESCO conventions, the number of international tourists and tourism revenues obtained from the World Bank data were discussed on a national basis and a general evaluation was made at the end of the chapter. In the third part, after discussing the concepts of culture industry and economy, the examples of culture industry and economy in some Far East countries were given. As a result of the study, cultural heritage and sustainable tourism approaches and practices in Far East Asian countries were compiled on a country basis and evaluations were made in the context of cultural heritage, tourism and cultural economy.

Keywords: Cultural Heritage, Heritage Management, Cultural Economy, Sustainable Tourism, Far East,

TEŞEKKÜR

Bu günlere gelmemde emeklerini ve katkılarını üzerimden hiç esirgemeyen değerli aileme saygı ve hürmetlerimi arz eder, değerli eşim Aynur ve çocuklarım Eray, Ece ve Erhan'a sevgilerimi sunarım.

Ayrıca bilgi ve deneyimleri ile hazırladığım çalışmadaki katkılarından dolayı danışmanım Prof. Dr. Adem ÖGER'e teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ YAZIM KLAUZUNA UYGUNLUK.....	ii
KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	xv
TABLO LİSTESİ	xvii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xvi
KISALTMALAR	xvii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KÜLTÜREL MİRAS VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM

1.1. Kültür ve Turizm.....	4
1.1.2. Kültürel Miras Kavramı ve Unsurları.....	9
1.1.3. Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliği ve Sürdürülebilir Kalkınmadaki Rolü	12
1.2. Kültür Turisti Özellikleri	14
1.3. Kültür Turizmi Çeşitleri.....	17
1.4. Küresel Turizm Piyasasında Kültür Turizminin Önemi	19
1.5. Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Kalkınma ve Sürdürülebilir Turizm.....	21
1.5.1. Sürdürülebilirlik.....	22
1.5.2. Sürdürülebilir Kalkınma ve Turizm	23
1.5.3. Sürdürülebilir Turizm.....	26
1.5.3.1. Sürdürülebilir Turizmin Boyutları	30
1.5.3.2. Sürdürülebilir Turizmde Paydaşların Yeri.....	32

İKİNCİ BÖLÜM
UZAK DOĞU ÜLKELERİNDE KÜLTÜREL MİRAS VE TURİZM

2.1. Uzak Doğu Ülkeleri.....	34
2.1.1. Çin Halk Cumhuriyeti.....	35
2.1.2. Japonya.....	42
2.1.3. Endonezya.....	51
2.1.4. Filipinler.....	56
2.1.5. Malezya.....	60
2.1.6. Singapur.....	66
2.1.7. Güney Kore.....	70
2.1.8. Tayland.....	77
2.1.9. Laos.....	81
2.1.10. Pakistan.....	86
2.1.11. Kamboçya.....	91
2.1.12. Vietnam.....	95
2.1.13. Myanmar.....	98
2.1.14. Kuzey Kore.....	102
2.1.15. Bangladeş.....	104
2.1.16. Moğolistan.....	108
2.1.17. Doğu Timor.....	112
2.2. Uzak Doğu Ülkelerinde Kültürel Miras, Turizm ve Sürdürülebilirliğe Dair Genel Değerlendirme.....	116

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
UZAK DOĞU ÜLKELERİNDE KÜLTÜR EKONOMİSİ VE KÜLTÜR
ENDÜSTRİSİNE İLİŞKİN YAKLAŞIMLAR

3.1. Kültür Ekonomisi ve Kültür Endüstrisi.....	121
3.2. Dünyada Kültür Ekonomisinin Yükselişi.....	123
3.3. Uzak Doğu Ülkelerinden Kültür Endüstrisine Dair Örnekler.....	126
SONUÇ.....	133
KAYNAKÇA.....	138
ÖZGEÇMİŞ.....	154

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 : Bir Bölgeyi Ziyaret Etmede Kültür Turizminin Önemi	14
Tablo 2: McKercher ve Du Cros Tarafından Yapılan Kültür Turisti Çeşitleri	15
Tablo 3: Kültür Turisti Çeşitleri.....	16
Tablo 4: Kültür Turizm Sınıflandırılması Genel Olarak İfadeleri	19
Tablo 5: Kültür Turizminin Olumlu ve Olumsuz Etkileri	20
Tablo 6: Kültürel Turizm Kaynakları	117
Tablo 7: Kültür Ekonomisi Öğeleri	123

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Alternatif Turizmde Kültür Turizminin Rolü ve Yeri	21
Şekil 2: Sürdürülebilir Turistik Gelişmenin Sihirli Beşgen Piramidi	28
Şekil 3: Sürdürülebilir Turizmin Ana Paydaşları.....	33
Şekil 4: Uluslararası Turist Sayıları – Çin	41
Şekil 5: Uluslararası Turizm Gelirleri – Çin.....	42
Şekil 6: Uluslararası Turist Sayıları – Japonya.....	50
Şekil 7: Uluslararası Turizm Gelirleri – Japonya.....	50
Şekil 8: Uluslararası Turist Sayıları – Endonezya	55
Şekil 9: Uluslararası Turizm Gelirleri – Endonezya.....	56
Şekil 10: Uluslararası Turist Sayıları– Filipinler	59
Şekil 11: Uluslararası Turizm Gelirleri - Filipinler	60
Şekil 12: Uluslararası Turist Sayıları – Malezya	65
Şekil 13: Uluslararası Turizm Gelirleri - Malezya.....	66
Şekil 14: Uluslararası Turist Sayıları - Singapur	69
Şekil 15: Uluslararası Turizm Gelirleri - Singapur	70
Şekil 16: Uluslararası Turist Sayıları - Güney Kore	76
Şekil 17: Uluslararası Turizm Gelirleri - Güney Kore.....	76
Şekil 18: Uluslararası Turizm Sayıları - Tayland	80
Şekil 19: Uluslararası Turizm Gelirleri - Tayland	81
Şekil 20: Uluslararası Turist Sayıları - Laos	85
Şekil 21: Uluslararası Turizm Gelirleri - Laos.....	86
Şekil 22: Uluslararası Turist Sayıları - Pakistan	90
Şekil 23: Uluslararası Turizm Gelirleri - Pakistan.....	91
Şekil 24: Uluslararası Turist Sayıları - Kamboçya	94
Şekil 25: Uluslararası Turizm Gelirleri - Kamboçya	94
Şekil 26: Uluslararası Turist Sayıları - Vietnam	97
Şekil 27: Uluslararası Turizm Gelirleri - Vietnam.....	98
Şekil 28: Uluslararası Turist Sayıları - Myanmar	101
Şekil 29: Uluslararası Turizm Gelirleri - Myanmar.....	101
Şekil 30: Uluslararası Turist Sayıları - Bangladeş	107
Şekil 31: Uluslararası Turizm Gelirleri - Bangladeş.....	108
Şekil 32: Uluslararası Turist Sayıları - Moğolistan	111
Şekil 33: Uluslararası Turizm Gelirleri - Moğolistan	112
Şekil 34: Uluslararası Turist Sayıları – Doğu Timor	115
Şekil 35: Uluslararası Turizm Gelirleri - Doğu Timor.....	116

KISALTMALAR

11MP: 11th Malasia Plan (Onbirinci Malezya Planı)

7MP: 7th Malasia Plan (Yedinci Malezya Planı)

8MP: 8th Malasia Plan (Sekizinci Malezya Planı)

9MP: 9th Malasia Plan (Dokuzuncu Malezya Planı)

APSARA: Authority for the Protection of the Site and Management of the Region of Angkor (Angkor ve Angkor Bölgesinin Korunması Kurumu)

ASITA: Association of the Indonesia Tour & Travel Agencies (Endonezya Seyahat Acentaları ve Tur Operatörler Birliği)

BİT: Bilgi ve İletişim Teknolojileri

BM: United Nations Birleşmiş Milletler

CBTT: China Bureau of Travel and Tourism (Çin Seyahat Acenteleri ve Turizm Bürosu)

CCI: Cultural and Creative Industries (Kültürel ve Yaratıcı Endüstri)

CHA: Cultural Heritage Administration (Kore Kültürel Miras İdaresi)

CITS: China International Travel Service (Çin Uluslararası Seyahat Servisi)

CT: Cultural Technology (Kültürel Teknoloji)

CTS: China Travel Service (Çin Seyahat Servisi)

ÇHC: Çin Halk Cumhuriyeti

DOT: Department of Tourism (Filipinler Turizm Bakanlığı)

GSYİH: Gayrı Safi Yurt İçi Hasıla

İTO: İstanbul Ticaret Odası

JETRO: Japan External Trade Organization (Japonya Dış Ticaret Örgütü)

JNTO: Japan National Tourism Organization (Japonya Ulusal Turist Organizasyonu)

JPOP: Japon Pop Japon Pop Müziği

KATA: Korea Association Travel Agents (Kore Seyahat Acentaları Birliği)

KDHC: Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti

KOCCA: The Korea Creative Content Agency (Kore Kültürel İçerik Ajansı)

K-pop: Korea Pop (Güney Kore Pop Müziği)

KTO: Korea Tourism Organization (Kore Turizm Kurumu)

Lao PDR: Lao People's Democratic Republic (Laos Demokratik Halk Cumhuriyeti)

LPCP: Law for the Protection of Cultural Properties (Kültür Varlıklarının Korunması Hakkında Kanun)

MCST: Ministry of Culture, Sport and Tourism (Kültür, Spor ve Turizm Bakanlığı)

METI: Ministry of Economy, Technology and Industry (Ekonomi, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı)

MO Stb: Monumenten Ordonnantie Staatsblad

MoCFA: Ministry of Culture and Fine Arts (Kamboçya Kültür ve Güzel Sanatlar Bakanlığı)

MPR: Majelis Permusyawaratan Rakyat Republik Indonesia The People's Consultative Assembly of the Republic of Indonesia (Endonezya Halkın Danışma Meclisi)

MT: Timor-Leste Ministry of Tourism (Doğu Timor Turizm Bakanlığı)

MTDP: Philippines Mid-Term Development Plan (Filipinler Orta Vadeli Kalkınma Planı)

NDP: National Development Plan (Ulusal Kalkınma Planı)

NEI: The Netherlands East Indies (Hollanda Doğu Hint Adaları)

NHTTI: National Hotel and Tourism Training Institute (Ulusal Otel ve Turizm Eğitim Enstitüsü)

NTP: National Tourism Politics (Malezya Ulusal Turizm Politikası)

OT: Oyu Tolgoi

SACH: State Administration of Cultural Heritage (Devlet Kültürel Miras İdaresi)

SDG: Sustainable Development Goals (Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri)

SSAC: State Secretary of Art and Culture (Devlet Sanat ve Kültür Sekreterliği)

STB: Singapore Tourism Board (Singapur Turizm Kurulu)

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

TAVAK: Türkiye Avrupa Eğitim ve Bilimsel Araştırmalar Vakfı

TL-SDP: Timor-Leste Strategic Development Plan (Doğu Timor Stratejik Kalkınma Planı)

UNDP: United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)

UNWTO: United Nations World Tourism Organization (Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü)

URA: Urban Redevelopment Authority (Kentsel İyileştirme Kurumu)

USAID: The United States Agency for International Development (Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı)

VNAT: Vietnam National Administration of Tourism (Vietnam Ulusal Turizm İdaresi)

GİRİŞ

UNESCO'ya göre kültür olmadan hiçbir toplum gelişemez ve kültür olmadan hiçbir gelişme sürdürülebilir kılınmaz. Kültür, yaratıcılık, miras, bilgi ve çeşitlilikle ilgilidir. Bu değerler, yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde sürdürülebilir kalkınmanın kültürel boyutu (veya dördüncü ayağı) olarak kabul edilmektedir (Culture 21, 2010, URL 22). İçinde bulunduğumuz yüzyılda küreselleşmenin etkileri düşünüldüğünde her topluluğun, bölgenin çeşitliliğini ve kimliğini yansıtan kendi karakteristik özelliklerini belirlemesi ve sürdürmesi daha da önemli hâle gelmektedir. Bir bölgenin kimliğini ve çeşitliliğini yansıtmada önemli bir unsur olan kültürel miras, önemli bir değeri ifade eder. Kültürel miras sürdürülebilirlik açısından da bir kaynak olarak görülebilir. Sürdürülebilir kültürel miras yönetimi insan merkezli bütüncül bir yaklaşım içerisinde mirası gündelik hayata dâhil eden, mirasın korunması ve sürdürülmesine destek olmak için mirasa ekonomik bir yön kazandıran ve gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayan bir anlayış içerisinde olmalıdır.

Turizm özellikle de kültürel mirasa dayalı gelişen kültür turizmi ya da kültürel turizm, geçen yarım yüzyılda ulusal ve küresel ölçekte önemli bir gelişme göstermiş ve gerçekleştiği bölgelere ve ülkelere ekonomik anlamda katkı sağlayarak ekonomik anlamda kalkınmanın bir aracı hâline gelmiştir. Bu doğrultuda artan ve sürdürülebilir olmayan turizm faaliyetleri, çevre başta olmak üzere kültürel miras alanlarında ciddi sorunlara neden olabilmektedir. Bu sebeple turizm faaliyetlerinin sürdürülebilir bir yaklaşım içerisinde yürütülmesi doğal, kültürel, çevresel ve sosyal unsurların korunması ve sürdürülebilirlikleri bakımından önem arz etmektedir. Sürdürülebilirlik kavramı hem kültürel miras hem de turizm bağlamında önemli bir yaklaşım olarak ön plana çıkmış ve çevresel, ekonomik ve sosyal anlamda boyutları bulunan bir anlayış olarak ülkelerin kalkınma planlarında yerini almıştır. Sürdürülebilirlik ilkeleri, ekonomik kalkınmada ve özellikle kaynak kullanımıyla ilgili endüstrilerde hâlihazırda kabul edilmiştir, ancak genişletilmiş bir sürdürülebilir kalkınma kavramı çevresel, ekonomik, sosyal ve kültürel yönleri içerir. Sürdürülebilir kalkınma daha geniş bir bağlamda düşünüldüğünde, kültürel mirasın rolü daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Dünya çapında uygulanan çok sayıda çalışma ve araştırma, kültürel miras ve bu mirasın korunmasının sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada önemli katkılar sağlayabileceğini göstermiştir. Günümüzde kültürel mirasın korunması yalnızca fiziksel dokuyu korumak ve kültürel değerleri sürdürmek için bir araç olarak değil, aynı zamanda kültürel çeşitliliği, yer duygusunu ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı geliştirmek için bir teşvik olarak düşünülmelidir. Bir bölgedeki hem somut hem de somut olmayan kültürel mirasın sürdürülebilir bir yaklaşım ile ele alınması, korunması ve yönetilmesi turizm faaliyetleri bağlamında önem arz etmektedir.

Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından yapılan tanıma göre sürdürülebilir turizm, bugünkü turistlerin ve ziyaret edilen bölgelerin gereksinimini karşılarken bu bölgelerin gelecek için korunması ve fırsatların iyileştirilmesidir. Günümüzde turizm hareketinde meydana gelen değişiklikler ve çeşitlenmeler, kıyı bölgelerine ek olarak tarihi ve doğal alanların, koruma alanlarının, dağlık bölgelerin, yaylaların ve hatta köylerin de turizme açılmasına olanak sağlamaktadır. Bunun sonucu olarak turizme yeni açılan, doğal ve kültürel anlamda bozulmamış değerlere sahip bölgelerin, kıyı bölgelerindeki gibi plansız bir şekilde gelişmesinin önüne geçilmesi ve sürdürülebilir bir yaklaşımla planlanması gerektiği hususu ortaya çıkmaktadır. Somut ve somut olmayan kültürel mirasın zarar görmesinin başlıca nedeni toplumun, turistlerin ve bölgedeki paydaşların genel olarak bilinçli olmaması ve koruma sürecinde yer almamasıdır. Bu bağlamda, günümüzde kültürel miras unsurlarına sahip bölgelerde hızla gelişen turizmin sürdürülebilir kılınması için turizm etkinliğine katılan tüm paydaşların yüksek farkındalık düzeyine sahip olması hususu zorunlu bir ihtiyaç hâline gelmektedir.

Uzak Doğu ülkelerinde son yıllarda sürdürülebilir kültürel miras ve turizm bağlamında izlenen yaklaşımlar ve uygulamalar uluslararası turist sayılarına ve dolayısıyla da uluslararası turizm gelirlerine yansımış, kültürel miras farkındalığı artmış ve ekonomik boyut açısından kültürel mirasın sürdürülmesinde ve korunmasında destek sağlamıştır. Ayrıca kültürün sermaye olarak değerlendirilerek kültürel endüstri ve kültür ekonomisi bağlamında bu ülkelerde yapılan uygulamaların ve deneyimlerin incelenmesi önem arz etmektedir. Bu sebeple, Uzak Doğu

ülkelerinde kültürel miras sürdürülebilir turizm yaklaşımları ve kültür endüstrisi uygulamaları bu çalışmanın temel argümanını oluşturmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜREL MİRAS VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM

Kültürel ihtiyaçları tatmin etmek ya da başka kültürler hakkında bilgi sahibi olmak ve deneyimlemek amacı ile gerçekleştirilen kültür turizmi (Beeho ve Prentice, 1997: 75), turizm ve kültür kavramlarının sıkı bir biçimde ilişkili hâle getirmektedir. Turizmin kültürel miras unsurları üzerindeki etkileri hem olumlu hem de olumsuz olabilmektedir. Kültürel miras unsurlarının aşırı kullanımı yıkıcı sonuçlar verebilirken bu unsurlar üzerindeki farkındalığın artması yerel halkın bu kültürel unsurları korumasına da neden olabilmektedir.

Kültürel miras unsurlarının turizm ürünü hâline getirilirken özgünlüğünü kaybetmemesi hususu önem taşımaktadır. Kültür turizmine kaynak teşkil eden unsurlara olan aşırı talebin, beraberinde bazı sorunlar da getireceği açıktır. Bu nedenle, meydana gelebilecek sorunlara karşın sürdürülebilirliğin sağlanması konusunda tüm paydaşların birlikte hareket etmesi ve bu kavramlar konusunda bilgili olması önem taşımaktadır. Bu noktada kültür, kültürel miras, turizm ve sürdürülebilirlik kavramları ve bu kavramların birbirleriyle ilişkilerini ayrı başlıklar altında incelemek yerinde olacaktır.

1.1. Kültür ve Turizm

Kültürü tam anlamı ile tanımlamak için yüzlerce yıldır sürdürülen çabalara rağmen, antropologlar 1990'ların başına kadar kültürün doğası hususunda bir fikir birliğine varamamışlardır. Kroeber ve Kluckhohn (1952: 25) çalışmalarında 164 farklı kültür tanımından söz etmektedirler. Kültür kavramını anlamadaki zorluğun büyük bir kısmı, kavramın ilk ortaya çıktığı zamanlardaki farklı kullanımlarından

kaynaklanmaktadır. Kùltür, geniş anlamda üç farklı şekilde ifade edilebilmektedir. Bunlardan ilki Arnold'un (1867) özel, entelektüel veya sanatsal çabaları ya da ürünleri ifade eden, günümüzde popüler kùltüre karşıt olarak kullandığımız 'yüksek kùltür' tanımıdır (Britannica, 2020, URL21) Bu tanıma göre herhangi bir toplumsal grubun yalnızca küçük bir kısmı kùltüre sahip olabilmektedir (Spencer Oatey, 2012: 89-90). Ancak Arnold'un bu sosyal bilimden ziyade estetik ile ilişkili olan kùltür olgusuna tepki olarak Edward Tylor (1870) kùltürü, kişinin bir toplumun üyesi olarak edindiğı bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, gelenek-görenek ve diğer alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütün olarak ele almıştır. Arnold'un aksine Tylor tüm insanların toplum ya da bazı sosyal gruplara üye olmaları sonucunda edindikleri 'kùltür'e sahip olduklarını ifade etmektedir (Tylor, 1870:1-18).

Hall'a (1976: 12) göre kùltür kalıtsal değildir ve kendi başına var olamaz, ancak bir toplumun üyeleri tarafından paylaşılabilir. Hofstede'e (1980: 25) göre kùltür, bir grup insanı diğerlerinden ayıran zihinsel bir planlamadır. Bu yaklaşımdan hareketle kişinin sahip olduğu zihinsel programlamalar ve davranışlar, kişinin kültürel değerleri, içinde bulunduğu sosyal ve kültürel çevre tarafından etkilenmektedir. Hofstede tarafından 1970'li yıllarda 53 ülkede 100.000'den fazla IBM firması çalışanı üzerinde yapılan araştırma sonucunda kültürel değişkenlik ile bağıntılı olarak güç mesafesi, bireysel ve toplumsal davranış, belirsizlikten kaçınma, erillik-dişillik ve zaman uyumu şeklinde beş boyut tespit etmiştir. 2010 yılında ise bunlara heveslilik ve kısıtlılık olarak ifade ettiği altıncı boyutu eklemiştir (Hofstede ve Minkov, 2010: 49).

Hofstede'in kùltür modeli, ilgili alan yazınında en yaygın kullanılan sınıflandırmalardan biridir (Kovacic, 2005: 143). Bu nedenle modelin tüm boyutlarının incelenmesi önem arz etmektedir. İlk boyut olan güç mesafesi, toplum üyelerinin, toplumdaki eşitsiz güç dağılımına dair algılarını yansıtmakta ve hiyerarşiye dayalı gücün eşitsiz dağılımının ne ölçüde kabul edilebilir olduğunu ortaya koymaktadır. Geniş güç mesafesine sahip olan ülkelerdeki insanlar, herhangi bir yargılamada bulunmadan, toplumda herkesin hiyerarşik bir yere sahip olduğunu kabul etmektedirler. Güç mesafesi dar olan ülkeler ise, toplumdaki bireylerin yukarı

doğru sosyal hareketliliğini ve karar alma s¼recine katılımlarını sağlamaktadır (Kovačić, 2005: 45). Hofstede ve Usunier'e (1996) göre tüm toplumlarda eşitsizlik vardır, ancak bu bazı toplumlarda daha güçlüdür. Örneđin Batı ÷lkelerinde güç mesafesinin daha dar olduğu düşün¼lmektedir. Bu ÷lke genelinde herkesin eşit haklara ve ayrıcalıklara sahip olduğu anlamına gelmektedir (Belshek, 2006: 103). Bu gibi toplumdaki bireyler daha adaletli ve eşitlikçi davranışlar beklerler ve içinde buldukları otoriteyi eleştirebilirler. Ancak Asya ÷lkelerinde güç mesafesi geniştir ve bu toplumdaki bireyler hiyerarşiyeye uyarlar, otoriteyi kabullenirler.

Modelin ikinci boyutu olan bireysel ve toplumsal davranış, bir toplumdaki bireyler ve grup arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır. Bireysel ve toplumsal davranış, bir bireyin davranışlarının yaşadığı toplumda hük¼m süren bireycilik ya da toplumsallık tarafından nasıl şekillendiğini ifade etmektedir. Latin Amerika, Afrika, Asya ve Orta Doğu'daki gibi kolektivist toplumlarda yaşıyan insanlar, içinde yaşadıkları toplumdaki grup üyelerine karşı yük¼ml¼lüklerini yerine getirmekte ve aidiyet duygusuna önem vermektedirler (Liu, 2016: 64-65). Kolektivist toplumlar, grup içi bireyler arasında çok güçlü bağlara sahiptirler. Bireyci toplumlarda ise bireyler arasındaki bağlar gevşektir ve her bir birey kendi çıkarını gözetmektedir. Bu toplumlarda, iş birliğinden ziyade rekabet teşvik edilmekte ve bireysel başarı vurgulanmaktadır (Samovar ve Porter, 2004: 78).

Üç¼nc¼ boyut belirsizlikten kaçınmadır. K¼lt¼r¼n bu boyutu, bir toplum içerisindeki bireylerin belirsiz ve bilinmeyen durumlarda kendilerini ne derece güvende ya da tehdit altında hissettiklerini açıklamaktadır. Belirsizlikten kaçınmanın düşük olduğu toplumlarda, bireyler önceden sınırları belirlenmemiş durumlarda kendilerini daha rahat hissetmektedirler. Doğal ve gerekli olduğu savunulan belirsizliğin, yaratıcılığı geliştirdiği düşün¼lmektedir. Bu toplumlarda bireysel tercihlere önem verilmektedir ve bireyler risk almakta serbesttir. Ancak, Almanya ve Polonya gibi bazı Avrupa ve Japonya ve Pakistan gibi bazı Asya k¼lt¼r¼lerinde belirsizlikten kaçınma düş¼ktür. Bu gibi k¼lt¼r¼lerdeki bireyler çatışmadan kaçınmakta, fikir birliğine varmaya ve daha az risk almaya eğilimlidirler (Hofstede ve Usunier, 1996: 121).

Erillik-dişillik boyutu ise bir toplumdaki başarı yönelimini tanımlamaktadır. Meksika, İtalya, Japonya ve Avustralya gibi eril kültürlerde, başarı, hırs ve güç gibi değerler; yaşam kalitesi, merhamet ve iyi insan ilişkilerine tercih edilmektedir. Dişil toplumlarda, eril toplumların aksine, cinsiyet rolleri esnektir. Erkekler ve kadınlar kesinlikle birbirinden farklı rollere sahip olmak zorunda değillerdir. Bunların sonucunda da eril kültüre sahip ülkelerde bireylerin iddialı, güçlü ve maddi başarı odaklı olması beklenirken, dişil ülkelerdeki bireylerin mütevazı, hassas ve toplumun yaşam kalitesini iyileştirmeye yönelik davranmaları beklenmektedir (Hofstede ve Usunier, 1996: 122).

Zaman boyutunda Hofstede, toplumların bugünün ve geleceğin sorunları ile uğraşmaları ve geçmiş ile olan bağların sürdürmeleri hususunu göz önünde bulundurmaktadır. Bu iki farklı varoluşsal hedefe toplumlar farklı şekilde öncelik vermektedirler. Örneğin geçmişe dayalı bakış açısına sahip kültürler toplumsal değişime kuşkuyla bakmakta, gelenek ve normları korumayı tercih etmektedir. Geleceğe dayalı bakış açısına sahip kültürler daha yararçı bir yaklaşım benimseyerek, gelecek için olan çabaları, modernliği ve eğitimi desteklemektedirler.

Modelin son boyutu olan heveslilik ve kısıtlılık, bir toplumdaki bireylerin arzularını ve dürtülerini kontrol etme derecesidir. Hevesli toplumlar, hayattan zevk alma ve eğlenme ile ilgili temel ve doğal insan dürtülerini nispeten özgür bırakırken; kısıtlanmış toplumlar, ihtiyaç tatminlerinin bastırılması gerektiğini ve bunların katı sosyal normlar aracılığı ile düzenlenmesini düşünmektedir (Hofstede ve Usunier, 1996: 122).

Sapir'e (1949:19) göre kültür insan yaşamının maddi ve manevi kalıtsal tüm öğeleridir. Matsumoto (1996:83) kültürü bir grup insan tarafından paylaşılan, fakat her bir nesilde farklılaşan, bir nesilden diğerine aktarılan tutum, inanç ve davranışlar dizisi olarak tanımlamaktadır. Kuşaktan kuşağa aktarılan kültür, her nesil bir önceki neslin sahip olduklarının üzerine bir şeyler kattığı için her daim değişmektedir. Pek çok farklı kültür tanımından elde edilen kültürün temel özellikleri aşağıdaki gibi ifade edilebilmektedir:

- Kültür öğrenilir, kültür biyolojik bir miras değildir; zamanla toplum tarafından öğrenilmektedir. Giysiler giymek, yemek pişirmek, bir bardaktan içmek, bir tabaktan ya da bir yapraktan yemek, ibadet etmek vb. kültürel öğretilerdir.
- Kültür sosyal bir olgudur, kültür bireysel bir olgu değildir, aksine toplumun bir ürünüdür. Sosyal etkileşim yoluyla ortaya çıkar ve gelişir. Bir toplumun bireyleri tarafından öğrenilir ve paylaşılır. Hiç kimse farklı bireylerle ilişki kurmadan kültüre sahip olamaz.
- Kültür paylaşılır, kültür bir bireyin tek başına sahip olacağı bir şey değildir. Gelenekler, görenekler, ahlak, inançlar, fikirler, değerler vb. bir grup ya da toplum tarafından paylaşılmaktadır. Kültür var olmak için bir toplum yaşamına bağımlıdır.
- Kültür aktarılır, kültür genlerle değil; dil aracılığıyla bir nesilden diğerine aktarılmaktadır. Dil, kültürün ana aracıdır ve okuma, yazma ve farklı biçimlerde de bir kuşanın bir öncekini anlamasını mümkün kılmaktadır. Ayrıca dilin kendisi de kültürün bir parçasıdır.
- Kültür sürekli ve kümülatiftir, kültür devam eden bir süreçtir. Linton insan kültürünü ‘insanın sosyal mirası’ olarak ifade etmektedir. Kültür olmadan bir toplumun var olabileceği düşünülemez
- Kültür toplumdan topluma değişmektedir, her toplumun kendine özgü bir kültürü bulunmaktadır. Gelenekler, görenekler, ahlaki değerler ve inançlar gibi kültürel unsurlar içinde bulunan kültüre ve zamana göre farklılık göstermektedir.
- Kültür dinamiktir, hiçbir kültür sabit olarak kalmamaktadır. Yavaş ama sürekli olarak değişime tabi olduğu ve fiziksel dünyanın değişen koşullarına cevap verdiği için dinamiktir.

Kültür olgusu, insanlar için hem kendi toplumlarının geçmişlerine dair izleri görmeleri amacı hem de farklı toplumların kültürel değerlerini merak etmelerinin bir sonucu olarak bir turizm motivasyonu hâline gelmiştir. Bu durum beraberinde kültür amaçlı seyahatin bir turizm çeşidi olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yazında kültür turizmi, kültürel motivasyonların hem turist çekmek hem de insanları seyahat etmeye teşvik etmek için kullanıldığı bir özel ilgi turizmi biçimi olarak

tanımlanmaktadır (McIntosh ve Goeldner, 1990; Zeppel, 1992; McKercher ve Cros 2002: 45-50). Tataroğlu (2017: 36) kültür turizmini, yalnızca geçmişe ait kültürel değerlerinin deneyimlenmesi olarak değil, aynı zamanda günümüz yaşayan kültürünün ve halkların günlük yaşam tarzlarının deneyimlenmesine ilişkin bir turizm türü olarak ifade etmektedir.

1.1.2. Kültürel Miras Kavramı ve Unsurları

Kültürel miras, geçmişten geleceğe aktarılan sanatsal ya da sembolik somut ve somut olmayan değerler bütünü olarak ifade edilebilmektedir (Jokilehto, 1990: 98). Bu anlamda kültürel miras niteliği taşıyan değerlerin ortaya çıkarılması, sürdürülmesi ve korunması her toplum için hayati öneme sahiptir. Kronolojik olarak bakıldığında kültürel varlıkların korunması ile ilgili ilk anlaşma olan ‘Silahlı atıŐma Halinde Kültürel Varlıkların Korunması Sözleşmesi’, İkinici Dünya Savaşı esnasında kültürel mirasın büyük ölçüde yok edilmesinin sonucu olarak 1954 yılında UNESCO tarafından kabul edilmiştir. Her milletin dünya kültürel mirasına katkılarının olduğu ve bunun ancak milletlerarası ölçekte koruma altına alınabileceği düşünülmektedir. Sözleşme; taşınabilir ve taşınamaz kültürel mirası, tarihî ve arkeolojik nesnelere ve kökenine bakmaksızın tüm bilimsel koleksiyonları kapsamaktadır. Sözleşmede belirlenen kültürel miras unsurları, herhangi bir savaş durumunda koruma altına alınacak ve herhangi bir askerî nedenle kullanılmayacaktır. Bu sözleŐmeyi takiben 1972 yılında Paris’te düzenlenen UNESCO’nun genel toplantısında ise;

- Doğal ve kültürel mirasın yalnızca geleneksel bozulma ile değil, aynı zamanda hasar ve yıkım olguları nedeniyle de artan bir Şekilde tehdit edildiğinden,
- Kültürel ya da doğal mirasın herhangi bir parçasının bozulmasının ya da ortadan kaybolmasının, dünyanın bütün milletlerinin mirasına zarar vereceğinden,
- Mirasın ulusal düzeyde korunmasının, ihtiyaç duyulan kaynaklar ve korunacak mirasın bulunduğu ülkenin ekonomik, bilimsel ve teknolojik kaynaklarının yetersizliği nedeniyle tam anlamıyla korunamadığından,

- UNESCO'nun dünya mirasının korunmasını güvence altına alacağı ve ulusları bu konuda bilinçlendireceği, bilgiyi sürdüreceği ve yayacağı düşünüldüğünden,
- Kültürel ve doğal mirasın artık büyük ilgi gördüğünden ve bu nedenle bir bütün olarak dünya mirasının insanlığın bir parçası olarak korunması gerektiği ifade edilerek,
- Bu amaçlar doğrultusunda, kültürel ve doğal mirasın toplu bir koruma sistemi ile korunması gerektiğine karar verilmiş ve 1972 yılında 'Doğal ve Kültürel Mirası Koruma Sözleşmesi' kabul edilmiştir (whc.unesco.org). Sözleşmeye göre:
 - Anıtlar: Mimari eserler, heykeller, resimler, arkeolojik eserler, yazıtlar, mağaralar,
 - Yapılar: Mimarileri, manzaraları, bilim, sanat ya da tarih açısından evrensel öneme sahip binalar,
 - Sitler: İnsan ya da doğa ve insanın birleşik yapımı olan eserler, arkeolojik, tarihsel, estetik, etnolojik ya da antropolojik bakış açısından evrensel öneme sahip alanlar 'kültürel miras' olarak kabul edilmektedir.

Özünel (2013: 29) somut kültürel mirasın tarihî, coğrafi ya da iklimsel nedenlerle bölgeler arasında haksız bir şekilde dağıtılmış olduğunu ifade etmektedir. Düşüncesinin bir sonucu olarak da somut olmayan kültürel mirasın, bu unsurların eksik olduğu yer ve zamanlarda önem kazanmaya başladığını ortaya koymaktadır.

Ayrıca, kısır bir döngüye sahip olan somut kültürel mirasın aksine, somut olmayan kültürel mirasın evrensel bir kaynak olduğunu ve bundan dolayı ise her yörenin somut olmayan kültürel miras potansiyelinin ortaya çıkartılması ve sürdürülebilir anlayışlarla yönetilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Nitekim somut kültürel mirasın tarihî, coğrafi ve iklimsel nedenlerle bölgeler arasında dağıtılmış olmasının yanı sıra; o coğrafi bölge içerisinde yaşayan, hatta o bölgelerde çeşitli amaçlarla bulunan ya da etkileşimde olunan toplumların da somut kültürel mirasın oluşması üzerindeki etkileri göz ardı edilmemelidir. Tarihî, coğrafi ve iklimsel nedenler somut kültürel mirasın oluşumunda etkili olsalar da tek faktör

olarak düşünülmemelidir. Somut kültürel mirasın meydana gelmesinde toplumların etkisi de göz önünde bulundurulduğunda, haksız dağılım olarak ifade etmenin çok da uygun olmadığını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra somut kültürel miras, somut olmayan kültürel miras gibi insanlık için seçkin bir evrensel değerdir.

Son yıllarda kültürel miras sanayileşme, hızlı kentleşme, atmosferdeki kirliliğin artması, iklimsel faktörler ve kitle turizminin etkileri nedeniyle zarar görmektedir. Ek olarak, somut kültürel mirasın yanında somut olmayan kültürel mirasın birçok örneği de ekonomik yapının bozulması ve yaşam şekillerinde meydana gelen değişimler nedeniyle gün geçtikçe kaybolmaktadır. Bunun sonucu olarak kültürel mirasın korunması, yalnızca somut kültürel mirasın korunması değil aynı zamanda dilin, sanatsal ve edebî iletişim biçimlerinin, yaşam şekillerinin, mitler, inançlar ve ritüellerin, değer sistemlerinin ve geleneksel bilginin korunması anlamına da gelmektedir. Buradan hareketle, 2003 yılında UNESCO tarafından gerçekleştirilen 32. genel konferansta İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi kabul edilmiştir.

Yukarıda adı geçen geçen sözleşmede somut olmayan kültürel miras ile somut ve doğal miras arasındaki derin bağa vurgu yapılmıştır. Bu nedenle somut olmayan kültürel mirası koruma konusunda ortak bir kaygı taşınması ve bilinçli olunması gerektiği ifade edilmiştir. Nesilden nesile aktarılan somut olmayan kültürel miras, doğaya, çevresine ve tarihine tepki olarak toplumlar tarafından sürekli olarak yeniden yaratılmaktadır. Sözleşmede, somut olmayan kültürel mirasın aşağıdaki alanlarda ortaya çıktığı ifade edilmektedir:

- Somut olmayan kültürel mirasın nesilden nesile aktarılmasında dil ile birlikte taşıyıcı işlev gören sözlü gelenekler ve anlatımlar (destanlar, halk hikâyeleri, fıkralar, efsaneler, masallar, atasözleri),
- Gösteri sanatları (Halk tiyatrosu, meddah, Karagöz, kukla vb.),
- Toplumsal uygulamalar, şölenler ve ritüeller (Nevruz, nişan, doğum, düğün, vb. kutlamalar),
- Evren ve doğa ile ilgili uygulamalar ve bilgiler (halk meteorolojisi, geleneksel yemekler, halk takvimi, halk hekimliği vb.),

- El sanatları uygulamaları (nazar boncuğu, dokumacılık, bakırcılık, telkâri, halk mimarisi).

1.1.3. Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliği ve Sürdürülebilir Kalkınmadaki Rolü

Kültür turizmi, bu turizm türüne olan talebin gün geçtikçe artması ile birlikte sürdürülebilir turizm anlayışına hem fırsatlar hem de tehditler sunmaya başlamıştır. Sürdürülebilir kültürel miras turizmi, hem turizmin hem de kültürel miras yönetiminin hedeflerini karşılayan bir olgu olarak tanımlanmaktadır (McKercher ve Du Cros, 2002: 60-63). Ancak, kültür turizmi deneyimlerinin geniş ölçüde gerçekleştirilmesi durumunda bunun başarılı olup olmayacağı bir tartışma konusudur. Pek çok turizm ve kültürel miras yönetimi paydaşı ideolojik olarak, böyle bir ortaklıktan fayda elde edilebileceği hususunu kabul etmektedir (Robinson, 1999: 22-24). Uygulamada ise bu ortaklık endişe verici olarak düşünülmektedir. Çünkü turizm ve kültürel mirasın sürdürülebilirliği çoğu zaman birbirleri ile zıt olarak görülmektedir (Garrord ve Fyall, 2000: 685; McKercher ve Du Cros, 2002: 60-63).

Turizm, kültürel mirasın korunması amacı ile politikalar geliştirilmesi ve bu konuda farkındalık yaratılması konusunda kültürel miras unsurları üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Turistlerin bir yörenin tarihi eserlerine ve kültürel mirasına gösterdiği ilgi, önceleri yerel halkın fark edemediği değerlere sahip çıkmasını ve onları korumasını sağlamaktadır (Roney, 2011: 78). Aynı şekilde yerel mutfak, yöresel danslar, yöresel giysiler, yöreye özgü el sanatları yani yörenin kültürü de turistler tarafından ilgi görmektedir. Ancak bunun yanı sıra gelişen turizm, kültürel miras unsuru niteliği taşıyan tarihî alanlar ve yapılarda geri dönülmesi güç sorunlar da meydana getirmektedir.

Genel anlamda bakıldığında, turizm etkinlikleri çoğunlukla gelişmiş ülkelerdeki bireylerin, bu ülkelerden gelişmiş ve gelişmemiş ülkelere olan turizm amaçlı seyahatlerinden meydana gelmektedir. Gelişmiş ülkelerde sanayileşme ve şehirleşme sonucu sahip olunan ekonomik refah stresi, uzun saatler çalışmayı ve insan sağlığı üzerinde olumsuz etkileri beraberinde getirmektedir. Turizm etkinliklerinde en önemli itici faktörlerden biri olan, büyük kentlerin stresinden uzaklaşmak amacı ile

turizm etkinliklerine katılan bireyler artık doğal, saf, otantik ve el değmemiş, görece korunmuş ve estetik olana yönelmektedirler. Aşırı turizm talebi fiziksel ve tarihî çevreyi olumsuz şekilde etkilemesinin yanında bir yöreyi çekici kılan ve turizm ürünü niteliği taşıyan kültürel değerlerin bir ticaret unsuru hâline gelmesine, otantikliğinin bozulmasına ve hatta yok olmasına yol açabilmektedir. Geleneksel kültürün bozulmadığı ve sürdürüldüğü el değmemiş bölgelerde turizm etkinlikleri, yöre halkının sosyal yapısının bozulmasına ve kültürel kimliklerinin bundan zarar görmesine neden olabilmektedir.

Bilinçsiz turizm gelişiminde yöre için bir çekicilik unsuru olan kültürel değerlerin bir pazarlama aracı olarak kullanılması, bu değerlerin niteliğini kaybetmesi ile sonuçlanabilir. Greenwood (1989: 129-139) turistik ürün olarak görülen, bir yörenin sahip olduğu kültürün, turizm piyasasında artan talebinden dolayı zaman içerisinde bir metaya dönüşmesinin turizmin en önemli olumsuz sosyal ve kültürel etkilerinden biri olduğunu ifade etmektedir. Örneğin, hediyelik eşyaya dönüştürülen ve bir yöreye özgü olan geleneksel bir ürünün artan talep sonucunda üretim şeklinin değişmesi, geleneksel bir ustanın ziyade daha fazla sayıda üretim ile sonuçlanan bir teknoloji ile üretilmesi ürünün otantikliğine zarar verecektir. Bu da o kültürel miras unsurunun içinin boşalması anlamına gelmektedir (Özünel, 2013: 19-23).

Bu durum yalnızca o unsura sahip olan yöre halkının değil, o amaçla seyahat eden ve o deneyimin bir parçası hâline gelen turistin de bilinçli olması ile sürdürülebilir kılınacaktır. Paydaşlar, birbirlerinin ihtiyaçlarını anladığı ve bunu karşılamak için çaba gösterdiğinde, ortaklık olgusu ortaya çıkmaktadır. Kültürel miras turizminde ise bu ortakların bilinçli olması ve sürdürülebilir bir anlayış benimsemesi hususu büyük önem taşımaktadır.

UNESCO'ya göre kültürel mirasın korunması, sürdürülebilir kalkınma ile birlikte ele alınmalıdır. Bu sebeple kültürel mirasın korunması sürdürülebilir kalkınma süreçleri ile eklemlenmelidir (Oğuz, 2007: 30-32)

Kültürel mirasın sürdürülebilirlik yaklaşımı ile yönetimi de bu ortaklık olgusuyla mümkün olacaktır. Kültürel miras turizminde, hem turizm hem de kültürel miras

yönetimi paydaşları, turizm için bir ürün niteliğinde olan kültürel miras varlıklarına büyük önem vermektedirler. Bu bağlamda, kültürel miras yönetimi kavramları, amaçları ve uygulamaları hususunda bir farkındalık geliştirilmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, kültürel miras konusunda tüm paydaşların da turizmin ne olduğu ve nasıl işlediği konusunda bilgi sahibi olması gerekmektedir.

1.2. Kültür Turisti Özellikleri

Kültür turizmi olgusu ile ilgilenildiğinde, kültür turistlerinin kim olduklarını belirleme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Kültür turizmine katılan bir turist, ziyaret ettiği bölgenin kültürünün sosyal ve doğal değerlerini bilmeyebilir. Temel amaç olarak tarihi mekânları görmek, festivallere ve önemli olaylara katılmak, güzel sanatlar ile ilgili düzenlenen faaliyetleri izlemek olan turistler, kültür turistleri olarak adlandırılmaktadır.

Kültür turistleri, yaptıkları seyahat sonrasında hem kültürel hem de eğlence ile ilgili deneyim elde etmektedirler (Kolb, 2006: 26). Yapılan çalışmalar incelendiğinde, kültür turistlerinin genel olarak eğitim düzeyleri yüksek, zengin, sık sık seyahat eden ve toplumun üst kesimini oluşturan bireyler oldukları görülmektedir (Silberberg, 1995: 362). McKercher ve Du Cros (2002: 32-33) kültür turistlerinin beş farklı çeşidi olduğunu ve bunun bireylerin seyahat etme kararlarında kültürün önemine dayalı olduğunu ifade etmişlerdir. Tablo 1’de kültürel turistlerin türleri gösterilmektedir:

Tablo 1 : Bir Bölgeyi Ziyaret Etmede Kültür Turizminin Önemi

Derin Deneyim Çabası	Deneyim Kazanmada Bölgenin Öneminin Olmadığı Kültür Turisti		Amaçlı Kültür Turisti
	Kazara Kültür Turisti	Tesadüfi Kültür Turisti	Görülmeye Değer Yerleri Gezen Kültür Turisti
Yüzeysel	Düşük	Güdü	Yüksek

Kaynak: World Tourism Organization and European Travel Commission (2005) City Tourism & Culture – The European Experience, 4

McKercher ve Du Gross (2002: 96) deneyimlerinin derinliğine ve seyahat etme kararlarında kültürün önemine dayalı beş çeşit kültür turisti tanımlamıştır.

Tablo 2: McKercher ve Du Cros Tarafından Yapılan Kültür Turisti Çeşitleri

Kültür Turisti Çeşidi	Kısa Tanımlaması
Amaçlı Kültür Turisti	Kültür turizmi bir yeri ziyaret etmek için temel motivasyondur ve turist oldukça derin ve detaylı bir deneyime sahip olur.
Görülmeye Değer Yerleri Gezen Kültür Turisti	Kültür turizmi bir yeri ziyaret etmek için temel nedendir, fakat deneyim daha az derin ve detaylıdır.
Deneyim Kazanmada Bölgenin Öneminin Olmadığı Kültür Turisti	Kültürel nedenler için seyahat etmeyen, fakat bu seyahate katılmasından sonra derin bir kültürel turizm deneyimine sahip olan turistir.
Tesadüfi Kültür Turisti	Kültürel turizm seyahat için zayıf bir motivasyondur ve sonuçta kazanılan deneyim sığdır.
Kazara Kültür Turisti	Bu turistler kültürel nedenler için seyahat etmez, fakat bununla birlikte bazı faaliyetlere katılırlar ve sığ bir deneyim elde ederler.

Kaynak: World Tourism Organization and European Travel Commission (2005). City Tourism & Culture – The European Experience, 4

Amaçlı kültür turistleri için, seyahat amaçları gidecekleri bölgelerdeki kültürleri tanımak ve kültürel miras alanlarını görmek önemlidir. Bu turistler kapsamlı bir kültür bilgisine sahiptirler. Görülmeye değer yerleri gezen kültür turistleri için, gidecekleri bölge seçiminde kültürel miras özellikleri öne çıkmaktadır. Bu turistler, gittikleri yerlerde kültürel mirasları görmek ve onlar hakkında bilgi edinmek isterler. Deneyim kazanmada bölgenin öneminin olmadığı kültür turistleri için gidecekleri bölgenin öneminin çok etkisi yoktur. Bu turistler, gittikleri mekânlarda derinlemesine bir deneyime sahip olurlar. Tesadüfi kültür turistleri, gidecekleri bölge seçiminde kültürel mirası dikkate almazlar, fakat birtakım kültürel faaliyetlere katılarak yüzeysel deneyim elde ederler. Kazara kültür turistleri için, gidecekleri bölge seçiminde kültürel miras turizmi özelliği taşımasının bir önemi yoktur. Bu nedenle bu tür turistler, gittikleri yerlerde yüzeysel bir deneyim elde ederler. (McKercher ve Cros, 2002: 123).

Silberberg (1995: 360) kültürel miras turistlerinin özelliklerini açıklayan ve yaygın olarak kullanılan bir model önermiştir. Bu modele göre, tatil deyken daha fazla para

harcayan, daha fazla kazanan, bölgede daha fazla vakit geçiren bireylerin toplumun genelinden daha eğitilmiş olduğu, kadın olma olasılığının yüksek olduğu ve daha yaşlı bir kategoride olabilecekleri ifade edilmektedir.

Hausmann (2007: 96), kültür turistlerinin dört farklı güdü ile seyahat ettiklerini ifade etmiştir. Kültür turisti türlerinin ortaya konması, kültür turizmi piyasası için önem arz etmektedir. Tablo 3’de Hausmann (2007: 175) tarafından yapılan kültür turisti sınıflaması yer almaktadır (Hausmann, 2007: 175):

Tablo 3: Kültür Turisti Çeşitleri

Kültür Turisti Çeşitleri	Temel Seyahat Amaçları
Yüksek Derecede Güdülenmiş Kültür Turistleri	Kültür
Kısmen Güdülenmiş Kültür Turistleri	Kültür ve Diğer Dürtüler
Temel İlgileri Başka Olan Kültür Turistleri	Diğer Dürtüler ve Ek Olarak Kültür
Kazara Kültür Turistleri	Kültürle İlişkili Olmayan

Kaynak: Hausmann (2007) s.175.

Yüksek derecede güdülenmiş kültür turistleri, kültür turizm sektöründe en büyük payı oluşturmaktadırlar. Bu turistlerin temel amaçları kültürel miras yerlerini görmek ve oralardaki kültürü tanımaktır. Bu turistler kültürel ürün ve hizmetleri kullanma ve satın alma konusunda isteklidirler. Kısmen güdülenmiş kültür turistleri hem gittikleri bölgedeki kültürel yerleri görmek ve tanımak hem de tanıdıklarını ziyaret etmek, alışveriş yapmak gibi diğer amaçlarını gerçekleştirmektedirler. Temel ilgileri başka olan kültür turistleri için, bölgelerin kültürünü görmek ve tanımak önemli değildir. Bununla birlikte, gittikleri bölgelerdeki kültürel olanakları kullanmaktadırlar. Kazara kültür turistleri, kültür amaçlı seyahat etmemektedirler. Gittikleri bölgede kültürel önemi olan bir mekânı görmeyi planlamazlar, fakat ziyaret ettikleri bölgede az da olsa kültürel faaliyetlerde bulunurlar (Hausman, 2007: 176).

Master ve Prideaux (2000: 121), Tayvan’da kültürel miras turizmi için gelen turistlerin özelliklerini incelemişlerdir. Bu amaçla gelen turistlerin yaş, cinsiyet, meslek gibi demografik özellikleri dikkate alınmıştır. Çalışma sonucunda, turistlerin demografik ve seyahat ile ilgili özelliklerinin onların seyahatten elde ettikleri tatmin düzeylerini etkilediği ifade edilmiştir. Light (1996: 99), Güneydoğu Avustralya

bölgesinde kültürel miras alanlarını ziyaret eden turistlerin özelliklerini karşılaştırmıştır. Çalışmada, turist deneyimleri, ziyaret ettikleri mekânlardan elde ettikleri tatmin ile ilişkilendirilmiştir.

Lee (1999: 74-75), kültürel miras turizmi için gelen turistlerin demografik özelliklerini incelemiştir. Çalışmada özellikle bireylerin mekân ile ilgili geçmiş deneyimleri ve onların seyahat özellikleri ele alınmıştır. Geçmiş deneyim, turistlere seçtikleri mekânı kaç kere ziyaret ettikleri ile ilgili soru sorularak ölçülmüştür. Çalışmada geçmiş deneyim ve aidiyet arasındaki ilişki analiz edilmiştir.

Fomica ve Uysal (1998: 18), İtalya'da her yıl gerçekleşen Spoleto festivalinin turizme katkısını incelemiştir. Spoleto festivali uluslararası alanda çok iyi bilinen kültürel bir gösteridir. Festivali ziyaret edenlerin davranışsal, güdüsel ve demografik özellikleri incelenmiştir. Çalışma sonuçları, gruplar arasında yaş, gelir ve medeni durum açısından farklılıklar olduğunu göstermektedir.

Kerstetter, Confer ve Graefe (2001: 267-274), kültürel miras turizmi için gelen turist türlerinin sosyoekonomik özelliklere dayalı olarak değişip değişmediğini incelemiştir. Çalışma sonucunda, kültürel miras alanlarını ziyaret eden veya ziyaret etmek isteyen (kültürel miras turistleri) genel turistlerle karşılaştırıldığında daha yüksek ortalama yıllık gelire sahip oldukları, seyahat başına daha fazla para harcadıkları, gittikleri yerde daha uzun kaldıkları ve eğitim düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

1.3. Kültür Turizmi Çeşitleri

Kültür turizminin oldukça kapsamlı olması nedeniyle, yapılan çalışmalarda farklı şekillerde sınıflandırıldığı görülmektedir. Doğaner (2003: 7), yaptığı çalışmada miras turizmi, tarih turizmi ve etnik turizm olmak üzere kültür turizmini üç kategoriye ayırmıştır.

Kültür turizmi olgusu, konser, sergi, fuar, festival, karnaval, olimpiyat oyunları gibi etkinlikleri de bünyesinde barındırmaktadır. Bu nedenle kültür turizmi bünyesinde güncel ve tarihsel olmak üzere iki kategoriye ayrılabilir (Khalilova, 2008: 37).

- Güncel kültür turizminde etkinlikler ön plana çıkmaktadır. İzleyici sayıları dikkate alındığında, söz konusu etkinlikler beş grupta sınıflandırılmaktadır (Khalilova, 2008: 37):
 - Yöresel etkinlikler: Müzik, tiyatro, resim sergileri, yöresel festivaller gibi etkinlikleri kapsamaktadır
 - Küçük bölgesel etkinlikler: Ticaret ve sanayi fuarları, mesleki fuarlar gibi etkinlikleri kapsamaktadır
 - Önemli bölgesel etkinlikler
 - Ulusal etkinlikler
 - Uluslararası büyük etkinlikler
- Tarihsel kültür turizmi, tarihi mirasın turistik bir organizasyon aracılığıyla tanıtılması ilkesine dayanmaktadır. Bu durum tarihî kültürel mirasın toplum tarafından benimsenmesine bağlıdır. Yabancı turistlerin söz konusu tarihî kültürel mirasa olan ilgileri, bu mirasın toplum tarafından daha çok benimsenmesini sağlamaktadır (Khalilova, 2008: 37).

Fagence (2003: 57), kültür turizmini içeriğine göre yüksek kurumsallaştırılmış kültür çekicilikleri, halka dönük popüler kültür çekicilikleri ve etnik kültür çekicilikleri olmak üzere üç kategoride incelemiştir:

- Yüksek kurumsallaştırılmış kültür çekicilikleri, müzeler, görsel sanatlar, tiyatrolar, tarihî yerler, bilim ve teknoloji merkezlerini kapsamaktadır.
- Halka dönük popüler kültür çekicilikleri, film, spor, alışveriş, yemek, el sanatları, gelenek ve görenekleri kapsamaktadır.
- Etnik kültür çekicilikleri, dil, eğitim, din, giyim, ulaşım, lehçeyi kapsamaktadır.

Aşağıdaki tabloda kültür turizm sınıflandırılması genel olarak ifade edilmektedir:

Tablo 4: Kültür Turizm Sınıflandırılması Genel Olarak İfadeleri

Kültür Turizmi Çeşitleri	Turizm Ürünleri, Aktiviteleri
Miras Turizmi	-Doğal ve kültürel miras -Maddi/Somut • Dünya miras alanları • Doğal ve tarihi anıtlar • İnşa edilmiş miras -Somut olmayan • Edebiyat • Folklor • Güzel sanatlar -Kültürel miras alanları • Müzeler, koleksiyonlar • Kütüphaneler • Tiyatrolar • Olay yerleri • Tarihi insanlar ile ilgili anılar
Kültürel Tematik Yollar	-Geniş ölçekli temalar • Dinî • Mimari • Endüstriyel • Dil bilimsel • Anadil
Kültürel Kent Turizmi	-“Klasik” şehir turizmi
Kültürel Turlar	-Kültürel turizm için yaratıcı alanlara sahip şehirler
Etkinlik Ve Festival Turizmi	-Kültürel festivaller ve etkinlikler • Müzik festivalleri ve olayları • Güzel sanatlar festivalleri ve etkinlikleri
Dinsel Turizm, Hac Rotaları	-Dinsel motivasyon amacıyla kutsal bölgeleri ziyaret etmek -Dinsel motivasyon olmadan kutsal bölgeleri ziyaret etmek (sadece mimari yapısı ve kültürel önemi için) Hac rotaları
Yaratıcı Kültür, Yaratıcı Turizm	-Geleneksel kültürel ve güzel sanatlar ile ilgili aktiviteler • Sahne sanatları • Görsel sanatlar • Kültürel miras -Kültürel endüstriler • Sinema • Basın • Multimedya • Zanaat • Tasarım ve kültürel turizm • Görsel ve işitsel ürünler

Kaynak: Csapo (2012:209)

1.4. Küresel Turizm Piyasasında Kültür Turizminin Önemi

21. yüzyılda küresel turizm piyasası, arz ve talep tarafının hem zamanda hem mekânda ve aynı zamanda niteliksel ve niceliksel açılardan anlamlı değişikliklerle karşılaştığı organik ve birbirine bağlı bir sistem yaratmaktadır.

Richards (2009)'a göre, kültür ve turizm 20. yüzyılın büyüyen endüstrilerinden ikisidir ve bu yüzyılın sonuna doğru bu iki sektörün “kültür turizminde” birleştirilmesi dünyadaki ülkeler ve bölgeler için en çok istenen gelişmelerden biri olmuştur.

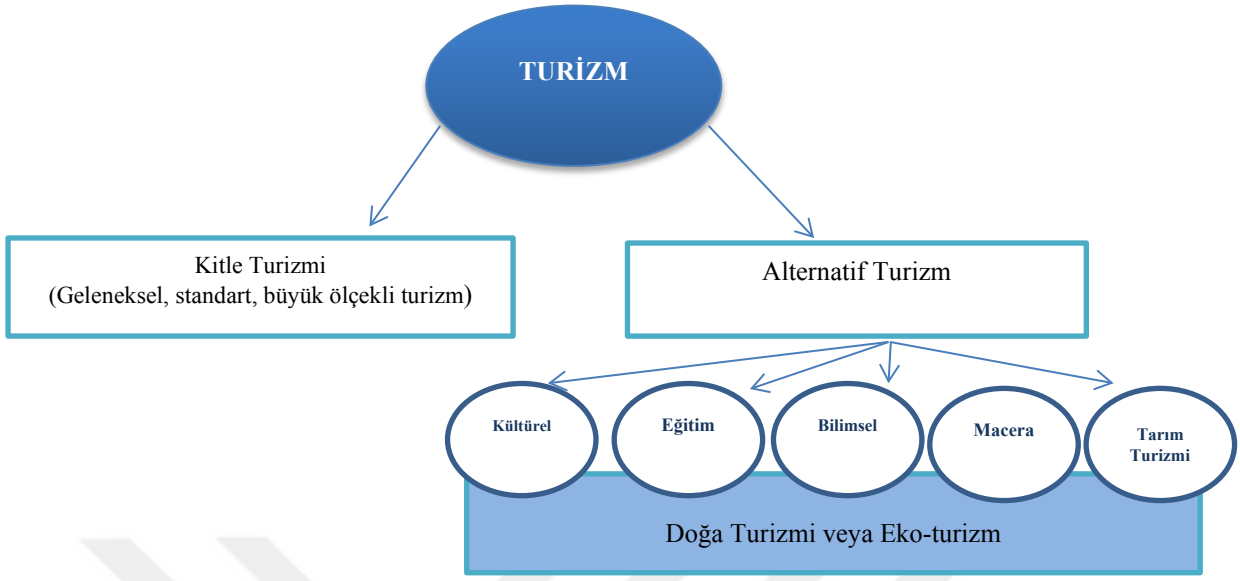
Turizm trendindeki son değişmelere göre, turistlerin kültürel faaliyetlere dâhil olması çok daha güçlüdür. Kültür turizminin olumlu ve olumsuz etkileri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 5: Kültür Turizminin Olumlu ve Olumsuz Etkileri

Olumlu Etkiler	Olumsuz Etkiler
Bölgesel kültürün gelişimi	Kültürün ticari amaçla kullanılması
Doğal yaşam alanının korunması	Çevrenin tahrip edilmesi
Turizm bölgelerinin vurgulanması	Çevreye karşı davranan turizme yatırım yapılması
Yerel âdetlerin ve kültürün güçlendirilmesi	Mimari yapıların yerel geleneklere sahip olmaması
Daha az mevsimsellik ile turizm sezonunun uzatılması	Kapasite problemleri taşınması
Sürdürülebilir turizmi sağlaması	Kültür turizminin sadece bir bağımlı role sahip olması

Kaynak: Horvath, 1999,327-328

Turizm endüstrisinin değişen sisteminde kültür turizminin rolü hızlı bir şekilde artmıştır. Aşağıdaki şekilde kültür turizminin alternatif turizm içindeki yeri ve rolünü gösterilmektedir.

Şekil 1: Alternatif Turizmde Kültür Turizminin Rolü ve Yeri
Kaynak: Mieczkowski, (1995: 459)

Kültür turizmi ürünleri, niteliğe, ayırt ediciliğe, ekonomik faydaya ve yaratıcılığa dayanır. Modern ve rekabetçi ürün geliştirme yaklaşımı kullanır. Sürdürülebilir turizmin temel ilkelerini dikkate alarak turistleri gitgide etkileyebileceği öngörülebilir.

1.5. Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Kalkınma ve Sürdürülebilir Turizm

Dünya üzerindeki kaynakların bilinçsiz kullanımı sürdürülebilirlik kavramını beraberinde getirmiştir. Küreselleşmenin hızlanması ile birlikte gelişmiş ülkelerdeki yaşam standartlarının artması ve kaynakların gelecek nesiller düşünülmeden, bilinçsiz bir şekilde kullanılması çevreye geri dönüşü olmayan zararlar vermeye başlamıştır. Bu nedenle kaynakların daha bilinçli kullanımı ve sürdürülebilirliğinin sağlanması bir seçenektен ziyade, zorunlu bir ihtiyaç hâline gelmiştir.

Sürdürülebilir turizm kavramı da, kitle turizminin çevre üzerinde yarattığı olumsuz etkilerin ağırlaşması ile ortaya çıkmıştır. Çevreye duyarlı bireyler, bu nedenden dolayı, alternatif turizm çeşitlerine yönelmeye başlamıştır. Sürdürülebilirliğin öneminin küresel ölçekte anlaşılması ve ülkeler için turizmin önemli bir kalkınma aracı olması, turizme kaynak olan tüm yerel ve bölgesel çekiciliklerin korunarak devamlılığının sağlanması gerektiğini ortaya çıkarmıştır.

1.5.1. Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik kavramının insanlık tarihinde yerini alması, Antik Mısır, Yunan ve Roma medeniyetlerine kadar uzanmaktadır. Van Zon (2002) ham maddelere olan talebin ve bunun çevre üzerindeki etkilerinin insanlık tarihi boyunca daima bir sorun olduğunu belirtmektedir (Pisani, 2006: 85). 18. yüzyıla kadar, hem inşaat malzemesi hem de yakacak için ağaç kullanılmasına ek olarak gemi inşası, madencilik ve diğer pek çok amaçla ağacın büyük miktarlarda tüketilmesi, Avrupa’da ağaç kıtlığının oldukça tehlikeli bir noktaya ulaşmasına neden olmuştur. Böyle bir kıtlığın insan varlığını tehdit edecek boyuta gelmesine ilişkin endişeler, günümüzde ‘sürdürülebilirlik’ düşüncesine çok benzeyen, mevcut ve gelecek nesiller adına doğal kaynakların sorumlu bir şekilde kullanımını savunan yeni bir düşünce tarzı meydana getirmiştir (Van Zon, 2002; Pisani, 2006: 86). Bu düşünceden hareketle ‘sürdürülebilirlik’ terimi ilk kez 1713 yılında Carl von Carlowitz’in *Sylvicultura Oeconomica* adlı kitabında kullanılmıştır. Carlowitz kitabında, ağaçların hasat edilmesi ile sürdürülebilir kalkınma arasında bir denge kurma imkânı sağlayacak ‘orman kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı’ fikrini ortaya koymuş ve tavsiyelerde bulunmuştur.

İlk dönemlerde yapılan bu çalışmalar, yalnızca ekonominin sürdürülmesi ile ilgili konularla sınırlı kalmış, doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir hâle getirilmesi hususuna pek önem verilmemiştir. Sonrasında 18. yüzyılda dünya sahnesinde yerini almaya başlayan Sanayi Devrimi, toplumları geri getirilemez bir şekilde dönüştürmeye başlamıştır. Toplumların gelişmesi ve ilerlemesi, ekonomik büyüme ve ilerleme ile birlikte gerçekleşmiştir. Sanayi devriminin beraberinde üretimin hızla artması, üretim fazlalığını eritmek amacıyla tüketimin özendirilmeye çalışılması, insanlar, canlılar ve doğal çevre üzerinde olumlu ve olumsuz pek çok sonuca yol açmıştır. Donald Worster (1993) sanayileşmenin, “liderlerin doğal düzene hükmetmek ve doğanın bir tüketim ürününe dönüştürülmesinin, maksimum ekonomik üretim için doğayı tahrip etmenin gerekli ve kabul edilebilir olduğunu belirterek; yalnızca sanayi tarafından üretilen ve satış için piyasaya sürülen şeylerin değerli olduğunun” düşülmesini sağlayarak şimdiye kadarki en büyük devrimi gerçekleştirdiğini ifade etmektedir. Bu tüketim baskısı beraberinde insanları hem ekonomik ilerlemeyi sürdürme, hem de doğal ve kültürel bozulmayı önleme gibi iki

ayrı fakat birbirini etkileyen konuyu aynı platformda değerlendirerek bir sonuç üretmek durumunda bırakmıştır (Bahaire ve White 1999: 174-175; Piner ve Paradis 2004: 86).

George Perkins Marsh (1864), *Man and Nature* kitabında, doğanın insana yalnızca onunla yaşaması için verildiğini, insanın ise onu yok etmeye çalışmaması ya da israf etmemesi gerektiğini çoktan unuttuğunu belirtmektedir. Doğaya insan tarafından yapılan sorumsuzca müdahale hem insan ve canlı yaşamına, hem de gezegene geri döndürülemez zararlar vermektedir. Turizm perspektifinden bakıldığında, doğal ve tarihi alanlara ek olarak, sanat eserleri, kültürel gelenekler ve nesilden nesile geçen somut ve somut olmayan değerler birer turizm ürünü olarak değerlendirilmektedir (Herbert, 1995: 10). Bu sebeple, doğal çevre ve kültürel dokunun, turizm endüstrisinin bir parçası olarak değerlendirilmesi, geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınması önem arz etmektedir (Boyacıoğlu, 2015: 205).

Günümüzde seyahat edenlerin beklentilerinin değişmesinden dolayı, turizm olgusu büyük bir değişim ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu bağlamda kitle turizmine alternatif olarak gelişmeye başlayan pek çok turizm çeşidinde, turistlerin tüketim ürünü olarak kullandıkları unsurlar da çeşitlilik göstermeye ve farklılaşmaya başlamaktadır. Bu nedenle, sahil bölgelerinde yoğunlaşan turizmin olumsuz etkilerini azaltmaya çalışmaya ek olarak, turizme yeni açılan yörelerin doğal değerleri ve yöre toplumunun sahip olduğu kültürel unsurları da korumak üzerine düşünülmesi gereken bir konu hâline gelmektedir.

1.5.2. Sürdürülebilir Kalkınma ve Turizm

20. yüzyılın ilk yarısı boyunca çevresel değerlerin varlığı ve korunması, ekonomik gelişmenin gerisinde kalmış ve göz önünde bulundurulmamıştır. Çünkü çevrenin korunmasının, ekonomik gelişmeler önünde engel teşkil ettiği düşünülmüştür. Oysaki 20. yüzyılın ikinci yarısında bu anlayış yerini çevresel değerlerin korunması ile en önemli ekonomik girdi olan doğal kaynakların varlığının garanti altına alınabileceği ve ancak bu şekilde ekonomik büyüme ve kalkınmanın sürekli kılınabileceği anlayışına bırakmıştır (Kahraman ve Türkay 2017: 41).

Sanayi devrimi sonrası artan üretim ve artırılmaya çalışılan tüketim, ekonomik gelişme uğruna doğal kaynakların sorumsuzca kullanılmasına neden olmuştur. Bu da beraberinde doğal kaynaklar üzerinde baskılar meydana getirmiştir. Ekonomik gelişmenin önüne geçilmesi ya da durdurulması, artan nüfus, insanlığın geleceği ve yükselen yaşam kalitesi dikkate alındığında söz konusu bile değildir (Piner ve Paradis, 2004: 87). Bugün bir toprak üzerinde yaşayanların, kendileri ile birlikte birilerinin daha yaşadığını, muhtemelen kendilerinden önce de birilerinin aynı yerde yaşadığını ve daha yaşayacak olanların pek çoğunun da henüz doğmadığını, doğacak yeni kuşakların hakkını şimdiden yok etmenin ise büyük felaketler getireceği hususunu göz önünde bulundurmaları gerekmektedir (Harrison, 1993). Bu durum geleceğini düşünmeden tüketen toplumun, aslında geleceğini ne denli tehlikeye attığını ortaya koymaktadır.

Sağlıklı bir toplum gelişimi ve gelecek kuşakların haklarının korunması noktasında ekonomik gelişme ve çevre üzerinde bir denge kurma arayışı ‘sürdürülebilir kalkınma’ kavramını ortaya çıkartmıştır (Kahraman ve Türkay, 2012: 87). Keleş (1998) sürdürülebilir kalkınmayı, çevre değerlerinin ve doğal kaynakların savurganlığına yol açmayacak biçimde akılcı yöntemlerle, bugünkü ve gelecek kuşakların hak ve yararları da göz önünde bulundurularak kullanılması ilkesi ile ekonomik gelişmenin sağlanması olarak ifade etmektedir. Freeman ve Soete (2003: 468) ise sürdürülebilir kalkınmayı, şimdiki kuşakların ihtiyaçlarını, doğal kaynakları yenilenemeyecek, çevreyi de geri dönüşü olmayan bir duruma getirmeden gelecek kuşaklara ileten sistem olarak tanımlamaktadır.

Çevreyi koruyan üretim politikalarının ekonomik gelişmeye katkı sağlayabileceği ve bu anlayışla da ekonomik kalkınmanın mümkün olabileceği fikrinden hareketle eş güdümlü çalışma gerektiren arayışlara başlanmıştır. 1972 yılında Roma Kulübü’nün *The Limits to Growth* (Büyümenin Sınırları) başlıklı raporunda ekonomik ve doğal çevrenin karşılıklı bağımlılığının kalkınma politikalarında dikkate alınması gerektiğine dair ilk kapsamlı uyarı yapılmıştır (Meadows, 1989: 12; Toprak, 2006: 148). Yine 1972 yılında Stockholm’de düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı’nda gelecek nesillerin kaynaklarının korunması ve doğa ve ekonomik kalkınma arasındaki dengenin sağlanması konuları görüşülmüştür. Bu konferansta

yayımlanan Stockholm Bildirgesi, çevre konusunda yapılmış ilk küresel değerlendirme niteliğindedir. Resmi olarak sürdürülebilir kalkınma kavramı ise ilk kez 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından dönemin Norveç başbakanı ve komisyonun başkanlığını yöneten Gro Harlem Brundtland ile birlikte hazırlanan ‘Bizim Ortak Geleceğimiz’ (Brundtland Raporu) adlı raporda kullanılmıştır. Brundtland Raporu’na göre sürdürülebilir kalkınma: “gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılamalarını riske etmeden bugünün ihtiyaçlarını karşılamak” şeklinde tanımlanmaktadır (Johnston, Everard, Santillo ve Robert 2007: 60). Raporda sürdürülebilir kalkınma kavramından gelen çevre ve gelişim politikaları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- Büyümeyi canlandırmak,
- Büyümenin kalitesini değiştirmek,
- İş, gıda, enerji, su ve hijyen konusunda temel gereksinimleri karşılamak,
- Sürdürülebilir bir nüfus seviyesi sağlamak,
- Kaynak tabanını korumak ve yükseltmek,
- Teknolojiyi yeniden yönlendirmek ve riski yönetmek,
- Karar vermede çevre ve ekonomiyi birleştirmek.

Ardından 1992 yılında Rio Dünya Zirvesi’nde sürdürülebilir kalkınma kavramı, insanlığın ihtiyaçlarının şimdi ve gelecekte akılcı kullanımı ve doğal kaynakların yenilenebilir hale getirilmesi ile gelecek nesilleri düşünen uzun vadeli bir gelişim olarak tanımlanmıştır (Ciegis, Ramanauskiene ve Martinkus, 2009: 28-37). Bu aşamadan sonra ise sürdürülebilirlik kavramı yaşamın her alanında uygulanmaya başlanmıştır.

Sürdürülebilir kalkınma herkesin temel ihtiyaçlarının karşılanması ve gelecek nesillere güvenli bir gelecek bırakılmasını amaç olarak benimsemektedir. Bu bağlamda sürdürülebilir kalkınmanın başarılı olabilmesi için, bu kavramın tüm boyutları arasında bir denge kurulması gerekmektedir. Bunlar, ekonomik, sosyal ve doğal boyuttur (Haris, 2000: 5; Demirayak, 2002: 4; Ergün ve Çobanoğlu, 2012: 101; Kahraman ve Türkay, 2017: 46). Kahuthu (2006) sürdürülebilir kalkınma boyutlarından birinin bile göz ardı edilmesinin, sürdürülebilir gelişim için tehdit

anlamına geleceğini savunmaktadır. Bu sebeple kavramın tüm boyutları hayati önem taşımaktadır.

Ekonomik boyut, kaynakların kullanımını konu almaktadır. Ekonomik açıdan sürdürülebilir bir sistemde zaten kıt olarak kullanılan kaynakların devamlılığının sağlanması amaçlanmaktadır.

Sosyal boyutun odağında insan vardır. Sosyal açıdan sürdürülebilir bir sistem, eğitim ve sağlık gibi tüm sosyal hizmetlerin yeterli olması ve herkese eşit dağıtılması, cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve politik sorumluluk ve katılımı sağlayabilen bir sistemdir.

Doğal boyut, doğal ve fiziksel sistem arasında bir denge olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Doğal olarak sürdürülebilir sistemde kaynakların istismarından kaçınılmaktadır. Bu sistem aynı zamanda ekonomik kaynak olarak sınıflandırılmayan biyo-çeşitlilik, atmosferik denge ve diğer ekosistem unsurlarının korunmasını da kapsamaktadır (Tıraş, 2012: 61).

Theobald'e (2005: 168) göre turizm, hem fiziksel hem de insani çevreyi bir ürün olarak sunduğundan sürdürülebilir kalkınmayı benimsemek durumundadır. Çünkü bir yörede hızla gelişmeye başlayan turizm etkinlikleri ilk önce yörenin doğal çevresine zarar vermektedir. Doğal ve kültürel kaynaklara bağımlı olarak gerçekleşen turizm etkinliklerinde, bu kaynaklardan herhangi birinin zarar görmesi durumunda o yörede turizm etkinliklerinden söz edilememektedir. Bu ürünlerin bütünlüğü ve sürekliliği gelişen dünyada artık bir endişe hâline gelmektedir.

1.5.3. Sürdürülebilir Turizm

Bir bölgede turizmin gelişmesi o bölgenin doğal ve kültürel kaynakları yani kültürel mirası ile yakından ilişkili olduğu için bu kaynakların korunması ve turizmin gelişmesinin sağlanması arasında denge oluşturmak önem arz etmektedir. Bu bağlamda kültürel miras ve turizmin birlikte ele alınması, doğal kaynakların kalitesinin ve devamlılığının sağlanması 'sürdürülebilir turizm' kavramını ortaya çıkartmıştır (Beyhan ve Ünügür, 2005: 80). Bu açıdan da sürdürülebilir turizm

yaklaşımı toplumsal kalkınma stratejilerinin bir parçası olarak ele alınmaktadır (McCool ve Moisey, 2001: 82).

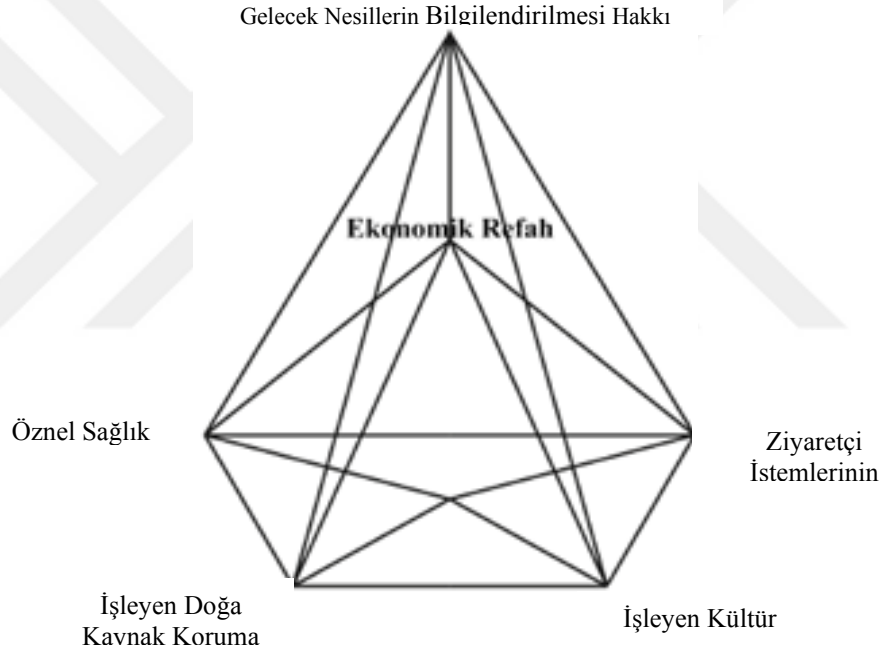
Sürdürülebilir turizm kavramı 1970'li yılların sonunda Fransız Alplerinin olduğu bölgede ortaya çıktığı düşünülmektedir. Fakat bu durum uluslararası alanda ve Kuzey Amerika'da bir tartışma konusu olarak varlığını sürdürmektedir. Literatürde ise sürdürülebilir turizm kavramının kökeni 1973 yılında Dasmann, Milton ve Freeman tarafından yayınlanan *Ecological Principles for Economic Development* adlı yayının kadar uzanmaktadır (Bramwell ve Lane, 1993: 103). Bu kavramın ortaya çıkması ile turizmin çevre üzerindeki etkilerinin sıfır olmadığı düşünölmeye başlanmış ve turizmin kültürel miras bakımından özellikle de doğal miras üzerindeki maliyeti tartışılmaya başlanmıştır.

Turizm etkinliklerinin gerçekleştirildiği ortamlara bakıldığında bu ortamlar bitki örtüsü, hayvan ve insanlar gibi *canlı*; iklim, doğal ve tarihsel yapılar, somut kültürel miras unsurları gibi *cansız*; ekonomik, antropolojik, politik ve toplumsal koşullar, somut olmayan kültürel miras unsurları, içinde bulunduğumuz yaşanan kültürel miras gibi *toplumsal çevre* olarak karşımıza çıkmaktadır (Pekin, 2001: 55). Her ne kadar bacasız sanayi olarak nitelendirilse de turizm etkinlikleri kültürel miras kaynaklarının sürdürülebilirliğine katkı sağlamak açısından günümüzde sürdürülebilirlik anlayışı bağlamında gerçekleştirilmeleri zorunluluk bağlamında değerlendirilmektedir.

Küresel ölçekte hızlı bir ilerleme kaydeden turizm sektörünün gelişmesinde kitle turizminin rolü büyüktür. Kitle turizmi kavramı, doğal kaynaklara bağlı olarak çok yıldızlı kıyı otellerinde standart paket tatilleri şeklinde konaklamanın sağlandığı ve çok uluslu tur operatörlerinin sektöre hâkim olduğu turizm tipi olarak tanımlanabilir. (Yarcan 1996: 23). Ancak kitle turizminin plansız gelişimi ve artan kişi sayısı turizmin gerçekleştiği tüm çevreler üzerinde etkilerinin ağırlaşmasına sebep olmuştur. Bu durumun sonucunda turizm sektöründe alternatifler oluşturılmaya başlanmıştır. Günümüzde turistler deniz-güneş-kum turizminden uzaklaşarak doğaya duyarlı alternatif turizm türlerine yönelmektedir. Ortaya çıkan bu alternatifler kitle

turizminin doğal ve kültürel miras üzerinde oluşturduğu etkileri ortadan kaldırarak ya da en aza indirgeyerek turizmde sürdürülebilirliği sağlamayı hedeflemektedirler.

Sürdürülebilir turizm, turizm faaliyetine katılan turistin ihtiyacını karşılarken gerçekleştiği bölgeye olumsuz etkisinin en aza indirildiği ve ekonomik ve sosyal getirileri ile bölgenin sürdürülebilir kalkınmasına, bölgedeki kültürel mirasın korunmasına ve insanların yaşam kalitelerinin artmasına katkı sağlayan, gelecek nesillerin haklarını koruyan bir yaklaşım içerisinde olmalıdır. Müller (1993) sürdürülebilir turizm kavramını ‘çevre ve sosyal yaşamla uyumlu turizm’ olarak tanımlamakta ve beşgen bir piramid ile bu kavramı açıklamaktadır.

Şekil 2: Sürdürülebilir Turistik Gelişimin Sihirli Beşgen Piramidi

Kaynak: Müller, H. (1993). Alpine Tourism, Sustainability: Reconsidered and Redesigned. International Conference at the University of Innsbruck, (May 2-5), 176-185.

Şekilde sürdürülebilir turizm gelişiminin beş ana unsura bağlı olduğu ve bu unsurlar arasında bir denge olduğu görülmektedir. Bu nedenle beşgenin herhangi bir köşesinin bir diğer köşeye göre ağırlıklı durumda olmadığı görülmektedir. Bir bölgedeki yerel halkın ekonomik refahı, öznel sağlığa ve bölgeyi ziyaret edenlerin sayısının en

yüksek düzeyde olmasına dayalı iken, bu durumun gerçekleşmesi için ön koşulun ‘işleyen doğa’ ve ‘işleyen kültür’ olduğu görülmektedir (Ertaş, 2014: 40).

Sürdürülebilir turizmin anlamı ve kapsamını belirlemek amacıyla çok sayıda tanımlama yapılmıştır. (Sharpley, 2009: 60). Bu kavramın çok yönlü olması çok sayıda tanımlamanın ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Sürdürülebilir turizm kavramı sektördeki işletmeler tarafından ekonomik ve pazarlama açısından ele alınırken yerel halk tarafından kavramın sağladığı sosyo-ekonomik fayda ve kültür açılarından değerlendirilmiştir. Birleşmiş Milletler Uluslararası Kalkınma Ajansı raporuna göre ‘sürdürülebilir turizm’ terimi, farklı paydaşlara farklı şeyler ifade edebilmektedir (USAID, 2005, URL 25).

Sürdürülebilir turizm çeşitli araştırmacılar tarafından, ev sahibi toplum, ziyaretçiler, çevre ve turizm endüstrisi arasındaki olası gerilimleri azaltmayı amaçlayan (Bramwell ve Lane, 1993: 1-5), destinasyon üzerinde oluşabilecek etkilerin en aza indirgenmesi ile çevreye zarar vermeden o bölgede turizm işletmelerinin gelecekte de varlıklarını sürdürebilmeleri olarak tanımlanmıştır (Nicole ve Richard, 2010: 625).

Sürdürülebilir turizm yöre halkına, kültüre, değerlere katkı sağlaması ve gerçekleştiği bölgedeki insanların turizmden eşit pay alması bakımından önemlidir. (Eber, 1992). Avcıkurt (2017), sürdürülebilir turizmin, gerçekleştiği bölgenin tarihi ve kültürel miras değerlerini gelecek nesilleri de göz önüne alarak koruyup yaşattığını ifade etmiştir.

Çevreye duyarlı olmayı temel alan sürdürülebilir turizm anlayışında tüm paydaşların işbirliği içerisinde hareket etmeleri önemlidir. Ortak hedeflere ulaşmada ve karmaşık bir yapıya sahip olan turizm faaliyetlerindeki olası sorunların çözümünde turizm işletmeleri, yerel yönetimler, bölge halkı ve akademisyenler arasındaki işbirliği bulunmalıdır. (Lew ve Hall, 2009: 25-29)

Sürdürülebilir turizm, UNWTO tarafından “*Turistlerin, sektörün, çevrenin ve yerel halkın ihtiyaçlarına yönelen; bugünkü ve gelecekteki ekonomik, sosyal ve doğal*

etkileri göz önünde bulunduran turizmdir.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanım ekonomik, sosyal ve doğal etkilerin dikkate alan, bölgenin tarihî ve kültürel mirasının korunmasına yardımcı olan, yerel halkın, turizm sektörünün ve turistlerin ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran ve bölgenin kalkınmasına katkı sağlayan bir turizm anlayışını vurgulamaktadır.

1.5.3.1. Sürdürülebilir Turizmin Boyutları

Gerçekleştiği bölgedeki kültürel miras unsurlarının korunmasına katkı sağlayarak turizm deneyimi ve bölge için ekonomik kalkınmaya destek oluşturan sürdürülebilir turizmin boyutları kültürel miras boyutu, sosyo-kültürel boyut, ekonomik boyut ve hukuki boyut şeklinde ifade edilmektedir.

Kültürel miras geçmiş nesiller tarafından oluşturulan sözlü veya sözsüz gelenekler, geleneksel üretim şekilleri, gösteri sanatları, sosyal hayattaki uygulamalar, ritüeller, festivaller ve en önemlisi de deneyimler sonucu ortaya çıkan bilginin gelecek nesillere aktarılması işlevi olarak tanımlanabilir (Jokilehto, 2005: 16; Vecco, 2010: 622). Kültürel mirasın, sürdürülebilirliğinin sağlanması için sürdürülebilir bir anlayışla geliştirilmesi gerekmektedir. İlk başta koruma ve sürdürülebilirlik hususunda somut kültürel miras üzerinde durulurken, UNESCO 2003 tarihli 32. Genel Konferansı’nda ‘İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi’ni kabul ederek bu konuya dikkat çekmiştir (Pekin, 2001: 156). İnsan ve toplum deneyimlerinin içeren kültürel mirasın korunması ve sürdürülmesi sürdürülebilir turizm politilerinin mutlaka ele alması gereken bir konudur.

Turizm, turist ve yerli halk arasında kültür etkileşimi oluşturması bakımından sosyo-kültürel bir boyuta sahiptir. Bu sebeple turizmi sadece gelir getirici bir faaliyet olması bakımından değil aynı zamanda insan ilişkileri ve etkileşimleri bakımından da ele almak gerekir. (Duran, 2011: 192). Turizmin oluşturacağı sosyo-kültürel etkiler olumlu olabileceği gibi olumsuz bir nitelikte de gerçekleşebilir. Yerel halkın yaşamına tanık olan turist bundan etkilenebilir, yerel halk ise turistlerin ilgisinden dolayı onlara karşı saygı gösterebilir ve böylece taraflar birbirlerini olumlu etkileyebilirler (Günlü, 2007: 178). Özellikle somut olmayan kültürel mirasa dayalı turizmin geliştiği bölgelerdeki turist ilgisi sonucunda yerel halkın kültürel değerlerini

koruma ve sürdürme konusunda farkındalığı artar. Ancak kültürel yozlaşma, kültürün metalaşması ve ticarileşmesi, kimliksizleşme gibi turizmin yerel halk ve kültürel miras üzerinde olumsuz etkileri de olabilmektedir. Günümüzde özellikle somut olmayan kültürel miras unsurlarının deneyimlenmesi ile gelişen bir turizm talep görmektedir. Bu tür turizm gelişimi plansız olursa ve sadece getiri amaçlı yapılırsa kültürün metalaşması ile yozlaşma ve özünü kaybetme beraberinde gelmekte ve bu durum sürdürülebilir turizm anlayışına ters düşmektedir. Bu sebeple turizmin sosyo-kültürel boyutu iyi ele alınmalı, iyi yönetilmeli ve sürdürülebilir gelişimi sağlanmalıdır.

Turizmin ekonomik boyutu sürdürülebilir kalkınma doğrultusunda bölge halkının ve dolayısıyla ülke ekonomisinin gelişmesine sağladığı katkılar açısından ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda turizmin sağladığı ekonomik katkının turizm işletmeleri ve bölge halkı arasında dengeli bir şekilde dağıtılmalıdır. Ayrıca turizmin ülkeye sağladığı döviz girdisi ve yarattığı istihdam imkânları olumlu ekonomik etkiler arasında yer almaktadır. Yaşam kalitesini iyileştirilmesi, yoksullukla mücadele ve çevrenin korunması sürdürülebilirlik anlayışında yer aldığı göz önüne alınırsa ekonomik canlılığın esas olduğunu kabul edilmelidir. (Hunter, 1997: 856). Bu sebeple turizmde sürdürülebilirlik, yerel ve ülkesel olarak sürdürülebilir kalkınmaya katkı anlamında değerlendirilmelidir.

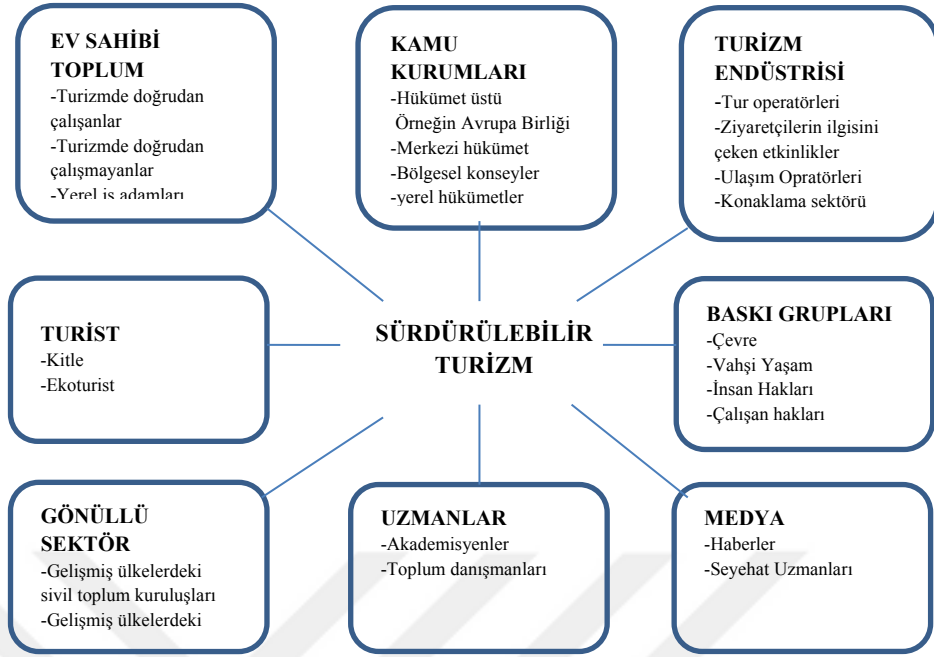
Sürdürülebilir turizm faaliyetleri sürdürülebilirlik anlayışı çerçevesinde kurallara göre düzenlenmektedir. Bu bağlamda turizmde sürdürülebilirlik yaklaşımının benimsenmesinde küresel anlamda etkin rolü olan hukuki düzenlemeler, uluslararası ve ulusal sözleşmeler bulunmaktadır. Bunlardan birisi olan ve UNWTO tarafından 2001 yılında yayınlanan ‘Turizm İçin Küresel Etik İlkeleri’ dir. Bu belge, direkt olarak sürdürülebilir turizm ile ilgili maddeler ve bu maddelerin açıklandığı içerikleri bulundurması bakımından ülkeler için bir rehber niteliği taşımaktadır. Bunlar ülkelerin sürdürülebilir turizm anlayışlarının oluşmasında ve gelişmesinde önemli rol oynamaktadırlar

1.5.3.2. Sürdürülebilir Turizmde Paydaşların Yeri

Sürdürülebilir turizm yaklaşımının benimsenmesi ve gelişmesinde şüphesiz paydaşların desteği çok büyük önem arz etmektedir (Gunn, 1994: 20-24). Turizm paydaşı, turizm gelişimini etkileyen ya da bu gelişimden etkilene kişi ya da gruptur (Freeman, 1984: 46). Freeman (1984)'nın turizmde paydaş katılımına ilişkin ortaya çıkardığı paydaş modelinde paydaş grupları geniş bir bakış açısıyla 'hükûmetler, politik gruplar, hissedarlar, tedarikçiler, çalışanlar, tüketiciler, finansal ve ticari birlikler, tüketici koruma dernekleri ve rakip işletmeler' olarak ele alınmıştır. Sürdürülebilir turizm gelişiminde paydaşların katılımının önemini vurgulayan çalışmalar çeşitli araştırmacılar tarafından ortaya konmuştur (Briassoulis: 2002: 1065-1085, Robson ve Robson: 1996: 533-540).

Gerçekleştiği çevrenin karmaşık olması ve dinamik yapısı gereği turizm farklı görüşlere sahip, herhangi biri ya da bir grup tarafından kontrol altına alınamayan birden fazla paydaşa sahip olduğu görülmektedir. Bu durum bilhassa turizmin hızla geliştiği bölgelerde belirsizliği ve karmaşıklığı beraberinde getirmektedir (Jamal ve Stronza, 2009: 172). Jamal ve Getz (1995: 188) bu belirsizliğe ve karmaşıklığa çözüm olarak turizmin gerçekleştiği bölgede planlama ve gelişim konularında paydaşlar arası işbirliğinin önemi üzerinde durmaktadırlar.

Lebe ve Milfelner (2006: 1136-1146), bir turizm yöresindeki paydaşların, bölgeye hem yerli hem de yabancı turistlerin ilgisini çekebilmeleri için iş birliği içinde olmalarının önemini vurgulamaktadırlar. Swarbrooke (1999) tarafından sürdürülebilir turizm anlayışında ana paydaş olarak nitelendirilen paydaşlar aşağıdaki şekilde gösterilmektedir.

Şekil 3: Sürdürülebilir Turizmin Ana Paydaşları

Kaynak: Swarbrooke, J. (1999). Sustainable Tourism Management, Sheffield, Cabi, 17.

Bir bölgedeki turizmin gelişimi ve sürdürülmesinde rolü büyük olan yerel halkın turizme etkin katılımı çok önemlidir. Bazı durumlarda turizm konusundaki bilgi ve tecrübe eksikliğinden dolayı yerel halkın göz ardı edildiği belirtilmektedir (Moscardo, 2006: 303-320). Oysaki sürdürülebilir stratejilerin uygulanmasında turizm faaliyetlerine yerel halkın aktif katılımı giderek daha fazla kabul görmektedir (McCool ve Moisey: 2001: 100-105). Günümüzün turizm anlayışındaki değişim ve bu değişimin sürdürülebilir turizme doğru olduğu göz önüne alındığında paydaşların etkin katılımını ön planda tutmak bütünsellik açısından ve paydaşlar arasındaki olası anlaşmazlıkların çözümünde önemli rol oynamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

UZAK DOĞU ÜLKELERİNDE KÜLTÜREL MİRAS VE TURİZM

2.1. Uzak Doğu Ülkeleri

Asya'nın doğusunda Çin, Japonya, Endonezya, Filipinler, Malezya, Singapur, Doğu Timor, Bangladeş, Tayland, Laos, Pakistan, Kamboçya, Vietnam, Myanmar (Birmanya), Kuzey Kore, Güney Kore ve Moğolistan'ın tamamına verilen genel isim "Uzak Doğu Ülkeleri" şeklindedir. Uzak Doğu kavramı, Dünya Savaşları'ndan önce İngilizlerin Hindistan'da bulunan toprakları için kullanırken Dünya Savaşları ile birlikte bölgedeki ülkelere atfen kullanılan genel bir kavram hâline gelmiştir. Kavramın odağında Avrupa merkezli bir anlayış yer almakta olup Avrupa'ya göre doğuda bulunan Osmanlı İmparatorluğu için "Yakın Doğu", Güney ve Orta Asya'da yer alan bölgeler için "Orta Doğu" ve daha uzakta yer alan bölgeler için ise "Uzak Doğu" kavramı kullanılmıştır (Wikipedia, 2020, URL 23, The Columbia Electronic Encyclopedia, URL 24). Bugün hâlâ bu kavram Çin'in, Japonya'nın ve Asya'nın doğu kenarındaki diğer ülkelere atıfta bulunuyor, ancak son yüzyılda kullanımı giderek azalmıştır. Günümüzde Doğu Asya, Güney Asya, Orta Asya ve Güneydoğu Asya kavramları sıklıkla kullanılmaktadır. Uzak Doğu gerek kültürel zenginlikleri gerekse tarihi zenginliğinden dolayı dünyanın en çok turist çeken bölgelerinden biridir.

Bu bölümde Uzak Doğu ülkeleri olarak bilinen ülkelerin kültürel mirasa yaklaşımları ve kültür-turizm politikaları ele alınacaktır. Ayrıca bölgedeki her ülkenin UNESCO'nun 1972 yılı "Dünya Doğal ve Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi" ve 2003 yılı "İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi"ne katılım yılları, listelerdeki mevcut unsur sayıları ve ilgili ülkenin

uluslararası turist sayıları ve uluslararası turizm gelirleri tespit edilerek değerlendirilmeler yapılmıştır. Kültürel miras sözleşmeleri ile ilgili veriler UNESCO'ya ait resmi internet sayfalarından ve yine bu ülkelere ait turizm verileri güvenilir olması açısından Dünyası Bankası resmî internet sayfasından elde edilmiştir.

2.1.1. Çin Halk Cumhuriyeti

Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC), medeniyetlerin ve kültürel geleneklerin temelini yansıtan zengin ve çeşitli bir kültürel mirasa sahiptir. Geçtiğimiz yirmi yılda, ÇHC kültürel mirasın korunması için yönetsel önlemlerin uygulanması için eşsiz fırsatlar ortaya koyan önemli bir ekonomik gelişme göstermiştir. ÇHC, artan toplumsal ilgi ve yerel miras korumasına katılım (Svensson, 2018: 269-292) nedeniyle aşikâr olan bir "miras patlaması" ya da "miras çılgınlığı" na (Yan, 2018:29) tanık olmaktadır. Ülkede, yerel ve ulusal devlet kurumlarının miras alanlarını ve kültürel uygulamaları miras listelerine dâhil etme hevesiyle yönlendirdiği miras endüstrisinde de hızlı bir büyüme yaşanmaktadır (Yan, 2018: 36). Ülkede gerçekleştirilen miras performansları ve alanları, uluslararası, ulusal ve yerel ölçekteki gelişmelerle güçlü bir şekilde bağlantılıdır (Shen ve Chen, 2010: 70-80).

Ülkede kültürel miras, taşınamaz ve taşınabilir kültürel miraslar olmak üzere iki genel kategoride yönetilmektedir: Taşınamaz kültürel kalıntılar altı sınıfa ayrılır:

- Eski kültürel / arkeolojik alanlar,
- Antik mezarlar,
- Antik mimari yapılar,
- Mağara tapınakları,
- Taş oymalar ve duvar resimleri ve
- Önemli modern ve çağdaş tarihi yerler ve binalar.

Ülkede somut ve somut olmayan kültürel mirasın pek çok biçimi 1970 öncesinde "geri kalmış" ve "feodal" diye eleştirilmiş ve kültürel mirasın korunmasına yönelik politikalar ve kurumlar var olmasına rağmen, bunlar yalnızca ÇHC mirasının bir kısmını korumak için kurulmuş ve bazen tamamen kapatılmıştı. Çin'deki kültürel varlıklar hakkındaki mevcut anlayış, 1980'lerde gerçekleştirilen İkinci Ulusal Kültür

Mirası Araştırması ve Tesciline dayanmaktadır. Bu araştırma, ülkenin her yerindeki arkeolojik ve kültürel alanların ve müze koleksiyonlarının envanterlerinin tanımlanması ve tescilini kapsamaktaydı. Bununla birlikte, bazı zorluklar ve koşullar nedeniyle, bu araştırma o sırada ülkedeki 2.650 ilçe kuruluşunun 320'sinde yapılamamıştı (Shan, 2006: URL1).

Ülke, 70'li yılların sonunda başlayan Reform ve Açılış dönemiyle iç mevzuatını değer çerçeveleri dâhil, uluslararası standartlara hızlı bir şekilde uyarladı. 1985 yılında UNESCO'ya ve sözleşmelerine katılarak sadece “insanlık mirasının” korunmasına katılmakla kalmadı, aynı zamanda Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi'nin doğasında bulunan değer çerçevesine de el koydu. Ülke, UNESCO kavramlarını ve en iyi uygulamalarını körü körüne nakletmek yerine, belirli değerleri seçici bir şekilde tahsis etmenin yanı sıra onları kendi anlayışına ve ilgi alanlarına göre yorumladı ve uyguladı (Maags, 2018: 121-144).

1980'ler ve 1990'lar, UNESCO değer çerçevelerinin yavaş ve kademeli olarak benimsenmesiyle karakterize edilen miras korumasına daha ihtiyatlı bir destek dönemi iken, 2000'li yıllar ülkede kültürel miras ateşinin başladığı yıllar olarak kabul edilmektedir. Mao döneminde geleneksel kültürel pratiğe yönelik eleştirel duruşa rağmen, sadece on yıl içinde parti-devlet, mirasın korunmasını uluslararası ve yerel olarak teşvik ederek kültürel mirasın değerini kabul etmeye başladı.

Çin, 2004 yılında İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi'ni onaylayan dünya çapında altıncı ülkeydi ve 2005 yılında somut olmayan kültürel miras kavramını ve bununla ilgili iyi uygulamaları hızla benimsedi. Bu sözleşmenin ülke içinde uygulanmasıyla parti-devlet, Çin'in “somut olmayan mirasının” ülke çapında tanıtımını başlattı. Ülke içinde, evrensel değerlere ve koruma standartlarına yönelik bu güçlü devlet ilgisi ve benimsemesi, bazı bilim adamlarının “Çin rönesansı” olarak adlandırdığı geleneksel Çin kültürünün yeniden değerlendirilmesi ile aynı zamana denk geldi (Barmé, 1999: 1).

Ülkedeki Kültür Eserlerinin Korunmasına Dair Kanun'un 4. maddesinde belirtilen kültürel miras yönetiminin temel politikası, "kültürel kalıntılarla ilgili çalışmalarda

kültürel kalıntıların korunmasına öncelik verilmesi ilkesi ile kurtarılmalarına birincil önem verilecek, onlardan akılcı bir şekilde yararlanılacak ve üzerlerindeki kontrolün sıkılaştırılması sağlanacaktır "şeklinde belirtilmektedir (SACH, 2007: URL2). Bugün, kültürel miras yönetiminin tüm yönleri bu yasa ile yönetilmekte ve arkeolojik kazı, yabancı işbirliği, gezici sergi ve koruma dâhil olmak üzere ilgili faaliyetler, Çin'deki bu tek yasa altında düzenlenmektedir. Yasanın ilk versiyonu 1982'de yürürlüğe girdi ve 1991 yılında kısmi düzeltme yapıldı. Tamamen revize edilmiş yeni bir versiyon 2002'de onaylandı. Çin'in kültürel miras yönetiminde bilimsel tedbirleri ve profesyonel yönetimi uygulamaya başlaması sadece 20 yıl sürmüştür.

Ülkede kültürel mirasın idari piramidin bir bölümü, Kültür Bakanlığı'na bağlı bağımsız bir büro olan "Devlet Kültürel Miras İdaresi" (SACH) dir. Bu büro aynı zamanda bir araştırma enstitüsüne (Kültürel Miras Araştırma Enstitüsü), bir kültürel miras bilgi merkezine, bir gazeteye, bir dergi şirketine ve bir yayınevine sahiptir. Bu çok katmanlı ve kapsamlı yapı, politika oluşturmadan araştırmanın yaygınlaştırılmasına kadar tek bir çatı altında oldukça merkezî bir yönetim yapısını ortaya koymaktadır.

SACH, doğrudan merkezî hükûmete bağlı olarak (Pekin, Şanghay, Tianjing ve Chongqing gibi) her ilde, özerk bölgede veya belediyede olmak üzere 31 il düzeyindeki kültürel miras bürosunu yönetmektedir. İl büroları, kültürel mirasın korunmasıyla ilgili konularda il yönetimleri adına benzer işlevlerle hareket etmektedir. Özellikle, her il bürosu bir il müzesini ve bir arkeoloji ve / veya kültürel kalıntılar araştırma enstitüsünü yönetmekte ve kendi ilindeki tüm kurtarma ve koruma amaçlı arkeolojik projeleri yürütmektedir. Bu kurumlarda arkeologlar, devlet çalışanları olarak kültürel miras yönetimi saha projelerinde çalışmaktadırlar. İl büroları altında, ilçe ve belediye düzeylerindeki yerel yönetimin kültürel miras bölümündeki yetkililer, kendi idari bölgelerindeki kültürel miras yönetim faaliyetlerini bildirmek ve bunlara yardımcı olmaktan sorumludur. Bu hiyerarşik sistemin altında, miras alanlarına öncelik verilen köylerde temsilci ofisleri bulunmaktadır. Çin gibi ülkelerdeki siyasi sistemlerde tipik olan bu tür bir yönetim, ihtiyaç duyulan kültürel miras yönetim projeleri için önceliklerin belirlenmesi ve

bunların uygulanmasını merkezden taşraya en iyi şekilde koordine etmenin etkili yolunu oluşturmaktadır.

Ülkede kurulan müze ve galerilerde, kültürel mirasın turizm yoluyla yerel ekonomi için potansiyel değerinin farkında olan yerel yönetimlerin katılım ve destekleri büyük rol oynamıştır. Yerel halkın müze koleksiyonları ve arkeolojik alanları ziyaret ederek kültürel takdir konusunda katılımı, kültürel mirasın genel olarak korunması konusunda farkındalık artırımı ve bilinçlendirme sağlamıştır. Yerel ekonomik kalkınmanı doğrudan sonucu olan *Yin Xu Museum* bugün Çin'de kültür sektöründeki yüzlerce benzer kuruluştan yalnızca biri konumundadır.

UNESCO sözleşmelerine katılım durumuna bakıldığında ülke, UNESCO 1972 “Dünya Doğal ve Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi”ni 1985 yılında onaylamış ve bölgedeki diğer ülkelere göre Pakistan ve Filipinler’den sonra ikinci en erken imzalayan ülke olmuştur. Şu an için ülkenin Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Listelerinde 37 doğal, 14 kültürel, 4 karma ve 60 geçici listede olmak üzere toplamda 115 unsuru listede yer almaktadır. Uzak Doğu ülkeleri ile kıyaslandığında Doğal ve Kültürel miras listelerinde en fazla unsura sahip ülke konumundadır.

2003 yılındaki “İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi”ne katılım açısından bakıldığında ülke, bu sözleşmeye 2004 yılında taraf olmuş ve şu an itibarıyla “İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Temsili Listesi”nde 40 ulusal ve 2 çok uluslu olmak üzere toplamda 42 somut olmayan kültürel miras unsuru ile bölge ülkeleri arasında lider konumundadır. Ülkenin sahip olduğu ve UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi’ne dâhil ettiği toplam 42 adet unsurun sözleşmenin alt başlıklarına göre dağılımına bakıldığında ise “Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi”nde 7 unsur, “İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi”nde 34 unsur ve “İyi Koruma Uygulamaları”nda ise 1 unsur bulunmaktadır (UNESCO, 2020, URL3,URL4).

Bu veriler ışığında ülkenin UNESCO gibi uluslararası sözleşmelere dâhil olma konusunda bölgedeki birçok ülkeye göre hızlı hareket ettiği ve listelere unsur dâhil

ettirme konusunda da çaba sarf ettiği görülmektedir. Kısacası Çin kültürel mirasın öneminin farkında ve bu konuda da başarılı çalışmalar yapmaktadır.

Reform ve dışı açılma döneminden bu yana turizm ülke ekonomisinin büyüyen önemli bir parçası hâline gelmiştir. Çin'de turizm endüstrisinin benzeri görülmemiş bir hızla büyümesinden dolayı "güneş ışığı endüstrisi" olarak kabul edilmektedir. Çince' de Zhongguo (okunuşu Cun go) adıyla tanınan merkezi devlet ve orta bölgeye yerleşmiş manasına gelen Çin Halk Cumhuriyeti, nüfus ve turizm bakımından dünyada önemli bir yere sahiptir (Işık ve Serçeoğlu, 2015: 1-15, Şaguni, 2006: 122-213).

Ülkede seyahat izni serbestisine yönelik ilk adımlar 1950'li yılların başlarında atılmıştır. Ülkenin kuruluşunu izleyen ilk dört yıl içerisinde Çin Seyahat Servisi (CTS) kurulmuştur. Bu kuruluşun kurulmasındaki ana etmen ülkedeki yerel göç hareketliliklerinin tek elden yürütülmesinin sağlanması olup eş, dost, akraba ziyaretlerinin gerçekleştirilebilmesinden kaynaklanan ihtiyaçların karşılanması olmuştur. CTS'in kuruluşu, benzer seyahat hizmetleri sunan kuruluşların ortaya çıkmasında geçiş rolü oynamıştır. Ülkede ilk Beş Yıllık Plan uygulaması 1953 yılında yürürlüğe konulmuştur. Çin Hükûmeti'nin davetiyle çoğunluğu Sovyetler Birliği'nden olmak üzere ülkeye gelen birçok yabancı uzman söz konusu geçiş sürecinin işlevselliğinin etkin düzeyde sağlanabilmesi amacıyla destek amaçlı vazifeler icra etmiştir (Işık ve Serçeoğlu, 2015: 78).

Ülkede 1954 yılında turizm sektöründe eğitim uzmanları için uygulama alanlarının geliştirilmesi adına Çin Uluslararası Seyehat Servisi (CITS) kurulmuştur. İlerleyen yıllarda Çin'in birçok büyük şehrinde şube açan CITS yabancı ziyaretçilerin seyahat ihtiyaçlarına odaklanan ilk kuruluş olma özelliği taşımaktadır. CITS'in seyahat trafiğinin gerçekleştirilmesine ilişkin faaliyetleri ilk yıllarda sadece birkaç dost ülke ile sınırlandırılmıştır. CITS'in ana faaliyeti ülkeye davet edilen yabancı misafirlerin konaklama, ulaşım ve organizasyon ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik spesifik seyahatler şeklinde olmuştur. Bu sebeple CITS hükûmetin talimatlarıyla hareket eden, hükûmetten gelen emir ve talimatları yerine getiren ana devlet kuruluşu hâline gelmiştir. Ülkede 1950'li yıllar sosyo-ekonomik değişim süreçlerinin yaşandığı zorlu

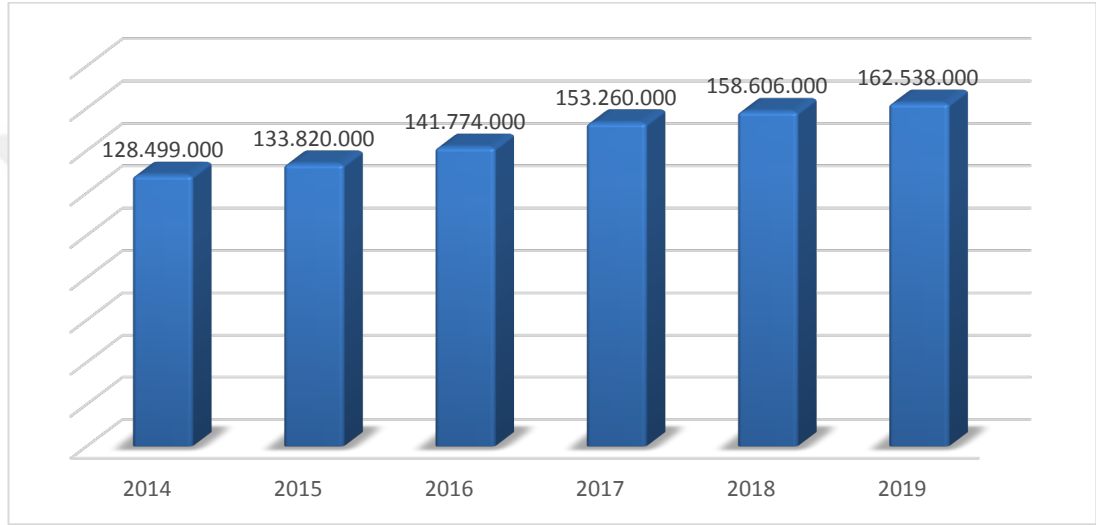
bir dönem olmuştur. Şehirlerde biriken işgücü ve vasıfsız işgücünün kullanılması, köylü halkın işgücüne katılmasını zorunlu kılmıştır. Bu sebeple dolaylı ve direkt olarak çeşitli başarısızlıklar da yaşanmıştır.

Ülkede göç hareketlerini sınırlamalar getirmek ve onları kontrol edebilmek amacıyla daimi ikamet adresi uygulamaları kapsamında çeşitli önleyici tedbirler alınmış ve kentsel ve kırsal konut uygulaması başlatılmıştır. Ülkede 1960 yılında turizmin gelişimi sekteye uğramıştır. Çin ve Sovyet ülke yönetimleri arasında yaşanan ihtilaflar ve görüş ayrılıkları sebebiyle iki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler kopmuştur. Ülkede 1960 yılında turizm hareketlilikleri artırma kararı alınmış ve karar organı niteliği taşıyan Çin Seyahat Acenteleri ve Turizm Bürosu (CBTT) Dışişleri Bakanlığı tarafından oluşturulmuştur. Çin-Pakistan arasında uçuşların yapılabilmesi amacıyla 1964 yılında ilk uluslararası havayolu şirketi kurulmuştur. Aynı zamanda ÇHC ile Fransa arasında 21 diplomatik ilişki kurulmuştur. Ülkede turizmin geliştirilmesi adına yeni bir döneme girilmiş, ancak bu dönem uzun sürmemiştir. Ülkede yaşanan "Kültür Devrimi", yeniden öncelikleri değiştirmiştir ve turizm bu öncelikler arasından çıkarılmıştır. Aynı dönemde ironik bir şekilde Birleşmiş Milletler tarafından 1967 yılı turizm yılı olarak ilan edilmiştir. Ülkede iç politikanın etkisiyle turizm faaliyetleri durdurulmak zorunda kalmıştır (Işık ve Serçeoğlu, 2015: 36).

Ülkede yaşanan ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklar turizme ilişkin faaliyetleri durdurma noktasına getirmiştir. Bu dönemde devlet tarafından CITS'in tüm zararları karşılanmıştır. ÇHC 1971 yılında Birleşmiş Milletler'e dâhil olmuş ve birçok ülke tarafından diplomatik tanıma gerçekleştirilmiştir. ABD Başkanı Richard Nixon 1972 yılında ülkeye bir ziyaret gerçekleştirmiş ve Çin'in diplomasi tarihinde bu ziyaret bir dönüm noktası olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nin Çin'in uluslararası diplomasisine katkısı bu ülkeye olan seyahatlere ilişkin kısıtlamaları kaldırma şeklinde olmuş ve turizm sektörü tekrar çalışmaya başlamıştır. Ülkenin turizm geleceğine dair dönüm noktası 1976 yılında gerçekleştirilen bir dizi faaliyet ile gerçekleşmiştir. Deng Xiaoping, Mao Zedong'un ölümünden sonra ülkenin yeni lideri olmuş ve ülkede sosyalist piyasa ekonomisinin temelini atmıştır. Kendi adıyla

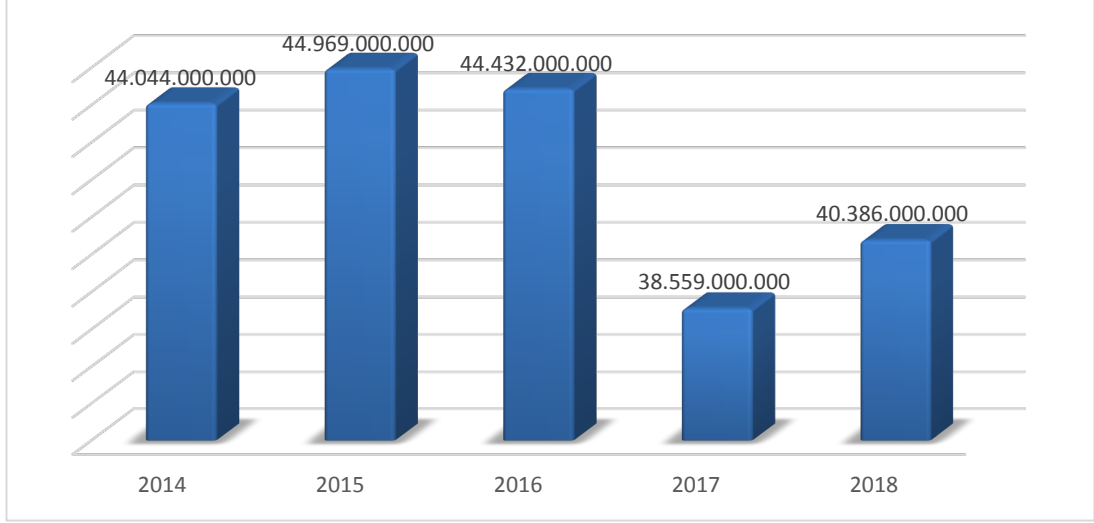
bir turizm kompleksinin inşa edilmesi de dâhil olmak üzere ülkenin gelişiminde yeni bir çağ açmıştır (Linn, 1999: 12).

Sonuç olarak ülkede turizme olan ilgi 30 yıllık bir geçmişe sahip olmakla beraber ülkede turizmin genele yayılması, turizm altyapısının oluşturulması, iç ve dış politikaya yönelik mevzuatın düzenlenmesi ve uluslararası açılımlar bağlamında ülke uzun ve sancılı bir süreçten geçmiştir.

Şekil 4: Uluslararası Turist Sayıları – Çin
Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayılarına bakıldığında ise ülke 2003 yılında 91.662.000 ziyaretçi almışken “İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi”ne dâhil olduğu 2004 yılında ise ziyaretçi sayısı 109.038.000 yükselmiş ve bu yükseliş ülkenin 2000’li yıllarda yakaladığı en büyük ivme olmuştur. 2014-2018 yıllarındaki uluslararası turist sayılarının yer aldığı Şekil 4’e bakıldığında bu sayı düzenli olarak artmış ve 2019 yılında ülkeyi 162.538.000 uluslararası turist ziyaret etmiştir.

Şekil 5: Uluslararası Turizm Gelirleri – Çin
Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkenin uluslararası turizm gelirleri incelendiğinde ise 2003 yılında 18.707.000.000 dolar iken 2004 yılında artan turist sayısı ile birlikte bu gelir 27.755.000.000 dolara yükselmiş ve 2000’li yıllarda ülkenin yaşadığı en fazla turizm gelir artışı olmuştur. 2010-2013 yılları arasında düzenli olarak artış gösteren gelir 2013 yılında 51.664.000.000 olarak gerçekleşmiş ve sonraki yıllarda 44 milyar dolar civarına inmiştir. En son ulaşılan 2018 yılı verisine göre ise bu rakam 40.386.000.000 olarak gerçekleşmiştir.

2.1.2. Japonya

Japonya’da kültürel miras, ülkenin 1992’de UNESCO’nun Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına İlişkin Sözleşmesi’ne katılımından sonra popüler olmuştur. Kültürel miras kavramı yerine bu tarihten önce ülkede “bunkazai” ya da “bunka isan” kullanılıyordu. “Kültürel varlık” ifadesi ülkede hâlâ yaygın olarak kullanılmaktadır. Japonya’daki kültürel varlıklar yasal ve resmî olarak tanımlanmıştır. Ulusal düzeyde, Kültür Varlıklarını Koruma Yasası bulunmakta ve kültür varlıkları bu kanuna göre kategorize edilmektedir. Ulusal öneme sahip kültürel varlıkların belirlenmesi bu yasaya atıfta bulunularak yapılır (Matsuda, 2014: 4156-4160).

Bu yasaya göre kültür varlıkları aşağıdaki kategorilere ayrılmaktadır.

- Somut Kültür Varlıklar (a) yapılar, resimler, heykeller, el sanatları, kaligrafi eserler, klasikler gibi tarihi veya sanatsal değeri yüksek olanlar kitaplar ve eski belgeler ve (b) arkeolojik eserler ve diğer tarihi malzemeler gibi bilimsel değeri yüksek olanlardan oluşur. Yapılar dışındaki somut kültürel varlıklar toplu olarak "güzel sanatlar ve el sanatları" olarak adlandırılır.
- Somut Olmayan Kültürel Varlıklar, drama, müzik ve zanaat teknikleri gibi tarihsel veya sanatsal değeri yüksek olanlar olarak tanımlanır.
- Halk Kültür Varlıkları (i) (a) yiyecek, giyecek ve barınma, (b) mesleğe, (c) dini inanç ve (d) yıllık olaylara, (ii) halk gösteri sanatları, (iii) halk becerileri ve yukarıdakilerle bağlantılı olarak kullanılan (iv) giysiler, aletler ve evler.
- Anıtlar, tarihi veya bilimsel değeri yüksek olan kabuk höyükleri, tümülüsler, müstahkem başkentler, kale veya kale alanları ve anıtsal evler bulunur. Ayrıca, sanatsal veya manzara değeri yüksek olan bahçeler, köprüler, boğazlar, deniz kıyıları, dağlar ve doğal güzelliğe sahip diğer yerleri içerir. Ayrıca bilimsel değeri yüksek olan hayvanları, bitkileri ve jeolojik ve mineral oluşumları içerirler.
- Kültürel Peyzajlar, Japonya'daki insanların yaşam biçimleri veya geçim yollarıyla ve bölgenin jeo-kültürel özellikleriyle gelişen alanlar olarak tanımlanır. Kültürel peyzajlar, Japonya halkının yaşam tarzlarının ve / veya geçim kaynaklarının anlaşılması için vazgeçilmezdir.
- Geleneksel Yapı Grupları, çevresi ile birlikte tarihî bir manzara oluşturan, değeri yüksek yapılar olarak tanımlanmaktadır.
- Önemli Kültürel Varlıklar, Önemli Somut / Somut Olmayan Halk Kültürel Varlıkları, Tarihi Yerler, Manzaralı Güzelliğe Sahip Yerler ve Doğal Anıtlar olarak ilgili kategorilerdeki önemli öğeleri belirlenir ve kayıt altına alınır. Korunmalarına yüksek öncelik verilir. Buna ek olarak, özellikle değerli kültürel varlıkları ulusal hazineler olarak ve özellikle önemli tarihi mekanları, doğal güzellikleri olan yerleri ve doğal anıtları özel tarihi yerler, doğal güzelliğe sahip özel yerler ve özel doğal anıtlar olarak belirliyoruz. Ayrıca (a) yer altı kültür varlıkları (Gömülü Kültür Varlıkları) ve (b) kültürel varlıkların restorasyonu ve korunması için gerekli olan geleneksel beceri ve teknikler (Kültür Varlıkları için Koruma Teknikleri) korunmaktadır.

Japonya'da doğayı ve biyolojik çeşitliliği korumak amacıyla Doğa Koruma Kanunu ve Tabiat Parkları Kanunu çıkarılmıştır. Ayrıca, kültürel varlıklar ve doğa, gönüllülerin ve kâr amacı gütmeyen kuruluşların yerel faaliyetleri yoluyla insanlar için daha erişilebilir hâle gelmekte ve koruma faaliyetlerine olan ilgi artmaktadır (Matsuda, 2014: 4156-4160).

Ülke, II. Dünya Savaşı'ndan sonra ekonomik kalkınmayı öncelik olarak almış ve günümüzde ise ülkede yaşanan sosyal ve ekonomik refahla birlikte halkta daha iyi bir yaşam kalitesi talebi artmıştır. Yaşanan ekonomik gelişme ile Japonya'da sosyal birliktelik, yerel kimlik ve kültüre olan talep son yıllarda artmıştır. Japonya'daki değerli birçok eser, bina ve eşyalar, dinî, eğitimsel ve sosyal amaçlarla paydaşlar tarafından korunmaktadır.

Modern Japonya, 1868 Meiji restorasyonu ile başladı. Meiji hükûmeti, batılı güçler tarafından sömürgeleştirilmekten kaçınmak için Japonya'nın bir askerî güç olarak ortaya çıkmasına yardımcı olmak için medeniyeti ve aydınlanmayı teşvik etti. Modern Meiji hükûmeti, kamu politikasının bir parçası olarak tüm ulusun iyiliği için mirası korumaya başladı.

Ülkede kültürel mirasın korunması bin yıllık bir süreci kapsamaktadır. Kültürel mirasın korunmasına dair mevcut yasa kültürel varlıkların hepsini “kültürel varlıklar” olarak adlandırmaktadır. Genel olarak ülkede kültürel mirasın korunmasına yönelik gerçekleşen süreç şu başlıklar altında özetlenebilir:

II.Dünya Savaşı'na kadar olan dönem:

- Antikaların ve Eski Mülklerin Korunması Bildirisi (1871-1897)
- Antik Mabetler ve Tapınakları Koruma Yasası (1897-1929)
- Tarihî Yerler, Manzara Güzelliğine Sahip Yerler ve Tabiat Anıtlarının Korunması Kanunu (1919–1950)
- Ulusal Hazineleeri Koruma Yasası (1929-1950)

II. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönem:

- Kültür Varlıklarının Korunması Hakkında Kanun (LPCP) (1950).

LPCP, savaş öncesi somut mirası - eserler, binalar ve tarihi alanlar ve anıtlar - yeni somut olmayan kültür varlıkları kavramıyla bütünleştirmiştir. LPCP'ye göre kültür varlıkları tüm ulus tarafından paylaşılan varlıklardır ve bu amaçla koruma, kültür varlıklarının mevcut durumunun korunması ve bir bütün olarak kültürel tanıtım için kullanılmasının bir birleşimi olarak tanımlanmaktadır.

1950'de yürürlüğe giren LPCP tarafından tanımlanan Kültürel varlıklar kavramı ile 1972'deki "Dünya Doğal ve Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi" (1992'de Japonya tarafından onaylanan) kültürel miras kavramı arasında bazı farklılıklar görülmektedir. Kültür varlıkları, yalnızca somut mirası (hem taşınmaz hem de taşınabilir) değil, aynı zamanda teatral performans sanatları gibi somut olmayan mirasın yanı sıra hayvan ve bitki türleri, jeolojik mineraller, bahçeler ve dağlar da dâhil olmak üzere doğal mirası içeren kapsamlı ve geniş bir kavramdır. Somut olmayan kültür varlıklarını korumak için LPCP, teknik sanatı somutlaştıran ve yaşayan ulusal hazinelerin korunmasını öngören önlemler içermektedir. Bununla birlikte, 2003 yılında UNESCO tarafından kabul edilen İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunmasına İlişkin Sözleşmesi'nden (2004 yılında Japonya tarafından onaylanan) bu yana, somut ve somut olmayan mirasın bir araya getirilmesine yönelik uluslararası yaklaşım devam etmekte ve bu durum, miras ve kültür varlıkları arasındaki farklılıkları azaltmaktadır.

Ulusal öneme sahip kültür varlıkları belirlenirken, bölgesel ilgi ve değere sahip olanlar (ulusal sınıflandırmalar hariç) ilgili yerel yönetimler tarafından belirlenebilir. LPCP, kültürel varlıkların özel sahiplerinin mülkiyet haklarına saygı göstermektedir. Bu nedenle fiilî uygulamada devlet, özel sahiplerin mutabakatını arar. Belirlenen kültürel varlıkların mevcut durumunu korumak sahiplerin, gözetim organlarının ve / veya idari kuruluşların sorumluluğundadır. LPCP, mal sahiplerinin, maliyetleri kısmen hükümet tarafından sübvans edilen afet önleme için düzenli onarımlar ve eylemler gerçekleştirmesini zorunlu kılar. Ek olarak, sabit varlık vergisi (emlak vergisi) gibi kültürel varlıklar üzerindeki bazı vergilerden de mal sahipleri muaftır. Sahipler, sahipliğin devrini ve ayrıca herhangi bir kayıp, tahribat veya hasarı bildirmek ile yükümlüdür. Böylece devlet, belirlenmiş tüm kültürel varlıkların durumundan haberdar olabilir. Belirli kültürel varlıkların mevcut durumundaki

herhangi bir değişiklik Kùltür İşleri Komiserinin iznini gerektirir. Halktan, kùltürel varlıkların korunmasına yönelik tüm eylemlerde işbirliği yapması istenir. Koruma sisteminin başlangıcında, ulusal devlet ulusal öneme sahip kùltürel varlıkları belirlerken, yerel öneme sahip kùltür varlıkları yerel yönetimler tarafından belirlenmekte ve korunmaktaydı. Yerel yönetimler ve yerel halk, neyin ulusal varlıklar olarak sınıflandırılacağına ve bunların nasıl korunacağına karar vermede daha önemli rol oynamaya başladı.

Japonya'da kùltürel miras koruması, genel olarak sosyo-ekonomik değişikliklerden büyük ölçüde etkilenmiş, devlet politikaları fiilî uygulamada büyük rol oynamıştır. Bununla birlikte, miras koruma sisteminin yakın zamandaki gelişimi yetki devri ve demokratikleşme olarak nitelendirilebilir. Sorumluluğun hâlâ büyük ölçüde devlete ait olduğu görülmekle birlikte yerel yönetimler ve bölge sakinleri mirasın korunmasına giderek daha fazla dâhil olmaktadır (Kakiuchi, 2014: 7-26).

Japonya'nın, UNESCO 1972 "Dünya Doğal ve Kùltürel Mirasının Korunması Sözleşmesi"ni 1992 yılında ve bölge ülkeleri arasında nispeten geç onayladığı görülmektedir. 2020 yılı itibarıyla ülkenin Dünya Doğal ve Kùltürel Mirası Listelerinde 19 doğal, 4 kùltürel ve 7 geçici listede olmak üzere toplamda 30 unsuru listede yer almaktadır. Doğal kùltürel miras listesinde bölge ülkeleri içinde Çin'den sonra üçüncü, genel toplamda ise Çin ve Pakistan'dan sonra üçüncü en fazla unsura sahip ülke konumundadır (UNESCO, 2020, URL3).

Japonya, 2003 yılındaki "İnsanlığın Somut Olmayan Kùltürel Mirasın Korunması Sözleşmesi"ne 2004 yılında taraf olmuş ve listeye toplam 22 adet somut olmayan kùltürel miras unsuru dâhil etmiştir. Bu unsurların tamamı ulusal kategoride bulunmaktadır (UNESCO, 2020). Ülkenin sahip olduğu toplam 22 adet unsurun tamamı İnsanlığın Somut Olmayan Kùltürel Mirasının Temsili Listesinde yer almaktadır. Ülke, Çin'den sonra bu alanda bölge ülkeleri arasında ikinci sırada yer almaktadır (UNESCO, 2020, URL4). Bu veriler ışığında ülkenin UNESCO Dünya Doğal ve Kùltürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ne taraf olmada bölge ülkeleri arasında nispeten geç kaldığı fakat 2003 yılındaki İnsanlığın Somut Olmayan

Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ne dâhil olmada erken davrandığı görülmektedir.

Japonya'da turizm, Asya ülkelerindeki hızlı ekonomik kalkınmadan faydalanarak 1960'lı yılların başından beri gelişme göstermektedir. Japonya'nın feodal dönemi sırasında, 1600 öncelerinden Meiji Yenilenmesi 1867'ye kadar, yolculuklar ülke içinde sadece haberleşme ve doküman ulaştırma gibi işlemler için yapılmıştır. Bu sıkı kurallara rağmen taşıyıcı merkezler, pansiyonlar ve yiyecek için düzenlenen yerler uygun işlek güzergâhlar olmuştur. Bu zaman sürecinde Japonya diğer yabancı ülkelere kapalı olduğundan Japonya da yabancı turistlere kapalı turizm ortaya çıkmıştır. Meiji yenilenmesiyle ve demiryolları inşa edilmesi ile turizm halk için ulaşılabilir hâle gelmiş ve yabancı ülkelere gelen ziyaretçiler artık ülkeye yasal olarak girmeye başlamıştır. 1887 yılında devlet tarafından sektörün ihtiyaçları tespit edilmiş ve bu ihtiyaçlara yönelik çalışmalar hız kazanmıştır. Ülkede 1907 yılında çıkarılan Otel Geliştirme Kanunu ile yeni bir dönüm noktası yaşanmıştır.

Ülkede özellikle şehir ve kongre merkezli turizm ve kültürel mirasa dayalı turizm son yıllarda oldukça önem kazanmıştır. Turizmin ülke ekonomisine katkısı yüksek seviyededir. Ülkede Kara, Altyapı ve Ulaştırma Bakanlığı'nın 2001'de kurulması, turizm politikası ile altyapı, bölgesel kalkınma ve ulaşım politikaları arasındaki bağlantıları güçlendirmiş ve büyüme odaklı bir turizm politikasını teşvik etmiştir. Devlet tarafından ülke ekonomisinde kilit bir endüstri olarak görülen turizm bölgesel kalkınmaya ve istihdama sağladığı katkı ile birlikte ülkede turizme dayalı toplum gelişimi teşvik edilmektedir. Ülkedeki turizm faaliyetlerinden sorumlu kuruluş olan Japonya Turizm Ajansı'nın hedefleri arasında ülkeyi birinci sınıf bir destinasyon merkezi olarak tanıtarak ve ülkedeki kültürel çeşitliliğe vurgu yaparak Japonya marka imajı oluşturmak bulunmaktadır. Ülkede uluslararası rekabet gücüne sahip ilgi çekici noktalarının yaratılmasını teşvik etmek amacıyla, Turizm Rönesansı Sübvansiyon Planı ve Turist Destinasyonlarının Geliştirilmesi için Uygulama Planı aracılığıyla özel kuruluşlara devlet tarafından fon sağlanmaktadır. Ayrıca yerel yönetimler tarafından yürütülen proje çağruları ile ülkeye daha fazla yabancı turist çekmek için çevre iyileştirme çalışmaları ve insan kaynaklarının geliştirilmesi çalışmalarına destek sağlanmaktadır. Kara, Altyapı ve Ulaştırma Bakanlığı turizmin

tanıtımına katkıda bulunabilecek insan kaynaklarını geliştirmek amacıyla turizm okullarına sponsorluk yapmakta ve turizmle ilgili çalışanları eğitmek için devlet, sektör ve akademi arasında iş birliğini teşvik etmektedir. Uluslararası turizmin teşvik edilmesi için düzenlenen “Visit Japan” kampanyası, Japon turizminin çekiciliğini ve yurtdışındaki yabancı turistlere cazip tur ürünlerini tanıtmak amacıyla kamu ve özel sektörün ortak çabaları yoluyla yürütülmektedir.

Kara, Altyapı ve Ulaştırma Bakanlığı'nın Politika Bürosu altında kurulan Turizm Bakanlığı, devlet bünyesinde turizm politikası ve koordinasyonundan sorumludur. Bu bakanlık bünyesinde turizm politikasının toplam koordinasyonu, araştırma ve planlama, gelen turizmin teşviki, uluslararası ilişkilerden sorumlu Planlama Bölümü ile turizmin tanıtımı, turizm turizmiyle ilgili tesislerin sağlanması, turizmin sürdürülebilir gelişimi, kayıtlı otellerden sorumlu bölüm olan Bölgesel Kalkınma Bölümü bulunmaktadır. Japonya Ulusal Turist Organizasyonu (JNTO), ülkeye gelen ziyaretçilerin Japonya ve Japon tarihi, kültürü, gelenekleri ve insanları hakkındaki anlayışlarını derinleştirmek amacıyla kurulmuş bir kurumdur. Bu amaçla, JNTO, yurtdışında turizm promosyonları, uluslararası sözleşmelerin pazarlanması ve tanıtımı, köklü değişim programları yoluyla uluslararası alışverişin genişletilmesi gibi faaliyetlerde bulunmakta ve Turist Bilgi Merkezleri aracılığıyla denizaşırı ziyaretçilere destek sağlamaktadır.

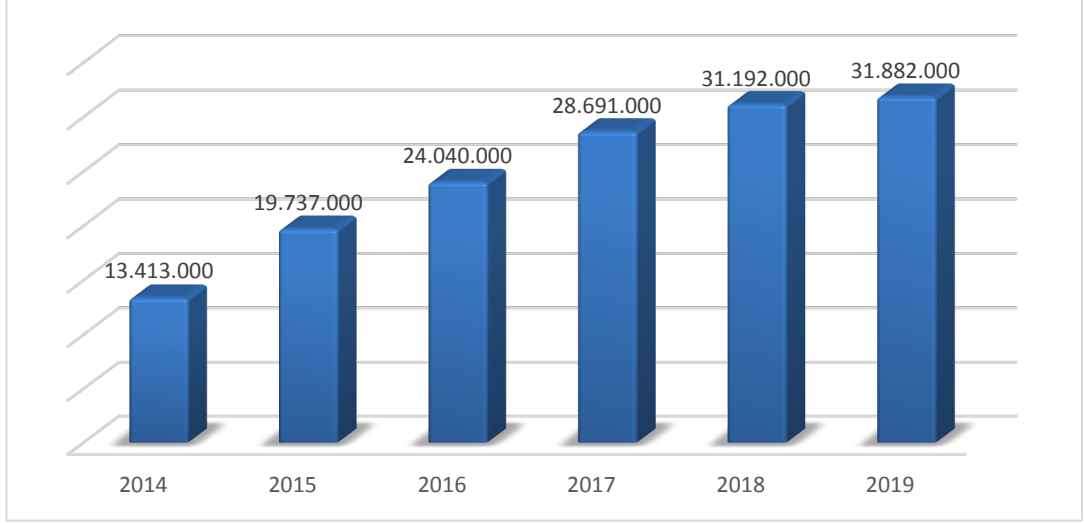
2006 yılındaki Turizm Ulusu Teşvik Yasası ile Japonya'nın bir turizm ulusu olarak kurulması 21. yüzyıl için önemli bir ulusal politika olarak açıkça tanımlanmıştır ve bu amaçla kamu ve özel sektörün bir araya gelmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu yasa ile devlet, turizm endüstrisi ve turistik lokasyonların çevreyi koruma çabalarını güçlendirerek, turistik yerlerin çekiciliğinin artacağını ve bunun da turistik yerlerin sürdürülebilir gelişimine ve “yaşanması iyi, ziyaret edilmesi güzel” turistik yerlerin yaratılmasına katkıda bulunacağını ifade etmektedir.

2001 yılında devlet tarafından turizm gelişimine bir çerçeve oluşturmak için “Turizme Dayalı Toplumsal Kalkınma” adı verilen araştırma yapılmıştır. Böylelikle devlet, iyi uygulamaları ve veri toplamayı kullanarak bölgesel sürdürülebilir kalkınma vizyonunu oluşturmuştur. Bu durum, turizm gelişiminin yararlı olmasını

amaçlamakla birlikte hem turistler hem de bölge sakinleri için talep ve ihtiyaçların karşılanmasını sağlamıştır. Ülkede, yerel kalkınmanın bir kaynağı olarak, ekonomik kalkınmayı ve yerel sürdürülebilirliği kolaylaştırmak amacıyla kültür turizmini ve yerel geleneksel endüstrileri teşvik etmeye daha fazla vurgu yapılmaktadır.

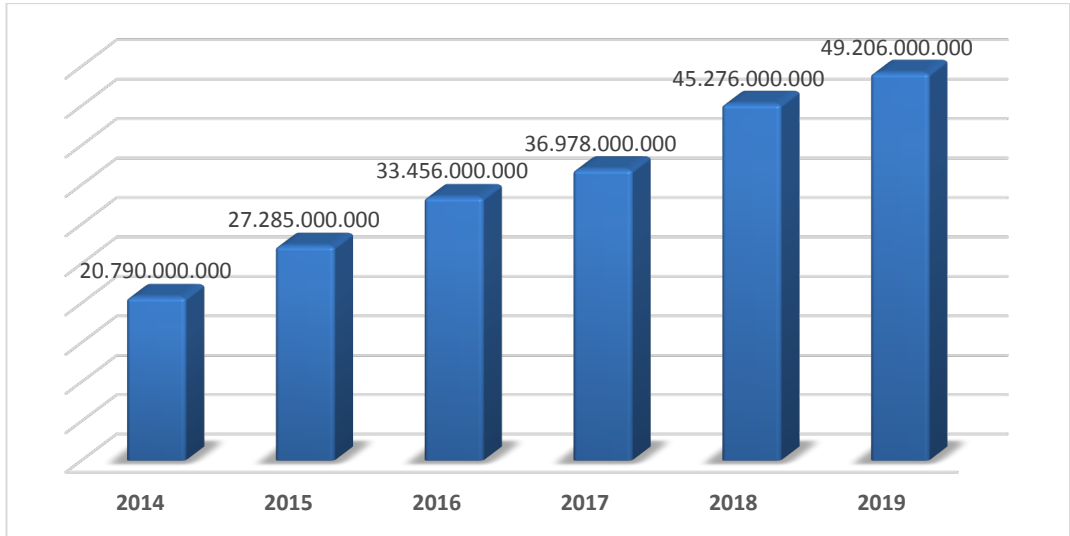
2006 yılında, Turizm Ulusal Teşvik Temel Yasası, tüm dünyadan turistleri çekmek için stratejik önlemleri güçlendirmek üzere tamamen revize edilmiştir. Büyüyen bir endüstri olarak turizmin önemini kabul eden bu kanun, tarihî yerler, doğal güzellikler, anıtlar, manzaralar, kaplıcalar ve geleneksel endüstriler dâhil olmak üzere yerel kültürel varlıkların kullanımını desteklemektedir. Bu kanunda kültür, turizmin önemli bileşenlerinden biri olarak açıkça belirtilmiştir. Ayrıca Kara, Altyapı, Ulaştırma ve Turizm Bakanlığı bünyesinde Japonya Turizm Ajansı'nı kurulmuştur.

Ülkede 10.000'in üzerinde seyahat acentesi bulunmakta olup bu acenteler faaliyet alanlarına göre 3 farklı gruba ayrılmaktadırlar. Acentelerin, izin belgelerini devlet veya eyalet ofisinden alma zorunlulukları bulunmaktadır. 1. grup seyahat acenteleri yurt dışına paket tur sağlayan acentelerden oluşmaktadır. Yurt içinde paket tur düzenleyen acenteler ise 2. grupta yer almaktadır. 3. grupta yer alan seyahat acenteleri ise organizasyonlarını müşterilerin talepleri doğrultusunda yapmaktadırlar. Aslında hâlihazırdaki kayıt sistemi, Japon turistlere yönelik turların düzenlenmesine uygun olup yurt dışındaki seyahat acentelerinden gelecek taleplerin karşılanmasına yönelik hukuki kayıt sistemi mevcut değildir. Japonya'ya gelen yolcuların sayısı, giden Japon gezginlerin sayısından çok daha azdır.

Şekil 6: Uluslararası Turist Sayıları – Japonya
Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayılarına bakıldığında ise ülkenin 2003 İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi'ne dâhil olduğu yıl olan 2004 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık bir milyonluk bir artış söz konusu olmuştur. Genel olarak bakıldığında ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayısı düzenli olarak artmış ve en fazla artışın 2013 ve 2015 yılları arasında olduğu gözlenmektedir. En son ulaşılan 2019 yılı verilerine göre ülkeyi 31.882.000 uluslararası turist ziyaret etmiştir.

Şekil 7: Uluslararası Turizm Gelirleri – Japonya
Kaynak: Dünya Bankası, 2020,URL5

Ülkenin uluslararası turizm gelirleri incelendiğinde ise 2002 yılında 6.069.000.000 dolar iken 2003 yılında bu rakam 11.475.000.000 Dolara yükselmiştir. 2002 yılı ile 2003 yılları arasında fazla bir turist artışı olmamışken bu yükselme kayda değerdir. 2003 yılı ile 2004 yılları arasında turist sayısındaki artışa paralel olarak uluslararası turizm geliri de önemli ölçüde artış göstermiştir. 2004 yılında elde edilen gelir, bir önceki yıla göre 2.868.000.000 dolar artış göstererek 14.343.000.000 olarak gerçekleşmiştir. En son ulaşılan gelir 2019 yılına ait olup bu rakam 49.206.000.000 dolardır.

2.1.3. Endonezya

Coğrafi konumu itibarıyla Asya ve Avustralya kıtaları arasında olan Endonezya, kültürel etkileşimde önemli bir bağlantı noktasında bulunmaktadır. Doğu'dan ve Batı'dan etkilenen ülke kültürüne Taoizm, Hinduizm, Budizm, İslam ve Hristiyanlık her biri kendine özgü kültürel katkılarda bulunmuştur. Ülke bağımsızlığını kazanmadan önce kültürel faaliyetler çok az ilgi görmüştür. Endonezya 1945'te bağımsız bir ülke hâline geldiğinde, devlet farklı kültürel geçmişlere ve birbiriyle ilişkili olsa da farklı dillere sahip gruplardan oluşan bir ulusun zengin kültürel mirasını koruma görevi üstlenmiştir.

Hollanda Doğu Hint Adaları hükümdarlığından mevcut hükûmete kadar, Endonezya'daki kültürel mirasın korunması ve muhafazasına ilişkin üç yasa bulunmaktadır. Bunlar Monumenten Ordonnantie Staatsblad (MO Stb.) 238 No. 19/1931, 5/1992 sayılı Kanun ve 11/2010 sayılı Kültür Varlıklarını Koruma Kanunudur. (Fitri & Ahmad, & Ratna 2017: 127-135).

Ülkede kültürel miras ve korunmasına yönelik yaşanan tarihsel gelişim aşağıdaki dönemler halinde özetlenebilir:

- Hollanda Doğu Hint Adaları (NEI) egemenliği dönemi (1945 öncesi)
- Bağımsızlık ve Eski Düzen dönemi (1945-1965)
- Yeni Düzen (1966-1997)
- Reform Dönemi'nden günümüze kadar olan dönem. (1993-Günümüz)

Ülkede kültürel mirasa yönelik ilk yasa 1931 yılında “Monumenten Ordonnantie Staatsblad 238 No. 19” (MO Stb. 238/1931) adıyla yayımlandı. Bu yasa, kültürel anıtların tanımı ve terminolojisi, kayıt süreci ve izlenmesini ve ayrıca kültürel mirasın korunmasından sorumlu birim ve olası ihlallere karşı yaptırımları kapsayan 14 bölümden oluşmaktadır. Ayrıca ülke anayasasının 32. Maddesinde “Devlet, Endonezya ulusal kültürünü geliştirecektir.” ibaresi yer alarak kültürel mirasın korunması anayasal güvence altına alınmıştır. (Soebadio, 1985: 13).

Ülke bağımsızlığını kazandıktan sonra mevcut yasa geçerliliğini koruyordu. Kültürel miras yönetiminde yeni devlet yapısına uygun sadece küçük değişiklikler yapılmış ve Kültürel miras ile ilgili sorumlu kurum Eğitim ve Kültür Bakanlığı Kültür Dairesi olmuştur. 1945-1949 yılları arasındaki bağımsızlık sonrası belirsiz siyasi iklim nedeniyle, Endonezya'daki koruma faaliyetleri nispeten duraklamıştı.

Devlet, Yeni Düzen Hükûmeti döneminde MO Stb.238 / 1931'i uygulamaya devam etmiştir. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı sonunda Endonezya Halkın Danışma Meclisi (MPR), 1973 yılında kültürel kalkınma planlamasının temeli olarak kültür politikasının belirtildiği bir karar yayımlamıştır. 1988 yılında anlam ve amaç değiştirilmeden bu karar güncellenmiştir. Buna ilaveten, bakanlık ve başkanlık yönetmeliklerinde kültürel mirasın korunması ve yönetimine dair çok sayıda karar ve talimat yayımlanmıştır. Bu yönetmelikler ile kültürel mirasın korunmasına ilişkin Endonezya'da bulunan sorunları çözmek amaçlanmıştır. 1990'lı yılların başında MO Stb.238 / 1931 geçerliliğini korumaya devam etmiştir. Bu dönemlerde kültürel miras çalışmalarında sadece arkeologlar hâkimdi ve çok disiplinli bir yaklaşım halen göz ardı edilmiştir. Ülke, 2010 yılında Kültür Varlıklarının Korunması Kanunu'na dair temel dayanak ve yeni bir bakış açısı olması amacıyla bir yasa yayımlamıştır. Bu yasaya göre kültürel miras korunmasında ulusal, il ve belediye seviyelerinde olmak üzere çok disiplinli bir yaklaşım benimsenecekti. Eksiklikleri olmasına rağmen önceki düzenlemelerdeki belirtilmeyen birçok husus bu yasada yer almıştır. Bu yasada somut kültürel miras unsurlarına odaklanarak somut olmayan kültürel mirası koruma altına almamıştır (Tanudirjo, 2010).

2010 yılına kadar bölge ülkelerinin birçoğunun küresel eğilimlere uygun olarak kültürel miras koruma çalışmalarını uyarlamış oldukları göz önüne alındığında, Endonezya bu konuda nispeten geç kalmıştır. Kültürel mirasın korunması için Hollanda Doğu Hint Adaları Hükûmeti döneminden itibaren Endonezya'da kültürel varlıkların korunmasına ilişkin üç yasa çıkarılmıştır. Yasalarla korunan miras kapsamının hâlâ somut kültürel mirasa odaklandığı açıktır. Endonezya'daki kültürel mirasın korunmasına ilişkin mevcut mevzuatın hâlâ dar olduğu ve mirasın korunmasındaki küresel eğilime paralel olmadığı vurgulanabilir.

Ülkenin, UNESCO 1972 “Dünya Doğal ve Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”ni 1989 yılında onayladığı görülmektedir. 2020 yılı itibarıyla ülkenin Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Listelerinde 5 doğal, 4 kültürel ve 19 geçici listede olmak üzere toplamda 28 unsuru listede yer almaktadır. Geçici kültürel miras listesinde bölge ülkeleri içinde Çin ve Pakistan’dan sonra Filipinler ile birlikte üçüncü en fazla unsura ve genel toplamda ise dördüncü en fazla unsura sahip ülke konumundadır. Endonezya, 2003 yılındaki İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi’ne 2007 yılında taraf olmuş ve listeye toplam 11 adet somut olmayan kültürel miras unsuru dâhil etmiştir. Bu unsurların 10 tanesi ulusal ve 1 tanesi ise çok uluslu kategoride yer almaktadır. Ülkenin sahip olduğu ve UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi’ne dâhil ettiği toplam 11 adet unsurun 2 tanesi Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesinde, 8 tanesi İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesinde, 1 tanesi ise İyi Koruma Uygulamalarında yer almaktadır (UNESCO, 2020, URL3, URL4).

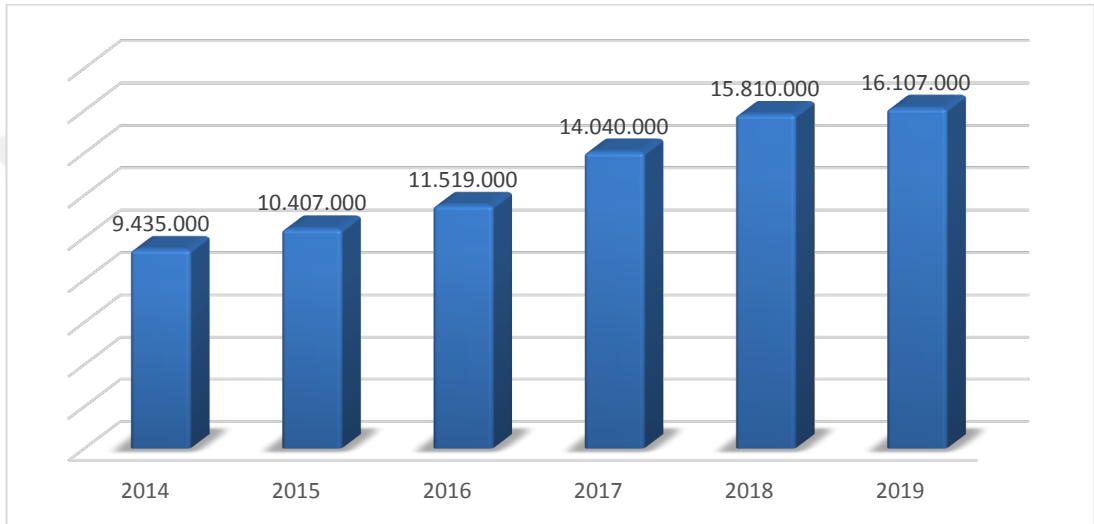
Endonezya'nın turizmi; kültürel varlıklardan, miraslardan ve yaşayan kültürlerden yararlanmaktadır. Volkanlar ve kalderaları, dağlar, göller, mağaralar, tropikal yağmur ormanları, savanlar, nehirler, plajlar, su altı yaşamı ve kültürel etkinlikler, festivaller, zanaat ve miras gibi doğal olgular ve özellikler Endonezya'nın turizm kaynaklarıdır. Ülkede sürdürülebilir turizm bağlamında ekoturizm özellikle ülkenin sahip olduğu doğal kaynaklar üzerinde yoğunlaşmıştır. Ülkenin büyük bir bölümünü kaplayan yağmur ormanları popüler turistik yerlerin örnekleri arasında yer almaktadır.

Turizm ve Yaratıcı Ekonomi Bakanlığı, Endonezya'da turizm yönetimi ile ilgilenen bakanlık düzeyinde bir kurumdur. Endonezya Seyahat Birliği, Endonezya Seyahat Acentaları ve Tur Operatörleri Birliği, Endonezya Otel ve Restoranlar Birliği, ülkenin önde gelen turizm örgütlerindedir. Endonezya Seyahat Acentaları ve Tur Operatörler Birliği (ASITA), 1971 yılında yasayla kurulmuş bir turizm örgütüdür. Üyelerinin sorunlarını çözmek, turizm sektörü içinde ya da dışındaki kuruluşlarla ilişkileri geliştirmek, ülkenin turizm imajını geliştirmek, sektörün gelişmesini sağlamak gibi görevleri bulunmaktadır.

2014'ten beri turizm, devletin en önemli önceliklerinden biri hâline gelmiştir. 2015-2019 için Ulusal Orta Vadeli Kalkınma Planı ve 2010-25 için Uzun Vadeli Ulusal Turizm Geliştirme Planı ülkede turizm sektörünün politika stratejilerinin belirlendiği bir planlar olarak görülmekte ve turizm ile ilgili ülke vizyonunu oluşturdukları görülmektedir. 2016 yılının ortalarında, ülkede 10 Öncelikli Turizm Destinasyonu adlı yeni bir program başlatılmıştır. Bu destinasyonlar Borobudur Tapınağı, Toba Gölü, Bromo Dağı, Komodo Ulusal Parkı, Kepulauan Seribu, Mandalika, Wakatobi Adaları, Tanjung Kelayang plajı, Tanjung Lesung plajı ve Morotai adasıdır. Buna ilaveten, oteller, pansiyonlar, restoranlar, el sanatları ve hediyelik eşya pazarları dâhil olmak üzere turizm altyapı tesisleri yaratma ve iyileştirme çabaları, ayrıca yeni havalimanları geliştirerek ve inşa ederek bu bölgelerdeki ara bağlantıyı iyileştirme çabaları da bulunmaktadır. Uluslararası ve yerel turizm hareketinin hızlanmasını artırmak amacıyla ülkede, uluslararası düzeyde "Ultimate in Diversity" ve ulusal düzeyde de "Ayo, Tamasya Jelajahi Nusantara" adlarında iki turizmi teması oluşturulmuştur. Ayrıca, devlet turizm endüstrisini geliştirmek için toplantılar, teşvikler, konferanslar ve sergiler gibi etkinlikleri teşvik etmektedir.

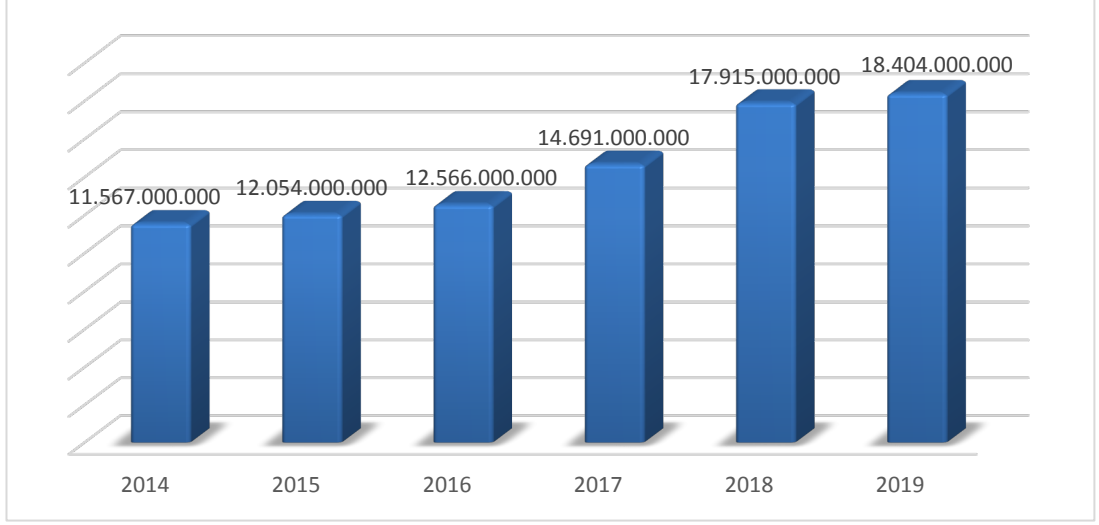
Ülkenin en önemli turistik adalarından Bali, Küçük Sunda Adaları'na bağlıdır. "Tanrıların Adası" adı ile de bilinen Bali'de çok sayıda tapınaklar, heykeller bulunmaktadır. Bali adasının en büyük kenti Denpasar'dır. Denpasar ve çevresinde 10 binden fazla tapınak ve bir çok yanardağ bulunmaktadır. Yemyeşil doğası, bembeyaz kumları ve masmavi denizi, yanardağların eteklerinde taraçalı bir şekilde bulunan pirinç tarlalarının görünüşü ve neredeyse yılın her günü yaşanan yaz mevsimiyle Bali Adası oldukça popülerdir. Bali Adası'nın doğusunda bulunan

Lombok da turistlerce en fazla ilgi gören şehirlerden biridir. Yemyeşil bir doğası, yanardağları ve mercan kayalıkları, bambu evleri ile ünlüdür. Java Adası'nda başkent Jakarta'dan sonra en büyük olan ikinci şehir Yokyokarta, en fazla korunan adalardan biridir. Tapınaklarının UNESCO tarafından korunuyor olması bu ada da bulunan bütün yapıları, neredeyse korunuyor havasına sokmuştur. İki katlı evleri ile tam bir tatil kasabası havası görünümünde olan Yokyokarta'da görülebilecek bir çok tapınak, saray ve doğa güzellikleri bulunmaktadır.

Şekil 8: Uluslararası Turist Sayıları – Endonezya
Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayılarına bakıldığında ise 2003 yılında 4.467.000 kişiden yaklaşık bir milyon kişi artarak 2004 yılında 5.321.000 kişiye yükselmiştir. Genel olarak bakıldığında ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayısı düzenli olarak artmış olduğu gözlenmektedir. En son ulaşılan 2019 yılı verilerine göre ülkeyi 16.107.000 uluslararası turist ziyaret etmiştir.

Şekil 9: Uluslararası Turizm Gelirleri – Endonezya
Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Genel olarak 4-6 milyar dolar olan uluslararası turizm gelirleri ise 2010 yılından sonra hızlı artış kaydederek 10 milyar doların üzerine çıkmış ve 2016 yılından sonra ise yaklaşık %50 artış kaydederek 15 milyar dolar civarında gerçekleştiği görülmektedir. En son ulaşılan gelir 2019 yılına ait olup bu rakam 18.404.000.000 dolardır.

2.1.4. Filipinler

Farklı kültürel formlar ve yaratıcı ifadelerinin var olduğu Filipinler farklı kültürlerden oluşan bir ülkedir. Ülkedeki yasalar ve kurumlar aracılığıyla kültürel miras yönetimi yapılmaktadır. Kültürel miras yönetimine dair ülkedeki mevcut mevzuat Cumhuriyet Kanunları ve Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinden oluşur. UNESCO, Ulusal Kültür ve Sanat Komisyonu ve Miras Koruma Derneği gibi kuruluşlar da kanunlarda anılmaktadır.

Ülkedeki mevcut mevzuatlar ve kısaca içerikleri aşağıdaki gibidir.

- Ulusal Miras yasası, yapılı çevre mevzuatına bir örnek olan, Filipin Kültür Varlıkları Sicilini oluşturan ve Filipinler Ulusal Müzesi'ne güç veren bir kanundur.
- Yerel Halklar Yasası, herhangi bir kazıdan veya hasardan etkilenecek yerli halkı önemseyen ve sahiplenmeyi sağlayan bir kanundur.

- Kültür Varlıklarını Koruma Yasası, somut olmayan mirası kapsayan Ulusal Kültür Hazinelelerine atıfta bulunan ve bulgularını Ulusal Müze Müdürüne bildirmek için kazı ekiplerinin bulunmasını Şart koŐan bir kanundur.

Yasalara bakıldığında, kültürel mirasın korunması, çeşitli kültürlerin korunması, tanınması ve yetkilendirilmesine ilişkin hükümler içerdiği, Filipinler'de miras yönetiminin yalnızca arkeoloji ile ilgili değil aynı zamanda insanların kültürleriyle ilişkileri ve sahiplenmeleri ile ilgili olduğu görülmektedir.

Ülkede devlet tarafından kültürel farkındalık düzeyini artıracak, kamu yararı için değerleri aŐılayacak, yaratıcılığı geliŐtirecek, Filipinliler arasında ulusal gururu artıracak, akademik alanda teşvik ve takip edilecek olan 2017-2022 Filipin Kültürünü ve Değerlerini Tanıtmayı Hedefleyen Plan hazırlanmıŐtır. Bu planın hedefleri ve göstergeleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

- Filipin değerleri, kültürel çeşitlilik, yaratıcılık ve kültüre duyarlılık konusunda artan farkındalık düzeyi
- BaŐkalarına karşı gelişmiş hoŐgörü ve sayĐı
- Ulusal Mek nsal Stratejiye göre önemli büyüme alanlarındaki tüm kalkınma planlarına kültürün dâhil edilmesi
- Filipinli olmanın gururu
- Destek sağlanan yararlanıcıların (bireyler, gruplar, kuruluşlar, topluluklar) hedef sayısına ulaŐılması

Ülkenin, UNESCO 1972 Dünya Doğal ve Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesini 1985 yılında onayladığı görülmektedir. 2020 yılı itibarıyla ülkenin Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Listelerinde 3 doğal, 3 kültürel ve 19 geçici listede olmak üzere toplamda 25 unsuru listede yer almaktadır. Geçici kültürel miras listesinde bölge ülkeleri içinde Çin ve Pakistan'dan sonra Endonezya ile birlikte   nc  en fazla unsura ve genel toplamda ise beŐinci en fazla unsura sahip ülke konumundadır.  lke, 2003 yılındaki İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ne 2006 yılında taraf olmuş ve listeye toplam 4 adet somut olmayan kültürel miras unsuru dâhil etmiştir. Bu unsurların 3 tanesi ulusal ve 1

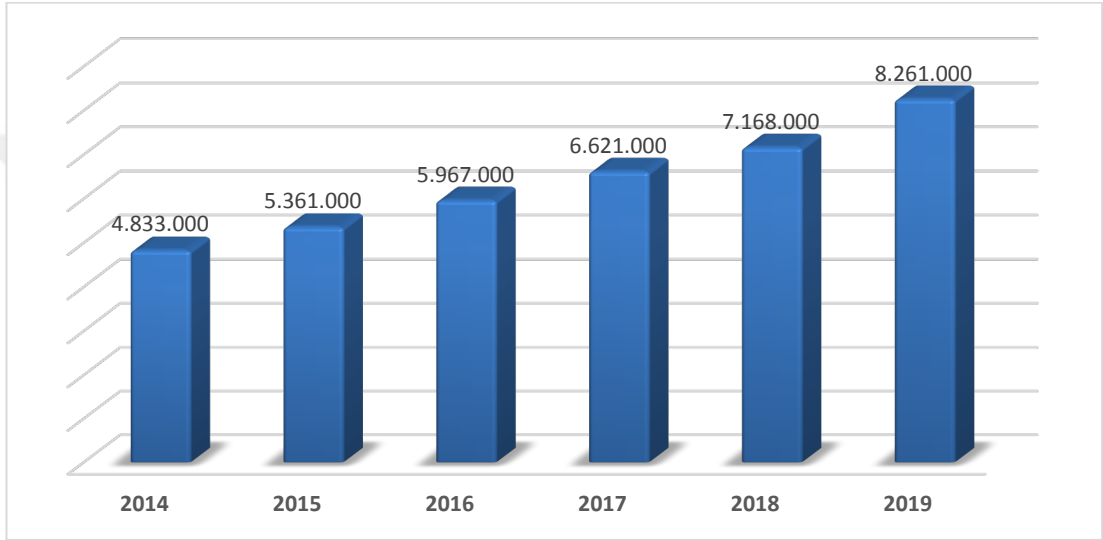
tanisi ise çok uluslu kategoride yer almaktadır. Ülkenin sahip olduğu ve UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne dâhil ettiği toplam 11 adet unsurun 1 tanesi Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesinde, 3 tanesi İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesinde yer almaktadır (UNESCO, 2020, URL3, URL4).

Turizm, Filipin ekonomisi için önemli bir sektör konumundadır. Ülke, başlıca turistik cazibe merkezi olarak zengin biyolojik çeşitliliğe sahip olmasıyla bilinir. Plajları, miras kasabaları ve anıtları, dağları, yağmur ormanları, adaları ve dalış noktaları ülkenin en popüler turistik yerleri arasındadır. Festivalleri ve yerli gelenekleri de dâhil olmak üzere ülkenin zengin tarihi ve kültürel mirası da Filipinler'in ilgi çekici yerlerinden biridir. Turistler arasında popüler yerler Cebu, Boracay, Palawan, Siargao ve çok daha fazlasıdır. Ülke, tropikal ikliminin etkisiyle yılın her döneminde ortalama 25 °C ile 32 °C arasında değişen (turizm faaliyetleri açısından oldukça uygun) sıcaklık değerlerine sahiptir. Tag-init veya Tag-araw olarak bilinen yaz dönemi (denize girilebilen uygun iklim koşulları) ise, Ekim ayında başlayıp Nisan ayına kadar devam etmektedir. Bu dönem, en fazla turist geldiği zaman dilimini de oluşturmaktadır. Ülke, iklim koşullarının yarattığı avantajlarının yanı sıra, turkuaz rengine sahip sahilleri (Boracay, Camiguin, Palawan vb.), Bohol'de bulunan çikolata tepeleri, UNESCO Dünya Mirası Listesi'ndeki Banaue Pirinç Tarlaları, korunmuş bir savaş müzesi olan Corregidor Adası gibi daha birçok doğal ve beşeri çekicilik unsurlarına sahip bir turizm destinasyonudur.

Turizme resmî ilgi uzun süredir devam etmektedir ve 1970'lerden beri çeşitli kalkınma girişimleri başlatılmıştır (Choy, 1991). Turizm, Filipinler Orta Vadeli Kalkınma Planı'nın (MTDP) 2004-2010 temel bileşeni ve birçok sosyal ve ekonomik avantajı nedeniyle bir bu planın önceliği konumundadır. 2011–2016 dönemi için Filipinler Ulusal Turizm Geliştirme Planında, kültür ve miras turizmi sektörü, kalkınma için belirlenmiş bir sektör olarak vurgulanmıştır.

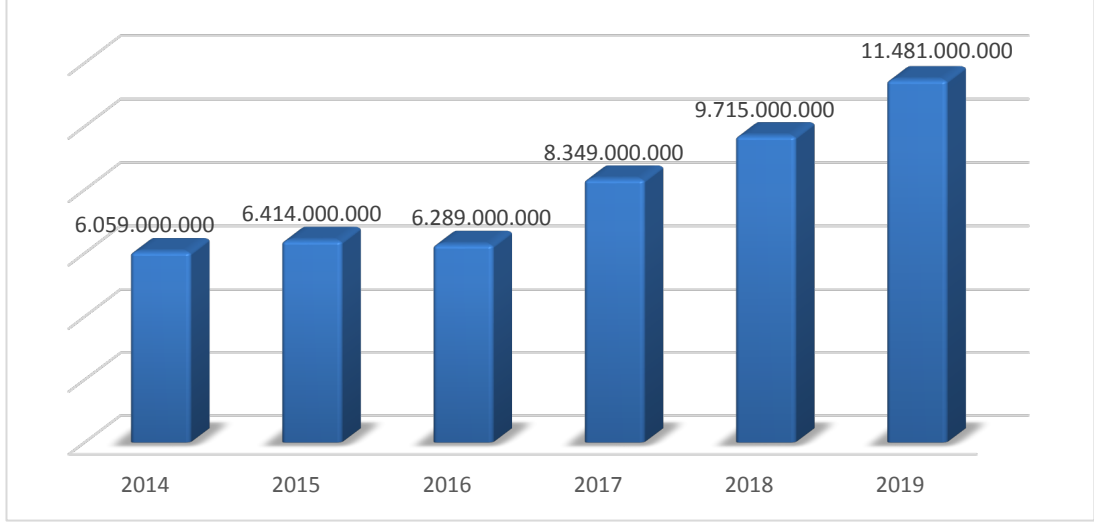
Turizm Bakanlığı (DOT) endüstriyi denetler ve onu "döviz ve istihdam yaratmak ve turizmin faydalarını hem kamu hem de özel sektöre yaymak için büyük bir sosyo-ekonomik faaliyet olarak tanıtmakla görevlidir. Turizm Planlama, Ürün Geliştirme

ve Koordinasyon Sektörü, "Turizm Ana Planının formülasyonu ve güncellenmesi" ile ilgilenir ve Turizm Tanıtım Sektörü, yurtiçi ve yurtdışı pazarlamayı yönetir. Tesisleri işletmek, sürdürmek ve teşvik etmek; nitelikli turizm projelerine teknik ve mali yardım sağlamak; ulusal ve kurumsal kalkınma teşebbüslerini finanse etmek için gelirler yaratmak amacıyla Filipin Turizm Otoritesi, 1973 yılında DOT'un uygulama kolu olarak belirlenmiş öncelik alanlarını geliştirme misyonuyla kurulmuştur.

Şekil 10: Uluslararası Turist Sayıları– Filipinler
Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayılarına bakıldığında ise 1995-2005 yılları arasında 1-2 milyon kişi aralığında olan bu değer ülkenin UNESCO 2003 Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ne dâhil olduğu 2006 yılından sonraki yılda 3.092.000 kişiye ulaşmıştır. Genel olarak bakıldığında ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayısı düzenli olarak artmış olduğu gözlenmektedir. En son ulaşılan 2019 yılı verilerine göre ülkeyi 8.261.000 uluslararası turist ziyaret etmiştir.

Şekil 11: Uluslararası Turizm Gelirleri - Filipinler
Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Genel olarak 1995-2005 yılları arasında 1-2 milyar dolar bandında gezinen uluslararası turizm gelirleri ise ülkenin UNESCO 2003 Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesine dâhil olduğu yıl olan 2006 yılında bu gelir bir önceki yıla göre bir milyon dolardan fazla artarak 4.051.000.000 dolara yükselmiştir. En son ulaşılan gelir 2019 yılına ait olup bu rakam 11.481.000.000 dolardır.

2.1.5. Malezya

Malezya, Güneydoğu Asya'nın kalbinde yer alan gelişmekte olan bir ülke konumundadır. İngilizlerin sömürge göç politikaları sebebiyle ülkede farklılaşmış ve bölünmüş bir nüfus ortaya çıkmıştır. Malezya günümüzde üç ana etnik grupla dünyanın en çoğul ve heterojen ülkelerinden biri haline gelmiştir. Malezya'daki kültür, Arap ülkeleri, Çin ve Hindistan ile yüzyıllar boyunca yapılan göç, ticaret ve kültürel alışverişlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Ülkede sömürge döneminden kalma somut kültürel mirasa örnek teşkil eden yapılar yetkililerce bugün turizm değeri olarak nitelendirilmektedir. "Tek Malezya" ve "Malezya Gerçek Asya" sloganları ülkedeki geçmiş nesillerden miras kalan dil, gelenek ve görenekler açısından mevcut etnik gruplarının çeşitliliğini yansıtmaktadır. (Ghafar, 2010: 13)

Ülke, 2005 yılında ulusal mirasının korunması amacıyla Ulusal Miras Yasası'nı oluşturmuştur. Bu yasa, korunmaya değer kültürel mirasın tanımını yaparak kayıt

altına alınmasını ve sınıflandırılmasını sağlamıştır. Yasaya göre, kültürel miras, Malezyalıların tarihine veya çağdaş yaşam tarzına uygun kültürel varlıkları, yapıları veya eserleri, performansları, şarkıları ve müziği ve somut biçimin kara veya su altı kültür mirasını kapsamaktadır. Önceden Müzeler ve Eski Eserler Dairesi'nin himayesinde olan eski eserler Ulusal Miras Dairesi'nin himayesi altına alınmıştır. Ulusal Miras Dairesi, 2005 Ulusal Miras Yasası uyarınca 2006 tarihinde kurulmuştur. Tüm miras politikalarından Bilgi, İletişim ve Kültür Bakanlığı sorumludur. Bakan tarafından Yasaya göre atanan Miras Komiseri başkanlığındaki Ulusal Miras Departmanı, Malezya'nın zengin ve çeşitlendirilmiş mirasının koruyucusudur. Ulusal Miras Departmanı, tarihî, mimari ve kültürel öneme sahip binaları ve anıtları koruma, performans ve görsel sanatları teşvik etme, miras üzerine sergiler, seminerler, çalıştaylar ve turlar düzenleme, yayınlar yapma, web siteleri kurma, yarışmalar organize etme, arkeolojik galeriler kurma görevleri bulunmaktadır. Ayrıca Ulusal Miras Yasası'nın düzenlemelerini ve uygulanmasını düzenleyen ana organ olarak da görev yapmaktadır. Ulusal Miras Departmanı, eyalet hükûmetinin desteğiyle Malezya mirasının korunmasında önemli bir rol oynamıştır. Bugüne kadar Malezya'da binalar, nesnelere, somut olmayan kültürel miras, arkeolojik alanlar ve yaşayan miras hazineleri dâhil olmak üzere 173 miras ögesi Yasa kapsamında ulusal miras olarak listelenmiştir.

2005 tarihli Parlamento Oturumu'nda yapılan değişikliğe dayalı olarak kültürel mirasın korunması, Federal ve Eyalet Hükûmeti arasında ortak bir yargı yetkisine girmiştir. Böylece, hem Ulusal Parlamento hem de Eyalet Yasama Meclisi kültürel mirasla ilgili yasalar çıkarabilmektedir. Bu şekilde, ülkedeki ulusal mirası belirleme ve korumaya ilişkin ulusal düzeydeki hareket de eyalet düzeyinde yansımaktadır. Bazı eyalet hükûmeti ve yerel belediye, ulusal mirasın değerini tespit etmek ve sınıflandırmak için değer sistemlerini kurmuştur.

Federal otorite, Ulusal Kalkınma Planı (NDP) içinde yer alan geniş genel politikaları sağlar. 5 yıllık bir plana dayanan bu planlar federasyon ve eyaletlerde plan oluşturmanın temelini oluşturur (Courtenay, 1972: 143).

Kültürel mirasın Malezya'daki Ulusal Kalkınma Planlarına yansımaları aşağıdaki gibi olmuştur.

- 1996-2000 yıllarını kapsayan Yedinci Malezya Planı'nda (7MP) *“Malezya'nın zengin kültürel mirasının bir deposu olarak hizmet verecek olan kültürel altyapı daha da geliştirilecek ... Malezya'nın eşsiz kültürel mirası, geleneksel mimari, kıyafet, müzik, yemek, el sanatları ve yerel sanatların kullanımıyla vurgulanacaktır”* ifadesi yer almıştır. Ayrıca halkın katılımı da bu planda vurgulanmıştır. Yine bu dönemde kültürel mirasın tanıtılmasına ağırlık verilmiş ve müze ve sanat galerileri gibi kültür ve sanat merkezlerinin gelişimine daha fazla ağırlık verilmiştir. (7MP, 1995: 521).
- 2001-2005 yıllarını kapsayan Sekizinci Malezya Planı'nda (8MP), ulusal birliği, uyumu ve entegrasyonu güçlendirirken, ulusal kimliği güçlendirmek için kültürün gelişimi teşvik edilmiştir. Ayrıca, kültürel mirasın yönleri turizm ürünlerinin temel cazibe merkezleri olarak kabul edilmiş ve faydaları maksimize etmek ve olumsuz etkileri en aza indirmek için toplumun daha fazla katılımı vurgulanmıştır. Yine bu plan döneminde kültürel miras, ekonomik büyüme kaynağı olarak tanıtılmış ve turizm endüstrisinin büyümesini destekleyen sayısız ürün ve hizmet sunmak için kültürün çeşitli yönleri geliştirilmesi hedeflenmiştir (8MP, 2000: 367).
- 2006-2010 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Malezya Planı'nda (9MP), 2005 Ulusal Miras Yasası çeşitli somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunması ve muhafaza edilmesi için yürürlüğe girmiş ve turizm endüstrisi için teşvik edilmiştir. Aralarında miras turizmi de dâhil olmak üzere, değişen turist ilgi ve tercihlerini karşılamak için genişleme ve çeşitlendirme için beş turizm ürünü belirlendi. (9MP, 2006: 212).
- 2016-2020 yıllarını kapsayan Onbirinci Malezya Planı'nda (11MP), kültür alanında üretken ve müreffeh bir toplum inşa etmek için toplulukları güçlendirme ihtiyacı vurgulanmaktadır. Ortak bir kültür ve miras, ortak kimlik ve kültürel çeşitliliği teşvik etmek için sanat ve kültür geliştirilmeli, topluluklara ve bireysel yeteneklere destek verilmeli ve miras alanları ve yerel sanatlar korunmalıdır.

Malezya UNESCO'ya katıldığı 21 Kasım 1946'dan bu yana, kültür alanında UNESCO ile verimli ilişkiler geliştirmiştir. Ülkenin UNESCO sözleşmelerine katılım sürecinin aşağıdaki gibi olduğu görülmektedir.

- Silahlı Çatışma Durumunda Kültür Varlıklarının Korunmasına İlişkin 1954 Sözleşmesi ve protokollerini 1960 yılında,
- Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına ilişkin 1972 Sözleşmesi'ni 1988 yılında,
- İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunmasına İlişkin 2003 Sözleşmesi'ni 2013 yılında onaylamıştır.

2020 yılı itibarıyla ülkenin UNESCO Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Listelerinde 3 doğal, 2 kültürel ve 6 geçici listede olmak üzere toplamda 11 unsuru listede yer almaktadır. Ülke, 2003 yılındaki İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi'ne 2013 yılında taraf olmuş ve bölge ülkeleri ile karşılaştırıldığında nispeten geç onayladığı görülmektedir. İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras listesine toplam 5 adet somut olmayan kültürel miras unsuru dâhil etmiştir. Bu unsurların 3 tanesi ulusal ve 2 tanesi ise çok uluslu kategoride yer almaktadır. Ülkenin sahip olduğu ve UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne dâhil ettiği toplam 5 adet unsurun tamamı İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesinde yer almaktadır (UNESCO, 2020, [URL3, URL4](#)).

Malezya turizm endüstrisi gelişmekte ve ülke dünyanın en çekici seyahat destinasyonlarından biri hâline gelmektedir. 2016 yılında en çok ziyaret edilen on ülke arasına girmeyi başaran ülke, 2019 Visit Malasia kampanyasını başlatmıştır. Bu kampanya için etkinlikler düzenlenmiş ve ülkenin tanıtımı yapılmıştır. Ekonomik ve sosyal kalkınmada da önemli hale gelen turizm ülke ekonomisine büyük katkı sağlamıştır.

Malezya'nın Ulusal Turizm Politikası ilk olarak Altıncı Malezya Planında (1991-1995) belirlenmiş ve sonraki Yedinci (1996-2000) ve Sekizinci (2001-2005) Malezya Planlarında güncellenmiştir. Ülke planlarında (Dokuzuncu ve Onuncu Malezya Planları) turizme vurgu yapılmış ve turizm ile ilgili hedefler belirlenmiştir.

Dokuzuncu Malezya Planı'nda turizm sektöründe ekonomiye katkısını artırmak için dinamik çalışmalar yapılmıştır. Planın ana odak noktası, iç turizmi teşvik ederken Malezya'yı dünyadaki ünlü bir turizm destinasyonu olarak geliştirmektir. Plan, turizm kaynaklarını koordine etmek ve turizm altyapısını geliştirmek için yapılmıştır. Planda, turizm ürün ve hizmetleri için tesislerin ve yeniliğin artırılmasına vurgu yapılmıştır.

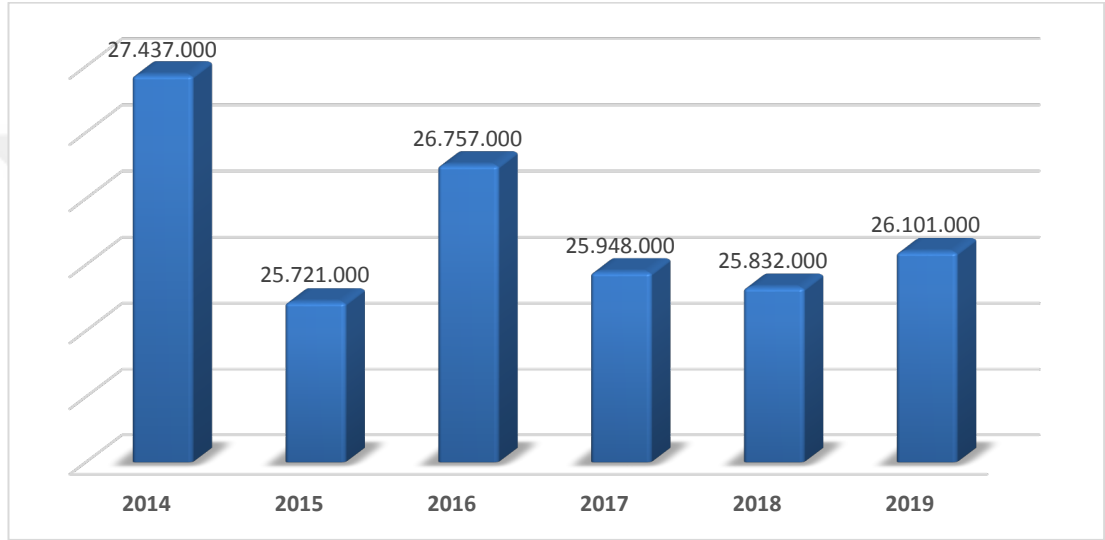
Onuncu Malezya Planı turizm girişimleri geliştirmeye, mevcut turizm destinasyonlarının uygun şekilde yönetilmesine ve turizm tanıtım faaliyetlerine odaklanmaya vurgu yapılmıştır. Bu plan döneminde Malezya, küresel turizm gelirleri açısından dünyanın ilk 10 ülkesine ulaşma hedeflenmiştir. Planda, ülkede turizmin gelişmesine yönelik tanıtım stratejilerine öncelik verilmiştir. (10MP, 2011: 10-11).

Malezya'da sürdürülebilir turizm gelişimi için politikaları şunları içerir:

- Kırsal işletmelerin teşviki ve kentsel-kırsal entegrasyonu ve kültürel alışverişi hızlandırarak ülke çapında eşit ekonomik ve sosyal kalkınmayı teşvik etmek ve etnik toplulukların katılımını teşvik etmek
- Gelişen çevre dost turizm ürünleri, kültürel ve doğal mirasın tanıtımı. Bu yerel ürünlerin ve el sanatlarının sergilenebileceği ve kültürel etkinliklerin sahnelenebileceği bir "turist köyü" kurulmasını içerir.

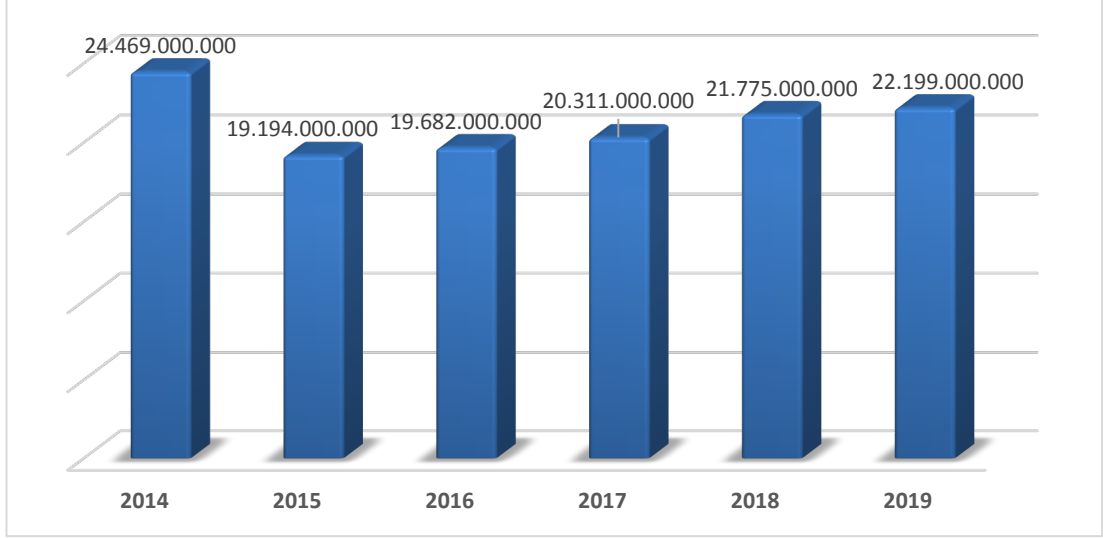
Malezya Ulusal Turizm Politikası (NTP), turizm endüstrisini geliştirmek için Kültür, Sanat ve Turizm Bakanlığı tarafından 1992 yılında oluşturulmuştur. Bu politika, turizm destinasyonu gelişimi için gerekli yönergeleri ve yönetim uygulamalarını içermektedir. Bu politikada, toplum temelli turizm, turizmin geliştirilmesinde işbirliği ve koordinasyona, potansiyel turizm varlıklarının belirlenmesine ve yeni ürün karışımlarının çeşitlendirilmesine vurgu yapılmıştır. Ekoturizm, bu planda sürdürülebilir turizm formlarından biri olarak tanımlanmıştır. NTP; yaylalar, kıyı alanları, deniz parkları, adalar, ulusal ve eyalet parkları, jeolojik alanlar, sulak alanlar ve Ramsar sahaları, kaplumbağa iniş sahaları ve ateşböceği habitatları gibi doğal alanlarda sürdürülebilir ekoturizm gelişimine vurgu yapmıştır. Malezya, ülkenin çevresel, sosyal ve kültürel mirasının korunmasına vurgu yapan bir ülkedir. Malezya

hükûmeti, turizmin gelişmesi için doğal çevreyi ve kaynakları korumak için çeşitli önlemler almıştır. Hükûmet, sürdürülebilir turizmi sağlamak için çeşitli politikalar ve eylemler oluşturmuştur. Bunlar arasında Çevresel Kalite Düzeni, 1987; Yaban Hayatı Koruma Yasası, 1972; Milli Parklar Yasası, 1980; Balıkçılık Yasası, 1985; 1984 Ulusal Ormancılık Yasası ve 1994 Deniz Parkları Malezya Düzeninden bahsedilebilir. Bu politikalar ve eylemler, ülkede sürdürülebilir turizmin gelişmesinde rol oynamıştır (Siti-Nabiha, 2010: 301-312).

Şekil 12: Uluslararası Turist Sayıları – Malezya
Kaynak: Dünya Bankası,2020, URL5

Ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayılarına bakıldığında ise UNESCO 2003 Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi olan yılda 10.577.000 kişiden 2004 yılında %50 den fazla artarak 15.703.000 kişiye ulaşmıştır. Genel olarak bakıldığında ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayısı düzenli olarak artmış olduğu gözlenmektedir. En son ulaşılan 2019 yılı verilerine göre ülkeyi 26.101.000 uluslararası turist ziyaret etmiştir.

Şekil 13: Uluslararası Turizm Gelirleri - Malezya
Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkenin uluslararası turizm gelirlerine bakıldığında ise 1995 yılından 2003 yılına kadar ortalama 5 milyar dolar civarındayken 2004 yılı itibarıyla bu rakam 9.183.000.000 dolara yükselmiştir. 2004 -2018 yılları arasında ülkenin uluslararası turizm gelirlerinde hafif dalgalanmalar olsa da 10 milyar dolar altına hiç düşmemiş ve 2019 yılında 22.199.000.000 dolar olarak gerçekleşmiştir.

2.1.6. Singapur

Doğu-Batı deniz ticaret yollarının kesişme noktalarında stratejik olarak konumlanmış bir serbest liman olarak Asya'nın dört bir yanından gelen göçmenlerin ilgisini çeken ülke 1819 yılında kurulmuştur. Çoğunluğunu Çinli olmak üzere Malay, Hint ve diğer etnik unsurlardan oluşan ülke çeşitli etnik nüfusa sahiptir. Singapur, diğer birçok gelişmiş ülkeyle karşılaştırıldığında mirasın korunmasında geç kalan bir ülke konumundadır. Singapur'un millî politikasında, tarihî mirasın korunması 1980'lerin ortalarına kadar yer almamıştı. Bundan önce, Singapur hükûmeti tarihî mirası korumayı ülke için yüksek bir öncelik olarak görmüyordu. 1980'lerin ortalarında mirasın korunmasına yönelik hükûmet politikasının tersine dönmesine birkaç faktör katkıda bulunmuştur. 1980'lerin başında Marina South'ta büyük ölçekli arazi ıslahının tamamlanması, yeni ticari gelişmeler için kaliteli eski binaları yıkma baskısını azaltmıştır. 1983'te turist girişlerindeki düşüş, Singapur hükûmetini, kentsel yenilenmenin miras korumaya göre önceliğini yeniden düşünmeye teşvik etmiştir.

Bilgi, İletişim ve Sanat Bakanlığı ve Ulusal Kalkınma Bakanlığı, Singapur'daki mirasın korunmasından sorumlu devletin başlıca yetkili kurumlarıdır. İlki Anıtları Koruma Kurulu ile ikincisi Kentsel İyileştirme Kurumu (URA) aracılığıyla faaliyet göstermektedir. Singapur'da tarihî varlıklar; ulusal anıtlar ve koruma alanları olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır.

Ulusal anıtlar; olağanüstü estetik, tarihî, sosyal ve / veya teknolojik değerlere sahip münferit alanları, binaları, yapıları veya anıtları ifade etmektedir. Anıtları Koruma Kurulu 26 ibadet yeri, 18 sivil / kurumsal bina, altı ticari bina, iki otel ve üç eğitim binasından oluşan 55 tarihî binayı ulusal anıt olarak ilan etmiştir.

Ulusal anıtlar, her biri koruma konusunda farklı kısıtlamalara sahip dört kategoriye ayrılır:

- Birinci kategori, orijinal mimarisi ve işlevi korunan ulusal anıtlardan oluşur. Çoğu sivil ve dini yapı bu kategoriye girer;
- İkinci kategori, orijinal mimarisi ve işlevi korunmuş ancak restorasyondan sonra binaların işlevinde değeri artırılmış ulusal anıtlardan oluşur;
- Üçüncü kategori, orijinal mimarisi korunmuş ancak restorasyondan sonra binaların tamamen yeni bir işlevi olan ulusal anıtları içerir;
- Dördüncü kategori, tarihî ve mimari değerleri korurken orijinal yapıya belirli bir dönüşüm sağlar.

Singapur'da ulusal anıtların belirlenmesinde estetik, tarihî, sosyal ve teknolojik değerler olmak üzere dört faktör dikkate alınmaktadır. Singapur hükûmeti, mirasın korunması için çok yönlü bir yaklaşım benimsemiştir. Yaklaşım, tarihî binaların uyarlanabilir yeniden kullanımını, "eski ve yeni" yaklaşımın uygulanmasını, mirasın korunmasında kamu-özel ortaklığını ve korumanın kentsel planlama ile bütünleştirilmesini içermektedir. Son yıllarda hükûmet halkı kültürel mirasın korunmasına dâhil etmek için bir dizi faaliyet yürütmüştür. Bunlar;

- Koruma Danışma Panelinin kurulması,
- Özel Mülk Sahipleri Programı tarafından başlatılan koruma programının uygulanması,
- Politika oluşturma sürecinde katılımcı bir yaklaşımın benimsenmesi,

- Singapur'daki kaliteli restorasyon çalışmalarını takdir etmek için yıllık "Mimari Miras Ödülleri" etkinliği şeklinde sıralanabilir.

Ülkenin, UNESCO 1972 “Dünya Doğal ve Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”ni 2012 yılında imzalamış ve bölge ülkeleri ile kıyaslandığında geç dâhil olan ülkeler arasında yer almaktadır. 2020 yılı itibarıyla ülkenin Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Listelerinde sadece 1 kültürel unsur listede yer almaktadır. Ülke, 2003 yılındaki İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi’ne 2018 yılında taraf olmuş ve bölge ülkeleri içinde en geç dâhil olan ülke konumundadır. İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras listesine sadece 1 adet ulusal kategoride somut olmayan kültürel miras unsuru dâhil etmiştir. Ülkenin sahip olduğu ve UNESCO “İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi”ne dâhil ettiği 1 adet unsur bulunmaktadır (UNESCO, 2020, URL3, URL4).

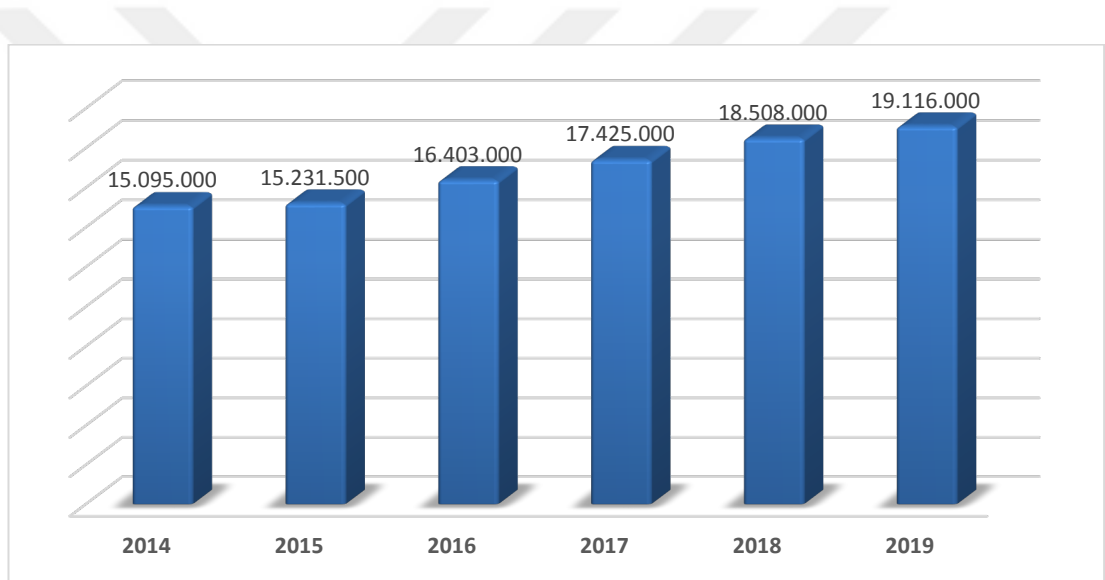
Turizm faaliyetleri, Singapur ekonomisini kalkanıran önemli bir dinamik olarak karşımıza çıkmaktadır. Singapur’da turistlerin ilgisini çekecek yeni cazibe merkezlerinin oluşması, bölgedeki ucuz havayolu şirketlerinin uçuşlarındaki artışlar ve benzeri birçok dinamik, bölgeye gelen turistlerin sayısında görülen artışın tetikleyicisi olmuştur. Singapur Turizm Kurulu (STB) ulusal düzeyde sürdürülebilir turizmden sorumludur. Singapur'daki sürdürülebilir kaynakların planlanmasından ve yönetiminden sorumlu diğer kurumlar arasında Kent Yeniden Gelişim Kurulu, Ulusal Parklar Kurulu ve Ulusal Miras Kurulu bulunmaktadır.

Singapur Turizm Kurulu altında, sürdürülebilir turizm, Turizm 21 planı adı verilen daha geniş stratejik çerçevenin kapsamına girmektedir. STB'nin gelişim stratejileri, kültürel ve sosyal sorumluluğun sürdürülmesine ve ulusal mirasın korunmasına yöneliktir. Turizm 21, özellikle tematik bölgelerin yaratılmasına, toplum temelli turizmin geliştirilmesine ve doğa temelli turizmin geliştirilmesine yöneliktir. STB, sürdürülebilir turizmi teşvik etmek için aşağıdaki alanları ana programlar olarak belirlemiştir:

- Gelişim programları;
- Etnik tematik alanlar (kültürel miras alanlarının geliştirilmesi);
- Agro-turizm (çiftlik turizminin gelişimi);

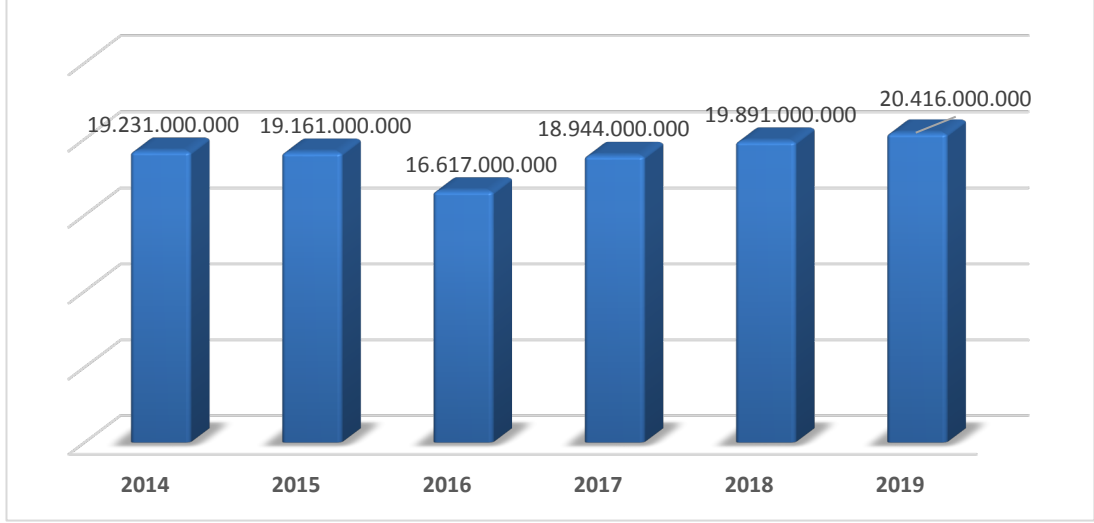
- Rustik cazibeler ve doğa yürüyüşü (doğa temelli turizmin gelişimi).

Turizm gelişimi, Singapur'un kültürel mirasının sakinleri ve ziyaretçilere yeniden canlandırılması ve korunmasıyla ilgili olarak sürdürülebilir turizm üzerinde olumlu bir etki yaratmıştır. Chinatown, Little India, Kampong Glam gibi miras alanlarının sürekli ürün reformlasyonundan özel örnekler görülebilir. Yeni koruma gelişmeleri arasında tarım turizmi koruma, Chijmes Miras Galerisi, Asya Medeniyeti Müzelerinin açılışı yer almaktadır. Eko-turizm ve doğa temelli turizm, çiftliklerdeki düşük etkili tur aktiviteleri ve bir programın yanı sıra Sungei Buloh doğa rezervi ve Pulau Ubin için doğa temelli aktivitelerle desteklenmektedir.

şekil 14: Uluslararası Turist Sayıları - Singapur
Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayılarına bakıldığında ise UNESCO 2003 İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi olan yılda 4.703.000 kişiden 2004 yılında yaklaşık %50 oranında artarak 6.553.000 kişiye ulaşmıştır. Genel olarak bakıldığında ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayısı bu yıldan sonra düzenli olarak artmış olduğu gözlenmektedir. En son ulaşılan 2019 yılı verilerine göre ülkeyi 19.116.000 uluslararası turist ziyaret etmiştir.

Şekil 15: Uluslararası Turizm Gelirleri - Singapur
Kaynak: Dünya Bankası,2020, URL5

Ülkenin uluslararası turizm gelirlerine bakıldığında ise 2003 yılında 3.842.000.000 dolar iken 2004 yılında bu rakam 5.327.000.000 dolara yükselerek bir önceki yıla göre %50'den fazla artış göstermiştir. Ayrıca 2009-2012 yılları arasında da buna benzer artışların olduğu görülmektedir. 2019 yılında uluslararası turizm geliri 20.416.000.000 dolar olarak gerçekleşmiştir.

2.1.7. Güney Kore

Beş bin yıllık tarihine ve geleneksel kültürüne uygun olarak güzel bir doğaya ve paha biçilmez bir kültürel mirasa sahip olan Güney Kore'de halkın duygularının ve kültürünün yerleştiği kendine özgü kültürel mirası bulunmaktadır. Ülkedeki kültürel geleneklerinin bütünlüğünü korumak ve kültürel mirasın kullanımını koruyarak ve teşvik ederek Kore halkının kültürel yaşamını geliştirmek için 1998 yılında Kore Kültürel Miras İdaresi (CHA) kurulmuştur. Bu kuruluş ülkede Kültür, Spor ve Turizm Bakanlığı (MCST), Kore Turizm Kurumu (KTO) ile birlikte Kore kültürünü dünyaya tanıtmak için çalışmalarını sürdürmektedir.

Kore Kültür Varlıklarını Koruma Yasası, dört kültürel varlık kategorisine yasal koruma sağlamaktadır. Bunlar somut kültürel varlıklar; somut olmayan kültürel varlıklar, anıtlar ve halk kaynaklarıdır. Bu yasaya göre hem ulusal hem de yerel yönetimler korunacak kültürel varlıkları belirleyebilir ve somut olmayan kültürel

varlıklar "Önemli Somut Olmayan Kültürel Varlıklar" olarak adlandırılmaktadır. İlgili yasada, kültürel miras terimi, olağanüstü tarihi, sanatsal, akademik veya manzara değerine sahip, yapay veya doğal olarak oluşturulmuş ulusal, ırksal veya dünya mirası anlamına gelmekte ve şu başlıklar altında ele alınmaktadır

- Somut kültürel miras: Binalar, kayıtlar, kitaplar, eski belgeler, resimler, heykeller ve eserler gibi olağanüstü tarihi, sanatsal veya akademik değeri olan somut kültürel eserler ve bunlara benzer diğer arkeolojik kaynaklar;
- Somut olmayan kültürel miras: Aşağıdaki maddelerden herhangi birinin kapsamına girenlere atıfta bulunarak, birçok nesil boyunca aktarılan somut olmayan kültürel miras arasında:
 - (a) Geleneksel gösteri sanatları;
 - (b) El sanatları, sanat vb. ile ilgili geleneksel beceriler;
 - (c) Kore tıbbı, tarımı, balıkçılık vb. ile ilgili geleneksel bilgiler;
 - (d) Sözlü gelenekler ve ifadeler;
 - (e) Yiyecek, giyecek, barınak vb. ile ilgili geleneksel yaşam biçimleri;
 - (f) Halk dini gibi sosyal ritüeller;
 - (g) Geleneksel oyunlar, festivaller ve pratik ve dövüş sanatları;
- Anıtlar: Aşağıdaki kategorilere ayrılır:
 - (a) Tapınak alanları, antik mezarlar, kabuk höyükleri, kale kalıntıları, eski saray kalıntıları, fırın alanları ve kalıntı içeren katmanlar gibi olağanüstü tarihi veya akademik değeri olan tarihi yerler ve özellikle anılan tesisler;
 - (b) Mükemmel manzaraya sahip olağanüstü sanatsal değere sahip doğal alanlar;
 - (c) Hayvanlar (habitatlari, üreme alanları ve göç ettikleri yerler dâhil), bitkiler (habitatlari dâhil), topografya, jeoloji, mineraller, mağaralar, biyolojik ürünler ve olağanüstü tarihi, manzara veya akademik değeri olan olağanüstü doğa olayları;
- Folklor kaynakları: Vatandaşların yaşamlarındaki değişiklikleri anlamak için gerekli olan yiyecek, giyecek, barınma, ticaret, din, yıllık ibadet vb. İle ilgili gelenek veya görenekler için kullanılan giyim, alet, ev vb.

Ülkenin tarihsel olarak kültürel miras politikaları aşağıdaki aşamalarda incelenebilir. (Yim, 2002: 37-48).

- Birinci Cumhuriyet hükûmeti Rhee Syngman (1948-1960) ile başlayan ulusal kimliğin doğrulanması,
- Park Chunghee'den Roh Taewoo'ya (1963-1993) otoriter bir rejimi güçlendirmek için bir araç olarak kültür,
- 1993'ten itibaren Kim Youngsam'ın yönetimiyle başlayan ulusal bir ekonomik araç olarak kültür

1948-1961 yılları arasında hükûmet, 35 yıllık Japon sömürge yönetimi ve 5 yıl süren ve ülkeyi kuzey ve güney olarak ikiye bölen Kore Savaşı nedeniyle politika önceliklerinde kültürel mirasa öncelik veremedi. Kültüre dair hükûmet için öncelik ulusal kimlik sorununu çözmektir. (Yim, 2002: 37-38).

1961 yılında ülkenin ilk kültür politikası girişimi olarak Kamu Enformasyon Bakanlığı kuruldu. Bu kurum ülkedeki filmleri, tiyatroyu ve diğer performans sanatlarını denetlemek ile görevliydi. 1968 yılında bu kurum rejimin gücünü pekiştirmek ve Güney Kore ulusal kimliğini teşvik etmek için kültürle ilgili tüm politikaları ve yasama organlarını sistemleştirmeye ve merkezileştirmeye başladı. Bu nedenle ilk Güney Kore kültür politikası, Kore ulusunun modernleşmesine yardımcı olan değerleri aşilayarak otoriter yönetim altında ulusal ve siyasi istikrar yaratmak için kullanıldı. 1980 ile 1988 yılları ülkenin kültür politikası açısından çok dinamik bir dönemdi. Devlet, 1986 Asya Oyunlarına ve 1988 Yaz Olimpiyat Oyunlarına hazırlıkta ulusal gururu teşvik etmek için kültür ve kültürel üretimi aktif olarak destekliyordu. 1988 ile 1993 arasında, Şubat 1988'deki açılış konuşmasında, hükûmetinin ulusal bir kültür geliştirmesi ve insanların kültürel yaşamını iyileştirmesi gerektiği vurgulanmıştı. Ayrıca, 1988'de Seul'de düzenlenen 24. Yaz Olimpiyat Oyunları, Güney Kore hükûmeti için kültürün gücünü ve uluslararası toplum üzerindeki etkisini tanımda bir dönüm noktası oldu. Oyunlardan sonra hükûmet, ülkenin diğer ülkelerle kültürel alışverişini geliştirmeye çalıştı (Yim, 2002: 37-48).

1993 yılında ilk sivil hükûmetin kurulmasıyla birlikte kültür politikası siyasetten çok ekonomi tarafından motive edildi. Hedef ülkeyi daha uluslararası odaklı hale getirmektir. Tesis edilen en önemli politika, ülkenin kültür ve sanatını millî servetin

bir parçası olarak görmek ve ona yüksek öncelik vermek ve böylece kültürün ekonomik etkisini teyit etmektir. Bu durum, rejimin ulusun film endüstrisine verdiği destekte özellikle dikkat çekicidir (Shin ve Stringer, 2005: 32-62). Kore'nin kültür endüstrilerini hedefleyen "Vizyon 21" olarak bilinen kapsamlı bir kültürel program aracılığıyla yapıldı. Hükûmetler kültür endüstrisini Güney Kore'deki diğer endüstriler gibi ekonomik olarak üretken bir sektöre dönüştürdü.

Kim yönetiminde devlet; ekonomi ve kültürün gelişimci bakış açısıyla birbirine bağlı olduğunu vurgulanmış ve bu dönemde dört kültür planı oluşturulmuştur. Bunlar;

- 1998'de Yeni Kültür Planı
- Kültür Endüstrisinin 1999'da geliştirilmesi için Beş Yıllık Plan,
- Kültür Endüstrisi için 2000'deki Vizyon 21
- Kültür Endüstrisi için 2001'de Vizyon 21 Dijital Toplumda Kültür Endüstrisi'dir.

2001 yılında kültür ihracatını ve Kültür, Spor ve Turizm Bakanlığı altında kültür sektörünün büyümesini desteklemek için Kore Kültürel İçerik Ajansı (KOCCA) kuruldu. Bu kuruluşun hedefi, Kore Kültür Merkezi ve Kore Turizm Örgütü ile işbirliği içinde içerik oluşturma, yurtdışındaki pazar genişlemesini ve ihracatın temelini atmak, yaratıcı yetenekleri eğitmek, kültürel teknolojiyi geliştirmek, finansal yatırımı ve krediyi teşvik etmektir. (Russell, 2009: 122).

Kim'in Kore'nin kültür politikasına en önemli katkısı, modern teknolojinin hızla benimsenmesi yoluyla, onu maddi emtia tabanlı bir sektörden içerik tabanlı bir sektöre dönüştüren ulusal bir endüstri olarak genişlemesidir (Gibson ve Kong 2005: 541).

2003-2008 yılları arasında Kore'nin kültür endüstrisi önemli ölçüde gelişme göstermiştir. Bu dönemde kültür endüstrisinin ulusal ekonomiyi iyileştirmesini ve kültür eğitimi, eşitlik kültürünü, kültürel çeşitliliği ve yerel kültürün gelişimini desteklemek için çaba sarf edilmiştir. Yine bu dönemde Çin ve Japonya gibi ülkelerle ihracatın artmış ve Kültürel Teknolojiye (CT) dayalı kültürler arası bağlar kurulmuştur. Kültürel teknoloji, Kore Dalgası'nın bir parçası olarak ülkedeki yetenek

ajansları tarafından dünya çapında Kore pop kültürünü tanıtmak için kullanılan bir sistemdir. Bu dönemin Kore'nin kültür politikasına en önemli katkısı kültürel refahı artırmak olmuştur (Park, 2015: 108).

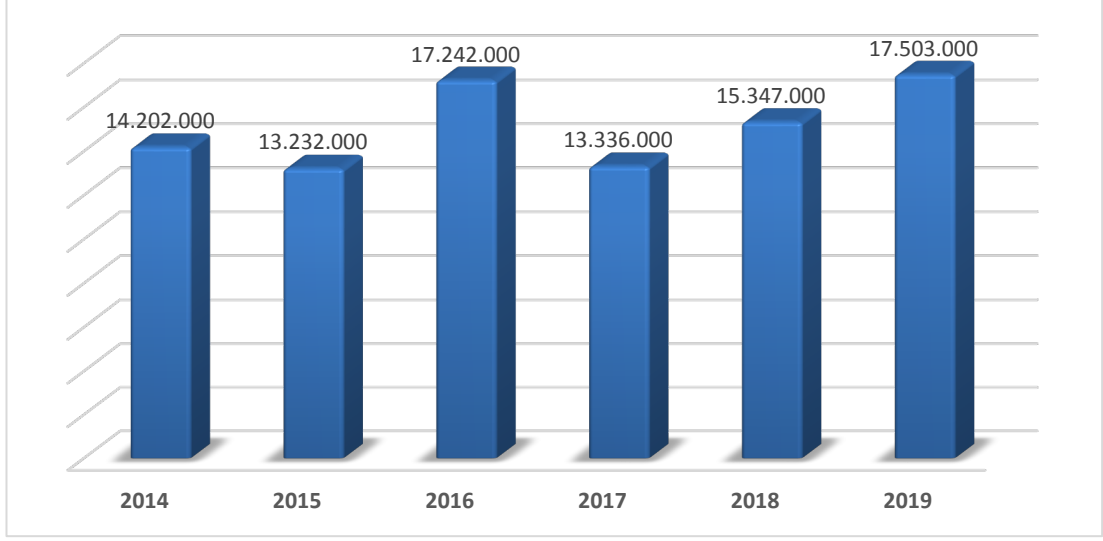
Bölgede ekonomisi ve teknolojik gelişimiyle dikkat çeken ülke UNESCO 1972 Dünya Doğal ve Kültürel Mirasının Korunması sözleşmesini 1988 yılında dâhil olmuştur. Şu an için ülkenin Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Listelerinde 1 doğal, 13 kültürel ve 13 geçici listede olmak üzere toplamda 27 unsuru listede yer almaktadır. Uzak Doğu ülkeleri ile kıyaslandığında kültürel alanda Çin'den sonra en fazla unsura sahip ülke konumundadır. Ülke, 2003 yılındaki İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi'ne 2005 yılında taraf olmuş ve listeye toplam 22 adet somut olmayan kültürel miras unsuru dâhil etmiştir. Bölge ülkeleri içinde Çin ve Japonya'dan sonra ikinci en erken dâhil olan ülke konumundadır. Bu unsurların tamamı ulusal kategoride bulunmaktadır. Ülkenin sahip olduğu ve UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne toplam 21 unsur dâhil etmiştir. Bu unsurların 21 tanesi ulusal ve 1 tanesi çok uluslu kategoride yer almaktadır. Bölge ülkeleri içinde Çin ve Japonya'dan sonra ikinci en fazla somut olmayan kültürel miras unsuru dâhil eden ülke konumundadır. İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras listesindeki 21 unsurun tamamı İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesinde yer almaktadır. Ülke bu açıdan da Japonya ile benzerlik göstermektedir. Kore Cumhuriyeti, İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi'ni 2005 yılında onayladıktan sonra UNESCO'nun programlarında önemli bir rol üstlenmiştir. O zamandan beri UNESCO için Kore Ulusal Komisyonu birçok uzman, kurum ve yerel toplulukla işbirliği içinde bulunmaktadır. (UNESCO, 2020, URL3, URL4)

Güney Kore'de turizm ekonomik katkı sağlayan önemli bir sektördür. Önceden Kore Savaşı, onu izleyen ekonomik açıdan sıkıntılı dönem ve devletin getirdiği kısıtlamalar sebebiyle turizm amaçlı yurt dışına çıkış Güney Kore' de yaşayan halk için oldukça zordu. 1980'li yıllar ile birlikte yurt dışı çıkış yasaklarının kalkması ile ülkede turizm gelişmeye başlamıştır.

Güney Kore turizminde tepede, Kore Kültür ve Turizm Bakanlığı yer almaktadır. Bakanlık içinde Turizm Politikası Departmanı, Turizm Araştırma Departmanı, Turizm Endüstrisi Bölümü, Uluslararası Turizm Bölümü adı altında departmanlar yer almaktadır. Ülkenin turizmle ilgili diğer önemli kuruluşu ise 1991 yılında kurulmuş olan ve 140 üyesi bulunan Kore Seyahat Acentaları Birliği (KATA) dir.

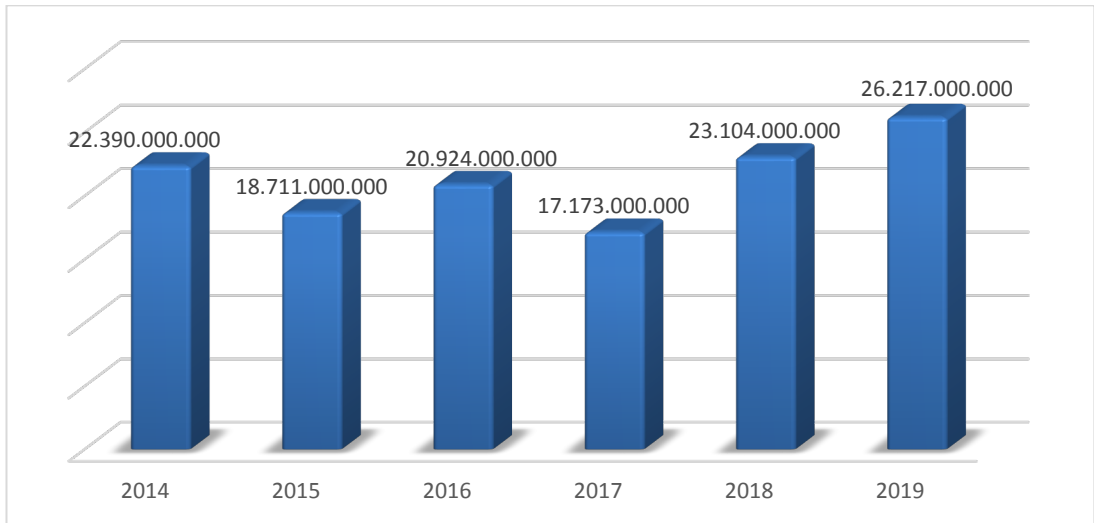
Kültür, Spor ve Turizm Bakanlığı, kamu tarafından finanse edilen ve Kore'nin yurt içinde ve yurt dışında pazarlanmasından ve tanıtımından sorumlu olan Kore Turizm Örgütü ile işbirliği içinde çalışmaktadır. Kuruluş, yakın zamanda temel bölümlerini daha da güçlendirerek ve bunları devletin turizm politikası öncelikleriyle uyumlu hale getirerek yapısında reform yapmıştır. Bunlar arasında turizm refahı, turizm işletmelerinin büyümesini desteklemek, güvenlik yönetimi, uluslararası işbirliği ve büyük veri teknolojilerinin turizme uygulanması yer almaktadır. Turizmi Teşvik ve Geliştirme Fonu, Turizm Çerçeve Yasası kapsamında turizmi desteklemektedir. Kore'nin 2019 yılında açıklanan Turizm İnovasyon Stratejisi, üçüncü ulusal turizm stratejisi toplantısının sonucuydu. Turizm İnovasyon Stratejisi turizm endüstrisinin gelişimine rehberlik etmiştir. (OECD Tourism Trends and Policies, 2020:216-218, URL11)

Güney Kore'nin tarihî ve turistik yerleri arasında Seul, Gyeongju ve Buyeo'nun antik başkentleri bulunmaktadır. Bazı doğal yerler arasında Baekdudaegan'ın zirveleri, özellikle Seorak-san ve Jiri-san, Danyang ve Hwanseongul mağaraları ve Haeundae ve Mallipo gibi plajlar bulunmaktadır. Jeju adasının dışında birçok küçük ada var. Gezi feribotları güney ve batı kıyılarında ve ayrıca doğu kıyısındaki Ulleung-do Adası'nda oldukça yaygındır. Birçok yerel semt, Boryeong Çamur Festivali ve Cheongdo Boğa Güreşi Festivali gibi yıllık festivaller düzenlemektedir.

Şekil 16: Uluslararası Turist Sayıları - Güney Kore
Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayılarına bakıldığında ise 2000'li yılların başında en fazla dikkat çeken artış 2003 yılında 4.753.000 turistten 2004 yılında 5.818.000 turiste yükselerek bir milyondan fazla bir artış yaşandığı 2003-2004 yılları arasında olmuştur. Bu dönemin UNESCO 2003 İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi'nin onaylandığı döneme denk gelmesi kayda değerdir. Ülkeye ait ulaşılan en son uluslararası turist sayısı 2019 yılına ait olup bu sayı 17.503.000 kişidir. Genel olarak bakıldığında özellikle 2010 yılından sonraki 10 yıllık dönemde ülkenin uluslararası turist sayısı büyük artış göstermiştir.

Şekil 17: Uluslararası Turizm Gelirleri - Güney Kore
Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkenin uluslararası turizm gelirleri incelendiğinde ise 2008 yılında 13.440.000.000 dolar ile bir önceki yıla göre dikkat çeken bir artış söz konusudur. Bir önceki yıla göre fazla bir turist artışı olmamışken bu yükselme kayda değerdir. Genel olarak bakıldığında bazı yıllarda uluslararası turist sayısı ve turizm geliri azalmış olmasına rağmen artış devam etmiştir. En son ulaşılan gelir 2019 yılına ait olup bu rakam 26.217.000.000 dolardır.

2.1.8. Tayland

Tarih öncesi çağlardan günümüze on bin yıl öncesine kadar izlenebilen uzun bir tarihe sahip Tayland'da kültürel miras çeşitli etnik grupların dinlerine olan inançları temelinde oluşturulmuştur. Ülke on dokuzuncu yüzyılın ortalarına kadar uzanan uzun bir miras yönetimi ve antik kalıntıların korunması geçmişiyle kültürel miras açısından zengindir (Lertcharnit 2014: 1-8). Tayland'daki kültürel miras yönetimi, arkeolojik kaynaklara vurgu yaparak, kavramlarında ve uygulamalarında çeşitli dönemler geçirmiş ve kültürel, sosyal, ekonomik, politik ve küresel durum ve baskılardan etkilenmiştir (Lertcharnit, 2017: 134-136).

Tayland'daki kültürel miras alanlarının yönetimi için oluşturulmuş olan ve kültürel miras ile ilgili tüm taraflara bir rehber niteliği taşıyan Tayland Kültürel Miras Yönetimi Sözleşmesi ülkede temel dayanak noktasını oluşturmaktadır (Lertcharnit 2017: 134-136).

Bu sözleşme;

- Kültürel miras hakkında kapsamlı bir bilgi paylaşımını ve bilgi alışverişini teşvik etmekte,
- Dinlerdeki inanç ve inançlara dayalı; barış içinde ve uyumlu bir şekilde bir arada var olan çeşitli etnik gruplar tarafından oluşturulmuş olan kültürel miras alanlarına odaklanmakta,
- Temelde somut olmayan kültürel miras ile ilgili olmasına rağmen yerel kültürel kimlik çeşitliliklerini korumak ve aktarabilmeyi de kapsamakta ve
- İnsan hakları göz önünde bulundurularak, öncelikle sit alanı ve ilgili kültürel mirasın bulunduğu alandaki paydaşlara verilen katılım sürecini vurgulamaktadır.

Bu sözleşmeye göre kültürel miras kavramı, geçmiş nesillerden miras kalan değerli bir kültürel varlık olan ulusun insanları tarafından oluşturulan, tarihsel gelişimin kanıtı olan yaratıcı çalışma, üstün kültür ve yerel kimliğin tezahürü, geleceğe aktarılmaya değer ve geçmişte insanların başarılarını yansıtan sembol olarak adlandırılmaktadır.

Bu sözleşmede kültürel miras; somut ve somut olmayan kültürel miras olarak iki kategoriye ayrılmaktadır. Somut kültürel miras somut, yani dokunulabilir ve görünür olan kültürel miras, yani antik alanlar, anıtlar, mimari, binalar, binalar grubu, yerel kentsel alanlar, eski şehirler, tarihî yerler, arkeolojik alanlar, tarihi manzaralar, kültürel manzaralar, antik nesnelere ve çeşitli sanat biçimlerini ifade etmektedir. Somut olmayan kültürel miras ise elle tutulamayan, dokunulamayan ve fiziksel olarak ifade edilmeyen kültürel miras, yani kişilerin veya toplulukların hayatlarının bir parçası olmak için yarattıkları ve günümüze kadar nesilden nesile aktarılan bilgi, anlamlar, inançlar, beceriler, normlar, gelenekleri ifade etmektedir. Kültürel miras alanları, bu nedenle, somut olmayan kültürel mirastan ayrılamayan taşınmaz kültürel varlıklardan oluşan somut mirastır.

Bu sözleşmeye göre her bir kültürel miras alanının korunması, koruma, muhafaza, restorasyon, yeniden inşa veya rehabilitasyon yoluyla gerçekleştirilebilir ve koruma yöntemi duruma ve her durumu etkileyen diğer faktörlere bağlı olarak çeşitli seviyelerde bulunmaktadır.

Kültürel miras yönetimi bu sözleşmede toplumun değişen durumuna uygunluk göz önünde bulundurularak, kültürel önemi anlamında anlayış ve farkındalık yaratmak için değerleri korumak amacıyla kültürel mirasın çeşitli unsurlarının korunması ve yönetilmesi süreci olarak ifade edilmektedir.

Bu sözleşmeye göre kültürel miras değerlidir, bu nedenle koruma sürecinde her alana öncelik vermeyi ve koruma ve yönetimde getirecek uygun araçları bulmayı amaçlayan kültürel miras değerlerinin belirlenmesi önemli bir adım olarak nitelendirilmektedir. Her bir kültürel miras alanının göze çarpan değerlerinin estetik,

arkeoloji, tarih, eğitim veya toplum açısından dikkate alınması gerekir. Ayrıca kültürel mirasın yönetimine ilişkin politika, ülkenin temel politikalarından biri olarak görülmeli, kültürel miras yönetimi için planlama yapılmalı, devlet her seviyedeki kültürel miras yönetiminin teşvik edilmesi ve desteklenmesi için etkili mali önlemlere sahip olmalı, kültür turizmi yönetiminin gelişimi ve yerel kalkınma uygun şekilde entegre edilmeli, kültürel miras bilgi tabanı yönetilmeli, etkili ve doğru koruma yöntemleri gözetilmeli ve uygulanmalı, sürdürülebilir bir sonuca ulaşmak için tüm tarafların koruma sürecinin tüm adımlarına gerçek katılımı hedeflenmelidir.

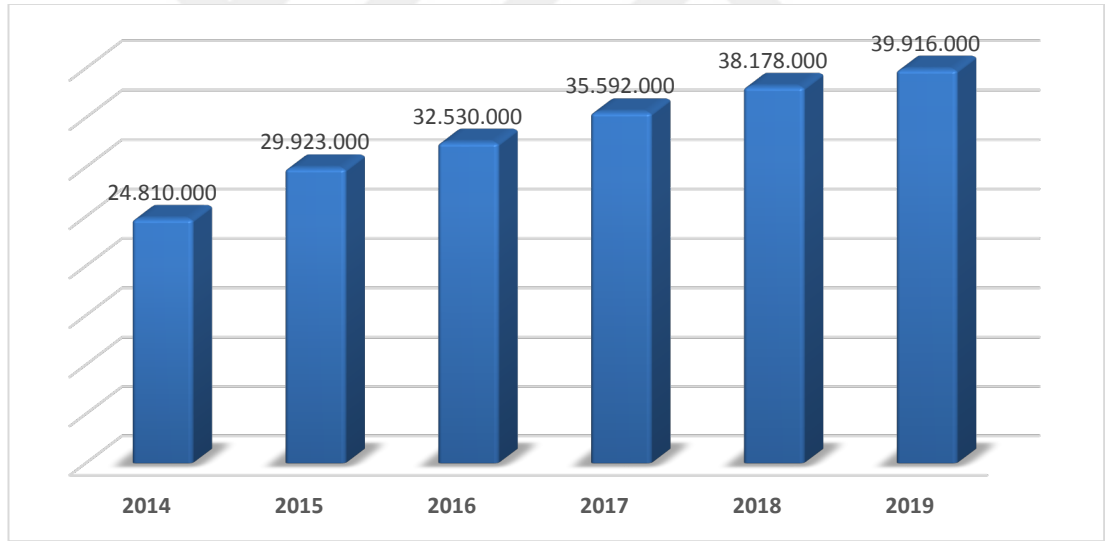
Ülkenin, UNESCO 1972 Dünya Doğal ve Kültürel Mirasının Korunması sözleşmesini 1987 yılında katılmış ve bölge ülkeleri ile kıyaslandığında erken dâhil olan ülkeler arasında yer almaktadır. 2020 yılı itibarıyla ülkenin Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Listelerinde 2 doğal, 3 kültürel ve 7 geçici listede olmak üzere toplam 12 unsuru bulunmaktadır. Ülke, 2003 yılındaki İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi'ne 2016 yılında taraf olmuş ve bölge ülkeleri içinde geç dâhil olan ülkeler arasında yer almaktadır. İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras listesine sadece 2 adet ulusal kategoride somut olmayan kültürel miras unsuru dâhil etmiştir. Ülkenin 2 adet unsuru "İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi"nde yer almaktadır (UNESCO, 2020, URL3, URL4).

Çin, Malezya ve Hong Kong'dan sonra bölgenin en çok turist çeken ülkesi konumunda olan Tayland Asya'nın en önemli turizm destinasyonlarından birisidir. Ülke coğrafi bakımdan 4 bölgeye ayrılıyor. Dağlık Kuzey bölgesi renkli orkideler ve otantik el sanatlarının diyarıdır. Yüksek yaylaların bulunduğu Kuzey Doğu bölgesi arkeolojik ve antropolojik gizemlerle doludur. Ovalık Orta kesimde ise uçsuz bucaksız prinç tarlaları ve meyve bahçeleri uzanırlar. Ülkenin doğu plajları ve başkent Bangkok da bu bölgede yer alır. En ucunda Malezya'nın yer aldığı yarımada biçimindeki Güney'de ise ülkenin Phuket, Pattaya gibi ünlü tropikal plajları ve ıssız adaları bulunmaktadır.

Başkent Bangkok, Tayland'a ait yaşam tarzının tam anlamıyla hissedildiği şehirlerden birisi. Bangkok Thai dilinde "Melekler Şehri" anlamına geliyor. Zaten

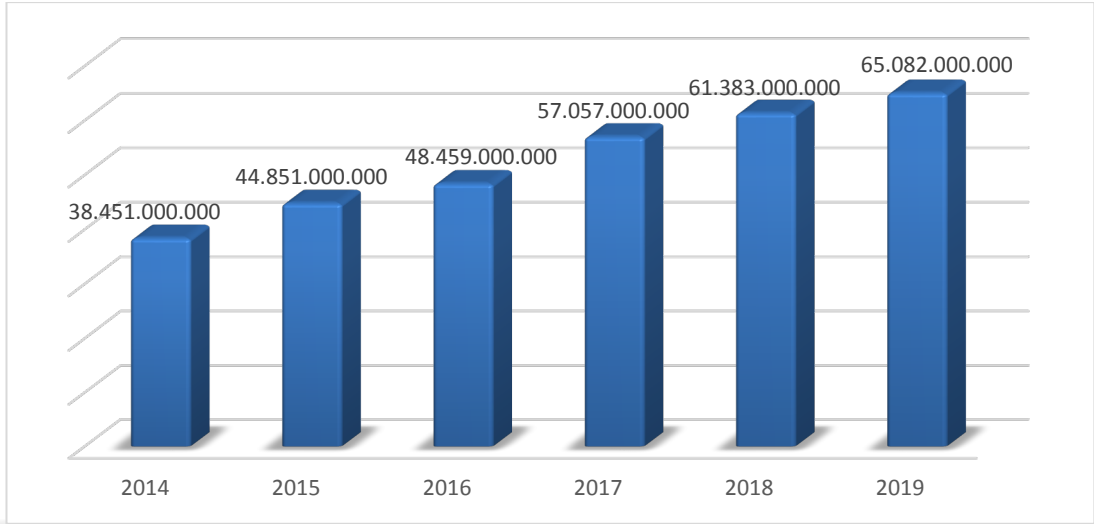
Bangkok'ta 400'den fazla tapınak olduğu için "Tapınaklar Şehri" de deniyor. Şehirde birçok tapınak UNESCO koruması altında bulunuyor. Wat Pho, Wat Arun, Wat Traimit Bangkok'un en ünlü tapınaklarındandır.

Turistik açıdan oldukça ilgi gören Maenam Chao Phraya Nehri, aynı zamanda önemli bir su yoludur. Kral Rama III Anıtı, Ulusal Müze, Pag Khalong Talat Parkı, 50 metreye varan kraliyet kayıkları şehrin diğer önemli turistik cazibeleri arasındadır. Phuket, Tayland'ın en büyük adası. Palmiye ağaçlarının altında güneşlenmek, masmavi denizinde serinlemek, su altı ve su üstü sporları yapmak için oldukça ideal bir ada olan Phuket, ayrıca golf federasyonu tarafından tescillenmiş golf sahalarıyla da ünlüdür. Pattaya; eğlence, alışveriş, spor, deniz, kum ve güneş ile tatilde ihtiyaç duyulabilecek birçok aktiviteye olanak sağlayan bir turistik bölge. Yılda yaklaşık 5 milyon turisti ağırlayan Pattaya'da 300 civarında otel bulunmaktadır.

Şekil 18: Uluslararası Turizm Sayıları - Tayland
Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayılarına bakıldığında ise UNESCO 2003 İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi olan yılda 10.082.000 kişiden 2004 yılında 11.737.000 kişiye ulaşmıştır. Genel olarak bakıldığında ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayısı bu yıldan sonra düzenli olarak artmış olduğu gözlenmektedir. En son ulaşılan 2019 yılı verilerine göre ülkeyi 39.916.000 uluslararası turist ziyaret etmiştir.

Şekil 19: Uluslararası Turizm Gelirleri - Tayland
Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkenin uluslararası turizm gelirlerine bakıldığında ise 2003 yılında 10.456.000.000 dolar iken 2004 yılında bu rakam 13.054.000.000 dolara yükselerek bir önceki yıla göre kayda değer bir artış göstermiştir. Ayrıca 2016 yılında ülkenin UNESCO 2003 İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesine dâhil olduğu yıl olan 2016 yılında da kayda değer bir artış görülmektedir. Ülkenin uluslararası turizm gelirinin genel olarak düzenli bir şekilde artış gösterdiği söylenebilir. 2019 yılında ülkenin uluslararası turizm geliri 65.082.000.000 dolar olarak gerçekleşmiştir.

2.1.9. Laos

Laos Demokratik Halk Cumhuriyeti (Lao PDR), Kamboçya, Tayland, Çin ve Vietnam ile ortak sınırları paylaşan, Güneydoğu Asya'nın merkezinde yer alan, kara ile çevrili bir ülke konumundadır. (Culturelink, 1996, URL 12)

Laos'taki kültürel miras yönetimi, büyük ölçüde anıtsal arkeolojik alanların, tarihî mimarinin ve komünist rejimle ilgili daha yeni yerlerin ve nesnelerin yönetimi ile ilgilidir. Laos mirası yönetiminin kökleri, Laos'un Fransız Çinhindi'nin bir parçası olduğu ve Budizm, komünizm ve şu anda büyüyen bir alternatif turizm işletmesi ile

kolonyal mirası ile karakterize edildiği zamanlara dayanmaktadır. (Källén, 2014: 46-82)

Ulusal miras tanımı, Kasım 2005'te oluşturulan Lao PDR Ulusal Miras Yasasında şu şekilde ifade edilmektedir:

“Ulusal Miras, insanoğlunun ürettiği veya doğa tarafından oluşturulmuş, olağanüstü kültürel, tarihî veya doğal değere sahip, böylece Lao ulusal topluluğunun değerli varlıkları ve mülkü hâline gelen, bazıları bölgesel ve dünya mirası olarak kabul edilen öğeleri ifade eder. Ulusal miras, somut nesnelere, soyut öğeler, taşınabilir veya taşınmaz şeklinde var olan kültürel, tarihi ve doğal mirastan oluşur.”

Ülkede 1997 yılında Kültürel, Tarihî ve Doğal Mirasın Korunması hakkında Laos Başkanlık Kararnamesi ve 2005 yılında kabul edilen Ulusal Miras Kanunu kültürel mirasa ilişkin hükümleri içermekte ve kültürel mirasa yasal alt yapı oluşturmaktadır. Başkanlık kararnamesinde ulusal miras *“Ulusal kültürel, tarihi ve doğal miras, kültürel önemi veya tarihi önemi olan ve Lao ülkesinin, atalarının ve Lao halkının genel kökeninin kanıtını oluşturan kamusal, kolektif veya kişisel varlıkları ifade eder; tarihsel, sanatsal değeri olan ve daha büyük eserler dâhil elli (50) yıllık ve doğal alanlar, bu Başkanlık Kararnamesi ile sağlanan tanıma göre ulusal mirası temsil etmektedir.”* şeklinde ifade edilirken Ulusal Miras Kanunu'nda ise *“Ulusal Miras [insanlık tarafından üretilmiş veya doğa tarafından oluşturulmuş, olağanüstü kültürel, tarihi veya doğal değere sahip olan ve böylece Lao ulusal topluluğunun değerli varlıkları [ve] hâline gelen ve bazıları bölgesel ve dünya mirası olarak kabul edilen öğelere [atıfta bulunur].Ulusal miras, Lao ulusunun [ve] her birindeki Lao halkının tarihini yansıtan somut nesnelere, somut olmayan öğeler, taşınabilir veya taşınmaz mallar ve canlı veya cansız organizmalar şeklinde var olan kültürel, tarihî ve doğal mirastan oluşur.”* şeklinde tanımlanmaktadır.

Başkanlık kararnamesinde kültürel mirasın yönetimi konusunda devlete yetki verilmiş ve devletin, ulusal ve etnik kültürlerin yönetimini, korunmasını ve geliştirilmesini ve ayrıca ulusal tarihi izleri temsil eden tarihi ve arkeolojik alanların restorasyonunu teşvik etmesi vurgulanmıştır. Bu kararnameye göre ulusal miras

yönetimi Bilgi ve Kültür Bakanlığı, İl, Belediye ve Özel Bölge Bilgi ve Kültür Hizmetleri, İlçe Bilgi ve Kültür Büroları ve Köy İdare Makamlarına verilmiştir. Ayrıca ulusal mirasın verimli yönetimi, muhafazası ve korunmasını sağlamak için, bu tür faaliyetler hakkında danışma veya görüş sağlamak üzere bir ajans kurulabileceği belirtilmiştir. Bu ajansın görev ve faaliyet alanları detaylı bir şekilde belirlenmiştir.

Bu kararnamede ulusal miras envanteri, “*Her 5 yılda bir Lao PDR topraklarında toprak veya su altında, arazi yüzeyinde keşfedilen taşınmaz varlıkların, doğal sitelerin, tarihî ve devrim niteliğindeki kalıntıların kaydedilmesi ve listelenmesi*” şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca kültürel mirasın korunması, bakımı, araştırma, olası zararlara dair detaylı açıklamalar bulunmaktadır.

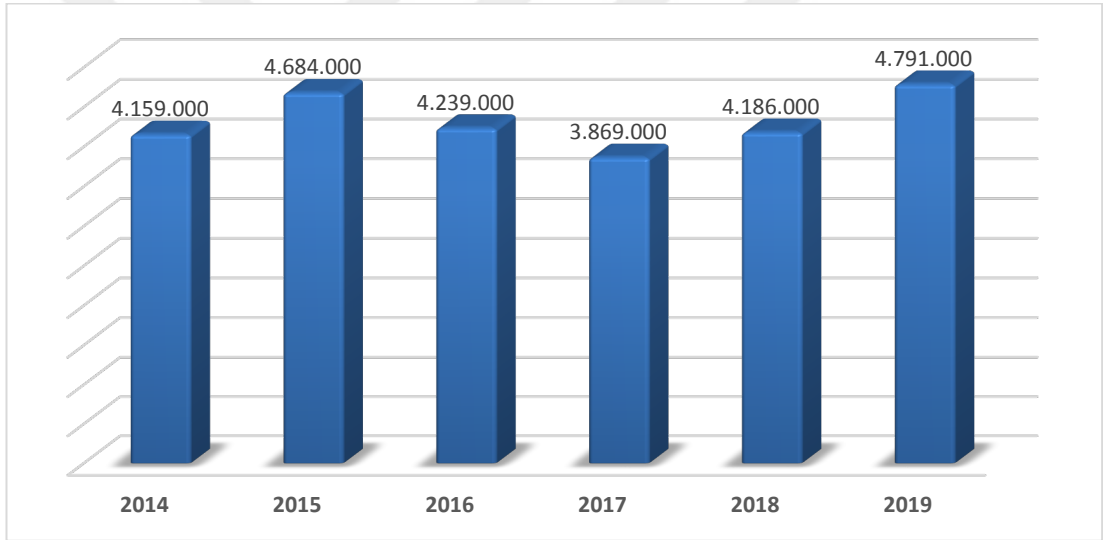
Yine bu kararnamede devlete ulusal mirasın verimli yönetimi, muhafazası ve korunmasını sağlamak için Ulusal Miras Koruma Fonu oluşturma yetkisi verildiği görülmekte ve bu fonun kaynakları ulusal bütçe, kişilerden, kolektif kuruluşlardan, sosyal kuruluşlardan, uluslararası kuruluşlardan ve diğer kaynaklardan gelen katkılar şeklinde ifade edilmektedir. Bu kararnamede dikkat çekici bir şekilde kültürel, tarihi ve doğal mirası etkin bir şekilde yöneten ve muhafaza eden kişi veya kuruluşlar, devlet tarafından belirlenen diğer politikalardan yararlanması ve ödüllendirilmesi kararı da bulunmaktadır. Ulusal Miras Kanunu’nda kültürel mirasın korunması ile sosyo-ekonomik gelişmenin birlikte hareket etmesi gereği ifade edilmiş ve devlete kültürel mirasın sürdürülebilir bir şekilde korunması, restorasyonu ve rehabilitasyonu için yetki verilmiştir. Ulusal Miras yasasına göre devletin bilgi, bilimsel araştırma, kültürün yayılmasında, sergilerde, fonların çekilmesinde ve diğer faaliyetlerde ulusal mirasla ilgili uluslararası ilişkileri ve işbirliğini teşvik etmek için bir politikası bulunmaktadır. Başkanlık kararnamesi ile benzer şekilde olmak üzere Ulusal Miras Kanunu’nda da kültürel miras türlerinin korunması, belirlenmesi ve geliştirilmesine dair maddelerin yer aldığı görülmektedir. Ulusal Miras Kanunu ve Kültürel, Tarihî Ve Doğal Mirasın Korunması Hakkında Laos Başkanlık Kararnamesi’nin birbirini tamamlayıcı nitelikte olduğu ve ülkedeki kültürel mirasa dair faaliyetleri düzenlediği görülmektedir.

Ülkenin, UNESCO 1972 Dünya Doğal ve Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi'ni 1987 yılında katılmış ve bölge ülkeleri ile kıyaslandığında erken dâhil olan ülkeler arasında yer almaktadır. 2020 yılı itibarıyla ülkenin Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Listelerinde 3 kültürel ve 2 geçici listede olmak üzere toplam 5 unsuru bulunmaktadır. Ülke, 2003 yılındaki İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi'ne 2009 yılında taraf olmuş ve bölge ülkeleri içinde erken dâhil olan ülkeler arasında yer almaktadır. Ülkenin 1 adet unsuru, İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesinde yer almaktadır (UNESCO, 2020, URL3, URL4).

Ülkede turizm sektörü hızlı bir şekilde büyümektedir. Ülkede turizm sektörü bakanlık düzeyinde bir devlet kurumu olan Lao Ulusal Turizm İdaresi tarafından yönetilmektedir. Ülkenin kalkınma planlarında turizmi öncelikler arasında aldığı ve ülkedeki kültürel miras alanlarının turizmin gelişmesinde araç olarak değerlendirdiği görülmektedir. Ülkede bulunan çam ormanları ve diğer bölge ülkelerine göre daha serin iklimi ile Laos, Güney Doğu Asya'daki diğer bölgelerden farklıdır. Laos'un megalitik taş kavanoz sit alanları her yerde bulunmalarından dolayı kara sanatı olarak kabul edilebilecek güzel bir minimalist estetiğe sahip Demir Çağı mezarlık alanlarıdır.

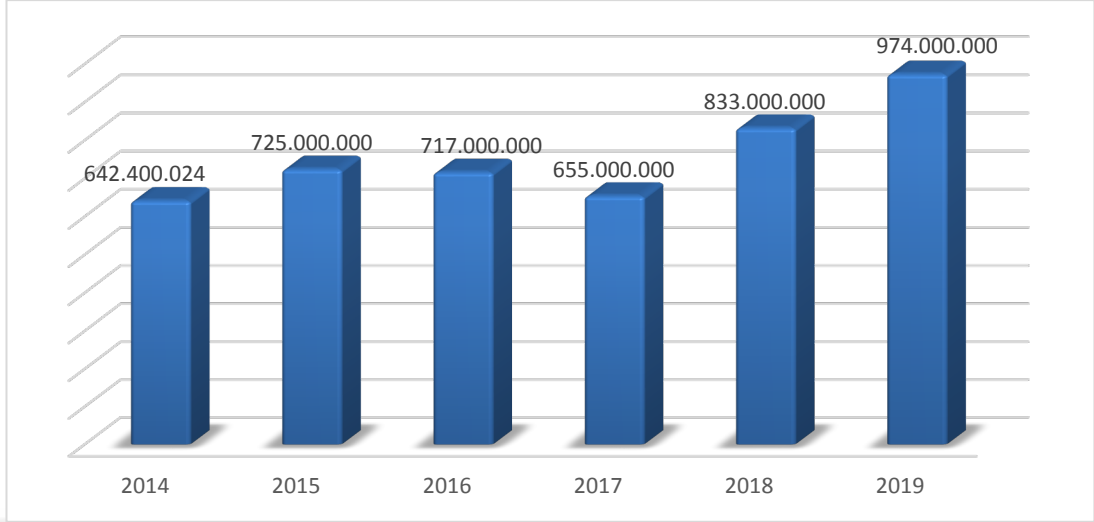
1970'li yıllardan başlayıp 90'ların başlarına kadar devam eden siyasi huzursuzluklar 2000'li yıllarda bitmiş ve ülke fakirliği ortadan kaldırmak ve ekonomik kalkınma için çalışmalar başlatmıştır. Laos, 1989 yılından bu yana uluslararası turistleri kabul etmektedir. Ülkenin ilk ulusal turizm planı 1990'da yayınlanmıştır. Bu plan sıkı bir şekilde kontrol edilen grup turlarına dayanan mütevazı bir turizm endüstrisinin gelişimine vurgu yapmaktaydı Ancak, 1995 yılına gelindiğinde turizm, ekonomik kalkınma için bir öncelik hâline gelmiştir. 1998'de yayınlanan İkinci Ulusal Turizm Gelişim Planı, döviz oluşturmak ve ekonomik faaliyeti teşvik etmek için dört ana turizm türüne (geleneksel gezi; özel ilgi turizmi, örneğin, eko ve macera turizmi; sınır ötesi turizm ve iç turizm) odaklanmıştır. 1999 yılına gelindiğinde turizm; giyim ve ahşap ürünlerden önce ülkenin en önemli döviz getiren sektörü hâline gelmiştir. (Harrison ve Schipani, 2009: 165-188).

Lao PDR'de çok sayıda paydaşın turizme ilgisi vardır ve çoğu kamu sektöründedir. Bu paydaşlar, merkezî düzeyde devlet dairelerini ve bakanlıkları, özellikle de Başbakanlığa bağlı olan ve bir Bakan tarafından yönetilen Lao Ulusal Turizm İdaresi içerirler. Tarım, ormancılık, bilim, teknoloji, çevre, maliye, dışişleri, ulaştırma, iletişim, sağlık ve el sanatları ile ilgili bakanlıklar ve departmanlar da işin içinde yer alırken, yerel düzeyde benzer bir il ve ilçe yetkilileri ve devlet daireleri yelpazesi vardır. Ayrıca, ülkenin on altı ilinde ve Vientiane Belediyesi'nde Lao Ulusal Turizm İdaresi'nin şubeleri bulunmaktadır. Yardım kuruluşları da Lao PDR'de turizmin gelişmesini ve tanıtımını desteklemek için aktiftir. Şimdiye kadar en iyi bilinen proje Luang Namtha Eyaletindeki UNESCO-LNTA Lao Nam Ha Ekoturizm Projesi olmuştur. (Harrison ve Schipani, 2009: 165-188).

Şekil 20: Uluslararası Turist Sayıları - Laos
Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayılarına bakıldığında ise UNESCO 2003 İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi'nin kabul edildiği yılda 196.000 kişiden 2004 yılında %100'den fazla artış göstererek 407.000 kişiye ulaşmıştır. Genel olarak bakıldığında ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayısı bu yıldan sonra hızlı olarak artmış, 2006 yılında 842.000 kişiye, 2010 yılında 1.670.000 kişiye, 2019 yılında ise 4.791.000 kişiye ulaşmıştır. 2020 yılında ülkenin toplam nüfusunun 7.275.560 kişi olduğu göz önüne alındığında nüfusunun yarısından fazla uluslararası turist ülkeyi ziyaret ettiği görülmektedir.

Şekil 21: Uluslararası Turizm Gelirleri - Laos
Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkenin uluslararası turizm gelirlerine bakıldığında ise ülkenin UNESCO 2003 İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi'ne dâhil olduğu yıl olan 2009 yılında 271.000.000 dolardan 2010 yılında 385.000.000 dolara yükselerek kayda değer bir artış yaşanmıştır. Ayrıca ülkenin uluslararası turizm gelirin genel olarak düzenli bir şekilde artış gösterdiği söylenebilir. 2019 yılında ülkenin uluslararası turizm geliri 974.000.000 dolar olarak gerçekleşmiştir.

2.1.10. Pakistan

Pakistan birçok doğal ve tarihî miras alanına ev sahipliği yapmaktadır. Ülkede İndus medeniyetinden kalıntılar ve Budist izlerini taşıyan kalıntılar, Babür Dönemi'nden kalma büyük kaleler, camiler ve duvarlarla çevrili şehirler bulunmaktadır. Pakistan'daki kültür, bölgede yüzyıllar boyunca gelişen eski uygarlıkların etkileri ve kaynakları ile zenginleştirilmiştir. Pakistan'dan miras kalan tarihî ve arkeolojik hazineler artık ülke dışında giderek daha fazla tanınmakta ve takdir edilmektedir.

Maymunların fosil çeneleri şeklinde bir işaret bulunduğu 14 milyon yıl öncesine dayanıyor. Dolayısıyla Pakistan'ın kültürel mirası tarih öncesi dönemlerden başlıyor ve İndus ve Gandhara Medeniyetlerini ve ardından İslam, Sih ve İngiliz dönemlerini kapsıyor. Bu uygarlık dönemlerinin kalıntıları, hem somut hem de somut olmayan

kültürel miras biçiminde ülkenin dört bir yanına dağılmıştır. 1947'den sonra Pakistan, zengin İslam geleneklerine sahip bir İslam devleti olarak ortaya çıktı. Pakistan kültürel mirası koruma görevlerini ulusal, il ve ilçe düzeylerinde çalışan farklı departmanlara vermiştir.

Ülkede kültürel mirasa dair yasalara bakıldığında 19. ve 20. yüzyıllardan kalma net bir kurallar ve düzenlemelere sahiptir. (Akbar& Iqbal,& Cleempoel 2020: 1-10)

- 1947'de Pakistan, 1904 Eski Eserleri Koruma Yasası'nı kabul etti.
- 1968'de, 1904 yarasını yürürlükten kaldıran ancak hükümlerinin çoğunu, değişen kültürel ve siyasi gerçeklere göre düzenlemek suretiyle Eski Eserler Yasası adlı yeni bir yasayı kabul etti.
- 1968 Eski Eserler Yasası uyarınca, 1957'den önceki herhangi bir bina antik olarak tanımlandı. Ayrıca, eski bir anıt ve bir antik dönem arasında, sırasıyla ayakta binalar ve hareketli kültürel nesnelere ilgilenecek bir ayırım yaptı. Bu yasa Federal hükûmete, eski eserlerin veya binanın, eğer tehlikede ise ve tarihin önemli bir yönü kaybolmakla tehdit edilmişse, velayetini üstlenmesi için önemli bir mevzuat sağlanmıştır. Federal hükûmetin onayı olmadan taşınabilir eski eserlerin ticaretini, kopyasını ve ihracatını yasakladı.
- 1968 Eski Eserler Yasası, 1990'da değiştirilen ve eski bir nesnenin 75 yaşından küçük olmamak üzere tanımlandığı 1975 tarihli başka bir yasa ile değiştirildi. Pakistan'ın kültürel miras yasaları ve kültürel varlıkların düzenlenmesi ve yönetilmesi için konulan kurallar, korunan olsun veya olmasın ve koruma durumları, ulusal veya uluslararası düzeyler için önemi ne olursa olsun, tüm site kategorileri için aynı şekilde geçerlidir. Bu yasa, mirasın korunmasına ilişkin temel mevzuat görevi görmektedir.

Pakistan'ın kültürel miras yasaları, koruma durumlarına ve ulusal veya dünya mirası öneme sahip anıtlar olarak sınıflandırılmalarına bakılmaksızın tüm alan kategorileri için aynı şekilde geçerlidir (Mughal, 1996: 111-113).

Ülkede Kültürel mirasın korunması için ulusal, il ve yerel düzeylerde devlet daireleri şeklinde farklı kurumlar kurulmuştur. Bunların arasında tarihi eserlerin korunması için gerekli adımların yapılması için gerekli sorumluluğu veren ve hem il hem de

yerel yönetim birimlerinde bulunan “Arkeoloji Departmanları” bulunmaktadır. Arkeoloji departmanı, hem ulusal hem de il düzeyinde anıtın onarım ve bakımından sorumlu olmakla kalmayıp, aynı zamanda bunları ulusal ve uluslararası düzeyde turistler için çekici kılmak için görevler de yerine getirmektedir. (Mughal, 1995: 1-5).

Hem somut hem de somut olmayan kültürel mirasın korunması ulusal bir hizmet olarak görüldüğü Pakistan’da hem ulusal hem de yerel düzeyde hükûmetin yıllık bütçelerinden fonlar tahsis edilmektedir. Bu fon ile masraflar karşılanmakla birlikte geliştirme projeleri için hibeler de bulunmaktadır. Ayrıca UNESCO gibi uluslararası bağış kuruluşları da koruma rollerine katkıda bulunmaktadır. Bu kurumlardan sağlanan hibeler, esas olarak somut kültürel miras içindir. Bu bağlamda en önemlisi, Lahor Kalesi'ndeki hasarlı Skish Mehal'in yenileme çalışmasıdır. (Mughal, 201: 123-134).

Dünya Mirası alanları gibi belirli bir anıt sınıfına bakacak ayrı bir organizasyon yoktur. Sadece Mohenjo Daro'yu korumak için 1970'lerin sonlarında UNESCO sponsorluğundaki koruma programını uygulamak için "Mohenjo Daro'yu Koruma Kurumu" adında ayrı bir kurum oluşturuldu.

Ulusal düzeyde, eski Federal Arkeoloji Departmanı, Pakistan'ın tüm illerinde bulunan 402 korumalı arkeolojik alan ve anıtın kaydını 2011 yılına kadar sürdürdü. Korunan "eski eser", "miras" veya "bina" olarak ilan edilen tüm site ve anıtların mülkiyeti devlete ait değildir. Aslında, hem federal hem de eyalet hükûmetlerinin sahip olduğu site ve anıtların sayısı, korunan sitelerin toplam sayısının dörtte birinden azdır.

Bununla birlikte, 1975 tarihli Eski Eserler Yasası, ilgili resmî kurumların onayı olmadan özel olarak sahip olunsu bile korunan bir anıt üzerinde hiçbir değişiklik veya onarım yapılamayacağını garanti eder. Pakistan'ın miras yasaları genellikle hem ulusal hem de Dünya Mirası alanları için etkilidir.

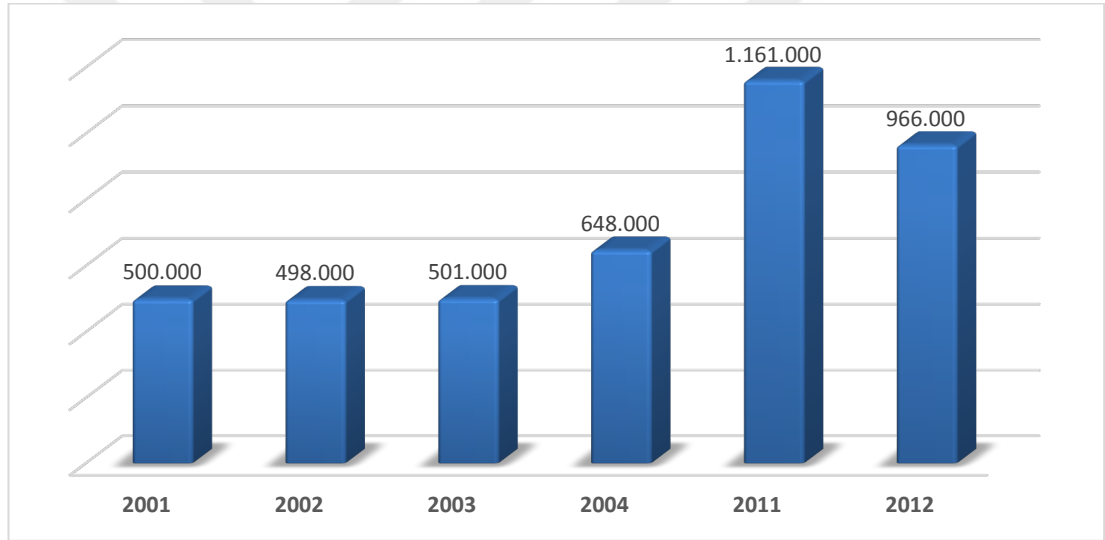
Ülke, UNESCO 1972 Dünya Doğal ve Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi'ne 1976 yılında katılmış ve bölge ülkeleri ile kıyaslandığında en erken dâhil olan ülke konumundadır. 2020 yılı itibarıyla ülkenin Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Listelerinde 6 kültürel ve 26 geçici listede olmak üzere toplam 32 unsuru bulunmaktadır. Ülke, 2003 yılındaki İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi'ne iki yıl sonra 2005 yılında taraf olmuş ve bölge ülkeleri içinde erken dâhil olan ülkeler arasında yer almaktadır. İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras listesine sadece 1 adet ulusal ve 2 adet çok uluslu kategoride olmak üzere toplam 3 somut olmayan kültürel miras unsuru dâhil etmiştir. Ülkenin sahip olduğu ve İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne dâhil ettiği 1 adet unsuru Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi ve 2 adet unsuru İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesinde yer almaktadır (UNESCO, 2020, URL3, URL4).

Pakistan'da turizm büyüyen bir endüstridir. Ülke coğrafi ve etnik olarak çeşitlidir ve birçok tarihi ve kültürel miras alanına sahiptir. Son birkaç yılda turizmdeki artışa, Pakistan Hükûmeti'nin ülkenin belirli bölgelerini ziyaret etmek isteyen yabancı turistler için zorunlu sertifika uygulamasını sona erdirmesi kararının da katkısı olmuştur. Pakistan, 2020 için En İyi Tatil Yeri seçilmiş ve Pakistan, 2020 yılı için dünyanın üçüncü en yüksek potansiyel macera destinasyonu olarak ilan edilmiştir. Ülkede güvenlik arttıkça Pakistan'da turizm de artmaktadır. Pakistan ayrıca 175 ülkeye ve 50 ülkeye vize hizmeti verdi ve bu ülkeye Pakistan'a turizm turunu kolaylaştırmıştır. Pakistan ayrıca ülkenin güzelliğini gösteren Hun ve Skardu gibi kuzey bölgelerine seyahat vlogger (videolu blog çeken kişiler) akını almıştır.

2018 yılında, İngiliz Backpacker Topluluğu Pakistan'ı "dünyanın en dost canlısı ülkelerinden biri, dağ manzarası ile herkesin en çılgın hayal gücünün ötesinde" olarak nitelendirerek dünyanın en iyi macera seyahat destinasyonu olarak nitelendirilmiştir. Forbes dergisi, Pakistan'ı 2019'da ziyaret edilecek 'en havalı yerlerden' biri olarak gösterilmiştir. Dünya Ekonomik Forumu'nun Seyahat ve Turizm Rekabet Raporu, Pakistan'ı, İndus deltasında yer alan mangrovlardan

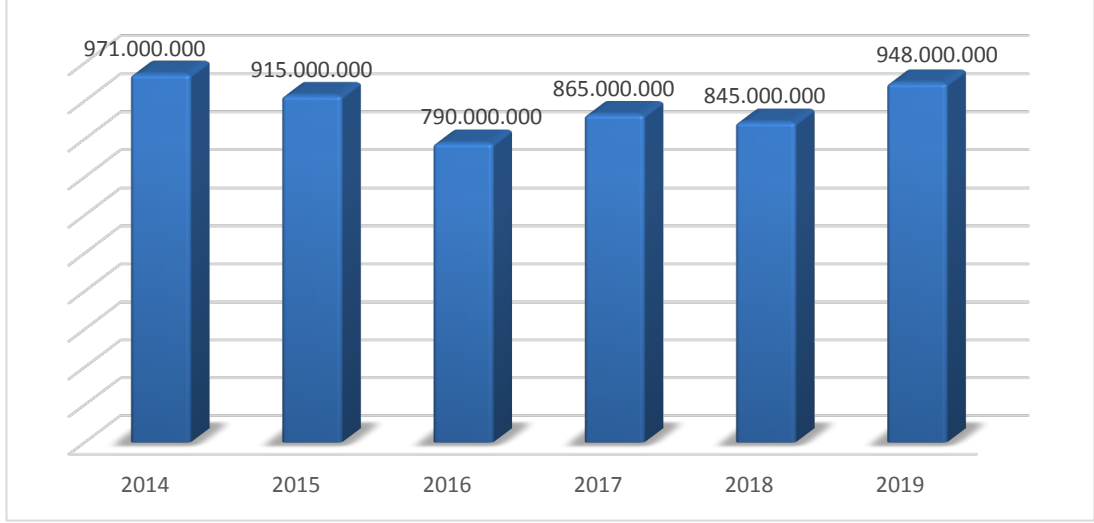
Mohenjo-daro ve Harappa gibi İndus Vadisi Uygarlıklarına kadar Dünya Mirası alanları için küresel destinasyonların ilk yüzde 25'ine yerleşmiştir.

Pakistan Turizm ve Kalkınma Şirketi Mart 1970'te kuruldu. Eylül 2004'te Turizm Bakanlığı statüsü verildi. Turizm Bakanlığı, il ve federal hükûmet ve özel sektör faaliyetlerini düzenlemenin yanı sıra, iç ve dış turizmin politika geliştirme, tanıtım ve pazarlamasından sorumluydu. 1990'da İlk Ulusal Turizm Politikası başlatıldı. 2000 yılında UNDP ve UNWTO'nun yardımıyla Turizm Master Planı geliştirildi. 2010 yılında revize edilmiş Ulusal Turizm Politikası Taslağı hazırlanmış ve 2010 yılında 18. Pakistan Anayasası Değişikliği ile Federal Turizm Bakanlığı feshedilerek illere turizm konusu aktarılmıştır.

Şekil 22: Uluslararası Turist Sayıları - Pakistan
Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

1995-2012 yılları arasında ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayılarına bakıldığında ise 1.161.000 kişiyle en fazla 2011 yılında olduğu görülmektedir. 2013-2018 dönemini kapsayan verilere ulaşamamıştır. Bu yıldan sonra turist sayılarında düşüş görülmekte ve 2012 yılında ülkeyi 966.000 kişinin ziyaret ettiği görülmektedir. 2003-2006 yılları arasında ise turist sayısında bir artış eğilimi gözlenmekle birlikte genel olarak ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayıları hafif dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir.

Şekil 23: Uluslararası Turizm Gelirleri - Pakistan
Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkenin uluslararası turizm gelirlerine bakıldığında ise 2003-2006 yılları arasında turist sayısına paralel olarak uluslararası turizm gelirlerinin de artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Ulaşılan veriler arasında ülkeyi ziyaret eden en fazla uluslararası turist sayısının olduğu yıl olan 2011 yılında uluslararası turizm gelirleri 1.127.000.000 dolar olarak gerçekleşmiştir. Turist sayısında olduğu gibi bu yıldan sonra gelirlerde de düşüş eğilimi olduğu görülmektedir. 2019 yılında ülkenin uluslararası turizm geliri 948.000.000 dolar olarak gerçekleştiği görülmektedir.

2.1.11. Kamboçya

Kamboçya, tarih öncesi döneme kadar uzanan zengin bir kültürel mirasa ev sahipliği yapmaktadır. Kültür ve Güzel Sanatlar Bakanlığı, ülkenin mirasının korunmasından sorumlu ana hükümet organı olarak görev yapmaktadır. Ayrıca, ülkede Angkor ve Angkor Bölgesinin Korunması Kurumu (APSARA) tarafından miras alanları yönetilmektedir (O'Reilly, 2014: 1097-1101).

Ülkenin 1953'teki bağımsızlığından bu yana Kamboçya'da miras yönetimi alanında hem olumlu hem de olumsuz önemli gelişmeler oldu. Kamboçya'daki iç savaş; sayısız heykel ve diğer hazinelerin ülke dışına çıkarılması nedeniyle Kamboçya mirasının en düşük hâlini temsil ediyor (O'Reilly, 2014: 1097-1101).

1990'ların sonlarında düşmanlıkların sona ermesinden bu yana, Kamboçya miras alanlarının korunması için Kültür ve Güzel Sanatlar Bakanlığı, APSARA Otoritesi ve UNESCO gibi ülke çapındaki alanları korumak için çalışan hükûmetler arası kuruluşlar dâhil olmak üzere devlet kurumları ile çok çaba sarf edildi. Daha yakın zamanlarda, Kamboçya'daki tarih öncesi mirasa yönelik tehdidi vurgulamak için Heritage Watch gibi sivil toplum örgütleri kuruldu. Ülke, 1996 yılında yürürlüğe giren Kültürel Mirasın Korunması Yasası'na sahipken, aynı zamanda doğal ve kültürel mirasın korunmasına yönelik çeşitli uluslararası sözleşmeleri onaylamış ve antika nesnelere yasadışı ticareti için Çin, Tayland, Vietnam ve ABD ile birkaç ikili anlaşma imzalamıştır.

2008 UNESCO Phnom Penh Ofisi yıllık raporuna göre UNESCO'nun Kamboçya'da birkaç hedefi bulunmaktadır. Bunlar:

- UNESCO'nun ülkedeki stratejik hedefine katkıda bulunan programlar ve projeler tasarlamak ve uygulamak
- Program faaliyetlerini güçlendirmek için Ofisin yetkinlik alanlarında projeler geliştirmek, fon yaratmak ve projeleri uygulamak
- Ülkedeki paydaşlarla bilgi ve fikirleri yaymak ve paylaşmak için ortaklıkları ve ağları teşvik etmek ve geliştirmek
- Ülkede sonuçlar elde etmek adına programların ve projelerin stratejik planlamak ve yönetmek için personelin kapasitesini artırmak
- Ülkedeki programların ve projelerin verimli ve etkili bir şekilde sunulması için Ofis ortamını düzenlemek
- Sonuçların elde edilmesi adına personelin karar vermesini ve problem çözmesini kolaylaştırmak için Ofisin bilgi yönetimini araştırmak ve genişletmek

Kamboçya Kültür ve Güzel Sanatlar Bakanlığı (MoCFA) da Kamboçya'nın kültürel mirasını koruma çabalarında büyük adımlar atmıştır. MoCFA tarafından Amerika Birleşik Devletleri ile Kamboçya'dan antika ihracatını sınırlayan iki tane ikili anlaşma imzalanmıştır. Kamboçya'nın mirasını korumakla görevli devlet kurumu olarak MoCFA, mirasın korunmasına yönelik tüm çabaların ayrılmaz bir parçasıdır

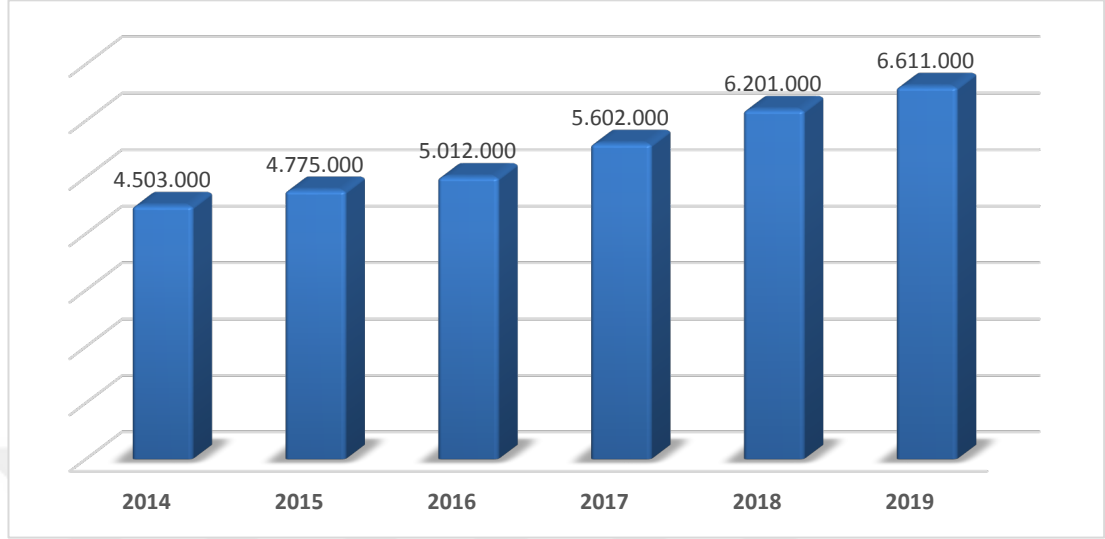
ve bu çabalarda STK'lar ve UNESCO ile yakın işbirliği içinde görev yapmaktadır (O'Reilly, 2014: 1097-1101).

Ülke, UNESCO 1972 Dünya Doğal ve Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi'ne 1976 yılında katılmıştır. 2020 yılı itibarıyla ülkenin Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Listelerinde 3 kültürel ve 8 geçici listede olmak üzere toplam 11 unsuru bulunmaktadır. Ülke, 2003 yılındaki İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi'ne 2006 yılında taraf olmuş ve bölge ülkeleri içinde erken dâhil olan ülkeler arasında yer almaktadır. İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras listesine sadece 4 adet ulusal ve 1 adet çok uluslu kategoride olmak üzere toplam 5 somut olmayan kültürel miras unsuru dâhil etmiştir. Ülkenin sahip olduğu ve İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne dâhil ettiği 2 adet unsuru Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesinde ve 3 adet unsuru İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesinde yer almaktadır (UNESCO, 2020, URL3, URL4).

Kamboçya'daki turizm endüstrisi, siyasi ve ekonomik istikrar ve Kamboçya'ya giden Çinli turist sayısındaki çarpıcı artış nedeniyle son birkaç yılda hızlı bir gelişim göstermiştir. Kamboçya'da turizm, Kamboçya ekonomisinin en önemli sektörlerinden biridir. Turizm, Kamboçya ekonomisine (2019'da GSYİH'nın yüzde 21'i) önemli bir katkı sağlıyor. Ekoturizm sektörü bunun kayda değer bir parçası ve son yıllarda turizm endüstrisinin içerisinde hızlı bir büyüme kaydetmektedir. Kamboçya turizm sektörü 2007-2009 yılları arasında küresel krizden etkilenmiştir.

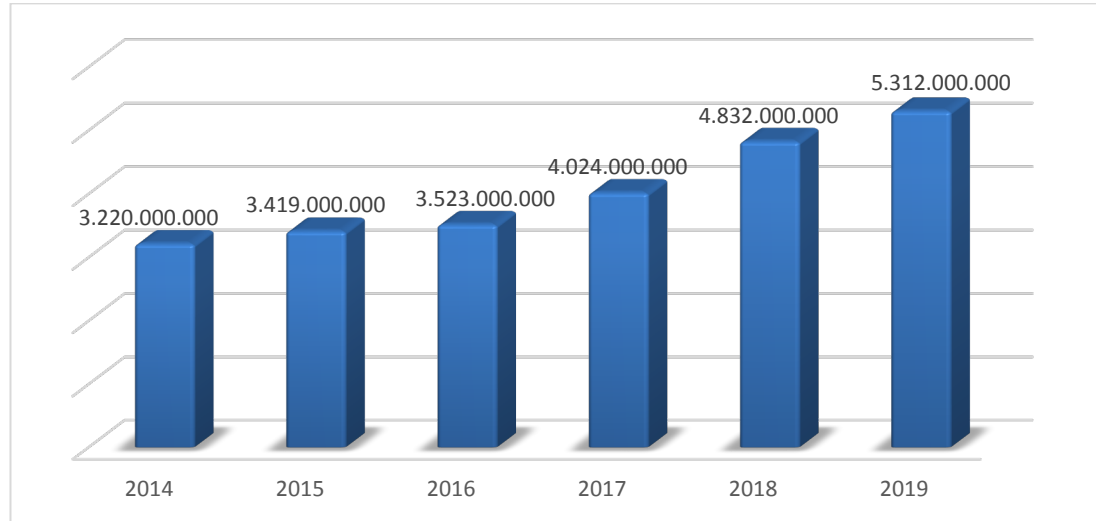
Ülkede turizm sektörü resmî olarak bakanlık düzeyinde Turizm Bakanlığı tarafından idare edilmektedir. Kamboçya Turizm Bakanlığı, turizm endüstrisinin yönetimi ve geliştirilmesinde önemli bir role sahiptir. İşlevleri, ulusal politikalara uygun programların formüle edilmesini ve ülkede turizmin geliştirilmesi ve tanıtımı için özel sektör dâhil olmak üzere çeşitli kurumların faaliyetlerini koordine etmeyi kapsar. Turizm Bakanlığı'nın ayrıca özel yatırımı hızlandırmak, tanıtım ve pazarlama çabalarını güçlendirmek ve eğitimli insan gücü kaynakları sağlama görevleri de bulunmaktadır. Bu Bakanlığın sorumluluğu altında, ülkedeki turizmin kalitesini

koordine etmek ve geliştirmek için çeşitli özel sektör sektör paydaşlarını uyumlu hâle getiren Kamboçya Turizm Federasyonu adında ortak bir teşebbüs de bulunmaktadır.

şekil 24: Uluslararası Turist Sayıları - Kamboçya
Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayılarına bakıldığında ise UNESCO 2003 İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi olan yılda 701.000 kişiden 2004 yılında %50'den fazla artış göstererek 1.055.000 kişiye ulaşmıştır. Genel olarak bakıldığında ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayısı bu yıldan sonra artış göstermeye devam etmiş ve 2010 yılında 2.508.000 kişiye ve 2019 yılında ise 6.611.000 kişiye ulaşmıştır. 2020 yılında ülkenin toplam nüfusunun 16.718.965 kişi olduğu göz önüne alındığında nüfusunun yaklaşık yarısı kadar uluslararası turist in ülkeyi ziyaret ettiği görülmektedir.

şekil 25: Uluslararası Turizm Gelirleri - Kamboçya
Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkenin uluslararası turizm gelirlerine bakıldığında ise 2003-2010 yılları arasında turist sayısına paralel olarak uluslararası turizm gelirlerinin de artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Ulaşılan veriler arasında ülkeyi ziyaret eden en fazla uluslararası turist sayısının olduğu yıl olan 2019 yılında uluslararası turizm gelirleri 5.312.000.000 dolar olarak gerçekleşmiştir. Ülkenin uluslararası turizm gelirinin genel olarak düzenli bir şekilde artış gösterdiği söylenebilir.

2.1.12. Vietnam

Bin yıllık bir geçmişe sahip olan Vietnam, zengin bir somut ve somut olmayan kültürel miras hazinesine sahiptir. Bu hazine, tüm ülkeye yayılmış ve ülkenin sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan gelişmesi adına bu kültürel mirasın korunması ve kullanılması önem arz etmektedir. Vietnam devleti kültürel mirasın korunmasında her zaman tutarlı bir politika izlemiş ve Vietnam'daki kültürel mirasın korunması ve tanıtımı, çekici turizm ürünlerinin üretilmesine katkıda bulunarak sonuçta ulusal bütçeye katkıda bulunan harika sonuçlar elde etmiştir (Loan, 2019: 172-187).

Ülkede 1990'lı yıllarda başlayan turizm endüstrisinin büyümesi ve kültürel miras politikası gelişimi eş zamana denk gelmiştir. Turizm ve özellikle kültürel miras turizmi devlet tarafından güçlü bir ekonomik ve diplomatik araç olarak görüldü. Sonuç olarak mirasın korunması, dönem boyunca diğer kültürel çabalara göre büyük ilgi gördü. Ülkeye turist gelen turist sayısındaki artış ve uluslararası toplumun miras koruma çabalarına artan katılımı, miras politikasının gidişatını etkiledi.

1992 yılında ülkede Turizm Bakanlığı ile ülkedeki turizmin gelişimini denetlemek için Vietnam Ulusal Turizm İdaresi (VNAT) kuruldu. 1995-2010 yıllarını kapsayan ilk Turizm Master Planı hazırlandı. Ulusun mirasının ekonomik potansiyelinin dikkat çeken plan, kültür ve eko-turizmin gelişmesine özel bir vurgu yapmıştır. Ülkenin UNESCO ile ilk ilişkileri 1975 yılında üye olunması ile başlamış ve bu tarihten sonra da ülkedeki kültürel miras alanlarının korunması bağlamında ilişkiler devam etmiştir (Saltiel, 2014: 893-915).

Ülkede kültürel mirasın korunması için modern yasal çerçeveyi oluşturan Kültürel Miras Yasası 2001 yılında kabul edilmiştir. Bu yasa hem somut hem de somut

olmayan doğal ve kültürel mirası kapsamaktadır. Ayrıca bu yasada kültürel mirasın her birinin korunması ve bu korumanın gerçekleşmesinde halk ile devletin hak ve sorumluluklarıyla ilgili bölümler yer almaktadır. Bu yasa 2009 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi'ne uyumlu bir şekilde gözden geçirilmiş ve somut olmayan kültürel miras tanımını içerecek şekilde değiştirilmiştir.

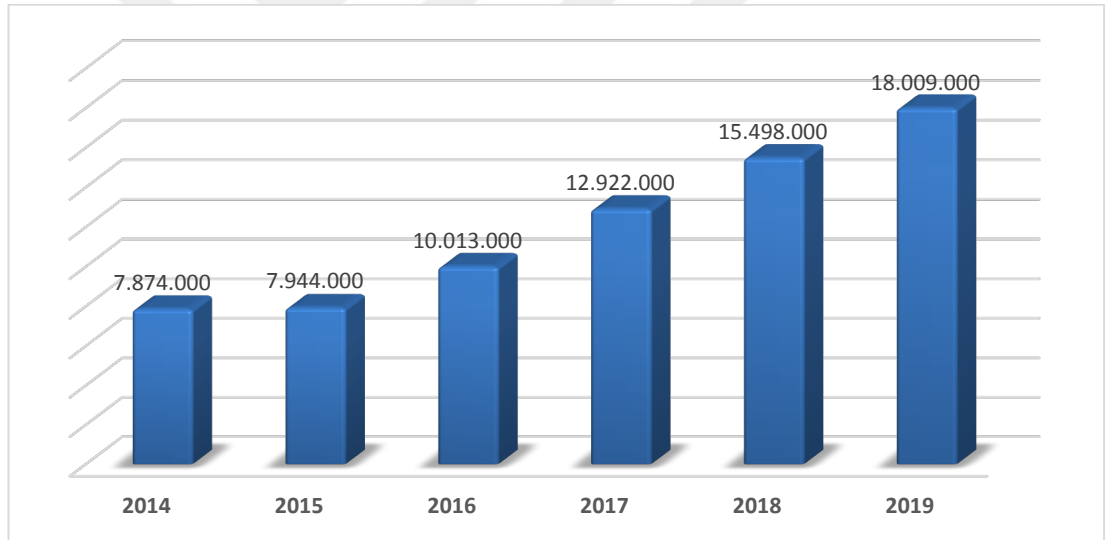
Bu yasa korunan mirasın farklı kategorilerinin işlenmesinin ana hatlarını belirlemenin yanı sıra, "insanların kültürel mirasının birleşik yönetimini", "kültürel mirasın toplu, topluluk ve özel mülkiyetinin" tanınmasını ve tüm mirasın uygun şekilde korunmasını sağlamaktadır. Bu yasa ayrıca, mirasın korunması ve muhafaza edilmesine ilişkin tüm politikaların "ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkıda bulunması" gerektiğini savunmakta ve tüm bir bölümü Devlet kaynaklarının tahsisine ayırmaktadır.

Ülke, UNESCO 1972 Dünya Doğal ve Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi'ne 1987 yılında katılmış ve bölgedeki diğer ülkeler içinde nispeten erken dâhil olan ülkeler arasında yer almaktadır. 2020 yılı itibarıyla ülkenin Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Listelerinde 2 doğal, 5 kültürel, 1 karma ve 7 geçici listede olmak üzere toplam 15 unsuru bulunmaktadır. Ülke, 2003 yılındaki İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ne iki yıl sonra 2005 yılında taraf olmuş ve bölge ülkeleri içinde nispeten erken dâhil olan ülkeler arasında yer almaktadır. İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras listesine sadece 12 adet ulusal ve 1 adet çok uluslu kategoride olmak üzere toplam 13 somut olmayan kültürel miras unsuru dâhil etmiştir. Ülkenin 1 adet unsuru Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesinde ve 12 adet unsuru da İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesinde yer almaktadır (UNESCO, 2020, URL3, URL4).

2001 yılından bu yana, devlet, bu yasanın belirli maddelerini tamamlayan ve uygulamaya dönük yönetmelikler çıkarmıştır ve kültürel miras yönetimine devlet kaynaklarını tahsis eden bir dizi Ulusal Hedef Programı'nı kabul etmiştir. 2020 Vietnam Turizm Master Planı, sürdürülebilirliği ve kültür turizmi sektörünün

gelişimine yerel katılımı “sosyo-ekonomik kalkınmayı teşvik eden bir itici güç” olarak vurgulamaktadır.

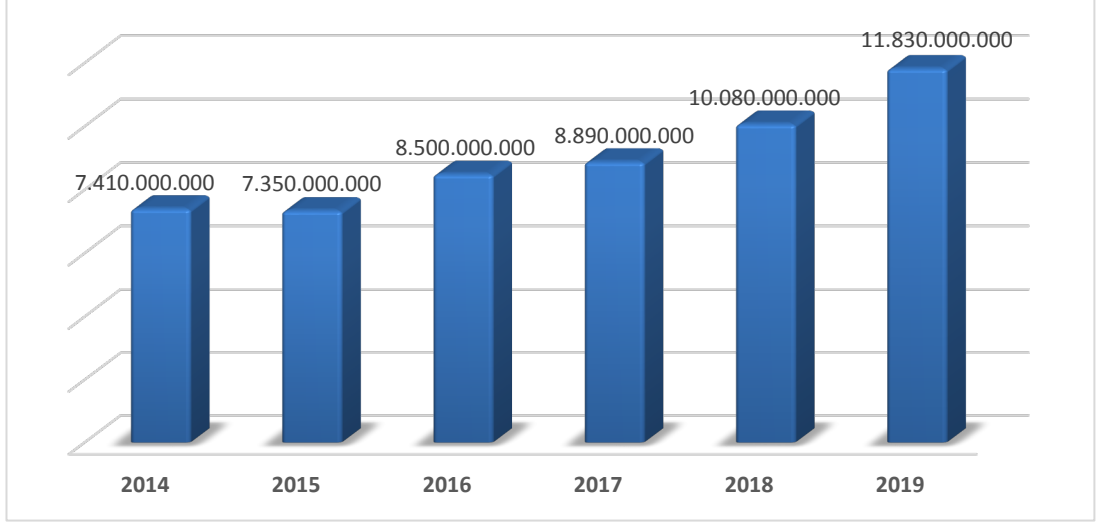
Vietnam’da turizm gelişme gösteren bir sektördür. Ülke plaj severler, backpackerlar, kültür ve doğaseverler, askerler ve gaziler için Güneydoğu Asya’da yeni bir turizm merkezi hâline gelmiştir. Ülkede yerel ve uluslararası turizm operatörleri tarafından yürüyüş ve bisiklet turları, fotoğraf turları, kano gezileri ve özellikle komşu ülkeler olan Kamboçya, Laos ve Tayland’a geziler düzenlenmektedir. Ülkede yabancı turistler 1997 yılından bu yana özgürce seyahat edebilmektedirler. Ülkede tarımdan hizmet ekonomisine doğru bir dönüşüm yaşanmaktadır. Ülkenin gayrisafi yurtiçi hasılanın üçte birinden fazlası otel ve catering endüstrisi ve taşımacılığı kapsayan hizmetler tarafından üretilmektedir.

Şekil 26: Uluslararası Turist Sayıları - Vietnam

Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayılarına bakıldığında ise UNESCO 2003 İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi’ne dâhil olduğu yıl olan 2005 yılında 3.583.000 kişiden 2007 yılında 4.229.000 kişiye yükselmiş ve 2019 yılına kadar uluslararası turist sayısı düzenli olarak artmıştır. 2019 yılında ise bu rakam 18.009.000 uluslararası turiste ulaşarak üç kattan fazla artış göstermiştir.

Şekil 27: Uluslararası Turizm Gelirleri - Vietnam
Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkenin uluslararası turizm gelirleri ise 2003 yılında 1.400.000.000 Dolar iken artan uluslararası turist sayılarıyla birlikte 2007 yılına gelindiğinde bu rakam 3.750.000.000 dolara ulaşarak yaklaşık dört kat artış göstermiştir. Ülkeyle ilgili ulaşılan en son veri 2019 yılına ait olup ülkenin uluslararası turizm gelirinin 11.830.000.000 dolara ulaştığı görülmektedir.

2.1.13. Myanmar

Eskiden Burma olarak da bilinen Myanmar en az gelişmiş ülkelerden ve Güneydoğu Asya'daki en fakir ekonomilerden biri konumundadır. Ancak, Myanmar'ın somut kültürel mirası, Güneydoğu Asya bölgesindeki en zengin ve en çok çeşitliliğe sahip olanlardan biridir. Myanmar, Kachin, Kaya, Kayin, Chin, Shan, Mon, Rakhine ve Bamar olmak üzere sekiz ana etnik grupta toplanan 135 alt gruptan oluşan çok kültürlü bir devlettir Myanmar, dünyada 100'den fazla etnik ırka sahip etnik açıdan çeşitli bir ülkedir (Facchinetti, 2014: 5-13).

Devlet tarafından kültürel mirasın korunması için iki büyük kanun oluşturulmuştur.

Bu kanunlar;

- 1957 yılındaki Eski Eserler Yasası
- 1998 yılındaki Kültürel Miras Bölgelerinin Korunması Kanunu'dur.

Eski Eserler Yasası, kazıları, arazi kullanımı ve ülke içinde ve dışında dolaşım şartlarını belirlemekte ve eserlerin restorasyonunu ve yönetimini ve arkeolojik nesnelerin keşiflerini bildirme yükümlülüklerini içermektedir. Kültürel Miras Bölgelerinin Korunması Kanunu ise özellikle kültürel mirasın korunmasını ele alan ve kültürel mirasın korunması için yetkili makamların belirlendiği bir kanundur.

Uluslararası toplum ve Birleşmiş Milletler (BM) ile yenilenen ilişkinin ardından 2013'ün başlarında, Myanmar'da UNESCO himayesinde yeni bir Ulusal Kültür Merkez Komitesi atandı ve bu Komite, Thein'in yönetimini nihayetinde, Kültür Varlıklarının Yasa Dışı İthalat, İhracat ve Mülkiyet Devrinin Yasaklanması ve Önlenmesi Yolları Hakkında 1970 Sözleşmesini ve Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasına İlişkin 2003 Sözleşmesini onaylamıştır.

Ülkenin uluslararası bağlamda imzaladığı projeler şu şekildedir

- Silahlı Çatışma Durumunda Kültürel Varlığın Korunmasına İlişkin Sözleşme
- Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına İlişkin Sözleşme
- İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunmasına İlişkin Sözleşme
- Kültür Varlıklarının Korunması ve Geliştirilmesine İlişkin Sözleşme

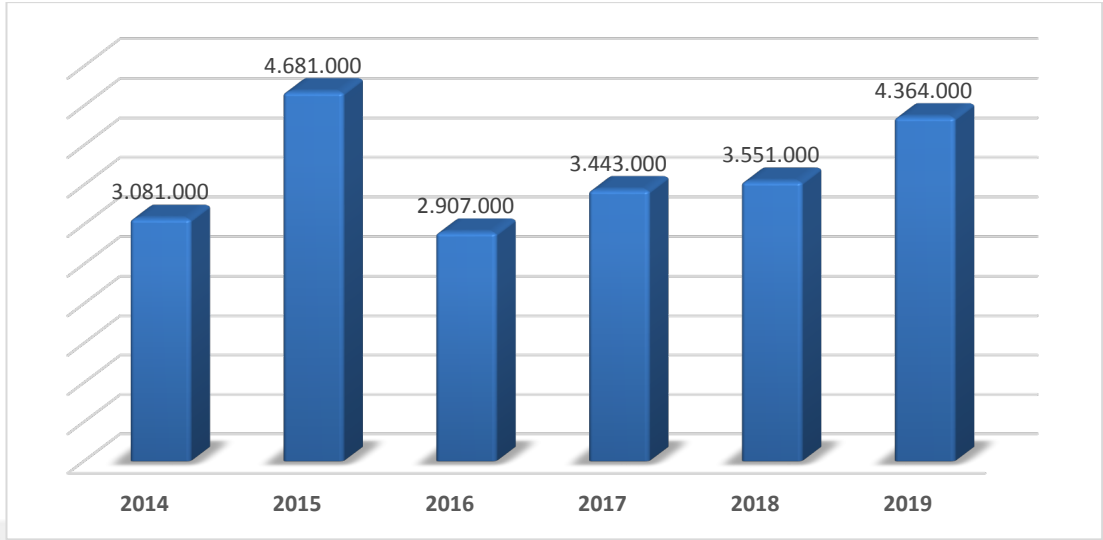
UNESCO Dünya Mirası Komitesi'nin Haziran 2014'te "Pyu Antik Kentleri" ni Myanmar'ın ilk Dünya Mirası kültürel varlığı olarak belirlemiştir. Ülkede Myanmar'da Kültürel Mirasın Korunması için Kapasite Geliştirme adıyla İtalya tarafından sübvansede edilen ve UNESCO Bangkok Ofisi tarafından Myanmar'ın Arkeoloji Bölümü, Ulusal Müze ve Kütüphane ile işbirliği içinde uygulanan kültürel mirasa dair uluslararası bir proje bulunmaktadır. Myanmar'da kültürel miras yönetimi için kapasite geliştirme ana konusunu hedeflediği için, bir şekilde öncekine benzer şekilde ele alınan ikinci uluslararası proje, "Bagan'ı Dünya Mirası Çerçevesinde Yönetmek için Kurumsal Kapasite Geliştirme" dir. 2012 yılında İsviçre hükûmeti, İskandinav Dünya Mirası Vakfı ve UNESCO Bangkok Ofisi tarafından başlatılan bu projenin temel amacı kurumsal kapasiteleri güçlendirmektir. Son olarak, Myanmar'daki kültürel mirasın korunması alanında üçüncü bir proje "Inle Gölü Koruma Projesi" dir. Norveç hükûmeti tarafından Nordic Dünya Mirası Vakfı aracılığıyla finanse edilmekte ve UNESCO tarafından Birleşmiş Milletler Kalkınma

Programı ve Myanmar hükûmeti ile işbirliği içinde uygulanmaktadır. Proje, koruma ve tanıtımı iyileştirmeye odaklanmaktadır (Facchinetti, 2014: 5-13).

Ülke, UNESCO 1972 Dünya Doğal ve Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi'ne 1994 yılında katılmış ve bölgedeki diğer ülkeler içinde nispeten geç dâhil olan ülkeler arasında yer almaktadır. 2020 yılı itibarıyla ülkenin Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Listelerinde kültürel başlıkta 2 unsuru bulunmaktadır. Ülke, 2003 yılındaki Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ne 2014 yılında taraf olmuş ve bölge ülkeleri içinde en geç dâhil olan ülkeler arasında yer almaktadır. 2020 yılı itibarıyla ülkenin Somut Olmayan Kültürel Miras listelerinde yer alan herhangi bir unsuru bulunmamaktadır.

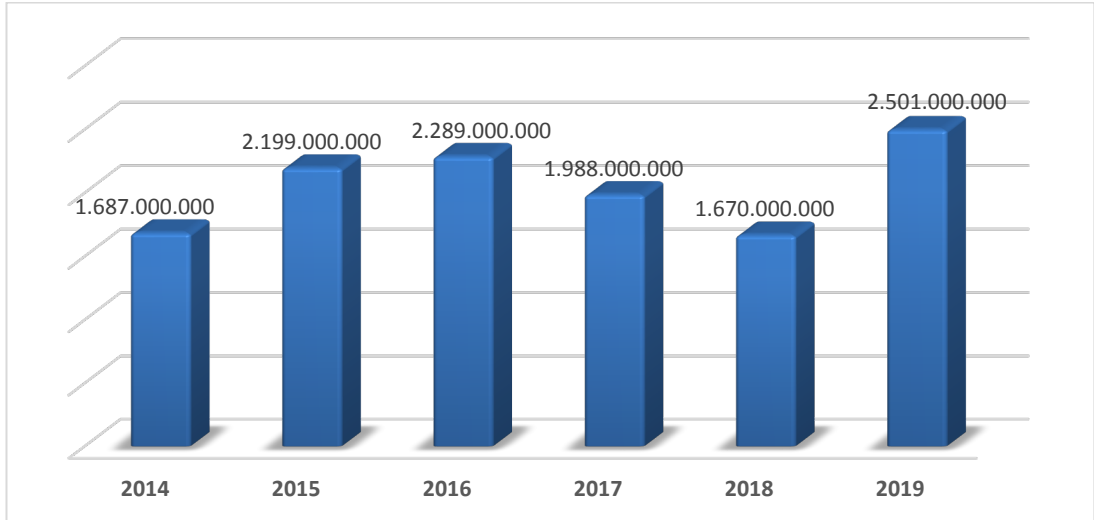
Birçok açıdan büyük bir turizm potansiyeline ve cazibe merkezine sahip olan Myanmar'da turizm gelişmekte olan bir sektördür. Myanmar'a gelen ziyaretçi sayısı, komşularına kıyasla azdır. Bu durum öncelikle ülkenin politik durumundan kaynaklanmaktadır. Ancak, askerî cuntanın sivil hükûmete güç aktarmasından sonra, turizm sektöründe artış görülmüş ve 2012'de turist varışları ilk kez bir milyonu aşmıştır. 2013-2020 yıllarını kapsayan Turizm Master Planı oluşturulmuştur. Turizm esas olarak 1992 yılından beri devlet tarafından teşvik edilmektedir. Ülkedeki turizm sektöründe özel işletmeler de bulunmakta olup bu işletmeler çok çeşitli turistlere hizmet vermektedir.

Turizm, Myanmarlı sivillere ekonomik fayda sağlama ve ülkeyi dünyanın geri kalanından izole etmekten kaçınma yöntemi olarak savunuculuk grupları tarafından desteklenmektedir. 2003 yılında İngiltere'de kurulan ve 2009'da sona eren Demokrasi yanlısı Sivil Toplum Örgütü olan Burma için sesler, "Küçük ölçekli, sorumlu turizmin zarardan daha fazla fayda sağlayabileceğine inanılmaktadır. Turistler durumun tamamen farkında olduğu ve turistlerin olumlu etkilerini en üst düzeye çıkarmak ve olumsuzlukları en aza indirmek için adımlar atıldığı sürece, turist ziyaretlerinin genel olarak yararlı olabileceği düşünülmektedir. Eski bir turizm bakanı, hükûmet gelirlerinin % 12'sinin turizmden elde edildiğini ve turizm endüstrisinin hükûmetin yıllık bütçesine 182 milyon dolar (2007) katkıda bulunduğunu ifade etmiştir.

Şekil 28: Uluslararası Turist Sayıları - Myanmar
Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayılarına bakıldığında ise 2012 yılından itibaren hızlı artış olduğu görülmektedir. 2012 yılında 1.059.000 kişiden 2014 yılına gelindiğinde bu rakam 3.081.000 kişiye yükselmiş ve 2015 yılında ise bu rakam 4.681.000 kişiye ulaşmıştır. 2019 yılında 4.364.000 uluslararası turist ülkeyi ziyaret etmiştir.

Şekil 29: Uluslararası Turizm Gelirleri - Myanmar
Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkenin uluslararası turizm gelirleri ise 2011 yılına kadar hiç 100.000.000 doları geçmediği görülürken 2011 yılında bu rakam 334.000.000 dolara yükselmiş ve 2012 yılında 500.000.000 doları geçmiştir. Ülkedeki uluslararası turizm gelirleri 2016

yılına kadar artmaya devam etmiş ve 2.289.000.000 dolara yükselmiştir. Bu yıldan sonra gelir düşmeye başlamış ve 2019 yılında 2.501.000.000 dolar olarak gerçekleşmiştir.

2.1.14. Kuzey Kore

Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti (KDHC) olarak tanınan Kuzey Kore'nin mevcut kültürel miras koruma ve yönetiminin temeli olan Kültür Varlıklarını Koruma Yasası, Japon sömürge dönemindeki çeşitli düzenlemelerden sonra 1962 yılı içinde yürürlüğe girmiştir.

1985 yılında Kültürel Miras Koruma Yönetimi Projesi'nin Güçlendirilmesi ile mevcut politikanın sonuçlarına dayanarak, gelecekte kültürel mirasın korunması ve yönetimi alanında yapılması gereken konularla ilgili altı hüküm belirtilmiştir. Bu hükümlere bakıldığında, kültürel miras alanlarını koruyan ve yöneten düzenli bir çalışma sisteminin kurulması, kültürel miras alanlarını orijinal hâliyle korumak ve yönetmek için önlemler alınması, kültürel kalıntı kazılarında ve kültürel kalıntıların kullanımında katı disiplin ve düzen kurulması ve kültürel kalıntıların korunması ve yönetiminde başarılı olması için halkın katılımının sağlanması gibi hükümlerin bulunduğu görülmektedir (JI, 2003: 39-67).

1990 yılında Maddi ve Kültürel Mirasların Korunması Hakkında Yönetmelik kalıntıların korunması ve yönetilmesi amacıyla bir koruma kurulunun kurulmasını düzenlenmiştir. Bu koruma kurulu ile ilgili kararlar ve yönetmelikler eşzamanlı olarak yayınlamıştır. Buna göre söz konusu karar ve yönetmeliklerde “Birincil Tarih ve Arkeoloji Bölümü”, “Sanat ve Mimarlık Bölümü”, “Folklor Bölümü”, “Müze Liderliği Dairesi” ve “Genel İşler Daire Başkanlığı” alt birimler olarak kurulabilir.

Bu yasanın Japon sömürge döneminde koruma kararnamesini ve o dönemde Japon Kültür Varlıklarını Koruma Yasası'nı kullandığı ve Kore'de kültürel miras yönetiminin temeli olan kültürel miras için modern ve sistematik bir koruma planının Japon sömürge yönetimi döneminde oluşturulduğu bilinen bir gerçektir. Bu nedenle, kanunun pek çok hükmü, zamanla değişen şartlara göre defalarca gözden geçirilmiş ve oluşturulmuştur (JI, 2003: 39-67).

Ülkedeki kültürel varlıkların temel koruyucu niteliğinde 1994 yılında Kore Yüce Halk Meclisi Daimi Komitesi Kararı ile kabul edilen Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'nin Kültürel Varlıkların Korunması Kanunu bulunmaktadır. Bu kanunun amacı, kültürel varlıkların korunması ve yönetilmesi için sıkı bir sistem ve düzenin kurulmasına, orijinal haliyle muhafaza edilmesine, uygun miras ve gelişimine ve ulusal mirasın güçlendirilmesine katkıda bulunmak amacıyla politikayı uygulamaktır. Bu kanun 6 bölümden ve 52 maddeden oluşmaktadır. Kanundaki ana bölümler şu şekildedir:

- Kültür varlıklarının korunması yasasının temelleri,
- Arkeolojik kazı ve kültürel kalıntıların toplanması,
- Kültürel varlıkların değerlendirilmesi ve tescili,
- Koruma ve kültürel varlıkların yönetimi,
- Kültürel varlıkların restorasyonu ve
- Kültürel varlıkların korunmasına rehberlik ve kontroldür.

2006 yılının başlarında Hazine, Tarihî Alanları, Manzara Alanları ve Doğal Anıtları Koruma Kararnamesi çıkarılmış ve aynı zamanda kültürel mirasın korunmasına yönelik yönetmelikler ve prosedürler yürürlüğe konmuştur. Bu kararname ile korunması gereken tarihî ve sanatsal değeri olan binalar, eserler, harabeler, tablolar, heykeller ve el sanatları gibi ülkeye ait kültürel mirası yansıtan eserler koruma altına alınmıştır. Ayrıca bu kararname ile ülkeye ait bu kültürel miras unsurlarının yabancı ülkelere veya diğer adalara çıkarılması, imha edilmesi ve kültürel miras unsurlarına zarar verilmesi yasaklanmış ve kuralları ihlal edenlere hapis ve para cezası verilmesi belirlenmiştir.

Ülke, UNESCO 1972 Dünya Doğal ve Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi'ne 1998 yılında katılmış ve bölgedeki diğer ülkeler içinde nispeten geç dâhil olan ülkeler arasında yer almaktadır. 2020 yılı itibarıyla ülkenin Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Listelerinde 2 kültürel ve 5 geçici listede olmak üzere toplamda 7 unsuru bulunmaktadır. Ülke, 2003 yılındaki İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi'ne 2008 yılında taraf olmuştur. İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Listesine 2 adet ulusal ve 1 adet çok uluslu kategoride olmak üzere toplam 3 somut olmayan kültürel miras unsuru dâhil etmiştir. Ülkenin sahip olduğu

ve İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne dâhil ettiği 3 adet unsuru da İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesinde yer almaktadır (UNESCO, 2020, URL3, URL4).

Ülkede turizm faaliyetleri ülke yönetimi tarafından sıkı bir şekilde denetlenmektedir. Ülkeye erişim sağlayan çok az sayıda özel tur operatörü bulunmaktadır. Turistler rehberli turlara çıkabilmektedir. 2011 yılında ülkenin Çin Halk Cumhuriyeti ile olan kuzey sınırı açılmış ve Çin'den insanlar fotoğraf çekmenin serbest olduğu Kuzey Kore'nin sınır bölgesi olan Luo'ya kendi araçları ile seyahat etmeye başlamışlardır. Bu durum o bölgede turizmin gelişmesine yönelik ilk adım olarak değerlendirilmiştir. Kuzey Kore 2013 yılı aralık ayından bu yana kış aylarında ülkeye gelmek isteyen turistlere açılmış ve Kangwon Eyaletindeki Wonsan Şehri dışındaki Masikryong Kayak Merkezi 2014 yılının başlarında faaliyete geçmiştir. Son zamanlarda bazı turlar Rajin ve Chongjin gibi ülkenin diğer bölgelerine genişleyebilmiştir.

Ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayıları ve uluslararası turizm gelirlerine dair veri Dünya Bankası ve Dünya Turizm Örgütü resmî internet sayfalarında bulunmadığından bu parametrelere dair değerlendirme yapılamamıştır.

2.1.15. Bangladeş

Önceden İngiliz Hindistan'ın bir eyaleti olan Bengal, Hindistan alt kıtasının bağımsızlığını kazanması nedeniyle 1947 yılında ayrıldı. Bengal şimdi, Hindistan Cumhuriyeti'nin bir eyaleti olan günümüz Batı Bengal ve daha önce Doğu Pakistan olarak bilinen Pakistan'ın bir parçası olan Doğu Bengal'den oluşuyordu. Doğu Pakistan daha sonra 1971'de silahlı mücadele yoluyla egemen bir devlet olan Bangladeş Halk Cumhuriyeti oldu (Siddiqui, 2003: 7).

Bangladeş, zengin kültürel çeşitliliğe sahip bir ülkedir. Sosyal inançların güçlendirilmesine, direnç ve rekreasyonun yanı sıra ekonomik kalkınmaya katkıda bulunan çok sayıda somut ve somut olmayan kültürel mirasa sahiptir. (Mahmood, 2019:1-5).

Bangladeş, birçok somut ve somut olmayan kültürel mirasa sahiptir. Bununla birlikte, çeşitli zorluklar nedeniyle, Bangladeş'teki kültürel mirasın çoğu, farkındalık

eksikliği nedeniyle risk altında veya savunmasız durumdadır. (Khalid, & Chowdhury, 2018: 468–473)

Bangladeş'in kültür politikaları Bangladeş Hükûmeti tarafından düzenlenmiştir. Ana vurgu, mirası koruyarak ve Bangladeş'in çağdaş sanat, zanaat, müzik, dans, tiyatro ve diğer tüm kültürel faaliyetlerinin büyümesini kolaylaştırarak ulusal kimliğin korunması üzerinedir. Bu kültür politikasının ilkeleri şu şekildedir. (Quader, 2009: 29-40).

- Kültürel mirasın korunması ve yayılmasının kolaylaştırılması;
- Çağdaş sanatın sağlıklı büyümesine ve yerel kültürel etkinliklerin uygulanmasına yardımcı olmak;
- Bengal dili ve edebiyatının geliştirilmesi ve zenginleştirilmesi;
- Arkeolojik yönlerin korunması ve geliştirilmesi;
- Eski eserlerin toplanması, korunması ve sergilenmesi;
- Tarihi öneme sahip ulusal belgelerin toplanması ve korunması ve
- Halk kütüphanelerinin geliştirilmesi

Ülkede kültürel mirasın devlet yapılanması şu şekildedir: Üst kurum olarak Kültür Bakanlığı bulunmakta ve bu bakanlık bünyesinde Arkeoloji Bölümü, Bangla (Bengalce) Akademisi, Ulusal Arşiv ve Kütüphane Dairesi, Bangladeş Shilpakala (kültür) Akademisi, Bangladeş Ulusal Müzesi, Halk Kütüphanesi Bölümü, Nazrul Enstitüsü, Bangladeş Halk Sanatları ve El sanatları vakfı, Ahsan Manzil Müzesi, Cox's Bazar Kültür Merkezi yer almaktadır. (Rahman, 2012: 6-15).

Ülkede, UNESCO Dakka Ofisi, Bangladeş Shilpokala Akademisi ve Kültür İşleri Bakanlığı (MoCA) tarafından Bangladeş'te Sürdürülebilir Kalkınma için Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması için Ulusal Kapasitelerin Güçlendirilmesi (2016–2019) başlıklı üç yıllık bir proje uygulamıştır. Toplum temelli somut olmayan kültürel miras envanteri üzerine birkaç eğitim oturumu ve somut olmayan kültürel miras adaylığı üzerine kapasite geliştirme eğitim çalışmayı düzenlenmiştir. (Mahmood, 2019: 1-5).

Ülke, UNESCO 1972 Dünya Doğal ve Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi'ne 1983 yılında katılmış ve bölgedeki diğer ülkeler içinde en erken dâhil olan ülkeler

arasında yer almaktadır. 2020 yılı itibarıyla ülkenin Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Listelerinde 1 doğal, 2 kültürel ve 5 geçici listede olmak üzere toplamda 8 unsuru bulunmaktadır. Ülke, 2003 yılındaki İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ne 2009 yılında taraf olmuş ve listeye 4 adet ulusal kategoride somut olmayan kültürel miras unsuru dâhil etmiştir. Ülkenin sahip olduğu ve İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne dâhil ettiği 4 adet unsuru da İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesinde yer almaktadır (UNESCO, 2020, URL3, URL4).

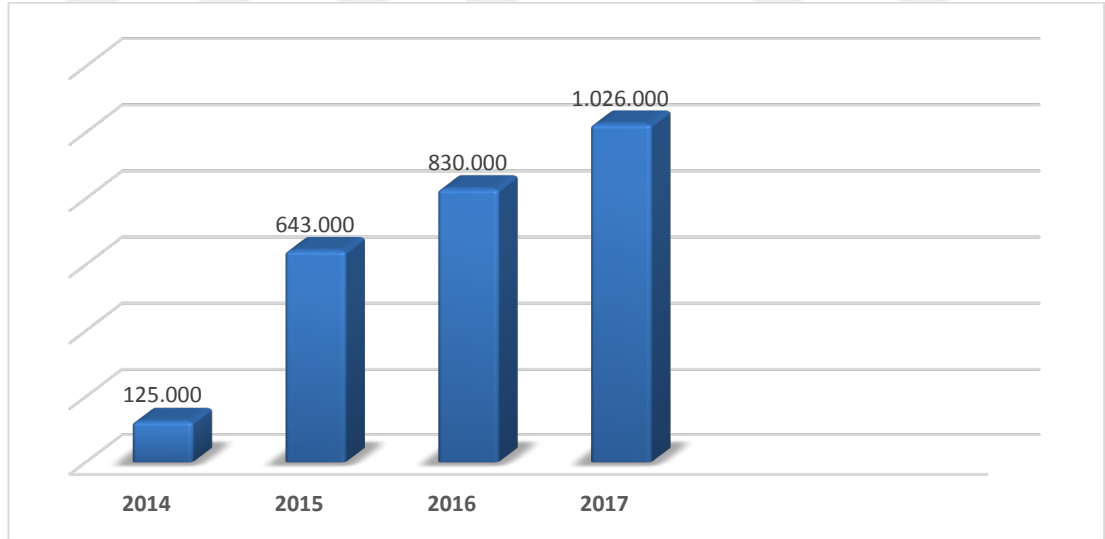
Güneyde Bengal Körfezi ile Myanmar ile Hindistan arasında yer alan Bangladeş küçük bir ülkedir. Sundarban, Bagerhat şehrindeki Tarihî Cami, Paharpur'daki Buddihist Vihara Harabeleri arasında Bangladeş'teki üç dünya mirasıdır. Doğanın güzelliğini gözlemlemek için çok sayıda yerli ve yabancı turist ülkeyi özellikle de turistik cazibe merkezlerini ziyaret etmektedir. Bangladeş Parjatan Corporation (BPC), Sivil Havacılık ve Turizm Bakanlığı bünyesinde Bangladeş'teki turizm sektörüyle ilgilenmektedir. (Roy ve Roy 2015: 53-61).

Bangladeş Parjatan Corporation (BPC), 1972'de kurulan Sivil Havacılık ve Turizm Bakanlığı'na bağlı özerk bir kurumdur. BPC'nin temel hedefi turizm sektörünü genişletmekle yerli ve yabancı turistlere hizmet sunmaktır. Ulusal Otel ve Turizm Eğitim Enstitüsü (NHTTI), profesyonel turizm yönetimi eğitimi veren bir kurumdur. NHTTI, 1974 yılında Bangladesh Parjatan Corporation altında kurulmuştur. Bu enstitü, otel ve turizm endüstrisi için eğitilmiş personel sağlamak adına kurslar sunmaktadır. NHTTI, 1994 yılında otel işletmeciliğinde iki yıllık bir diploma kursu başlatmış ayrıca BPC personeline iş eğitimi vermekte ve turizmin gelişmesiyle ilgili özel seminer, atölye düzenlemektedir. Turizmin gelişmesini destekleyen bir diğer önemli kurum ise Bangladeş Turizm Kurulu'dur. Bangladeş Turizm Kurulu, özel sektördeki güçlü talebi karşılamak için 2010 yılında kurulmuştur (Roy ve Roy 2015: 53-61).

Bangladeş, dünya haritasında yeni bir turizm merkezidir. Bangladeş, çekici doğal güzelliği ve zengin kültürel mirası nedeniyle turizmi geliştirmek için muazzam bir potansiyele sahiptir. Bu amaçla uygun pazarlama planı ve stratejisi oluşturulabilir ve uygulanabilirse turizm Bangladeş ekonomisine değer katabilir (Tuhin ve Majumder, 2011: 287-296).

Ülkedeki turistik mekanlar arasında tarihî anıtlar, tatil köyleri, plajlar, piknik yerleri, ormanlar ve kabile halkı, çeşitli türlerin vahşi yaşamı yer almaktadır. Rajshahi'deki Puthia tapınak şehri, Bogra'daki en büyük ve en eski arkeolojik site Mahasthangarh, tek en büyük Budist manastırı Naogaon'daki Paharpur, Hindu tapınağı, Kantaji Tapınağı, dünyanın en uzun doğal kırılmamış deniz plajı olan Cox's Bazar en önemli turistik destinasyonları oluşturmaktadır. Ülkeyi ziyaret eden turistler için olta balıkçılığı, su kayağı, nehir gezintisi, yürüyüş, kürek çekme, yatçılık ve deniz banyosu gibi aktiviteler yer almaktadır (Travel & Tourism Economic Impact 2013: Bangladesh, URL13)

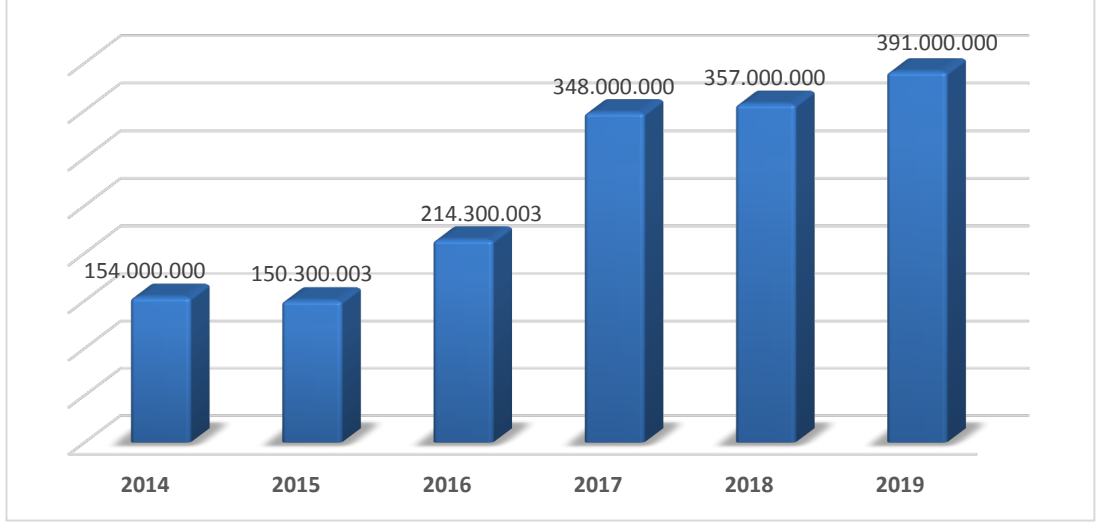
Bangladeş'te kültür turizmi, yerel ve uluslararası turistler için önemli ilgi alanları olabilecek alt kültür, ritüel ve festivallerde çok sayıda varyasyona sahip farklı etnik gruplara sahip olduğu için çok olası görünmektedir. Bengal kültürünü dünya turizmi arenasında tanıtmak için kültür turizmine vurgu yapmak şarttır. Bununla birlikte, Bangladeş'te kültür turizmi sınırlamalardan muaf değildir, ancak uygun politika ve plan geliştirilip uygulanabilirse, yine de büyük bir gelişme kapsamına sahiptir (Shamsuddoha ve Nasir, 2010: 28-32).

Şekil 30: Uluslararası Turist Sayıları - Bangladeş

Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayılarına bakıldığında ise 2014 yılına kadar dalgalı bir seyir izlediği görülürken 2015 yılında 500.000 kişiden fazla bir artış göstererek bu rakam 643.000 kişiye yükselmiş ve 2017 yılında ise bu rakam 1.026.000 kişiye ulaşmıştır. 2018 yılına ait veri bulunamamıştır.

Şekil 31: Uluslararası Turizm Gelirleri - Bangladeş
Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkenin uluslararası turizm gelirleri ise 2012 yılına kadar 100.000.000 doları hiç geçmediği görülürken 2012 yılında bu rakam 105.000.000 dolar olarak gerçekleşmiştir. Ülkedeki uluslararası turizm gelirleri artmaya devam etmiş ve 2017 yılında 348.000.000 dolara yükselmiştir. 2018 yılında 357.000.000 dolar, 2019 yılında ise 391.000.000 dolar olarak gerçekleşmiştir.

2.1.16. Moğolistan

Kuzeyde Rusya ile güneyde Çin arasında, Doğu Asya'nın iç kısımlarının derinliklerinde karayla çevrili Moğolistan; Şamanizm ve Budist inançlarının, göçebe değerlerin ve geleneklerin aşılmasıyla zengin bir eritme potasıdır. Moğol kültürü, Moğol göçebe yaşam tarzından büyük ölçüde etkilenmiştir. Ülkedeki kültürel faaliyetler Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı bünyesindeki kültür ve sanattan sorumlu müdürlüğün görev alanına girmektedir.

Ülkedeki kültür ve kültürel mirasın korunmasına yönelik yasal zemin aşağıdaki aşamaları izleyerek oluşmuştur:

- 1990'da 1972 UNESCO WHC'ye katıldıktan sonra, Moğolistan ilgili yasa ve yönetmelikleri kabul etti. Örneğin, 1994 yılında Moğolistan Parlamentosu, Tarihi ve Kültürel Unutulmaz Nesnelere Korunması Yasası'nı onayladı.
- Bu yasa 2001 yılında Kültürel Mirasın Korunması Yasası olarak yeniden yapılandırıldı ve yeniden adlandırıldı.

- 2003 yılındaki UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasına İlişkin Sözleşme 2005 yılında kabul edildi.
- 2007 yılında Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesine ilişkin 2005 UNESCO Sözleşmesi'ni onaylamıştır
- Kültürel mirasın korunması, geliştirilmesi ve muhafazasına ilişkin bir dizi hükûmet kararı, ulusal program, yönetmelik ve yasa çıkarılmıştır (Tsetsentsolmon, 2015:40-68). Bunlar arasında 2006 ile 2008 yılları arasında uygulanan ulusal kültürel miras verilerini sayısallaştırma ve koruma programı; Tarihî ve Kültürel Taşınmaz Mirasları Koruma ve Restorasyon Programı 2008'den 2015'e kadar uygulanmıştır.

1990'dan 2014'e kadar, uluslararası bağışçıların düzenlemelerine ve UNESCO'nun sözleşmelerine ve tanımlarına yanıt olarak, Moğol kültürel miras yasaları ve programları kültür ve kültürel miras kavramını yeniden şekillendirilmiştir (Tsetsentsolmon, 2015: 75).

Dünyanın en büyük yataklarından biri olarak bilinen Moğolistan'daki en büyük mühendislik-inşaat projesi olan Oyu Tolgoi (OT) madeni tarafından 2009 yılında Moğol Kültürel Mirasın Korunması Yasası gereği Kültürel Miras Programı yürütülmüş ve bu program arkeoloji, paleontoloji, antropoloji, kültürel miras, ekonomi ve çevre alanlarını kapsamıştır. Programın odak noktası, yalnızca somut kültürel mirası değil, aynı zamanda somut olmayan kültürel mirası da koruma girişimiydi. Bu program sonucunda somut ve somut olmayan kültürel mirasın yönetimi ve korunmasına odaklanan bir Kültürel Miras Yönetim Sistemi kuruldu. Bu sistemin temel amacı OT projesiyle ilişkili kültürel miras tehditlerini azaltmak ve yönetmek, kültür değişikliğini izlemek ve anlamak, kültürel mirasın tanıtımı ve korunması için fırsatları takip etmek ve kâr amacı gütmeyen kuruluşları ve halkı teşvik etmek ve desteklemektir. Ayrıca bu program Gobi bölgesi ortamının benzersizliğini tasvir etmek için Gobi kültürü adlı bir kavram oluşturulmuştur (Gunchinsuren, Altschul ve Olsen, 2011: 91-93).

Ülke, UNESCO 1972 Dünya Doğal ve Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi'ne 1990 yılında katılmıştır. 2020 yılı itibarıyla ülkenin Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Listelerinde 2 doğal, 3 kültürel ve 12 geçici listede olmak üzere toplamda 17 unsuru

bulunmaktadır. Ülke, 2003 yılındaki İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi'ne 2005 yılında taraf olmuş ve listeye 13 adet ulusal ve 2 adet çok uluslu kategoride olmak üzere toplam 15 adet somut olmayan kültürel miras unsuru dâhil etmiştir. Ülkenin sahip olduğu ve İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne dâhil ettiği 7 adet Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi ve 4 adet unsuru da İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesinde yer almaktadır (UNESCO, 2020, URL3, URL4).

Moğolistan; benzersiz ve nispeten keşfedilmemiş bir seyahat noktası doğal özellikler, çok çeşitli el değmemiş manzaralar, göçebe yaşam tarzı ve kültürün kombinasyonu ile turizm açısından harika bir fırsat sunmaktadır. Ülkedeki Sosyalist Hükûmet döneminde son derece sınırlı olan turizm 1990 Demokratik Devrimi sonrasında hızlı bir gelişme göstermiştir. Moğolistan, üyesi olduğu Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nde aktif rol almaktadır.

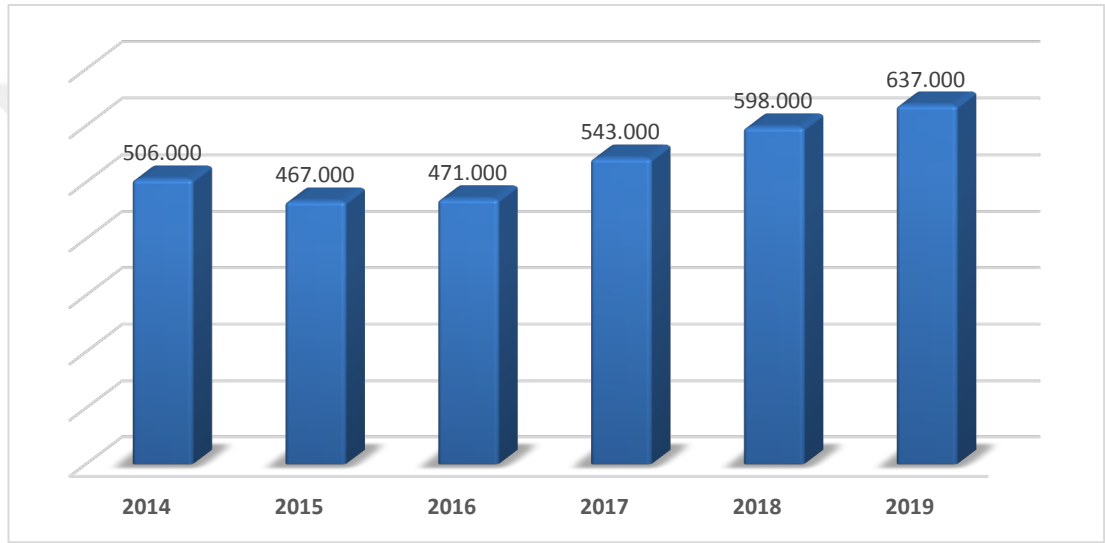
Moğol halkının yıllarca tecrit altında iyi korunmuş kültür ve medeniyeti, post-modern toplumlardan gelen ziyaretçiler için başlıca cazibe merkezleridir. Turistik yerler arasında Gobi çölü gibi nispeten bozulmamış doğal kaynaklar, Khuvsgul gibi doğal göller ve Altay dağları yer alır. Ülke, hem doğa bilimcileri hem de sporcuları çeken flora ve fauna açısından zengin olmakla birlikte aynı zamanda bir dizi ilginç arkeolojik, jeolojik ve paleontolojik alan da içermektedir (O'Gorman, 2007: 189-210).

Karayolu, Ulaştırma ve Turizm Bakanlığı bünyesinde bulunan Turizm Politikası ve Koordinasyon Dairesi, ürün geliştirme ve tanıtımı da dâhil olmak üzere turizm politika ve stratejisinin oluşturulması ve koordinasyonundan sorumlu devlet kuruluşu olarak görev yapmaktadır. Moğol Turizm Kurulu, sınırlı finansmanının kısıtlamaları dâhilinde yerli ve yabancı ziyaretçilere Moğol kültürünü ve geleneğini kutlayan bir etkinlik takvimi sunmaktadır (O'Gorman, 2007: 189-210).

Öne çıkan ilgi çekici etkinlikler arasında Khuvsgul Gölü'ndeki Buz Festivali, ren geyiği çobanlığı ve şaman sanatı festivallerinin yanı sıra şiir ve sanat festivalleri sayılabilir. 2006 yılında, etkinlik takvimi Büyük Moğol Devleti'nin 800. yıldönümünü çevreleyen kutlamaları vurgulayacak şekilde genişletildi. Ayrıca ülkede Temmuz ayı ortasında, Moğol hükûmeti tarafından atanan özel bir

organizasyon komitesi tarafından düzenlenen Ulan Batur'daki Ulusal Naadam festivali hem uluslararası ziyaretçiler için kültür turizmi ürününün bir unsuru olarak hem de yerli ziyaretçiler için yerli kültürün bir kutlaması olarak önemini korumaktadır.

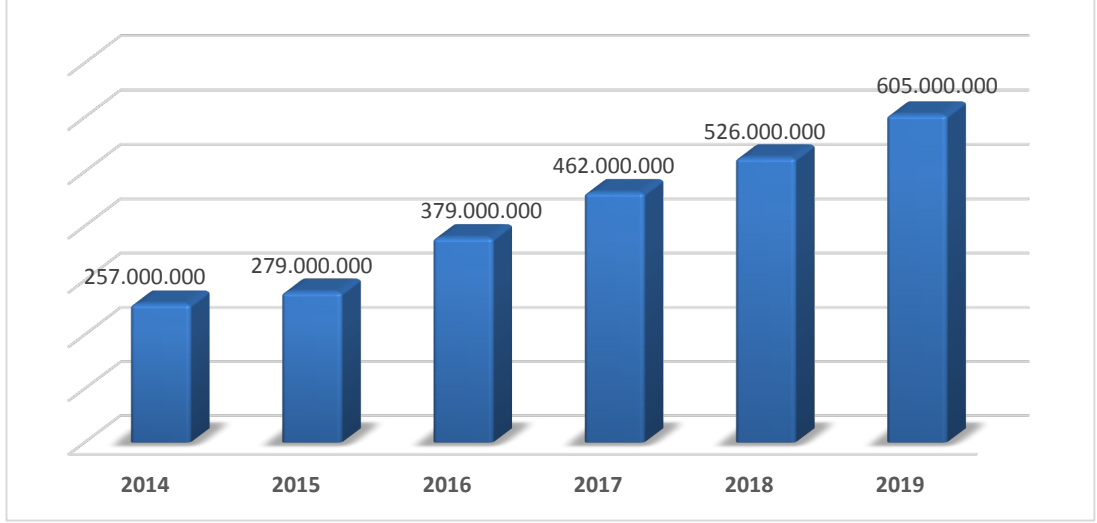
Turizm, ulusal ekonominin küçük ama büyüyen bir bölümünü oluşturur ve otelcilik ve ulaşım sektörlerinde istihdam olanakları sağlamaktadır. Ülkeye gelen ziyaretçilerin çoğu Çin ve Rusya'dan, daha az sayıda ise Güney Kore, Japonya ve Amerika Birleşik Devletleri'nden gelmektedir (Britanica, 2021, URL14)

Şekil 32: Uluslararası Turist Sayıları - Moğolistan

Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayılarına bakıldığında ise 2003 yılında 201.000 kişi iken 2010 yılında bu rakam 456.000 kişiye yükselmiştir. 2019 yılında ise 637.000 olarak gerçekleşmiştir. Genel duruma bakıldığında az da olsa düşüşlerin olduğu yıllar bulunmakla birlikte artış eğiliminde olduğu söylenebilir.

Şekil 33: Uluslararası Turizm Gelirleri - Moğolistan
Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkenin uluslararası turizm gelirleri ise 2015 yılına kadar genel olarak dalgalı bir seyir izlediği görülürken bu yıldan sonra keskin artışların olduğu görülmektedir. 2015 yılında 279.000.000 dolar iken bir yıl sonra uluslararası turizm geliri 2016 yılında 379.000.000 dolara yükselmiştir. Bu keskin yükselme eğilimi devam etmiş ve 2019 yılında ülkenin uluslararası turizm geliri 605.000.000 dolara yükselmiştir.

2.1.17. Doğu Timor

Timor-Leste, insanların kimliklerinin ve aslında ulusal kimliğin geliştirilmesinin temellerini oluşturan çeşitli ve uluslararası açıdan önemli bir kültürel mirasa sahiptir.

Doğu Timor'da, hem somut hem de somut olmayan kültürel miras, çeşitli ve canlıdır. Ulusun çok sayıda farklı etno-dilsel gruplarının geleneksel kültürel mirası yaşayan bir kültür, günlük bir gereklilik ve bireysel ve sosyal kimliklerin ayrılmaz bir parçasıdır. Geleneksel kültürlerin sosyal ve ritüel yönleri, danslar ve şarkılar, ağaç işleri, çömlekçilik ve dokuma becerileri ve 'ritüel dil' şiiri gibi somut olmayan kültürel mirasla doludur.

Doğu Timor Stratejik Gelişim Planı (2011-2030) ulusun kültürel mirasını korumanın ve toplulukları kültürel miras varlıklarından gelir ve sosyal refahı artırmak için desteklemenin önemini vurgulamaktadır. Doğu Timor'un doğal güzelliği, zengin tarihi ve kültürel mirası ile, ekonomik kalkınmamızı destekleyen önemli bir endüstri olarak turizmi geliştirmek için büyük bir potansiyel vardır. Ülkede Ramelau festivali,

Dom Boaventura kutlamaları gibi kültürel faaliyetler düzenlenmektedir. Ayrıca Ulusal Direniş Müzesi, Timor-Leste Müze ve Kültür Merkezi ve Bölgesel Kültür Merkezleri bulunmaktadır.

Ülke anayasasında '*Herkesin kültürel zevk ve yaratıcılık hakkına ve kültürel mirası koruma ve değer verme yükümlülüğüne sahip olduğu*' açık bir şekilde ifade edilmektedir (Doğu Timor Anayasası Bölüm 59/5, URL15).

Ülkede Kültürel Miras Yasası bulunmakla birlikte ayrıca devletin 2011 yılında almış olduğu Kültürel Mirasın Korunmasına İlişkin Kararı da vardır. Turizm Bakanlığı (MT) bünyesindeki Devlet Sanat ve Kültür Sekreterliği (SSAC) ülkenin kültürel mirasının tanınması ve geliştirilmesinde aktif rol oynamaktadır.

Dünya Bankası tarafından hazırlanan ve 2013 yılında yayınlanan Doğu Timor'da Kültürel Miras ve Altyapı Geliştirme Üzerine Kültürel Miras Politika Notu adlı raporda ülkedeki kurumların kültürel miras politika gündemine katkıda bulunmaya yönelik tavsiyeler belirlenmiştir. Bu raporun genel amacı Timor-Leste'nin Kültürel Miras Varlıklarının Sürdürülebilir Koruma ve Gelişimini Güçlendirmeyi Sürdürmek olarak ifade edilmiştir. Dört adet özel hedef belirlenmiştir:

- Kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi için yasal çerçevenin ve kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi,
- Kültürel mirasın değerine ilişkin bilgi ve anlayış oluşturulması,
- Toplulukların kültürel miras varlıklarını korumak ve geliştirmek için yetkilendirilmesi,
- Sürdürülebilir turizm ve yaratıcı endüstriler için pazarlar geliştirilmesi

Yine bu raporda belirlenen bu özel hedefler için yedi adet öncelik alanı belirlenmiştir. Bunlar;

- SSAC'nin kültürel mirasın korunması için açık bir yasal çerçeve içinde çalışma yeteneğinin güçlendirilmesi
- SSAC kayıtları için ülkenin kültürel miras varlıkları hakkındaki bilginin artırılması,
- Kültürel miras varlıklarının toplum düzeyinde yönetimi için katılımcı planlamanın desteklenmesi,

- Pazar gelişimi için mevcut programlamanın genişletilmesi,
- Kültürel mirasa özgü turizmi daha da teşvik etmek ve altyapı geliştirmenin neden olduğu erişilebilirliğin vurgulanması,
- SSAC'nin kurumsal ve insan kaynakları kapasitesinin güçlendirilmesi,
- Tüm paydaşların (toplum, hükûmet, sivil toplum) kültürel miras varlıklarına yönelik tehditler ve potansiyelleri hakkındaki bilgilerinin artırılması ve
- Miras varlıkları hakkında toplum düzeyinde karar verme sürecinde cinsiyet ve sosyal içermenin desteklenmesi şeklindedir. (Policy Note on Cultural Heritage and Infrastructure Development in Timor-Leste, 2013: 3-6)

Ülke, UNESCO 1972 Dünya Doğal ve Kültürel Mirasının Korunması sözleşmesine ve 2003 yılındaki Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ne 2016 yılında katılmış ve bölge ülkeleri içinde en geç dâhil olan ülkeler arasında yer almaktadır. 2020 yılı itibarıyla ülkenin Dünya Doğal ve Kültürel Mirası ve Somut Olmayan Kültürel Miras listelerinde herhangi bir unsuru bulunmaktadır (UNESCO, 2020, URL3, URL4).

Timor-Leste, 2002 yılında Asya'nın en yeni ülkesi olarak ortaya çıkan küçük bir adadır ve coğrafi, doğal ve sosyo kültürel zayıflıkları ve savunmasızlığı ile dünyada büyük ölçüde bir turizm destinasyonu olarak bilinmemektedir (Cabasset-Semedo, 2009; 213-232, JG Taylor vd., 2011: 3; Vong, Valle ve Silva, 2014: 399-410). Bu ülkede turizm; tarım ve petrole ek olarak ulusal ekonomik kalkınmanın önceliklerinden biri olarak kabul edilmektedir (TL-SDP, 2011, URL17; Tolkach, 2013: 18-21; Vong vd., 2014: 399-410).

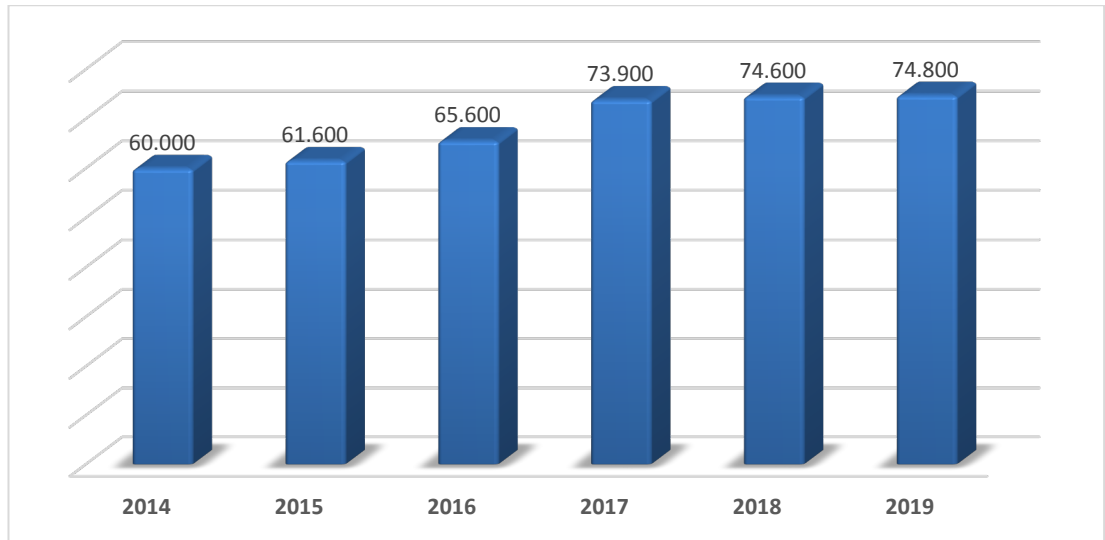
Bağımsızlığın son on yılında (2002-2012), Timor-Leste, Birleşmiş Milletler'in (BM) desteğiyle ve uluslararası kalkınma ajansları ile işbirliği içinde ekonomik, politik, sosyal, kültürel ve turizm sektörlerinde insani ve kısa vadeli kalkınma projeleri üstlenmiştir. (Vong, 2014: 24-26).

Doğu Timor Hükûmeti (2002-2012) turizmi ulusal ekonomik kalkınma için stratejik sektörlerden ve önceliklerden biri olarak görmektedir. Doğu Timor Stratejik

Kalkınma Planı (SDP) 2011 - 2030'da, turizmin doğal çevrenin sürdürülebilirliği, teşvik edilmesi, korunması ve kültürel değerlerin korunması temelinde geliştirilmesi vurgulanmaktadır. (TL-SDP, 2011, URL17).

Ülkedeki mevcut turizm gelişimi doğal ve kültürel varlıklara odaklanmış ve toplum temelli turizm ve ekoturizmi vurgulamıştır (Tolkach, 2013: 18-21). Şnorkelli yüzme ve dalış popüler aktivitelerdir. Dağlık iç kısım, yürüyüş, trekking ve dağ bisikleti için potansiyele sahiptir (Cabasset-Semedo, 2009: 213-232). Ülkede *Tour de Timor* gibi uluslararası spor etkinlikleri düzenlenmektedir. Ülke; geleneksel kültürler, Portekiz kolonizasyonu ve Endonezya işgaline karşı direnişle ilgili uzun bir kültürel ve tarihî mirasa sahiptir (Tolkach, 2013: 18-21; Vong vd., 2014: 399-410). Bununla birlikte, altyapı ve insan kaynaklarındaki sınırlama, turizmin gelişmesinin önündeki en büyük engellerdir (Tolkach, 2013: 399-410).

Bağımsızlığını yeni kazanmış bir ülke olarak ve hâlâ büyük ölçüde alışılmışın dışında olan Timor-Leste, hem miras ve kültür açısından hem de genel yaşam tarzı açısından ziyaret etmek için büyüleyici bir ülkedir.

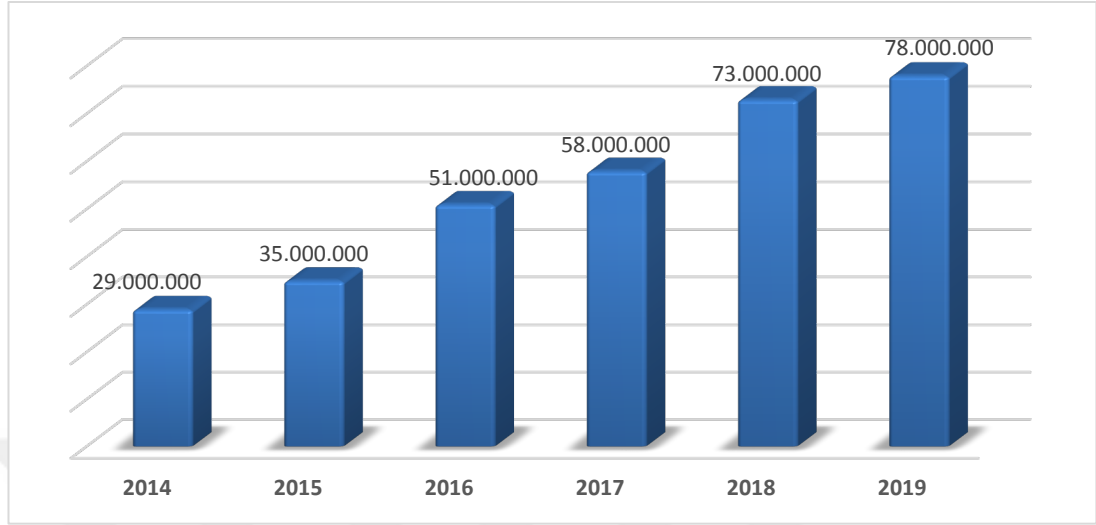

Şekil 34: Uluslararası Turist Sayıları – Doğu Timor

Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkeyi ziyaret eden uluslararası turist sayıları 2006-2018 yılları arasına ait olup bu veriler incelendiğinde 2006 yılında 14.000 kişi iken 2010 yılına gelindiğinde bu rakam 40.000 kişiye ulaşmıştır. 2010-2018 yılları arasında kısmen düşüşler olsa da

genel olarak artış devam etmiş ve 2019 yılında 74.800 uluslararası turist ülkeyi ziyaret etmiştir.

Şekil 35: Uluslararası Turizm Gelirleri - Doğu Timor
Kaynak: Dünya Bankası, 2020, URL5

Ülkenin uluslararası turizm gelirleri ise 2006 yılında 20.300.000 dolardan 2010 yılında 24.000.000 dolara, 2016 yılında 51.000.000 dolara yükselmiş ve 2019 yılında ise 78.000.000 dolar olarak gerçekleşmiştir. Genel olarak bakıldığında ülkenin uluslararası turizm gelirlerinin artma eğiliminde olduğu söylenebilir.

2.2. Uzak Doğu Ülkelerinde Kültürel Miras, Turizm ve Sürdürülebilirliğe Dair Genel Değerlendirme

Küreselleşmeyi sosyolojik ve ekonomik yönlerden kolaylaştıran ve önemli bir uluslararası tarafı olan turizm (Tümertekin ve Özgüç, 2012: 56) bir dönem belirli coğrafi bölgelerde küçük ölçekli faaliyetlerle sınırlandırılırken (Fouberg ve diğerleri, 2012: 21), artık her sene yaklaşık 800 milyondan fazla insanın hareket ettiği büyük bir sektör hâline gelmiştir.

Son zamanlarda kaydettiği yüksek büyüme hızı ve gelire yaptığı katkıların yanı sıra, kültürel turizm faaliyetleri istihdama ve bölgelerarası eşitsizliği gidermeye katkıları göz önüne alındığında sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın motor gücü olarak görülmektedir.

Kültürel mirasın, kültür turizmin gelişiminde önemli katkıları bulunmaktadır. Kültürel turizm, turistlerin kültürel mirasa ilgisinin ve bu kültürel mirası ziyaret eden turistlerin bir sonucu olarak gelişmeye başlamıştır. Kültürel değerler bölge turizmi için büyük önem taşımaktadır. Geçmiş uygarlıkların kalıntılarının yanı sıra yaşam tarzı, gelenekler, festivaller, müzik ve eğlence, el sanatları, yemek ve alışkanlıklar kültür turizminin en önemli ürünlerini oluşturmaktadır (Meydan ve Baykan,2007: 12-13).

Bugün miras tartışmasız küresel turizmin en önemli itici gücüdür. Kültür turizmi kaynakları oldukça çeşitli olmalarına rağmen bilinçsiz uygulamalarla zaman içerisinde kaybolma tehlikesi ile karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu kaybolma tehditini önlemek kaynakların korunması ve sürdürülebilirliğine bağlıdır.

Kültürel turizm kaynaklarında kültürel mirasın yeri aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 6: Kültürel Turizm Kaynakları

Kültürel Turizm Kaynakları	
Miras Çekicilikleri • Müzeler ve kültürel miras çekicilikleri • Kaleler, tarihî kalıntılar ve kamu binaları • Tarihî bahçeler • Tarihî sit alanları • Tarihî Köy ve kasabalar	Endüstri ve Ticaret • İş yeri ziyaretleri • Tarımsal çekicilikler • Ünlü Mağazalar • Pazarlar • Boş zaman alışverişleri • Alışveriş merkezleri
Sportif ve Boş Zaman Faaliyetleri • Katılımcılar • Seyirciler • Geleneksel oyunlar ve sporlar • Sağlık Merkezleri	Festival ve Özel Etkinlikler • Folklor • Sanatçılar • Spor • Özel İlgiler
Moder Kültür • Yerel Filmler • Yerel televizyonlar • Temalı Parklar	İnanç Merkezleri • Türbeler • Kiliseler • Katedraller
Lisan • Yerel Lisanlar • Bölgesel Lisanlar • Dil Okulları	Sanatsal Faaliyetler • Tiyatrolar • Sanat Galerileri
Tarihsel Etkinlikler Ve Ünlü Kişiler	Yerel İçkiler Ve İçecekler
Temalı Etkinlikler ve Gezi Programları	Özel İlgi Seyehatleri
Mimari Çeşitlilik	Yerel El Sanatları

Kaynak: (Swarbrooke, 1999: 306).

Kültür turizminde kaynaklar oldukça geniştir ve bu unsurlar Tablo 6' da ayrıntılı olarak görülmektedir. Buldukları yörede turizmin gelişmesi adına bu kaynaklar

önemli bir yere sahiptir. Buldukları yörenin kültürü hakkında fikir vermelerinden dolayı bu kaynakların korunması ve değerlerini kaybetmeden geliştirilmeleri büyük önem taşımaktadır. Bu kaynaklar arasında kültürel miraslar kültür turizmi adına ayrı bir öneme sahiptir (Kızılırmak ve Kurtuldu, 2005: 100-103).

Uzak Doğu ülkelerindeki kültürel miras yaklaşımları, turizm ve sürdürülebilirliğe dair bu bölümde sunulan bilgilerin genel değerlendirilmesinden elde edilen bulgular aşağıdaki gibidir.

- Hem taşınabilir hem de taşınmaz kültür varlıklarına dair yasalar bulunmaktadır.
- Kültürel varlıkları doğrudan etkileyen kentsel gelişim gibi faaliyetleri düzenleyen bir mevzuat yapısı vardır.
- Kültürel mirasın öneminin ulusal düzeyde tanınması ve kültür varlıklarının yönetimine halkın bağlılığı ve kültürel mirasın korunması bazı ülkelerde anayasal zorunluluktur.
- Japonya ve Çin Halk Cumhuriyeti gibi bazı ülkelerde, korumaya yönelik halkın güçlü bir geleneği bulunmaktadır.
- Bölgedeki pek çok ülke bağımsızlıklarını kazanana kadar önemli koruma yasalarına sahip değildir.
- Bazı ülkeler, hem taşınır hem de taşınmaz mülke atıfta bulunmak için tek bir terim ("antik dönem" veya "ulusal kültürel varlık" gibi) kullanmaktadır.
- Diğer ülkeler yasal olarak taşınmaz ve taşınabilir kültürel varlıklar arasında (örneğin, "anıtlar" ile "antikalar" veya "kalıntılar" arasında) ayırım yapmamaktadır.
- Bazı ülkelerin (Endonezya, Malezya, Myanmar ve Singapur), bir kültürel varlığın tanımına, ögenin bulunduğu veya var olduğuna inanılan alan veya araziye dâhil ederek, bu bölgedeki arazinin korumasını genişlettiği görülmektedir.
- Diğer bir tanımlayıcı özellik, üretim tarihi veya yaştır. Bazı eyaletler sabit bir tarih kullanır. Örneğin Malezya'da eski eserler, 1850'den önce yapılmış veya değiştirilmiş nesnelere dir. Pakistan yasaları, 1857 veya daha eski tarihli nesnelere kapsar. Diğer eyaletler bir taşınma tarihi kullanır. Örneğin, Filipinler'de "antikalar", yüz yıldan eski tüm nesnelere anlamına gelir.

- Tanımlayıcı bir diğer özellik ise kültürel varlığın kaynağıdır. Bazı yasalar (Malezya ve Pakistan yasaları dâhil) kültürel varlık olması için materyallerin veya nesnelere insan faaliyetleri tarafından üretilmiş veya değiştirilmiş olması gerektiğini belirtir. Diğer yetki alanları (Avustralya, Japonya, Yeni Zelanda, Papua Yeni Gine ve Filipinler), kültürel, tarihî veya bilimsel öneme sahiplerse, kültürel varlık olarak doğal yerleri (dağlar, jeolojik özellikler) veya nesnelere (ağaçlar, fosiller, mineraller) içerir.
- Çoğu zaman, mevzuat, kültürel varlık olarak nitelendirilebilmesi için malzemenin arkeolojik, sanatsal, bilimsel veya tarihsel olarak belirli bir ilgi veya önemi olması gerektiğini belirtir.
- Bazı yasalar kültürel varlıkları oldukça geniş bir şekilde tanımlar. Örneğin, Çin Halk Cumhuriyeti, devlete yönelik tüm devrimci, tarihî veya kültürel menfaatleri içerir. Geniş tanımları olan diğer eyaletler Filipinler ve Tayland'dır.
- Kültürel varlıkların korunmasından çeşitli bakanlıklar ve kurumlar sorumludur. Çoğu zaman bunlar kültür veya eğitim bakanlıklarıdır. Planlama ve geliştirme bakanlıklarının, özellikle taşınmaz kültür varlıklarının korunması için ikincil sorumluluğu olabildiği görülmektedir. Birçok ülke, farklı hükûmet düzeylerine koruma için sorumluluk vermektedir. Örneğin, Çin Halk Cumhuriyeti'nde arkeolojik alanlar ulusal, bölgesel veya yerel koruma kapsamına girebilir.
- Tüm ülkelerin karşılaştığı bir sorun, kültürel varlıkların yaptırımla sahiplenilmesidir. Çoğu ülkede, taşınabilir kültürel varlıkların bir kısmını veya tamamını hükûmetin mülkiyetine getirmeyi amaçlayan yasaları vardır.
- Bangladeş, Japonya ve Pakistan, arkeolojik nesnelere özel mülkiyetine izin veren, ancak mal sahibi satmak isterse devlete önleme hakkı veren ulusal yasalara sahiptir. Japonya belirli kültürel kaynakların özel sahiplerinin onları çalışma ve halka teşhir için uygun hâle getirmesini şart koşmaktadır (Prott ve O'Keefe 1984: 113-119).
- Ülkelerin birçoğunun taşınabilir kültürel eserlerin envanterini çıkarma veya kayıt altına alma ile ilgili politikaları vardır.
- Singapur, kültürel varlıkların veya sanat eserlerinin ihracatına hiçbir kısıtlama getirmeyen tek ülkedir. Diğerleri antik eserlerin ve etnografik materyallerin

ihracatını kontrol ediyor veya yasaklıyor. Bazıları, sergi veya bilimsel çalışmalar dışında çoğu kültürel varlık sınıfının ihracatını yasaklamaktadır.

- Neredeyse tüm ülkelerde, arkeolojik, kültürel veya tarihî varlıkları bilerek tahrif etmeyi, bozmayı veya yok etmeyi en azından yasa dışı kılan yasalar vardır.
- Tüm ülkeler kültürel miras yaklaşımlarını uluslararası trendlere uyarlamaya yönelik çalışmalar yapmaktadır.
- Ülkelerdeki turizm giderek daha çok kültür turizmi ağırlıklı olmaya başladığı görülmekte ve kültürel miras alanları turizmin itici gücü olmaya devam etmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UZAK DOĞU ÜLKELERİNDE KÜLTÜR EKONOMİSİ VE KÜLTÜR ENDÜSTRİSİNE İLİŞKİN YAKLAŞIMLAR

Bu bölümde kültür ekonomisi ve kültür endüstrisi kavramları açıklandıktan sonra dünyada kültür endüstrisinin ortaya çıkışı ve yükselişine dair bilgiler sunulacaktır. Son olarak ise Uzak Doğu ülkelerinden kültür ekonomisi ve kültür endüstrisine dair uygulama örnekleri paylaşılacaktır.

3.1. Kültür Ekonomisi ve Kültür Endüstrisi

Kültür, sürdürülebilir kalkınmaya katkısı, üretilen ürünleri, yaratıcılığa katkısı ve ekonomisi ile geniş bir alanı kapsamaktadır. Kültür yaratıcı bir ortamın gelişmesini sağlayarak istihdam sağlamakla birlikte o kültürün bulunduğu ülke içinde imajın iyileştiği, kültürel ürünlere yönelik talebin arttığı bir cazibe oluşturmaktadır. Yaratıcı bir ortamın gelişmesine ve istihdama katkı sağlayan kültür, küresel imajını iyileştirmesinden dolayı ülke için cazibe sağlamaktadır. Bu sebeple günümüzde ülkeler gelişim stratejilerinde kültüre büyük önem vermektedirler. Modern kapitalist toplumlarda, mekanik üretim sürecinin gelişmesi ile hem endüstriyel hem de kültürel anlamda da değişimler yaşanmıştır. Bu değişimler kültür alanında kültür endüstrisi ve kültür ekonomisi kavramları olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaratıcı endüstri olarak da bilinen kültür endüstrisi Theodor Adorno ve Max Horkheimer tarafından kavramsallaştırılmıştır. Bu kavram, bir mal veya hizmet biçiminde olabilen yaratıcı içeriğin oluşturulmasını, üretilmesini ve ticarileştirilmesini birleştiren endüstrileri kapsamaktadır.

Kültür endüstrileri, farklı biçimlerde ve farklı derecelerde olmasına rağmen, dünyadaki baskın kültürel model olarak endüstriyel büyümenin yaygın etkisinin toplumda meydana getirdiği geniş kapsamlı değişikliklerin en çarpıcı örneğini oluşturmaktadır. Kültür endüstrileri, birincil ekonomik değeri kültürel değerlerinden türetilen ürünler olan sembolik mallarla ilgilenen faaliyetleri kapsamaktadır. Ekonomi ve kültür, sosyal yaşamın iki özgün ve uyumsuz yönü olarak kabul edildiğinden kültür ekonomisine doğru değişim, genellikle kapitalizm tarihinde büyük bir değişiklik olarak algılanmaktadır (Leriche ve Sylvie, 2010: 807-811).

Kültür ekonomisi kavramı ise 20. yüzyılın son çeyreğinin başlarında ortaya çıkan bir kavramdır. Ortaya çıkan yeni kültürel bağlamlar yenilikçi araç, ürün, sistem ve hizmetler oluşturmuş ve dijitalleşmeye doğru hızlı bir dönüşüm başlamıştır. Sonuçta, öncekinden çok daha farklı bir kültürel yaratım, aktarım ve tüketim ortaya çıkmıştır (Özdemir, 2012: 12).

Kültür ekonomisi yaratıcılığı içeren, fikri mülkiyeti somutlaştıran ve sembolik anlam taşıyan kültürel mal ve hizmetler üreten bir dizi endüstri olarak görülmektedir (Throsby, 2001: 73-75). Kültür ekonomisi, ticari anlamda sanatsal, estetik ve göstergebilimsel yaratıcılığı kullanan bir dizi faaliyet olarak tanımlanabilir. (Leriche ve Sylvie, 2010: 807-811). Kültür ekonomisi kültür turizminin etkisiyle kentlerin kültürel ekonomik yapılarının çözümlenmesi bağlamında gelişmiş ülkelerde gelişim göstermiştir. Özellikle 20.yüzyılın son çeyreği başlarında kent ve sanayi folkloru araştırmalarının başladığı Almanya'da kentlerin kültür ekonomileri detaylı bir şekilde ele alınmaya başlamıştır (Özdemir, 2012: 9-10)

Görsel-işitsel medya, bilgi teknolojisi, kayıt ve dijital teknolojiler ve turizm gibi çeşitli kültürel endüstriler ve sektörlerdeki hızlı ve köklü değişimler kültür ekonomisine dönük büyük bir etki meydana getirmiştir. (Yıldırım, 2016: 38-41). Kültür ekonomisi, yaratıcı ve kültürel emek girdisi ile fikri mülkiyet ve telif hakları temelinde korunan çıktılar olarak ürün, eser ve etkinliklerin tüketici ile buluşmasını sağlayan endüstrilerden oluşur (İTO, 2010; 18).

Kültür ve kalkınma kavramları herhangi bir toplumda ayrılmaz bir şekilde iç içe geçmiştir ve kültürel ekonomi genellikle istihdam yaratmayı ve bölgesel kalkınmayı teşvik etmek için yeni fırsat olarak değerlendirilebilir. Kültür ekonomisi, yerel faydaların ve temel değerlerin dünya çapında tanınmasının yol açmıştır (Erataş, Alptekin ve Uysal, 2013: 25). Kültür ekonomileri; bölgesel, ulusal ve uluslararası kurumlar arasındaki dinamik karşılıklı ilişkileri kapsar. Kültüre ait unsurları kapsayan kültür ekonomileri turizm ve tanıtım hizmetlerini destekleyerek yerel düzeyde kalkınmaya katkı sağlar.

Kültür ekonomisinin ögeleri aşağıda Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7: Kültür Ekonomisi Ögeleri

Kültür Ekonomisi	
Yayıncılık • Kitap Yayıncıları • Gazete Yayıncıları • Müzik Yayıncıları • Haber Ajansları • Yazarlar • Ajans ve Menajerler • Gazete Bayileri, Kitapçılar	Film Endüstrisi • Film Yapımcıları • Sinema İşletmeleri • Film ve Video Dağıtım • DVD Satışları • Sahne Sanatçıları ve Kostüm, Makyaj, Işık gibi Yardımcı Dallar
Görsel Yayıncılık • Özel Radyo • Televizyon • Yarışma • Dizi	Müzik • Müzisyenler ve Müzik Toplulukları • Besteciler • Kayıt Endüstrisi • Yapım Şirketleri • Konser Organizasyonu • Müzikaller • Müzik Festivalleri
Sahne Sanatları, Görsel ve Plastik Sanatlar • Bağımsız Sanatçılar • Özel Tiyatrolar • Kabare • Opera • Konser Ajansları • Prodüksiyon Şirketleri • Dans Toplulukları (Modern Dans, Bale, Folklor) • Ressam ve Heykeltıraşlar	Müzeler • Ziyaretçi Sayısı • Sergiler • Galeriler • Galeri Satışları
Kültür Malzemelerinin Perakende Ticareti • Müzik Marketler • Kitapçılar • Müzayedeler	Mimari • İç Mimari • Peyzaj • Dizayn • İnşaat Mühendisliği • Şehir Planlama ve Bölge Planlama
Tasarım Endüstrisi • Endüstriyel Tasarım • Moda	Modern Yaratıcılık Endüstrisi • Reklam • Yazılım • Oyun

Kaynak: TAVAK Türkiye’de Kültür (Kreatif) Ekonomisinin Boyutları, 2013: 44-46.

3.2. Dünyada Kültür Ekonomisinin Yükselişi

Ekonomideki ve üretimdeki yapısal değişiklikler nedeniyle endüstriler, ekonomik değerin yaratılmasında kültürden yararlanmanın önemine olan ilgiyi de artırmıştır. Böylelikle kültürel miras yerel topluluklara entegre edilmiş ve zamanla yüksek kaliteli bir yaşam tarzının önemli bir bileşeni ve kültür turizmi ve yüksek katma değerli ürünlerin yaratılması yoluyla bölgesel kalkınma için değerli bir kaynak olarak görülmeye başlanmıştır. Buna göre, kültürel miras koruma sistemi bu sosyo-ekonomik değişiklikleri karşılayacak şekilde gelişmiştir (Kakiuchi, 2014: 7-26).

Kültür endüstrisi terimi, 2.Dünya Savaşı'ndan sonra 1947'de Frankfurt Üniversitesine bağlı bir araştırma enstitüsünü olan Frankfurt Okulundan Max Horkheimer ve Theodor Adorno tarafından Amsterdam'da yayınlanan "Aydınlanma'nın Diyalektiği" adlı eserde "Kültür Endüstrisi, Kitlelerin Aldatılması Olarak Aydınlanma" başlığı altında ilk kez kullanılmış ve incelenmiştir.

Kültürün yapaylaşarak ucuzlaması ve metalaşarak endüstrileşmesi niteliği kültür endüstrisi kavramı üzerinden ele alınmıştır. Onlara göre kültürün, tekelci kapitalizmin teknoloji ideolojisi tarafından dönüştürülmesi ve kültürel süreçlerin ekonomik olarak yorumlanması felaketin bir ifadesiydi. Kültürün 19. ve 20. yüzyıllarda endüstriyel yöntemlerle üretilmeye ve dağıtılmaya başlaması kitle kültürü kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Özök, 1985: 107).

Adorno kültürel endüstri kavramı ile üretim sürecinden ziyade kültürel malın standardizasyonunu ve dağıtım tekniklerinin rasyonelleşmesini belirtir (Adorno, 2005: 3). Bu tanımda geçen kültürel mal, standartlaşma ve rasyonelleşen dağıtım teknikleri kavramlarının açıklanması yerinde olacaktır. Kültürel mal, kültüre dair üretilen ürünlerin ticari olarak alınıp satılmasını ifade eder. Standartlaşma ile kültürel ürünlerin seri üretim ile üretilmesi kastedilmektedir. Rasyonelleşen dağıtım teknikleri kavramı ise yaygınlaşan kitle iletişim araçlarının akılcı ve faydacı bir şekilde kullanımı ile üreticinin ve tüketicinin kültür endüstrisi çarkında buluşturulmasını ifade eder. Kültürel malların sanat kaygısından çok kapitalizme hizmet edecek şekilde üretilip tüketilmesi Adorno'nun asıl eleştirdiği konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Adorno kapitalist sistemde tüm üretimin piyasa için olduğunu, üretilen malların insanların arzu ve ihtiyaçlarından ziyade kâr elde ederek daha fazla sermayeye ulaşmak için üretim yapıldığını savunur. Adorno, kültür ürünlerinin ticarileştirilmesi ve güçlü devletlerin bu yolu kullanarak ideolojilerini yayması ile kültür ürünlerinin gerçek anlamlarını kaybetmesi endişesini dile getirmiştir (Adorno, 2012: 14).

Endüstriyel kapitalist ülkelerin üretim yapılarında hizmet faaliyetlerinin büyümesi, yüksek teknoloji endüstrilerinin büyümesi ve ayrıca kültürel mal ve hizmetlerin üretimindeki artış ile 1970'lerdeki kriz ve Fordizmin düşüşünden bu yana büyük bir değişim yaşanmıştır. Bu durum kültür endüstrisi ürünlerinin sayısında artışa neden olmuş ve yeni şekiller kazanarak teknik imkânların genişlemesine yol açmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişme ve farklı alanlardaki dönüşüm kültür ekonomisi kavramının belirginleşmesinde rol oynamıştır. Kültürel bağlamın sanal ortama geçişi yeni aktörleri, sistemleri ve araçları da beraberinde getirmiştir. Geçmişten aktarılan ve hâlihazırdaki kültürel belleğin sanal ve dijital ortama aktarılmasıyla kültürel yaratımda, aktarımda ve tüketimde farklılaşmalar ortaya çıkmıştır (Özdemir, 2012; 12). Günümüz dünyasında insanın her anı kültür endüstrisi ürünleri ile çevrelenmiş bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişme sayesinde insanın her anı kültürel ürünler ile dolu hâle gelmiştir.

Kültüre ait ekonomik yön ve ekonomiye ait kültürel yön karşılıklı olarak ele alınmalıdır. Kültür, insanoğlunun doğaya katkıları olarak tanınan kültür olarak adlandırılırsa her türlü ekonomik sistem, unsur ve etkinlikte kültür olarak adlandırılabilir (Özdemir, 2012; 29).

Kültür ekonomisi kavramı ise kültür ve öğelerinin ekonomik bir değer olarak görülmeye başlamasıyla 1970'li yıllarda ortaya çıkmıştır. Kültürün ekonomik bir değer olarak algılanması etki ve iletişim değerini artırmaktadır. Kültür ekonomisiyle milli değerler ve yerli kazanımlar dünyaya açılmış ve bu durum ülke için hem ulusal hem de uluslararası prestij, ekonomik gelir sağlamıştır. Bu yönüyle kültürün ekonomik olarak yeniden ele alınması gereğini ortaya koymuştur. Kültür ekonomisi ile kültürel sembollere erişmek kolaylaşmış ve kültür transferini olanaklı hâle getiren bir etkileşim yapısı oluşmuştur (Kohen ve Kennedy, 2000: 26-29).

Kültürün ekonomik ve endüstriyel tarafı özellikle 21.yüzyılın ilk çeyreğinde giderek daha fazla tartışılmaya ve ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu süreçte kültürün hem ekonomik bir tarafı hem de ekonominin kültürü tanımlama ve inceleme çalışmaları devam etmektedir. Kültürün ekonomik yönüyle ilgili veri ve değerlendirmelere son zamanlara kadar rastlamak çok mümkün değildi. Bu alana dair araştırmaların büyük bir çoğunluğu ABD ve Batı Avrupa ülkelerinde yürütülmektedir (Özdemir, 2012; 105).

Kültür ekonomisi, hızlı ekonomik gelişme ve sürdürülebilir kalkınma için temel dinamik olarak karşımıza çıkmaktadır (Özdemir, 2009; 84-85). Kültür ekonomisi ile yereli ulusala ve hatta uluslararasına ulaştırmak mümkün hâle gelmiş, kültür turizmi bağlamında sağlanan kırsal kalkınma ile kültürel miras değerlerinin korunup sürdürülmesine katkı sağlanmıştır. Değişen turizm anlayışları ve ortaya çıkan yeni turist tiplerine göre turistik ürünlerin çeşitlendirilmesi ve kültürel turizm için talep oluşturmak da kültür kaynaklarının ekonomik anlamda düşünülmesiyle mümkün olabilir.

Kültür ekonomisi, kültürlerin var oldukları mekânları ve kentleri anlamak, günlük hayatlarını okumak ve aktarmak bağlamında şekillenerek ve değerlendirilerek geleceğe bir aktarım aracı olarak düşünülebilir (Keskinbora, 2011: 2).

Kültürün yönetilebilir ekonomik bir yönü bulunmakta olup bu yön kültür ekonomisi, kültür endüstrisi veya yaratıcı endüstriler ile ortaya konabilir. Bu yön kültür araştırmacıları veya halk bilimcilerden ziyade ekonomi alanındaki araştırmacılar tarafından ortaya konmaya çalışılmıştır. Kültürün bu yönüne dair yatkınlık, isteklilik ve yetkinlik sorunu olan ve geç fark eden kültür alanındaki araştırmacılar kültürün ekonomik yönüne dair olumsuz görüş beyan etmişlerdir (Özdemir, 2012: 9).

Kültür endüstrisi ve ekonomisinin “yaratıcı sektörler veya endüstriler” şeklinde ifade edilmesi kültürde bulunan yaratıcılık boyutu ön plana çıkarılarak ticari yönünün örtülmeye çalışıldığı görülmektedir. Kültürün, endüstri ve ekonomi alanları ile ilişkilerinin kurulması ve geliştirilmesi kültür ekonomisi ve endüstrisi ile sağlanmıştır (Özdemir, 2012: 13).

Kültürün ekonomik yönüne dair şu tezlerin bulunduğu görülmektedir:

- Kültürün yaratıcı ürünler ortaya koyması
- Kültürün sürdürülebilir kültür turizmini desteklemesi
- Özellikle de ulusal kalkınma sağlama adına kültürle turizm arasında iş birliğine dayalı bir ilişkinin kapsayıcı ekonomik kalkınma ve yoksulluğu azaltma fırsatı oluşturması
- Kültürün ulusal ekonomileri çeşitlendirmesi ve güçlendirmesi
- Kültürün inovasyon oluşturmak için bir kaynak olarak görülmesi

Kültür turizmi ile elde edilen ekonomik girdiler ülkedeki somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilir yönetimi adına önem arz etmektedir. Kültür turizmi yatırımcısının ekonomik olarak hedeflerine ulaşması ilgili yörenin kültürel miras unsurlarının verimli bir şekilde kullanılmasına bağlıdır. Bu bağlamda da kültür ekonomisi önemli bir rol oynamaktadır.

3.3. Uzak Doğu Ülkelerinden Kültür Endüstrisine Dair Örnekler

2021 yılı, Birleşmiş Milletler 74. Genel Kurulu'nda Sürdürülebilir Kalkınma için Uluslararası Yaratıcı Ekonomi Yılı ilan edilmiştir. Sürdürülebilir Kalkınma için Uluslararası Yaratıcı Ekonomi Yılı teması altında, bir salgın zamanında dayanıklılık için yaratıcılığın gücünü vurgulamak ve en iyi uygulamaları ve deneyimleri paylaşmak, insan kaynakları kapasitesini geliştirmek, kolaylaştırıcı bir ortamı teşvik etmek için bir dizi faaliyet gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Özellikle Asya ülkelerinin şu anda çok güçlü performans sergilediği yaratıcı ekonomi için gelecekte canlı bir büyüme alanı olacak gibi görülmektedir. Bu bölümde önceki bölümlerde kavramsal ve gelişimsel olarak ele alınan kültür ekonomisi ve kültür endüstrisine dair Uzak Doğu ülkelerinden Güney Kore, Çin ve Japonya'da kültür endüstrilerinin teşvikine yönelik örnekler ve çalışmalar ele alınacaktır.

Bilgi ve iletişim teknolojileri alanında hızlı bir gelişme gösteren Güney Kore' de insanlar 2000'li yılların başlangıcı itibarıyla yaşam standartları iyileşmiş ve orta sınıf gelişmiş ekonomik imkânlarla erişmiştir. Bu sayede Kore toplumu Kore'nin kültürel ürünlerinden iyileştirilmiş kalite talep etmiş, kültürel ürünler için iç pazar hızla genişlemiş ve çeşitlenmiştir. Diğer endüstrilerin hızlı gelişimi, Kore kültür

ürünlerinin küresel pazarlarda artan rekabet gücünü de kolaylaştırmıştır. Sonuç olarak, Kore'nin kültürel endüstrileri 1990'ların sonlarında Doğu-Asya pazarlarında ve 2000'lerde küresel pazarlarda önemli adımlar atmıştır (Seung-Ho ve Joseph 2014: 422-439).

Ülke, 2013 yılında yaratıcı ekonomi planı olan Yaratıcı Ekonomi Eylem Planı ve Yaratıcı Bir Ekonomik Ekosistem Oluşturma Önlemleri'ni oluşturmuştur. Yaratıcı bir ekonomi yoluyla halk için mutluluk çağını gerçekleştirmek vizyonu ile bu planda üç hedef belirlenmiştir. Bu hedeflerden bir tanesi de Kore halkıyla birlikte yaratıcı bir ekonomik kültürü teşvik etmek şeklinde olduğu görülmektedir. Bu planda kamu-özel ortaklığı ile yaratıcı ekonominin (kültür endüstrisinin) güçlendirilmesidir. Ülkenin yaratıcı ekonomi yapılanmasında çeşitli bakanlıklar ve devlet kurumları yer almaktadır. Bilim, teknoloji ve bilgi ve iletişim teknolojilerini (BİT) denetleyen Bilim, BİT ve Gelecek Planlama Bakanlığı; Sanayi politikasını denetleyen Ticaret, Sanayi ve Enerji Bakanlığı, Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Yönetimi ve Fikri Mülkiyet Ofisi; bütçeyi ve uzun vadeli ulusal stratejiyi denetleyen Strateji ve Maliye Bakanlığı; Kültür politikasını denetleyen Kültür, Spor ve Turizm Bakanlığı. Bilim, BİT ve Gelecek Planlama Bakanlığı, bakanlıklar arasında yaratıcı ekonomi politikalarının koordinasyonunda kilit bir rol oynamaktadır.

Güney Kore'nin kültür ekonomisinin popüler kültür, eğlence, müzik, TV dizileri ve filmleri ihraç eden küresel popüleritesini ifade eden Hallyu, çevrildiğinde kelimenin tam anlamıyla "Kore dalgası" anlamına gelen Çince bir ifadedir. Bu ifade, Kore kültürünün ve popüler kültürünün müzikten filmlere, dramadan çevrimiçi oyunlara ve Kore mutfağına kadar her şeyi kapsayan olağanüstü büyümesine atıfta bulunmak için kullanılan ortak bir terimdir. Kore dalgası, ticari bir milliyetçiliği temsil etmenin yanı sıra, Kore medyası tarafından Güney Kore'nin popüler kültürünün benzersiz bir çerçevesini de tasvir etmektedir. Bunun bir sonucu olarak Kore dalgası, Kore kültürünün zaferi anlamına gelen bölgesel bir kültür akımı olarak karşımıza çıkmaktadır (Hyejung, 2007: 3)

Kore dalgası önce Çin ve Japonya'ya, daha sonra Güneydoğu Asya'ya ve güçlü bir etkiye sahip olmaya devam ettiği dünya çapında birçok ülkeye yayılmıştır. 2000

yılında, Kore ile Japonya arasında popüler kültür alışverişine getirilen 50 yıllık yasak kısmen kaldırılmış ve Kore popüler kültürü Japonlar arasında yükselmeye başlamıştır. Kore dalgası, Kore, işletmeleri, kültürü ve ülke imajı için bir fırsat ortaya koymuştur. 2004 yılında yaklaşık 1,87 milyar ABD doları tutarında, Kore'nin GSYİH'sinin %0,2'sine katkıda bulunan Kore dalgası etkisi. 2019 yılında Kore ekonomisinde tahmini 12,3 milyar ABD dolar katkı sağlamıştır (Valean, 2017: 6-20).

Tüm dünyaya yayılan bir kelime olan K-pop kısa bir süre içinde milyarlarca doları aşan bir değere sıçrayan bir sektör hâline gelmiştir. Ani büyümesi nedeniyle, K-pop endüstrisine "Hollywood" kelimesinden türetilen "Hallyu" adı verilen yeni bir takma ad verildi. K-pop, televizyon dizileri ve filmler olağanüstü popülerlik kazanarak ülkenin kültürel ihracatını genişletmek için en yeni motor gücü ve ülkenin ulusal imajının ayrılmaz bir parçası hâline gelmiştir. Bu coşku çoğu zaman Hallyu hayranlarının diğer Kore kültürel içeriklerini ve Korece dil eğitimini öğrenme çabalarına yol açmıştır. Kore popüler kültürünün yükselen varlığı diğer Kore ürünleri tercihe dönüştürerek Kore'nin denizaşırı ürün satışlarında artışa yol açmıştır. Kore kültürüne artan ilgi, gelen yabancı turistlerde bir artışa tetiklemiştir. (Valean, 2017: 6-20).

Kültür, Spor ve Turizm Bakanlığı ve Kore Yaratıcı İçerik Ajansı (KOCCA) tarafından rapora göre Güney Kore'nin kültürel içerik ihracatı 2018'de bir önceki yıla göre yüzde 8,4 artarak 9,55 milyar ABD dolarına (11,29 trilyon won) ulaşmış son beş yılda yıllık ortalama yüzde 16 büyüme kaydetmiştir. Ayrıca ülkedeki video oyunları ihracatı geçen yıl 6,39 milyar ABD Doları (7,56 trilyon won) olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılında Güney Kore'de kültür ve diğer hizmet sektörlerinden üretilen GSYİH yaklaşık 34.81 trilyon Güney Kore wonuna ulaşmıştır. Ülkede 650.000'den fazla kişiyi istihdam eden 2.500'den fazla kültürel içerik şirketi bulunmaktadır. (Valean, 2017: 6-20).

Değişen dünyada değişen tüketim eğilimlerini belirleyen tüketicilere yönelik Güney Kore, içerik yaratmanın, içerik pazarlamanın ve içerik stratejisinin önemini farkında olarak hareket etmekte ve çalışmalarını sürdürmektedir.

Kültür endüstrisine önemli yatırımlar yapan ve buradan ülke ekonomisine katkı sağlayan bir başka Uzak Doğu ülkesi olan Çin'de ise kültürel endüstrileri 2005-2014 yılları arasında yıllık yüzde 21,3 oranında büyümüştür. Çin'in 2014 yılında, Çin'in kültürel ve ilgili endüstrilerinin katma değeri, bir önceki yıla göre %12,1 artarak 2,394 milyar RMB Yuan ve aynı dönemde ilgili GSYİH büyüme oranından %3,9 daha yüksek gerçekleşmiştir (Azevedo ve Barbosa, 2014:121-133).

En son istatistikler, ulusal kültür ve ilgili endüstrilerin katma değerinin 2016 yılında 3.025 milyar RMB Yuan'a yükseldiğini ve GSYİH'nin % 4.07'sini oluşturduğunu göstermektedir (Huang ve Jiang, 2017). Son yıllarda Pekin, Şangay, Guangdong, Hunan, Yunnan'daki kültürel endüstrilerin katma değeri GSYİH'sinin yüzde 5'ini aşmıştır (Li, 2018: 3-6).

Ülkede kültürel ve yaratıcı endüstriler için altı önemli bölge oluşturulmuştur. Bu bölgeler;

- Tianjin ve Hebei eyaleti de dâhil olmak üzere Pekin'in önde gelen bölge olduğu başkent bölgesi;
- Hangzhou, Suzhou, Nanjing dâhil olmak üzere Şangay'ın önde gelen bölge olduğu Yangtze nehri delta bölgesi;
- Guangzhou ve Shenzhen tarafından temsil edilen inci nehir delta bölgesi;
- Kunming, Lijiang ve Sanya tarafından temsil edilen Yunnan ve Hainan bölgesi;
- Chongqing, Chengdu ve Xi 'an tarafından temsil edilen Sichuan ve Shaanxi bölgesi ve
- Wuhan ve Changsha tarafından temsil edilen merkez bölgedir (Li, 2018: 3-6).

Kültür endüstrisi ülkenin ulusal ekonomisine artan katkılarda bulunmakta ve ekonomik büyümenin yeni motoru olarak işlev görmektedir. 2018'de Çin'de 1.000'den fazla film çekilmiş ve toplam 323 TV dizisi yapımı tamamlanmış ve dağıtım lisansları verilmiştir. Çin şu anda kitap yayıncılığı, dizi yapıcılığı ve yayıncılıkta dünyada ilk sırada yer almaktadır. 2012 ile 2018 yılları arasında farklı kitap türlerinin sayısının 414.000'den 519.000'e ve süreli yayın türlerinin sayısının yaklaşık 10.139'a yükseldiğini göstermektedir. Çin 2015'ten 2017'ye kadar toplam 4.499 orijinal oyun üretti ve ülke çapında sanat gruplarının sahnelediği

performansların sayısı 2,1 milyondan 2,9 milyona çıkmıştır. Çin 2018 yılında 522.100 yeni kayıtlı kültürel girişim olmuş ve bir önceki yıla göre yüzde 6,9 artış göstermiştir. Ülkedeki kültür firmaları sayısının 2018 sonunda 3,09 milyona ulaşarak ülke genelindeki toplam işletmelerin yüzde 8,9'unu oluşturur hale gelmiştir. Çin'in kültürel ticareti kolaylaştırmak amacıyla 13 ulusal kültür ihracat üssü belirlenmiştir. 2017 yılında, kültür endüstrisinde yaklaşık 21,4 milyon kişi istihdam edilmişken, 2004'teki 8,73 milyon kişi istihdam edildi (Li, 2018: 3-6).

Kültürel ve yaratıcı endüstri (CCI) kümeleri, Çin'in iyi planlanmış devlet geliştirme ve teşviki ile ortaya çıkmış yeni bir organizasyon ve geliştirme biçimini temsil etmektedir. Bu tür endüstriler arasında yazılı basın, yayınlar, radyo, film, televizyon, animasyon, reklamcılık, yeni medya, merkezi ulusal medya kuruluşları, yayın grupları, küçük medya şirketleri, büyüme medyası grupları ve medya bölümleri olan kolejler ve üniversiteler bulunmaktadır. Büyüme modelini iç talep ve hizmetlerden güç alan bir modele dönüştürme çabalarının ortasında Çin, kültür endüstrisini ulusal ekonominin temel sektörlerinden biri hâline getirmeyi planlamaktadır. 21. yüzyılın başında, ekonomik küreselleşmenin sonucu olarak kurumsal reformdan başlayarak, Çin'in kültürel endüstrileri hızlı bir gelişmeye tanık olmuştur (Li, 2018: 3-6).

Oldukça eski ve zengin bir kültürel mirasa sahip olan Japonya'nın kültür ekonomisi, birçok uluslararası bağlantıya sahip büyük ve oldukça karmaşık bir ekonomik faaliyet alanı hâline gelmiştir. Elektronik oyunlar, manga kitapları, saç moda stilleri ve hatta suşi gibi Japon buluşları "ihraç ürünleri" hâline gelerek dünyanın birçok ülkesinde benimsenmekte ve kullanılmaktadır. Japonya'nın kültür ekonomisi dünyanın en büyükleri arasında yer almakta olup giderek küreselleşmektedir. Yaratıcı endüstrilerin %38'i bilgisayar yazılımında, %16'sı mimari tasarım hizmetlerinde ve % 9'u yayıncılıkta bulunmaktadır. Kültürel istihdam Japonya'daki toplam istihdamın %3,2'sini oluşturmaktadır. Eğlence ve kültür hane harcamalarının %11,3'ünü oluşturmaktadır (Anheier ve Isar, 2008: 26-29).

Japonya'da kültürel tanıtımdan sorumlu olan Kültürel İşler Ajansı, Kültürel Yaratıcı Şehirler Ağını 2004 yılında başlattı. Ekonomi, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı (METI), manga ve anime gibi kültürel açıdan yaratıcı ürünleri teşvik eden "Cool Japan"

stratejisini başlatmıştır. Ülkedeki yaratıcı endüstriler tarafından üretilen ürünler arasında popüler çizgi roman olan manga ve animasyon türünde filmler olarak bilinen anime başta gelmektedir. Ayrıca müzik alanında JPOP olarak adlandırılan Japonya pop müziği özellikle Asya'da gençler arasında oldukça yaygın bir şekilde dinlenmektedir. Yine ülkenin kültür ve yaratıcı endüstrisinin başta gelen ürünleri video oyunlarıdır. Gıda ürünleri arasında suşi dünyaya yayılmış bir Japon mutfağı ürünüdür.

Japonya Dış Ticaret Örgütü (JETRO) tarafından 2005 yılında “Cool Japan Economy Warms Up” adlı raporda Japonya'da yaratılan uluslararası düzeyde popüler karakterlerin çoğu, ülkenin video oyunları, anime ve manga gibi içerikteki güçlü yönlerinden kaynaklandığı belirtilmekte olup bilinen örnekler arasında Pokémon, Doraemon, Gundam ve Mazinger Z'den çıkarılan oyuncaklar yer almaktadır. Sanrio'nun dünya çapında popüler küçük beyaz kedisi Hello Kitty de dâhil olmak üzere en başından itibaren karakter olarak geliştirilmiştir. Pokémon, karakter ürünleri en büyük başarı örneğidir. Başlangıçta Nintendo şirketi tarafından satılan oyunlar, bir kart oyununa ve ardından manga, anime, karakter ürünleri ve nihayetinde dünya çapında takipçileri olan bir multimedya karakter ürününe dönüşmüştür (JETRO, 2005, URL19).

Japonya'nın kültürel ve yaratıcı endüstrileri, öncelikle bu endüstrilerin yurtdışındaki başarısına ve etkisine odaklanmıştır. Japonya, ekonomik, politik ve kültürel yapılarını modernize ederek küresel oyuncular ligine katılmaya çalışırken, Japon modernleşmesinin ilk aşaması bir kültürel büyüme ve gelişme ideolojisi tarafından yönlendirildi. O zamanlar, bir dizi yeni politika çizim, sanat ve tasarım öğreten yeni eğitim organizasyonlarının (okullar ve üniversiteler) oluşmasına yol açtı. Japon hükûmeti aynı zamanda yeni teknolojiler geliştirmek için önemli sektörlere büyük yatırımlar yaptı ve aynı zamanda uluslararası fuarlarda ülkenin zanaatkarlığını ve ilgili kültürel ürünlerini tanıttı. Kültürel endüstrilerini, özellikle de film ve müziği korumak için bir dizi kültür politikası formüle edildi, ancak bu Japon modernleşme ideolojisi Asya'daki diğer ülkelere zorlandığı için milliyetçiliğin yükselişiyle biraz değişti. Çin, bu kültürel dönüşümün başlıca hedefleri arasındaydı ve sanat ve kültür endüstrileri, bu fikirleri yaymak ve denizaşırı izleyicileri eğitmek için bir gündemin

parçasını oluşturdu. Ancak sonuçta bu girişimlerin çoğu başarısız oldu. İkinci Dünya Savaşı ve Japonya'nın yeniden yapılandırılmasından sonra hükûmet, sanatı yalnızca kültürel seçkinler için değil tüm nüfus için erişim sağlayan çok daha geniş bir ölçekte desteklemeyi planladı. Devlet girişimleri, kültürel malların fiilî üretimine veya seçimine müdahale etmeden sanatı ve kültürü desteklemeye çalıştı. Bu amaçlar için devlet tarafından finanse edilen bir dizi kurum oluşturuldu, ancak bunlar esas olarak geleneksel sanatları ve kültürü destekliyordu veya eğitim odaklıydı. Bu tablo, Japon politika yapıcılarının kültürel ve yaratıcı endüstrilerin potansiyelini keşfettiği 1990'ların başında değişti. Bu değişimin bir parçası olarak, 2010 yılında Üretim Endüstrileri Bürosu altında Yaratıcı Endüstrileri Teşvik Ofisi'nin kurulması ile 'Cool Japan' adlı yeni bir strateji resmi olarak kabul gördü. Amaç, Japonya'nın kültürel endüstrilerinin hükûmetin 'Cool Japan Danışma Konseyi tarafından denetlenen ve yönetilen Yeni Büyüme Stratejisi'nde önemli bir rol oynamasıydı. Bu yeniden markalaşma stratejisi, Japon yaratıcı endüstrilerini yurtdışında tanıtmak veya diğer ülkelerdeki statülerini geliştirmek için bir dizi politika içermekteydi (Anheier ve Isar 2008: 26-29).

SONUÇ

Bulunduğu ülkenin ve toplumun ortak yaşamından izler taşıyan ve onu yansıtan kültürel miras sürdürülebilir sosyal, ekonomik ve kültürel gelişme için bir kaynak olarak değerlendirilebilir. İnsanı odağı alan sürdürülebilir bütüncül bir gelişim yaklaşımına sahip sürdürülebilir kültürel miras yönetimi, mirası günlük yaşantıya dâhil eden, ekonomik bir yön kazandıran ve gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayan bir anlayış içinde ilerlemelidir.

Kültürel miras, Birleşmiş Milletler'in Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SDG) 11 ve 8'e dâhil edilmiştir. SDG 11.4, mirasın sürdürülebilir, bütüncül ve katılımcı bir yaklaşımla korunmasına vurgu yapmaktadır ve SDG 8.9, istihdam yaratan ve yerel kültür ve ürünleri destekleyen sürdürülebilir turizmi teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Kültürel miras, değerleri ve kaynakları ile yerel kalkınma açısından da önemli bir yere sahiptir. Bir yerin imajının önemli bir unsuru olarak kültürel miras birçok yerde, farklı yerel ürün ve hizmetlerin temel maddesi, içeriğı veya arka planı olarak kültürel mirasın keşfedilmesine, kullanılmasına ve dönüştürülmesine yardımcı olmuştur. Bu nedenle, dünya çapında birçok yerel ve bölgesel kalkınma stratejisi, yerel yasal düzenlemeler ve yerel yenileme programları şu anda kültürel mirasın belirli bir yerdeki yaşam kalitesini önemli ölçüde etkilediğı gerçeğini vurgulamaktadır.

Kültürün ekonomik girdi ürettiğine dair savlar arasında, yoksulluğun ortadan kaldırılması için kaynak olduğu, yaratıcı ürünler ortaya çıkardığı, ulusal ekonomileri güçlendireceğı, çeşitlendireceğı ve genişleteceğı ve böylece eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasına yardımcı olacağı, sürdürülebilir kültür turizminin ve kültürle turizm arasındaki ilişkinin kapsayıcı ekonomik büyüme için fırsat olduğu ve kültürün inovasyon kaynağı olduğu bulunmaktadır. Bununla birlikte ekonomik gereklilik, özellikle gelişmekte olan ülkelerde genellikle kültürel ihtiyaçları aşar ve kültür; kültürel miras turizmini ana gelir kaynağı olarak teşvik etmek için kullanılabilir. Bir kültürel miras alanının ekonomik kullanımı ile korunması arasında sürdürülebilir bir denge bulmak önemli bir zorluk hâline gelebilir. Bu nedenlerden dolayı, BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri aynı zamanda SDG 8.9, "2030'a kadar, istihdam yaratan ve yerel kültür ve ürünleri teşvik eden sürdürülebilir turizmi teşvik etmek

için politikalar tasarlayıp uygulamaya koymak" hedefiyle sürdürülebilir turizmi teşvik etmeyi hedeflemektedir.

İnsanların gezmeyi ve değişik yerleri tanıma isteğini keşfetmesi ile birlikte yaygın hale gelen turizm olgusu zamanla sınırları aşmış ve uluslararası bir nitelik kazanmıştır. Bunun sonucunda küresel ilgi alanına sahip bir sektör olmuştur.

Turizm sektörü sadece kendi sektörü içindeki faktörlerden değil, diğer faktörlerden desteklenmektedir. Turizm sektöründe ekonomik faktörler (ürün ve turistik ürünlerin fiyatları, potansiyel turistlerin sahip oldukları gelir ve harcanabilir gelir düzeyleri, turizm arzı miktarı, ürünlere olan mesafe, ulaştırma endüstrisindeki gelişmeler), sosyolojik faktörler (kişilerin sahip olduğu eğitim düzeyi, sahip oldukları kültürel ve entelektüel yapı, yaşam biçimi ile nüfusa dair etkiler) ile diğer etmenlerdir. Ülkedeki siyasi ortam, tutundurma faaliyetleri ile bürokratik çevre diğer etmenlerdir.

Dünya turizm pazarında kişi başına toplam harcama oranlarının artması, turizm sektöründe talebin artması ile oluşmuştur. Uluslararası turizm talebinde zorlu rekabet koşullarının oluşması, sanayi ve tüketim endüstrilerindeki ilerlemeler ile medya, teknoloji ve ulaştırma endüstrilerinin gelişmesiyle olmuştur. Bu koşullar farklı gelir ve harcama seviyelerine sahip, potansiyel turist alıcılarının turizm talebini harekete geçirmiştir.

Turizmde kalkınmanın önemli bileşenlerinden biri de kültürdür; öyle ki kültür ve turizm ikilisinden biri olmadığında diğerini düşünmek oldukça güçtür. Ekonomik kalkınmada kültürün ve turizmin rolü yadsınamaz bir konumdayken, bu rol sosyal iyileşme ve temel insani özgürlükler ve haklar, seyahat ve kültürel takas sayesinde diğer sektörlerle örnek teşkil eden zenginleşmiş bir hâl alır. Bu yolla turizm, ekonomik amaçların ötesinde insani kalkınmaya taşan bir rol edinmiş olur (UNESCO, 2006: 16,URL20). Deneyim, eğitim ve eğlendirme yoluyla turizm insanlık için entelektüel, duygusal ve manevi açıdan kazandırdığı anlam ve anlayış açısından bir özgürleşme aracı olabilir. Turizmi küresel ticaretin ve ekonomik gelişimin daha mekanik biçimlerinden ayıran şey tümüyle hareketli bir yapıda olması ve insanların karşılıklı yer değiştirmesidir (UNESCO, 2006: 23, URL20).

Uzak Doğu Asya ülkelerindeki deneyimler, son yıllarda turizmin hızlı ve düzensiz büyümesinin acımasız arazi kamulaştırması için ve aynı zamanda büyük çevresel tahribattan da sorumlu olduğunu göstermiştir. Turizm ve kültürel mirası koruma arasındaki ilişki uygun yönetim ile bir sinerji geliştirilebilir. Sürdürülebilir turizm, yerel halk için gelişmiş gelir ve yaşam standartları sağlayabilir. Turizm yerel kültürü, özellikle geleneksel el sanatlarını ve gelenekleri yeniden canlandırabilir. Tarımsal ürün için talep yaratarak kırsal ekonomiyi canlandırabilir ve altyapı geliştirme projeleri yoluyla kırsal alanlara sermaye enjekte edebilir. Turizm; el sanatları ve geleneksel gösteri sanatları için daha geniş bir himaye sağlayarak ulusal kültürün korunmasına ve geliştirilmesine de yardımcı olabilir. Bu nedenle UNESCO, kültür turizminin gelişimini kendi başına bir amaç olarak değil, bir toplumun kültürünün, somut ve somut olmayan mirasının ve çevresinin korunması ve geliştirilmesi için bir araç olarak teşvik etmeye çalışmaktadır. Ayrıca UNESCO yerel çaba, kamu-özel ortaklıkları aracılığıyla ve miras koruma ve yönetiminde yerel düzeydeki içsel kapasiteyi eğitim yoluyla güçlendirerek topluluk gelişimi ve mirasın korunması arasındaki bağlantıları geliştirme yönünde çalışmalar yapmaktadır.

Bu çalışmada kültürel miras, turizm sürdürülebilirlik arasındaki ilişki ve bu ilişkinin Uzak Doğu Ülkeleri olarak bilinen ülkelerdeki durumu ele alınmış ve kültür, kültürel değişme ve turist ilişkisine yer verilmiştir. Ayrıca kültür endüstrisi ve kültür ekonomisi kavramları ele alınarak Uzak Doğu ülkelerinde kültür ekonomisine dair uygulamalar ve deneyimlere değinilmiştir.

Çalışma sonucunda Uzak Doğu ülkelerinde somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik yasalar bulunduğu tespit edilmiştir. Bu yasalar kültürel miras varlıklarını doğrudan etkileme kapasitesine sahip kentsel gelişim gibi faaliyetleri düzenleyen mevzuatları barındırmaktadır. Bazı bölge ülkelerinde kültürel miras varlıklarının ulusal düzeyde tanınması, kültürel miras yönetimlerine halkın katılımı ve kültürel mirasın korunması anaysal bir zorunluluk olduğu görülmektedir. Bölgenin ekonomik açıdan güçlü ülkeleri olan Çin Halk Cumhuriyeti ve Japonya'da kültürel mirasın korunmasına yönelik halk arasında güçlü bir ilgi geleneği bulunmaktadır. Bölgedeki pek çok ülkede bağımsızlık öncesi kültürel mirasın korunmasına yönelik mevzuların bulunmadığı görülmektedir.

Bölgedeki ülkelerin kültürel mirasın korunması için UNESCO gibi uluslararası düzeydeki kuruluşlarca yayınlanan sözleşmelere katıldıkları görülmektedir. Bazı ülkelerde (Çin Halk Cumhuriyeti) kültürel miras alanlarının korunması ulusal, bölgesel veya yerel koruma kapsamında değerlendirilmektedir. Kültürel miras yönetimin bakanlıklar ve bazı kurumların sorumluluğunda olduğu görülmektedir. Bölge ülkelerinin çoğunda devlet kültür varlıklarının tamamını ya da bir kısmını yaptırım uygulayarak sahiplenebilmektedir. Bazı ülkelerde ise (Bangladeş, Japonya ve Pakistan) arkeolojik varlıkların özel mülkiyetine izin veren, ancak mal sahibi bu varlıkları satmak isterse devlete bunu önleme hakkı veren ulusal yasalar bulunmaktadır. Bölge ülkeleri içerisinde sadece Singapur, kültürel varlıkların veya sanat eserlerinin ihracatına hiçbir kısıtlama getirmeyen tek ülkedir. Bölge ülkelerinde uluslararası turist sayılarının giderek artış gösterdiği ve bu durumda ülkelerdeki somut ve somut olmayan kültürel mirasların turizm amaçlı değerlendirilmesinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Bölge ülkelerinde turizm devlet politikası olarak teşvik edilmekte ve bakanlık düzeyindeki kurumlar başta olmak üzere çeşitli STK, ajans benzeri kuruluşlarla yönetilmektedir. Ülkelerdeki turizm giderek daha çok kültür turizmi ağırlıklı olmaya başladığı görülmekte ve kültürel miras alanları turizmin itici gücü olmaya devam etmektedir. Bölge ülkelerine daha fazla turist çekmek amacıyla çeşitli kampanyaların düzenlendiği görülmektedir. Bölge ülkelerinin sahip olduğu çok çeşitli kültürel miras varlıkları turizm amaçlı ön plana çıkarılmaktadır.

Ayrıca kültürün sermaye olarak görüldüğü ve sürdürülebilir ulusal ve bölgesel kalkınmaya olan katkısının görüldüğü kültür ekonomisi alanlarında bölge ülkelerinde çeşitli yatırımların olduğu görülmektedir. Özellikle, Japonya, Güney Kore ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin bu alanda büyük yatırımlar yaptığı görülmektedir.

Kültürel geleneklerin ve uygulamaların sürdürülebilir sosyal ve ekonomik kalkınma için en istikrarlı temeli sağladığını kabul ederek kültürün kalkınmadaki temel rolünü kültürel turizm özelinde sürdürülebilir koruma ve kalkınma için uygulanabilir bir araç hâline getirmek önem arz etmektedir. Bu bağlamda bu çalışmadan elde edilen sonuçları şöyle sıralamak mümkündür:

- Kültürel mirasa dair yasal mevzuatın çağın gereksinimlerine göre güncellenmesi ve bu bağlamda uluslararası trendlere uyum sağlanması,
- Kültür işleri ile ilgili kurumların oluşturulması ve faaliyet alanlarının net bir Şekilde belirlenmesi,
- Kültürel miras ve turizm arasındaki ilişkinin karşılıklı işbirliğine dayalı ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda olması,
- Değişen turist tipleri, post-modernleşme ve küreselleşme kültürel miras ve sürdürülebilir turizm planlamalarında yer alması,
- Sürdürülebilirlik bağlamında kültürel turizmin kültürel miras alanlarına yönelik tehditlerinin oluşmadan önleyecek sürdürülebilir bir planlama ve yönetim anlayışının geliştirilmesi,
- Kültürel turizm ile koruma ve ilgili yerel paydaşlar için pozitif sürdürülebilir sosyo-ekonomik gelirler oluşturulması,
- Kültürel turizm ürünlerinin ve alanlarının orijinallik bakımından değerlendirilmesinin yapılması,
- Kültürel rnlerin ve kültürün metalaşmasının nlenmesi,
- Kültürel miras alanlarının sürdürülebilir yönetimlerinde odak noktaya insanın konulması,
- Kültürel miras alanlarıyla ilgili karar alma sürecine yerel paydaşların dâhil edilmesi,
- Kültürel teknoloji çerçevesinde kültür endüstrisine yönelik planlama ve çalışmaların yapılması ve kültürlere arası bağların kuvvetlendirilmesi,
- Yerel halkın sosyal sorumlu miras yöneticileri olarak davranmaları için eğitilmesi ve güçlendirilmesi,
- Kültürel miras alanlarının geliştirilmesinde ulusal ve uluslararası projelere yer verilmesi gereklidir.

KAYNAKÇA

- Adorno T (2005) *Kültür Endüstrisini Yeniden Düşünmek*, çev. Erol Mutlu, (Ütopya Yayınevi, Ankara).
- Ahmad A G B (2010) Department of National Heritage in Malaysia: The Role of Conservation and Preservation of Heritage, *ICH Courier Online* 5: 13.
- Akbar S, Iqbal N, Cleempoel V K (2020). Re-reading the heritage legislations of Pakistan. *Heritage 2020-7th International Conference on Heritage and Sustainable Development*. Coimbra, Portugal, 8-10 July.
- Anheier H, Isar R Y (2008) The Cultural Economy. Part II: Cultural Indicators. *Cultures and Globalization Series* (2): 26-29
- Arnold M (1867) *Culture and Anarchy. The Complete Prose Works of Matthew Arnold* (University of Michigan Press, Michigan)
- Avcıkurt C (2017) *Turizm Sosyolojisi* (Detay Yayıncılık, Ankara).
- Azevedo M, Barbosa A (2014) The Creative Industries as an Integrated Factor in a Sustainable Model for Macao's Economic Development. *Creative Industries Journal* 7(2): 121-133.
- Bahaire T, White M E (1999) The Application of Geographical Information Systems (GIS) in Sustainable Tourism Planning: A Review. *Journal of Sustainable Tourism* 7(2): 159-174.
- Barmé G (1999) *In The Red: On Contemporary Chinese Culture* (Columbia University Press, New York).
- Beeho A J, Prentice R C (1997) Conceptualizing the Experiences of Heritage Tourists: A Case Study of New Lanark World Heritage Village. *Tourism Management* 18: 75-87.
- Belshek J A (2006) The Influence of Culture on Negotiation Styles of British Students. *Annual Review of Education Communication and Language Sciences* 3: 1-24.

Beyhan Ş G, Ünügür S M (2005) Çağdaş Gereksinimler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik. *İTÜ Dergisi* 4 (2): 79-87.

Boyacıoğlu E Z (2015) *Bölgesel Kalkınmada Turizmin Etkisi*. D. Küçükaltan, H. Çeken, Ş. O. Mercan içinde, *Değişik Perspektifleriyle Turizm Politikası ve Planlaması* (s. 195-212) (Detay Yayıncılık, Ankara).

Bramwell B, Lane B (1993) Sustainable Tourism: An Evolving Global Approach. *Journal of Sustainable Tourism* 1(1): 1-5.

Briassoulis H (2002) Sustainable Tourism and The Question of The Commons. *Annals of Tourism Research* 29(4): 1065-1085.

Cabasset-Semedo C (2009) *Thinking about Tourism in Timor-Leste in the era of Sustainable Development*. In C. Cabasset-Semedo & F. Durand (Eds.), *East-Timor How to Build a New Nation in Southeast Asia in the 21st Century?* (s. 213–232) (IRASEC - Institut de Recherche sur l'Asie du SudEst Contemporaine, Bangkok).

Ciegis R, Ramanauskiene J, Martinkus B (2009) The Concept of Sustainable Development and its Use for Sustainability Scenarios. *Engineering Economics* 62 (2): 28-37.

Courtenay P (1972) *A Geography of Trade and Development in Malaya* (G. Bell & Sons Limited, London).

Csapó J (2012) The Role and Importance of Cultural Tourism in Modern Tourism Industry. *Strategies for Tourism Industry – Micro and Macro Perspectives*: 201-229.

Demirayak F (2002) Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Sürdürülebilir Kalkınma Ulusal Raporu, *Türk Deniz Araştırmaları Vakfı (TÜDAV)*, Çevre Bakanlığı için hazırlanan rapor (basılmamış)

Doğaner S (2003) *Türkiye Turizm Coğrafyası* (Çantay Kitapevi, İstanbul).

Donald W (1993) *The Wealth of Nature: Environmental History and the Ecological Imagination* (Oxford University Press, New York).

Duran E (2010) Sürdürülebilir Turistik Ürün Olarak Türkmen Kültürü: Çanakkale Örneği. *11. Ulusal Turizm Kongresi*. Kuşadası 2-5 Aralık.

Eber S (1992) *Beyond the Green Horizon Principles for Sustainable Tourism* (World Wide Fund for Nature, U.K).

Erataş F, Alptekin V, Uysal D (2013) Türkiye’de Kültür Ekonomisinin Gelişimine Yerel Bir Bakış. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (2): 25-47.

Ergün T, Çobanoğlu N (2012) Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre Etiği. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3 (1): 97-123.

Ertaş M (2014) Destinasyon Marka İmajının Yapılandırılmasında Paydaş Rollerinin Etkinliği: Denizli Pamukkale Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, İzmir.

Facchinetti S (2014) Cultural Heritage Management in Myanmar: A Gateway to Sustainable Development. *European Institute for Asian Studies* 6: 1-20.

Fagence M (2003) *Tourism In Destination Communities* (Edited By S. Singh, D. J. Timothy And R. K. Dowling), (Cabi Publishing, Cambridge).

Fitri I, Ahmad Y, Ratna M (2017) Cultural Heritage and Its Legal Protection in Indonesia Since the Dutch East Indies Government Period. *Advances in Social Science, Education and Humanities* 81: 127-135.

Formica S, Uysal M (1998) Market Segmentation of an International Cultural-Historical Event in Italy. *Journal of Travel Research* 36: 16-24.

Fouberg E, Murphy A, Blij H (2012). *Human Geography, People, Place, and Culture* (John Wiley & Sons Inc, U.S.A).

Freeman, C, Soete L (2003) *Yenilik İktisadi*. (Çev. Ergun Türkcan) (Tübitak Yayınları, Ankara).

Freeman R E (1984) *Strategic Management: A Stakeholder Approach* (Pitman, Massachusetts).

Garrod B, Fyall A (2000) Managing Heritage Tourism. *Annals of Tourism Research* 27: 682-708.

Gibson C, Kong, L (2005) Cultural Economy: A Critical Review. *Progress in Human Geography* 29(5): 541–561.

- Greenwood D J (1977) Culture by the Pound: An Anthropological Perspective on Tourism's Cultural Commoditization in Smith, V. L. (ed.) *Hosts and Guests*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press: 129-139.
- Gunchinsuren B, Altschul J H, Olsen J.W. (2011) *Protecting the past, preserving the present: Report on Phase I activities of the Oyu Tolgoi Cultural Heritage Program design for Ömnögovi Aimag* (Oyu Tolgoi LLC, Ulaanbaatar)
- Gunn C A (1994) *Tourism Planning: Basics, Concepts, Cases* (Taylor & Francis, Washington).
- Günlü E (2007) *Turizm Sosyolojisi ve Turistik Tüketici Davranışları*. Editör. Orhan İçöz. Genel Turizm: Turizmde Temel Kavramlar ve İlkeler (Turhan Kitabevi, Ankara).
- Hall E T (1976) *Beyond Culture* (Anchor Books Doubleday, New York).
- Hall C M, Lew A (2009) *Understanding and Managing Tourism Impacts: An Integrated Approach* (Routledge, London).
- Haris J M (2000) Basic Principles of Sustainable Development, *Tufts University. Global Development and Environment Institute, Working Paper 00-04*: 1-26.
- Harrison D, Schipani S (2009) Tourism in Lao People's Democratic Republic. *Tourism in Southeast Asia: Challenges and New Directions: Malasia: NIAS Press. 8*: 165-188.
- Harrison P (1993) 3. *Dünya ve Ekoloji* (Çev. Cevdet Cerit) (Pınar Yayınları, İstanbul).
- Hausmann A (2007) Cultural Tourism: Marketing Challenges and Opportunities for German Cultural Heritage. *International Journal of Heritage Studies* 13 (2): 170–184.
- Herbert D (1995) *Heritage Places, Leisure and Tourism. In Heritage, Tourism and Society* (Mansell, New York).
- Hofstede G (1980) Motivation, leadership, and organization: Do American theories apply abroad? *Organizational Dynamics* 9(1): 42-63.

Hofstede G, Usunier J C (1996) *Hofstede's dimensions of culture and their influence on international business negotiations*. In Ghauri, P. N. & Usunier, J. C (International Business Negotiations Pergamon, Oxford).

Hofstede G Hofstede G J, Minkov M (2010) *Cultures and organizations: software of the mind: intercultural cooperation and its importance for survival* (McGraw-Hill Publishing Co.,New York).

Horvath E (1999) Estimating the Multiplier Effects of Tourism Expenditures on a Local Economy through a Regional Input-Output Model. *Journal of Travel Research* 37 (4): 324-332.

Hunter C (1997) Sustainable Tourism As An Adaptive Paradigm. *Annals of Tourism Research* 24(4): 850-867.

Hyejung J (2007) The Nature of Nationalism in the “Korean Wave: A Framing Analysis of News Coverage about Korean Pop Culture. *National Communication Association*: 85-92.

Işık C, Serçeoğlu N (2015) İnovasyonel Turizm: Çin Örneği, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 5(9) 1-15.

İstanbul Ticaret Odası (2010) *Kültür Ekonomisi, Kültür Envanteri* (Çerçeve Dergisi, İstanbul).

Jamal T, Stronza A (2009) Collaboration Theory and Tourism Practice In Protected Areas: Stakeholders, Structuring and Sustainability. *Journal of Sustainable Tourism* 17(2): 169-189.

Jamal T, Getz D (1995) Collaboration Theory and Community Tourism Planning. *Annals of Tourism Research* 22(1): 186-204.

JI B M (2003) Cultural Heritage of North Korea As Seen Through The Cultural Relic Protection Act. *Cultural Property*: 39–67.

Johnston P, Everard M, Santillo D, Robert K H (2007) Reclaiming the Definition of Sustainability. *Environmental Science and Pollution Research*, 14(1): 60.

Jokilehto J (1990) *A History of Architectural Conservation* (Butterworth Heinemann, London).

Jokilehto J (2005) *What is OUV? Defining the Outstanding Universal Value of Cultural World Heritage Properties* (Hendrik Bäbler verlag, Berlin).

Kahraman N, Türkay O (2017) *Turizm ve Çevre* (Detay Yayıncılık, Ankara).

Kahuthu A (2006) Economic Growth and Environmental Degradation in a Global Context, Environment, Development and Sustainability. *A Multidisciplinary Approach to the Theory and Practice of Sustainable Development* 8 (1): 55-68.

Kakiuchi E (2014) Cultural Heritage Protection System In Japan: Current Issues and Prospects For The Future. *Tokyo National Graduate Institute for Policy Studies*: 7-26.

Källén A (2014) *Laos: Cultural Heritage Management*. In: Smith C. (eds) *Encyclopedia of Global Archaeology* (Springer, New York).

Keleş R (1998) *Kentbilim Terimleri Sözlüğü Ankara* (İmge Yayınevi, Ankara)

Keskinbora K (2010) Kültür Ekonomisi için Bir Model: Düünden Bugüne Mardin. *Çerçeve* 54: 32-41.

Kerstetter D L, Confer J J, Graefe A R (2001) An exploration of the specialization concept within the context of heritage tourism. *Journal of Travel Research* 3: 267-274.

Khalid M S, Chowdhury M S A (2016) Representation and Dissemination of Intangible Cultural Heritage of Bangladesh through Social Media. *4th Interdisciplinary Tourism Research Conference*. 24-29 Mayıs Bodrum, Türkiye.

Khalilova K (2008) Kültür Turizmi Bakımından Azerbaycan Şirvan Bölgesinin Arz Potansiyelinin Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, İzmir.

Kızılırmak İ, Kurtuldu H (2005) Kültürel Turizmin Önemi ve Tüketici Tercihlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Çalışma. *Ticaret ve Turizm Eğitim Dergisi* 1: 100-120.

Kohen R, Kennedy P (2000) *Global Sociology* (Macmillan Press, London).

Kolb B (2006) *Tourism Marketing for Cities and Towns Using Branding and Events to Attract Tourist* (Elsevier Butterworth, Heinemann, Amsterdam).

- Kovacic Z (2005) The Impact of National Culture on Worldwide eGovernment Readiness. *Informing Science Journal* 8: 143-158.
- Kroeber A L, Kluckhohn C (1952) Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions. *Harvard University, Peabody Museum of Archaeology & Ethnology Papers* 47(1): 25.
- Lebe S, Milfelner B (2006) Innovative Organisation Approach To Sustainable Tourism Development In Rural Areas. *Kybernetes* 35: 1136-1146.
- Lee C (1999) Investigating Tourist Attachment To Selected Coastal Destination: An Application of Place Attachment. Yüksek Lisans Tezi, Clemson University, Parks, Recreation, and Tourism Management, South Carolina.
- Leriche F, Sylvie D (2010) Cultural Economy: An Opportunity to Boost Employment and Regional Development. *Regional Studies* 44: 807-811.
- Lertcharnrit T (2014) *Thailand: Cultural Heritage Management*. In: Smith C. (eds) Encyclopedia of Global Archaeology (Springer, New York).
- Lertcharnrit T (2017). Archaeological Heritage Management in Thailand. *American Anthropologist* 119: 134-136.
- Li Q (2018) Cultural Industries in China and Their Importance in Asian Communities. *CLCWeb: Comparative Literature and Culture* 20(3): 6.
- Light, D. (1996). Characteristics of the audience for events' at a heritage site. *Tourism Management*, 17(3), 183-190.
- Linn K (1999) *Reform and Opening of China's Tourist Industry* (BeijingPress, Beijing).
- Liu M (2016) Verbal Communication Styles and Culture. *Oxford Research Encyclopedia of Communication*: 1-15.
- Loan T T (2019) Cultural Heritage in Vietnam With the Requirements of Sustainable Development. *International Relations and Diplomacy* 7(04): 172-187.
- Maags C (2018) *Creating A Race To The Top: Hierarchies and Competition Within The Chinese ICH Transmitters System*. In C. Maags, & M. Svensson. *Chinese*

cultural heritage in the making: Experiences, negotiations and contestations (121 – 144) (Amsterdam University Press, Amsterdam)

Mahmood A (2019) Intangible Cultural Heritage (ICH) and Natural Disaster in Bangladesh: Existing Policies And Strategies For Safeguarding. *The Asia-Pacific Regional Workshop on Intangible Cultural Heritage and Natural Disasters*. Sendai, Japan, 7-9 Aralık.

Marsh G P (1864) *Man and Nature or Physical Geography as Modified by Human Action* (S. Low, Son and Marston, London).

Master H, Prideaux B (2000) Culture and Vacation Satisfaction: a Study of Taiwanese Tourists in South East Queensland. *Tourism Management* 21: 445-449.

Matsuda A (2014) *Japan: Cultural Heritage Management*. In: Smith C. (eds) *Encyclopedia of Global Archaeology* (Springer, New York).

Matsumoto D (1996) *Culture and Psychology* (Brooks/Cole Publishing Company, Pacific Grove, CA).

McCool S, Moisey R (2001) *Tourism, Recreation and Sustainability: Linking Culture and the Environment* (CABI Publishing, New York).

McIntosh R W, Goeldner R (1990) *Tourism Principles, Practises, Philosophies* (Grid Publishing, Columbus).

McKercher B, Du Cros H (2002) *Cultural Tourism, The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management* (The Haworth Press, Newyork).

Meadows D H (1989) *Harvesting One Hunderdfold Key Concepts and Case Study In Environmental Education* (United Nations Environment Program, Nairobi, Kenya).

Meydan U S, Baykan E (2007). Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi* 2: 30-49.

Mieczkowski Z (1995) *Environmental Issues of Tourism and Recreation* (University Press of America, Lanham, MD).

- Moscardo G (2006) Exploring Cross-Cultural Differences in Attitudes towards Responsible Tourist Behavior: A Comparison of Korean, British and Australian Tourists. *Asia Pasific Journal of Tourism Research* 11(4): 303-320.
- Mughal M R (1996) *Theory and Practice in Garden Conservation*. In M. Hussain, A. Rehman, and J. L. Wescoat (eds), *The Mughal Garden: Interpretation, Conservation and Implications*, (111- 113) (Ferozsons Ltd, Islamabad-Lahore-Karachi).
- Mughal M R (1995) Legislation for the Protection and Management of Archaeological Heritage of Pakistan. *Basic Training Workshop for the Development and Promotion of Museums*. PIATR, Lahore Fort, Pakistan, June-July.
- Mughal M R (2011) Heritage Management and Conservation in Pakistan: The British Legacy and Current Perspective. *Hazara University, Heritage* 3: 123 -134.
- Müller H (1993) Alpine Tourism, Sustainability: Reconsidered and Redesigned. *International Conference at the University of Innsbruck*, 2-5 Mayıs.
- Nicole F, Richard G (2010) Responsible Tourism Management: The Missing Link Between Business Owners' Attitudes And Behaviour In The Cape Town Tourism Industry. *Tourism Management* 31(5): 621-628.
- O'Gorman K D (2007) Tourism and Culture In Mongolia: The Case of Ulaanbaatar Naadam. *Tourism and Indigenous Peoples: Issues and Implications*: 189-210.
- Oğuz M Ö (2007) Foklor ve Kültürel Mekân. *Millî Folklor* 19(76): 30-32.
- O'Keefe P J, Prott L V (1984) *Law and The Cultural Heritage: Vol 1: Discovery and Excavation* (Professional Books Ltd, Abingdon).
- O'Reilly D (2014) Cambodia: Cultural Heritage Management. *Encyclopedia of Global Archaeology*: 1097-1101.
- Özdemir N (2012) *Kültür Ekonomisi ve Yönetimi* (Seçki, Hacettepe Yayınları, Ankara).
- Özkök E (1985) *Kitlelerin Çözülüşü* (Tan Yayınları, Ankara).
- Özünel E Ö (2013) (Ed: M. Öcal Oğuz; Evrim Ölçer Özünel; Selcan Gürçayır Teke), *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Geleceği Türkiye Deneyimi* (UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, Ankara).

- Park M S (2015) South Korea Cultural History Between 1960s and 2012. *International Journal of Korean Humanities and Social Sciences* 1: 108.
- Pekin F (2001) Çözüm: Kültür Turizmi (İletişim Yayınları, İstanbul)
- Piner J, Paradis T (2004) Beyond the Casino: Sustainable Tourism and Cultural Development on Native American Lands. *Tourism Geographies* 6 (1): 80-98.
- Pisani J A D (2006). Sustainable Development-Historical Roots of The Concept. *Environmental Sciences* 3 (2): 83-96.
- Quader S (2009) Cultural Heritage Preservation Policies of Bangladesh: A brief look at its Ministry of Cultural Affairs. *Communica: Journal of Communication and Media* 2: 29-40.
- Rahman W (2012) Cultural Tourism and Bangladesh: An Overview. *Bangladesh Res. Pub. J.* 7(1): 6-15.
- Richards G (2009) Tourism development trajectories – From culture to creativity? Tourism Research and Marketing, Barcelona. *The Asia-Pacific Creativity Forum on Culture and Tourism*, Jeju Island, Republic of Korea, 3-5 June.
- Robinson M (1999) Is cultural tourism on the right track? *UNESCO The Courier* 52(7) :22-24.
- Robson J, Robson I (1996) From Shareholders to Stakeholders: Critical Issues for Tourism Marketers. *Tourism Management* 17(7): 533-540.
- Roney S A (2011) *Turizm; Bir Sistemin Analizi* (Detay Yayıncılık, Ankara)
- Roy S, Roy M (2015) Tourism in Bangladesh: Present Status and Future Prospects. *The International Journal of Management Science and Business Administration* 1: 53-61.
- Russell M J (2009) *Pop Goes Korea: Behind the Revolution in Movies, Music, and Internet Culture* (Stone Bridge Press, California).
- Saltiel L (2014) Cultural Governance and Development in Vietnam. *Penn Law: Legal Scholarship Repository* 35: 893-915.
- Samovar L A, Porter R E (Eds.) (2004) *Intercultural Communication: A Reader (eight ed.)*. (Wadsworth Publishing Company, Belmont, Ca)

- Sapir E (1949) (Ed: David G. Mandelbaum), *Selected Writings of Edward Sapir in Language, Culture and Personality* (University of California Press, London).
- Seung-Ho, K. & Joseph, K. (2014) The cultural industry policies of the Korean government and the Korean Wave, *International Journal of Cultural Policy*, 20:4, 422-439.
- Shamsuddoha, M., Nasir, T. (2010). Cultural Tourism: Bangladesh Tribal Areas Perspective. *Revista De Turism / Journal Of Tourism*. 12. 28-32.
- Sharpley, R. (2009). *Tourism Development and the Environment: Beyond Sustainability?*. Londra: The Cromwell Press Group.
- Shen C, Chen H (2010) *Cultural Heritage Management in China, Current Practices and Problems*. In *Cultural Heritage Management: A Global Perspective*. ed. Phyllis Messenger and George Smith: 70-80.
- Shin C, Stringer J (2005) *New Korean Cinema* (Edinburgh University Press, Edinburgh).
- Siddiqui, A., (2003) *Eternal Bangladesh: It's Culture and Folklore*, Volume 14. Dhaka: Shilpakala Academy Press.
- Silberberg, T. (1995). Cultural Tourism and Business Opportunities for Museums and Heritage Sites, *Tourism Management*, (16), 361-365.
- Siti-Nabiha A, Abdul Wahid N, Amran A, Che Haat M H, Abustan I (2010) Towards a Sustainable Tourism Management in Malaysia. *Lex et Scientia* 15: 301-312.
- Soebadio H (1985) *Cultural policy in Indonesia* (Unesco, Paris).
- Spencer-Oatey H. (2012) What is culture? A compilation of quotations. *GlobalPAD/University of Warwick*: 89-90.
- Svensson M (2018) *Heritage 2.0: Maintaining affective engagements with the local heritage in Taishun*. In C. Maags, & M. Svensson (Eds.), *Chinese cultural heritage in the making: Experiences, negotiations and contestations* (269-292) (Amsterdam University Press, Amsterdam).
- Swarbrooke J (1999) *Sustainable Tourism Management* (Cabi, Sheffield)

- Şaguni A T (2006) Türkistan Kaygısı I. Ergon_Verlag, Dr. H.J. Dietrşch. *IstanbulerTexte und Studien*: 122-213
- Tanudirjo D A (2010) Undang-Undang Cagar Budaya 2010 Dalam Perspektif Arkeologi. *Diskusi Pembahasan Undang-Undang tentang Cagar Budaya*. Sleman, Yogyakarta,
- Tataroğlu E (2017) Kültür Turizmi ve Temsil: Türkiye'nin Kültür Turizmi İmgelerinin Kültür ve Turizm Bakanlığı Web Sitesinde Temsili. *18. Ulusal Turizm Kongresi*, Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin, 18-22 Ekim.
- Taylor E B (1870) *Primitive Culture: Researches Into the Development of Mythology, Religion, Art and Custom* (Murray, London).
- Taylor, J G, Gomes R A, Rasmussen T, Ross M, Rosser A, Sandbu M, Staveren T (2011) *Timor-Leste Human Development Report 2011 Managing Natural Resources for Human Development Developing the Non-oil Economic to achieve the MDGs* (United Nations Development Programme, Dili, Timor-Leste)
- Theobald W F (2005) *Global Tourism* (Elsevier Inc. United States of America).
- Throsby P D (2001) Economics and Culture. *Journal of Cultural Economics* 27: 73-75
- Tıraş H H (2012) Sürdürülebilir Kalkınma ve evre: Teorik Bir İnceleme. *Kahramanmaraş St İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 2(2): 57-73.
- Tolkach D (2013) Community-based Tourism in Timor-Leste: A Collaborative Network Approach. Doktora Tezi, Victoria University, College of Business, Australia.
- Toprak D (2006) Sürdürülebilir Kalkınma çerçevesinde evre Politikaları ve Mali Araçlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2 (4): 147-169.
- Tsetsentsolmon B (2015) Music In Cultural Construction: Nationalisation, Popularisation and Commercialisation of Mongolian Music. *Inner Asia* 17(1): 40-118.

Tuhin K, Majumder T H (2011) An Appraisal of Tourism Industry Development in Bangladesh. *European Journal of Business and Management* 3(3): 287-296.

Tümertekin E, Özgüç N (2012) *Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekân* (Çantay Kitabevi, İstanbul).

Türkiye Avrupa Eğitim ve Bilimsel Araştırmalar Vakfı (2017) *Türkiye’de Kültür (Kreatif) Ekonomisinin Boyutları* (Türkiye’de Kültür (Kreatif) Sektör Araştırması, İstanbul).

Türkoğlu İ (2020) Sürdürülebilir Kalkınmada Kültür Mirasının Yeri Ve Önemi. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*10(20): 117-143.

Valean N S (2017) Creative Industries In South Korea: The Korean Wave, *Facultat de Ciencies Juridiques i Economiques, Iniveritat Jaume*: 6-20.

Van Zon H (2002) *Geschiedenis en Duurzame Ontwikkeling. Vakreview Duurzame Ontwikkeling. History and Sustainable Development. Disciplinary Review Sustainable Development* (Netwerk Duurzaam Hoger Onderwijs, Nijmegen, Amsterdam).

Vecco M (2010) A Definition of Cultural Heritage: From the Tangible to the Intangible. *Journal of Cultural Heritage* 11: 321-324.

Vong, M F C (2014) Tourism in Timor-Leste: Contributions to a Sustainable Development. Doktora Tezi. University of The Algarve, Faculty of Economics, Portekiz

Vong M, Valle P O, Silva J A (2014) *Turismo em Timor-Leste: Presente e Futuro*. In C. Costa, F. Brandão, R. Costa, Z. Breda (Eds.), *Turismo nos Países Lusófonos: Conhecimento, Estratégia e Territórios* (399–410) (Escolar Editora, Aveiro, Portekiz).

World Tourism Organization and European Travel Commission (2005) *City Tourism and Culture – The European Experience* (UNWTO, Madrid).

Yan H (2018) *World Heritage Craze in China: Universal Discourse, National Culture, and Local Memory* (Berghahn, Oxford).

Yarcan Ş (1996) *Türkiye’de Turizm ve Uluslararasılaşma* (Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul).

Yıldırım K H (2016) Culture Economy for Economic Development: Assesments on Cultural Heritage in Turkey. *European Scientific Journal* 12: 38-41

Yim H (2002) Cultural Identity and Cultural Policy in South Korea. *The International Journal of Cultural Policy* 8 (1): 37–48.

Zeppel H (1992) *Cultural tourism in Australia: A growing Travel Trend*. Townsville Australlia: Material Culture Unit, Departmet of Tourism, James Cook University

İntenet Kaynakları

URL1, Shan, J. (2006). *Campaigning for the Preparation for the Third Survey and Registration of Cultural Relics in China*, <http://www.sach.gov.cn/publishcenter%5Csach%5Cspeech/11517.aspx> (11.09.2020)

URL2, State Administration of Cultural Heritage (SACH) (2007). *The Law of the People's Republic of China on Protection of Cultural Relics*, <http://law.sach.gov.cn/law/detail1.asp?id=1057> (31.12.2019)

URL3, UNESCO (2020). *UNESCO Dünya Kültür Mirası Listeleri*, <http://whc.unesco.org/en/list/> (11.09.2020)

URL4, UNESCO (2020). *UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Listeleri*, <https://ich.unesco.org/en/lists> (11.09.2020)

URL5, Dünya Bankası (2020). *Uluslararası Turist Sayıları ve Uluslararası Turizm Gelirleri*, <https://databank.worldbank.org/report> (11.09.2020)

URL6, 7MDP (1995). *Seventh Malaysia Plan 1996-2000*, <https://www.epu.gov.my/en/economic-developments/development-plans/rmk/seventh-malaysia-plan-1996-2000> (15.10.2020)

URL7, 8MDP (2001). *Eighth Malaysia Plan 2001-2005*, <https://www.epu.gov.my/en/economic-developments/development-plans/rmk/rancangan-malaysia-kelapan-rmke-8-2001-2005> (15.10.2020)

URL8, 9MDP (2006). *Ninth Malaysia Plan 2006-2010*, <https://www.epu.gov.my/en/economic-developments/development-plans/rmk/ninth-malaysia-plan-2006-2010> (15.10.2020)

- URL9, 11MDP (2016). *Eleventh Malaysia Plan 2016-2020*,
<https://www.epu.gov.my/en/economic-developments/development-plans/rmk/previous-plans> Erişim Tarihi: (15.10.2020)
- URL10, 10MDP (2011). *Tenth Malaysia Plan 2011-2015*,
<https://www.epu.gov.my/en/economic-developments/development-plans/rmk/tenth-malaysia-plan-10th-mp> (15.10.2020)
- URL11, *OECD Tourism Trends and Policies, (2020)*. <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/6b47b985-en.pdf?expires=1618398553&id=id&accname=guest&checksum=A902F72D8399EA592082DD53E7DFFE1C> (22.12.2020)
- URL12, Culturelink (1996). *Lao PDR Culture*,
<http://www.wxcd.org/policy/clink/Laos.html> Erişim Tarihi: (15.11.2020)
- URL13, Travel & Tourism Economic Impact (2013). *Bangladesh*. World Travel and Tourism Council
https://web.archive.org/web/20131007183403/http://www.wttc.org/site_media/uploads/downloads/bangladesh2013.pdf (21.10.2020)
- URL14, Britanica (2021). *Culture in Mongolia*
<https://www.britannica.com/place/Mongolia> (21.08.2020)
- URL15, *Doğu Timor Anayasası Bölüm 59/5* http://timor-leste.gov.tl/wp-content/uploads/2010/03/Constitution_RDTL_ENG.pdf (21.09.2020)
- URL16, *Policy Note on Cultural Heritage and Infrastructure Development in Timor-Leste(2013)*)
<http://documents.worldbank.org/curated/pt/242661468340462091/pdf/ACS52920WP0P1307130Box0379802B00PUBLIC0.pdf> (21.09.2020)
- URL17, TL-SDP (2011). *Timor Leste Sustainable Development Plan 2011-2030*,
<https://www.adb.org/sites/default/files/linked-documents/cobp-tim-2014-2016-sd-02.pdf> (21.09.2020)
- URL18, Huang, X., Jiang X. (2017). *The Spirit of Cohesion is a New Glory -- The Construction of a Socialist Cultural Power*, http://news.xinhuanet.com/zgjx/2017-10/24/c_136701837.htm (21.06.2020)

- URL19, JETRO (2005). *Japonya Dış Ticaret Örgütü*,
https://www.jetro.go.jp/en/reports/market/pdf/2005_27_r.pdf (21.01.2021)
- URL20, UNESCO (2006). *Tourism, Culture and Sustainable Development, Nimes: Société Édition Provence*,
<http://whc.unesco.org/sustainabletourismtoolkit/sites/default/files/2.%20UNESCO%20%282006%29%20Tourism%2C%20Culture%20and%20Sustainable%20Development.pdf> (21.07.2020)
- URL21, Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2020). *Culture and Anarchy. Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/Culture-and-Anarchy> (21.06.2020)
- URL 22 Culture 21 (2010). *Culture, The Fourth Pillar of Sustainability*,
<http://www.agenda21culture.net/documents/culture-the-fourth-pillar-of-sustainability> (19:06.2020)
- URL 23, Wikipedia (2020). *Uzak Doğu*. https://en.wikipedia.org/wiki/Far_East (19:06.2020)
- URL 24, The Columbia Electronic Encyclopedia,(2020) *Uzak Doğu*,
<https://www.infoplease.com/encyclopedia/places/asia/china/far-east>. (19.06.2020)
- URL, 25, USAID (2005). Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı *USAID and Sustainable Tourism: Meeting Development Objectives*,
<https://www.usaid.gov/timor-leste/project-descriptions/usaids-tourism-all-project> (19.05.2020)